

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS

Aistė Bartkevičienė

**IMIGRANTŲ SAVIVALDUS MOKYMASIS
BENDRUOMENINĖSE ORGANIZACIJOSE,
JIEMS INTEGRUOJANTIS
PRIIMANČIOJOJE VISUOMENĖJE**

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, edukologija (07 S)

Šiauliai, 2015

Disertacija rengta 2011 – 2014 metais Šiaulių universitete.

Mokslinė vadovė – **prof. dr. Vilma Žydžiūnaitė** (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, edukologija, 07 S, biomedicinos mokslai, slauga, 10 B).

Disertacija ginama Šiaulių universiteto Edukologijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė – **prof. dr. Ingrida Baranauskienė** (Šiaulių universitetas, socialiniai mokslai, edukologija, 07 S).

Nariai:

prof. dr. Liudmila Rupšienė

(Klaipėdos universitetas, socialiniai mokslai, edukologija, 07 S);

doc. dr. Milda Ališauskienė

(Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, sociologija, 05 S);

prof. dr. Aušra Kazlauskienė

(Šiaulių universitetas, socialiniai mokslai, edukologija, 07 S);

dr. Jens Schneider

(Osnabrück universitetas, Vokietija, socialiniai mokslai, sociologija, 05 S).

Disertacija bus ginama viešame Edukologijos mokslo krypties disertacijos gynimo tarybos posėdyje 2015 m. gruodžio 11 d. 11 val. Šiaulių universiteto bibliotekos 413 auditorijoje.

Adresas: Vytauto g. 84, LT-76352 Šiauliai, Lietuva.

Disertaciją galima peržiūrėti Šiaulių universiteto bibliotekoje.

Atsiliepimus siųsti adresu:

Mokslo ir meno tarnyba, Šiaulių universitetas

Vilniaus g. 88, LT-76285 Šiauliai, Lietuva

Tel.: (8 41) 595821; faksas (8 41) 595809

El. paštas: doktorantura@cr.su.lt

© Aistė Bartkevičienė, 2015

© Šiaulių universitetas, 2015

TURINYS

IVADAS.....	5
1. IMIGRANTŲ SAVIVALDAUS MOKYMOŠI BENDRUOMENINĖSE ORGANIZACIJOSE, JIEMS INTEGRUOJANTIS PRIIMANČIOJOJE VISUOMENĖJE, KONCEPTUALIZAVIMAS	15
1.1. Savivaldaus mokymosi sampratos kompleksiskumas.....	15
1.2. Bendruomenės ir bendruomeninės organizacijos sampratų multidiscipliniškumas socialiniuose moksluose	24
1.3. Imigrantų integracija, kaip savivaldaus mokymosi kontekstas	41
1.4. Imigrantų savivaldaus mokymosi strategijos bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje	51
2. IMIGRANTŲ SAVIVALDAUS MOKYMOŠI BENDRUOMENINĖSE ORGANIZACIJOSE, JIEMS INTEGRUOJANTIS PRIIMANČIOJOJE VISUOMENĖJE, TYRIMO METODOLOGIJA	62
2.1. Tyrimo imtis	62
2.2. Tyrimo metodai	63
2.2.1. Duomenų rinkimas	63
2.2.2. Duomenų analizė	64
2.3. Tyrimo instrumentas	68
2.4. Tyrimo ribotumai	69
2.5. Tyrimo etika	70
3. IMIGRANTŲ SAVIVALDAUS MOKYMOŠI BENDRUOMENINĖSE ORGANIZACIJOSE, JIEMS INTEGRUOJANTIS PRIIMANČIOJOJE VISUOMENĖJE, TYRIMO REZULTATAI	72
3.1. Imigrantų savivaldaus mokymasis bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje: asmens lygmuo	72
3.1.1. Imigrantų galimybės tenkinti savo poreikius bendruomeninėse organizacijose	72
3.1.2. Veiksniai, paskatinę imigrantus dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose	81
3.1.3. Imigrantų veikla bendruomeninių organizacijų vykdomų užsiėmimų metu	86
3.1.4. Užsiėmimų, kuriuose dalyvauja imigrantai, pozityvūs ir negatyvūs aspektai	95

3.1.5. Imigrantų, dalyvaujančių bendruomeninių organizacijų veiklose, patiriama nauda	105
3.1.6. Pokyčiai, įvykę imigrantų gyvenime nuo dalyvavimo bendruomeninių organizacijų veiklose ir užsiėmimuose pradžios	110
3.1.7. Imigrantų patarimai žmonėms, ketinantiems dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose	115
3.2. Imigrantų savivaldus mokymasis bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje: organizacijos lygmuo.....	120
3.2.1. Bendruomeninių organizacijų pasirengimas patenkinti imigrantų poreikius.....	120
3.2.2. Specialistų, dirbančių bendruomeninėse organizacijose, veiklos, skirtos tenkinti imigrantų poreikius	130
3.2.3. Bendruomeninėse organizacijose dirbančių specialistų pagalba imigrantams	140
3.2.4. Bendruomeninių organizacijų vykdomos veiklos ir užsiėmimai imigrantams	147
3.2.5. Bendruomeninių organizacijų, dirbančių su imigrantais, tobulintinos veiklos kryptys.....	153
3.3. Imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, grindžiamosios teorijos parametrai: asmens lygmuo	160
3.4. Imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, grindžiamosios teorijos parametrai: organizacijos lygmuo.....	166

DISKUSIJA. IMIGRANTŲ SAVIVALDAUS MOKYMOŠI BENDRUOMENINĖSE ORGANIZACIJOSE, JIEMS INTEGRUOJANTIS PRIIMANČIOJOJE VISUOMENĖJE, GRINDŽIAMOJI TEORIJA: ASMENS LYGMUO.....	173
--	------------

DISKUSIJA. IMIGRANTŲ SAVIVALDAUS MOKYMOŠI BENDRUOMENINĖSE ORGANIZACIJOSE, JIEMS INTEGRUOJANTIS PRIIMANČIOJOJE VISUOMENĖJE, GRINDŽIAMOJI TEORIJA: ORGANIZACIJOS LYGMUO.....	181
---	------------

IŠVADOS	186
----------------------	------------

REKOMENDACIJOS.....	189
----------------------------	------------

LITERATŪRA	191
-------------------------	------------

PRIEDAI (KOMPAKTINĖJE PLOKŠTELĖJE)	
---	--

ĮVADAS

Temos aktualumas. Savivaldus mokymasis pradėtas tyrinėti septintajame XX a. dešimtmetyje Jungtinėse Amerikos Valstijose. Savivaldus mokymasis – procesas, kurio metu individai, padedami kitų ar savarankiškai, imasi iniciatyvos, nusistatydami savo mokymosi poreikius, formuodami tikslus, identifikuodami žmogiškuosius ir materialinius išteklius, pasirinkdami ir įgyvendindami mokymosi strategijas bei įsivertindami savo mokymosi rezultatus (Knowles, 1975).

XX a. aštuntajame dešimtmetyje moksliniais tyrimais siekta atskleisti konceptualią savivaldaus mokymosi sampratą ir šiam reiškinii būdingą linijinį procesualumą (Tough, 1971; Knowles, 1975). Savivaldaus mokymosi samprata tuomet inkorporavo humanistinės psichologijos principus. Šis reiškinys buvo siejamas su asmeninės savirealizacijos galimybėmis.

XX a. devintajame ir dešimtajame dešimtmetyje mokslinių tyrimų objektu tapo savivaldaus mokymosi modeliai. Kuriami konceptualūs jų variantai (Candy, 1991; Brockett, Hiemstra, 1991) buvo skirti atskleisti savivaldų mokymąsi, kaip procesą, iširti jo komponentus. Mokslininkai ėmė akcentuoti asmeninių ir situacinių faktorių bei socialinio konteksto svarbą savivaldžiam mokymuisi. To laikotarpio interaktyvūs savivaldaus mokymosi modeliai (Spear, Mocker, 1984; Danis, Tremblay, 1987; Cavaliere, 1992; Danis, 1992; Garrison, 1997) parodo asmenines savivaldžiai besimokančiojo charakteristikas, kognityvinius procesus, vykstančius sąveikos su išorine aplinka metu. Savivaldaus mokymo modeliuose (Grow, 1991; Hammond, Collins, 1991) išryškinamas mokymosi kontrolės (ugdytojo pagalbos savivaldžiai besimokantiems) ir besimokančiojo autonomijos komponentų aktualumas formalioje mokymosi aplinkoje. Tuo tarpu kiti mokslininkai koncentravosi į asmeninių vertybių ir prielaidų, sąmoningumo kaitos, refleksijos svarbą savivaldžiam mokymesi (Mezirow, 1985; Brookfield, 1987). Hammond, Collins (1991), Brookfield (1993) savo darbuose pabrėžė socialinį, ekonominį, politinį savivaldaus mokymosi kontekstą ir savivaldaus mokymosi realizavimą, išreikštą asmens emancipacija, socialiniu veiksmu bei skatino kitus mokslininkus tyrinėti politinius, kritinius šio reiškinio aspektus.

Atlikta mokslinių šaltinių analizė leidžia teigti, kad XX a. pabaigoje savivaldaus mokymosi tyrimai daugiausia buvo koncentruojami į savivaldaus mokymosi procesualumą ir jo konceptualizavimą normatyvine prasme.

Šie tyrimai tapo gilesni, išsamesni XXI a. pradžioje. Tuo metu atliekami savivaldaus mokymosi tyrimai – kontekstualūs. Tarptautiniame kontekste atliekami tyrimai koncentruojami į savivaldaus mokymosi suvokimą ir įgytas jo patirtis (ne)

formalioje mokymosi aplinkoje (Leach, 2000), sveikatos problemų ir prisitaikymo prie gyvenimo pokyčių problemų sprendimą, pagrįstą savivaldžiu mokymusi (Rager, 2003; Roberson, Merriam, 2005). Taip pat – savivaldų mokymąsi sveikatos priežiūros srityje (Valente, 2005), atitinkamų šios srities problemų sprendimus, remiantis savivaldžiu mokymusi lytiškumo požiūriu (Rager, 2007), šio mokymosi atveriamas naujas galimybes ir iš to patiriamą naudą darbo vietoje (Ellinger, 2004; Nokdee, 2007).

Nacionaliniu mastu savivaldaus mokymosi tyrimai yra vykdomi, tačiau jie neretai yra deskriptyvūs ir fragmentiški. Pavyzdžiui, Jucevičienė (2007) teoriniu lygmeniu apibrėžia savivaldų mokymąsi edukacinės paradigmos kaitos atžvilgiu bei išryškina gyvenimo aplinkos svarbą savivaldžiai besimokančiajam. Kvedaraitė (2009), tyrinėdama besimokančios mokyklos pedagoginio personalo savivaldų mokymąsi, pabrėžia dichotomiją tarp savivaldos, kaip mokymo tikslo, ir savivalda pagrįsto mokymosi, kaip proceso. Autorės atliktas empirinis tyrimas atskleidžia savivaldaus mokymosi procesų sklaidą skatinančias sąlygas ir veiksnius pedagogų aplinkoje, jų savivaldaus mokymosi kompetencijas. Juodaitytės, Kvedaraitės tyrimo rezultatai (2010) rodo mokytojams būdingus savivaldaus mokymosi gebėjimus ir kompetencijas: gebėjimą palaikyti, vystyti individualius mokymosi poreikius įvairiose aplinkose, orientuojantis į profesinį pedagogo vaidmenį, šeimos, visuomenės nario statusą, pedagoginės veiklos edukacines vadybines funkcijas. Kazlauskienė et al. (2010) analizuoja mokymosi mokyti, patyčių prevencijos ir nediskriminacijos aspektus – mokymosi sistemas, pagrįstas savivaldžiu mokymusi, kaip vertikalius principus bei inovatyvių asmenybių ugdymo ir ugdymo individualizavimą, kaip horizontalius principus.

Edukologijos mokslo kryptyje aiškiai pastebima tyrimų, orientuotų į ugdymo, socialinės, kultūrinės, ekonominės, politinės pagalbos poreikių turinčių grupių savivaldų mokymąsi, stoka, todėl savivaldus imigrantų mokymasis bendruomeninėse organizacijose yra ypač aktualus.

Disertacijos rengimo metu atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad savivaldus mokymasis skatina imigrantus tikslingai projektuoti ir valdyti mokymąsi. Toks mokymasis sudaro galimybes analizuoti asmenines vertybes, nuostatas ir reflektuoti asmenines emocijas, o tai leidžia kelti prielaidas apie iškilusių integracijos problemų sprendimą sėkmingiau, efektyviau, kai tenka priimti atitinkamus sprendimus.

Tyrimo naujumas. Nacionalinėje (Leliūgienė et al., 2011) ir tarptautinėje (Nugraha, 2004; Clark, 2005; Igoudin, 2008; Kang, 2011) erdvėje atlikti kokybiniai tyrimai rodo, kad imigrantų savivaldus mokymasis integracijos atžvilgiu, koncentruojantis į šio mokymosi prielaidas, kontekstą, strategijas, rezultatus, dar nėra pakankamai ištyrinėtas. Vertinant savivaldaus imigrantų mokymosi patirtis,

remiantis minėtų mokslo tyrimų rezultatais, tampa akivaizdu, kad daugeliu atvejų (Nugraha, 2004; Clark, 2005; Igoudin, 2008; Leliūgienė et al., 2011) siekta nagrinėti tikrai pavienes imigrantų integracijos problemas. Šias ligšiol atliktų tyrimų spragas siekiama užpildyti disertacijoje pristatomais kokybinio tyrimo rezultatais ir sukurta grindžiamąja savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose teorija, išryškinančia imigrantų integracijos kontekstą dviem – asmens ir organizacijos – lygmenimis.

Kokybinio tyrimo rezultatai ir grindžiamoji teorija yra ne tik aktualus, bet ir naujas žingsnis edukologijos mokslo tyrimų, praktikos ir švietimo politikos bei imigrantų integracijos politikos formavimo ir tobulinimo kontekste.

Kokybinio tyrimo rezultatai asmens lygmeniu atskleidė naują aspektą, t. y., pagilino savivaldaus mokymosi sampratą. Iki šiolei manyta, kad savivaldaus mokymosi raiškos formos daugiausia yra saviugda, mokymasis iš patirties ir kartu su kitais, savivaldaus mokymosi sąvoka vertinta nesiejant jos su socializacijos sąvoka, t. y., abi sąvokos vertintos kaip atskiros mokymosi formos. Šio tyrimo rezultatai parodė, kad imigrantų realizuojamas savivaldaus mokymasis bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, inkorporuoja ne tik saviugdą, mokymosi iš patirties ir su kitais, bet ir transformatyvaus, reflektatyvaus mokymosi, tikslingos ir sąmoningos socializacijos patirtis. Tuo tarpu kokybinio tyrimo rezultatai organizacijos lygmeniu parodė, kad bendruomeninėse organizacijose savivaldaus mokymasis realizuojamas imigrantų asmeniniu ir kolektyviniu lygmenimis ir yra nukreiptas ne tik į holistinį kompleksinių integracijos problemų sprendimą, bet ir į mokymosi visą gyvenimą poreikių suaktualinimą bei savirealizacijos galimybes. Kitaip nei manyta iki šiolei; tyrimo rezultatai parodė, kad savivaldaus mokymasis skatina spręsti ne tik individualias, bet ir kolektyvines, visuomenines problemas, susijusias su imigrantų integracija. Tuo tarpu anksčiau laikytasi nuomonės, kad savivaldaus mokymasis realizuojamas, siekiant spręsti konkretaus asmens ir / ar grupės homogeniškas problemas.

Sukurta imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, grindžiamoji teorija asmens lygmeniu apima konkrečius parametrus; jos išraiškos – universalumas, perkeliamasis efektas. Imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose grindžiamosios teorijos, asmens lygmens parametrai (prielaidos, kontekstas, strategijos, rezultatai) gali būti perkeliami, jų nespacificuojant konkrečiame nacionaliniame švietimo ir integracijos politikos kontekste. Tuo tarpu imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose grindžiamoji teorija organizacijos lygmeniu apima konkrečius parametrus, kuriems būdingas kontekstualumas. Siekiant perkelti imigrantų savivaldaus mokymosi grindžiamąją

teoriją organizaciniu lygmeniu į konkretų organizacinį ir nacionalinį kontekstą, atsiranda būtinybė ją specifikuoti konkrečiame organizacijos kontekste. Šios grindžiamosios teorijos inovatyvumą parodo savivaldaus mokymosi strategijos – jos yra ne tik esminiai imigrantų integracijos problemų sprendimo būdai, bet ir holistinio asmens augimo ir tobulėjimo veiksniai.

Mokslinės problemos pagrindimas. Imigrantų savivaldaus mokymosi srityje aktualūs įvairūs šio mokymosi aspektai: savivaldaus mokymosi patirtys socialinėse, t. y., neformaliose mokymosi aplinkose (Nugraha, 2004; Clark, 2005; Kang, 2011; Leliūgienė et al., 2011); informacinių technologijų programų taikymas užsieniečių savivaldžiam mokymesi, siekiant patenkinti individualius poreikius (Clark, 2005) priimančiojoje šalyje; mokymosi motyvai ir kalbos mokymosi patirtys, kai savivaldaus mokymasis realizuojamas integracijos proceso metu (Igoudin, 2008); žinių konstravimo procesas, turintis savivaldaus mokymosi komponentų (Chang, 2010); tokio mokymosi motyvai, būdai, taikomi sprendžiant pavienes integracijos problemas (Leliūgienė et al., 2011).

Keletą įvairiose šalyse atliktų tyrimų esminių apibendrinimų bei kritinių įžvalgų galima pateikti kaip pagrindines idėjas, leidžiančias formuluoti šias mokslines problemas:

- tarptautinėje ir nacionalinėje erdvėje atliktuose savivaldaus imigrantų mokymosi tyrimuose koncentruojamasi į konkrečios integracijos problemas sprendimo būdą, kai tuo tarpu kiti tyrimų rezultatai neatspindi holistinio integracijos konteksto, kuriame imigrantų savivaldaus mokymasis išryškėtų kaip integralus švietimo ir integracijos politikos komponentas;
- tarptautiniu mastu politiniame diskurse siūloma imigrantų integracijos problemas spręsti pasitelkiant mokymą/si, tačiau neišskiriamos konkrečios mokymo/si formos, būdai, aplinkos, skatinančios šį procesą. Pavyzdžiui, Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijose dėl bendrųjų, visą gyvenimą trunkančio mokymosi, gebėjimų, (2006 m. gruodžio 30 d.) numatyta, kad, ugdant bendruosius gebėjimus, būtina atsižvelgti į skirtingus besimokančiųjų (t. y., imigrantų) poreikius, užtikrinant lygias galimybes toms asmenų grupėms, kurios dėl įvairių asmeninių, socialinių, kultūrinių ar ekonominių aplinkybių turi mokymosi sunkumų ir todėl joms reikia ypatingos paramos, kad galėtų įgyvendinti savo mokymosi potencialą. Naujoje Europos integracijos darbotvarkėje (2012) išskiriamos šios integracijos priemonės: nukreiptos į integraciją švietimo srityje – priimančiosios šalies kalbos mokymąsi, kartu išsaugant teisę mokytis gimtosios kalbos; migrantų vaikų ugdymąsi (šiuo atveju švietimo procesas turėtų tapti kultūriniu tiltu, jungiančiu priimančiąją visuomenę ir trečiųjų šalių

piliečius, taip pat impulsu kurti produktyvią ir darnią visuomenę). „Europa 2020“ strategijoje numatyta kurti ir įgyvendinti programas, skirtas skatinti pažeidžiamiausių grupių socialines inovacijas, visų pirma – vargingoms bendruomenėms suteikiant novatorišką švietimą, mokymą ir kokybiškesnio užimtumo galimybes, kovoti su išylančiomis problemomis ir kurti naują imigrantų integracijos schemą, kuria būtų siekiama padėti jiems panaudoti savo galimybes, integruojantis į darbo rinką;

- tarptautinėje ir nacionalinėje erdvėje neidentifikuoti imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo lygmenys, tokie, kaip asmens, organizacinis, kuriuose gali būti realizuotas savivaldus mokymasis, nukreiptas į individualių, kolektyvinių, visuomeninių problemų sprendimą imigrantų integracijos procesų metu.

Minėtų tyrimų patirtys pristatomos nesiekiant jų struktūrizuoti, apibendrinti ir / ar sukurti imigrantų savivaldaus mokymosi modelių, aktualių jų integracijai, remiantis konkrečiais metodologiniais parametrais, apimančiais specifinį turinį.

Atsižvelgiant į pateiktus kritinius momentus, išryškinančius mokslinių tyrimų poreikį, šioje disertacijoje siekiama atskleisti imigrantų savivaldų mokymąsi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje.

Disertacijoje suformuluoti šie **tyrimo klausimai**:

1. Kokios imigrantų savivaldaus mokymosi galimybės bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje?
2. Kokios prielaidos ir kontekstas sudaro sąlygas imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimui bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje?
3. Kokios yra imigrantų savivaldaus mokymosi strategijos ir kokiomis mokymosi veiklomis jos pasireiškia bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje?

Disertacijos **tyrimo objektas** – savivaldus imigrantų mokymasis.

Disertacijos **tyrimo tikslas** – sukurti imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, grindžiamąją teoriją.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti savivaldaus mokymosi koncepcijos kompleksiskumą.
2. Analizuoti ir apibendrinti bendruomenės bei bendruomeninės organizacijos sampratų multidiscipliniškumą socialiniuose moksluose.
3. Aprašyti ir pagrįsti imigrantų integraciją, kaip savivaldaus mokymosi kontekstą, bendruomeninėse organizacijose.

4. Analizuoti ir pagrįsti imigrantų savivaldaus mokymosi strategijas bei su jomis susijusias mokymosi veiklas bendruomeninėse organizacijose, imigrantų integracijos priimančiojoje visuomenėje procesų metu.
5. Išryškinti imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, komponentus.

Disertacijoje remiamasi šiomis koncepcijomis:

Integracijos koncepcija (Valtonen, 2008; Castle, 1993; Korac, 2001; Quell, 2002; Martikainen, 2005; Berry, 2011). Integracija traktuojama kaip ilgalaikis, abipusės sąveikos procesas tarp imigrantų ir priimančiosios visuomenės. Jo metu imigrantas tampa visateisiu priimančiosios visuomenės nariu ir įgyja teisę naudotis valstybės siūlomais ištekliais. Šia koncepcija remiamasi, analizuojant imigrantų integraciją, kaip savivaldaus mokymosi prielaidą ir kontekstą.

Mokymosi visą gyvenimą koncepcija (Longworth, Davies, 1996; Teresevičienė, 2001; Jarvis, 2002; Longworth, 2003; Intzidis, 2003; Olesen, 2004; Linkaitytė, Žilinskaitė, 2008) apima visas žmogaus mokymosi sritis – formalųjį, neformalųjį ir neformalųjį savaiminį mokymąsi, savivaldų mokymąsi – sudaro žmogui galimybes mokytis visą gyvenimą. Nuolatos besimokantys asmenys tobulėja intelektualiai, socialiai ir kaip asmenybės. Nuolatinis augimas ir tobulėjimas yra mokymosi rezultatas, įgalinantis individą akomoduoti kiekvieną naują patyrimą ir šitaip sudaro galimybes keisti savo požiūrius, veiksmus, mąstymą, elgesį. Mokymosi visą gyvenimą koncepcijos įgyvendinimo sąlyga – švietimo, kaip dirbtinio proceso, kurio metu kuriamos mokymosi galimybės, ir mokymosi, kaip natūralaus proceso, kuris realizuojamas pasinaudojant sukurtomis galimybėmis, – dermė. Mokymosi visą gyvenimą koncepcijos įgyvendinimo perspektyva kuriama, priskiriant nuolatiniam švietimui svarbiausią vaidmenį, tam, kad besimokantysis mokydamasis galėtų integruotis į jį supančią kintančią aplinką.

Disertacijoje remiamasi šia metodologine nuostata:

Socialiai konstruojamų žinių paradigmine nuostata (Saraga, 1998; Berger, Luckman, 1999). Žinios konstruojamos, remiantis alternatyviais procesais ir prielaidų rinkiniu. Tiriamųjų patirtys suvokiamos kaip socialinis jų minties ir veiksmo jungties procesas. Subjektyvios patirčių prasmės aptariamoms socialiniu ir istoriniu požiūriais, formuojasi ir įgyjamos socialinės sąveikos metu, remiantis istorinėmis bei kultūrinėmis normomis, darančiomis poveikį individų gyvenimams. Taikyti atviri kokybinio tyrimo klausimai. Tai sudarė galimybes tiriamiesiems išsakyti savo požiūrį apie savivaldų mokymąsi bendruomeninėse organizacijose integracijos ir mokymosi visą gyvenimą kontekste. Mokymasis yra paties individo konstrukcinė veikla, kuri negali būti kieno nors perduodama.

Besimokantieji imigrantai konstruoja žinias per patirtį, kadangi jie įtraukiami į kasdienybės pasaulį, kurį patys patiria, apmąsto ir interpretuoja.

Disertacijoje taikyti konkretūs metodologijos principai:

Multidisciplininės analizės principas (Robson, 2004). Analizuojant konceptą teoriniu lygmeniu atskleidžiama, kad skirtingos mokslo disciplinos jį interpretuoja savitai, nes orientuojamos į disciplinos specifiką ir objektą. Lyginant skirtingas koncepto interpretacijas, nustatomi panašumai ir skirtumai, prieštaravimai ir panašumai. Šia analize remiamasi, formuojant teorinį bendruomeninės organizacijos konceptą.

Kokybinių metodų autonomijos principas (Denzin, Lincoln, 2000; Berg, Lune, 2011) remiasi kokybinių tyrimų metodų taikymu socialiniuose moksluose, siekiant atskleisti individo sukurtų prasmų nulemtą subjektyvų požiūrį į socialinę tikrovę, į pažinimo objekto egzistavimo sąlygas. Socialinė tikrovė yra labai dinamiška, joje nuolatos atsiranda nauji mokslinio pažinimo verti objektai, ankstesnieji kokybiškai transformuojasi ir juos tenka iš naujo tirti. Kokybiniai tyrimai ir jų metodai labiausiai tinka tokių objektų apibūdinimui, nes jie yra lankstesni, pritaikyti prie dinamiškos tikrovės. Tyrėjas, taikantis kokybinius metodus, siekia realizuoti holistinį požiūrį, t. y., suprasti tokius naujus socialinius objektus, įvertinti jų vaidmenį, tobulinant socialinę tikrovę.

Disertacijoje taikyti tyrimo metodai:

1. *Mokslinės literatūros analizė šiame tyrime pagrįsta keliais metodologijos tipais:* i) literatūros apžvalga (angl. k. – *literature review*), kai įvertinami egzistuojantys mokslo šaltiniai, apimantys informaciją apie tyrimo objektą (Grant, Booth, 2009) (žr. 1.1. poskyrį); ii) koncepto analizė (angl. k. – *concept analysis*), kai vykdomi konkretūs žingsniai, atrenkamas konceptas; identifikuojami koncepte naudojami kontekstai, būdai ir pan., išryškinami koncepto komponentai, pateikiami empiriniai įrodymai, remiantis kitų tyrėjų tyrimų rezultatais (Wilson, 1963; Walker, Avant, 1995; Nuopponen, 2010) (žr. 1.1. poskyrį); iii) „skėtinė apžvalga“ (angl. k. – *umbrella review*), kurioje tyrimo objektas vertinamas multidiscipliniame kontekste (Grant, Booth, 2009) (žr. 1.2. poskyrį); iv) priešakinė arba pažangi esamos situacijos (angl. k. – *state-of-the-art review*) apžvalga, pagrįsta sąsaja su tyrimo objektu, kurioje ne tik analizuojami, bet ir supriešinami vieni su kitais atitinkami mokslo šaltinių ir dokumentų turiniai, išryškinant naujas perspektyvas tyrimo srityje (Grant, Booth, 2009) (žr. 1.3. poskyrį); v) temų sintezė, pagrįsta literatūros apžvalga (angl. k. – *thematic synthesis enhanced review*), kurios metu išryškinamos pagrindinės temos analizuojamoje mokslo literatūroje (Thomas, Harden, 2008) (žr. 1.3. ir 1.4. poskyrius).

2. *Pusiau struktūruotas interviu* (Glaser, Strauss 1967; Brinkmann, Kvale, 2014). Atliekant tyrimą, taikytas pusiau struktūruotas interviu. Pusiau struktūruotam interviu būdinga tai, kad tyrėjas iš anksto numato temas ar problemas, kurios bus aptariamoms interviu metu ir gali keisti klausimų seką ir formas. Pastarasis metodas taikytas dėl šių privalumų: galimybė diskutuoti apie įvykius, kurie yra prasmingi informantui, o ne tyrėjui; galima surinkti daug naudingos ir sistemingos informacijos, inkorporuojančios kontekstualias detales; yra tarpusavio sąveika su informantu; tyrėjas gali lanksčiai keisti klausimų tvarką ir išplėtoti klausimus, siekdamas gauti išsamesnę informaciją; pusiau struktūruoto interviu atsakymai leidžia analizuoti tyrimo duomenis ir juos papildyti, nesiremiant išankstinėmis teorijomis apie duomenis. Interviu sudarė dvylika atvirų klausimų, orientuotų į šias temas: bendruomeninių organizacijų pasirengimas patenkinti imigrantų poreikius; imigrantų galimybės tenkinti savo poreikius bendruomeninėse organizacijose; specialistų, dirbančių bendruomeninėse organizacijose, veiklos, tenkinant imigrantų poreikius; bendruomeninėse organizacijose dirbančių specialistų pagalba imigrantams; veiksniai, paskatinę imigrantus dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose; bendruomeninių organizacijų vykdomos veiklos ir užsiėmimai, kuriuose dalyvauja imigrantai; imigrantų veikla bendruomeninių organizacijų vykdomų veiklų metu; užsiėmimų imigrantams pozityvūs ir negatyvūs aspektai; imigrantų, dalyvaujančių bendruomeninių organizacijų veiklose, patiriama nauda; pokyčiai, įvykę imigrantų gyvenime nuo dalyvavimo bendruomeninių organizacijų veiklose ir užsiėmimuose pradžios; imigrantų patarimai žmonėms, ketinantiems dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose; tobulintinos bendruomeninių organizacijų, dirbančių su imigrantais, veiklos kryptys. Interviu klausimais siekta atskleisti imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, prielaidas, fenomeną, kontekstą, strategijas, būsenas ar sąlygas, darančias įtaką strategijoms, rezultatus asmens ir organizacijos lygmenimis.

3. *Grindžiamoji teorija*. Grindžiamąja teorija siekiama pirminėje informacijoje rasti teoriškai reikšmingus teiginius ir, jais remiantis, kurti empirinį objekto modelį, kuriam po išsamių verifikacinių tyrimų gali būti suteiktas teorijos statusas. Grindžiamosios teorijos metodologinių procedūrų ašis yra kodavimas, vykdomas trimis etapais: atviro kodavimo, kai išskiriamos kategorijos; ašinio kodavimo, kai sujungiamos kategorijos; atrankinio kodavimo, kai suformuojama centrinė kategorija (Strauss, Corbin, 1998). Grindžiamosios teorijos metodo taikymas sudarė galimybes gautų tyrimo rezultatų pagrindu sukurti grindžiamąją savivaldaus imigrantų mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, teoriją, remiantis asmens ir organizacijos lygmenimis.

Disertacijos rengimo metu atlikto tyrimo rezultatų reikšmingumas: i) atskleistas savivaldaus mokymosi konceptas: išskirti jo komponentai, tarpusavio dermė, pagrįstas savivaldaus mokymosi aktualumas; ii) išanalizuotos bendruomenės ir bendruomeninės organizacijos sampratos multidisciplininiu požiūriu: atskleistos jų jungtys ir skirtumai; suformuluota bendruomeninės organizacijos apibrėžtis; iii) išanalizuotos ir atskleistos imigrantų savivaldaus mokymosi strategijos, taikomos bendruomeninėse organizacijose, kai jie integruojasi priimančiojoje visuomenėje; iv) atskleistos imigrantų savivaldaus mokymosi veiklos, svarbios jų integracijai; v) identifiкуotas imigrantų diferencijuotų užsiėmimų mokymosi visą gyvenimą realizavimo poreikis; vi) sukurta imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, grindžiamoji teorija, pagilinti savivaldaus mokymosi ir integracijos procesų sampratas; bei išryškinti šių savivaldaus mokymosi procesų parametrus (prie-laidas, fenomeną, kontekstą, strategijas, įsiterpiančias būsenas, rezultatus) asmens ir organizacijos lygmenimis.

Disertacijos rengimo metu atlikto tyrimo rezultatų aprobavimas ir vie-šinimas:

Disertacijos tema paskelbtos publikacijos:

- Bartkevičienė, A., Žydžiūnaitė, V. (2014). Working strategies of communi-ty-based organizations aimed to realize immigrants' self-directed learning as a way to solve the problems of socio-cultural integration. *ICERI 2014. 7th International Conference of Education, Research and Innovation, November 17 – 19, 2014 Seville, Spain: conference proceedings*. [Seville: ICERI], 3457 – 3464.
- Bartkevičienė, A., Žydžiūnaitė, V. (2013). Context and outcomes of self-directed learning among immigrants, who participate in activities of communal organizations. *EDULEARN13. 5th International conference on education and new learning technologies and new learning technologies, July 1 – 3, 2013 Barcelona, Spain: conference proceedings*. [Barcelona: IATED], 5227 – 5233.
- Bartkevičienė, A., Žydžiūnaitė, V. (2013). Imigrantų savivaldaus mokymosi patirtys dalyvaujant bendruomeninių organizacijų veiklose. *Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos*, 24, 34 – 45.
- Bartkevičienė, A. (2011). Intervencijos sampratos teorinis diskursas socia-linio darbo su migrantais kontekste. *Profesinės studijos: teorija ir praktika*, 8, 73 – 77.
- Bartkevičienė, A., Žydžiūnaitė, V. (2011). Savaiminio mokymosi charak-teristikos. *Mokslas ir edukaciniai procesai*, 3(16), 23 – 31.

Disertacijos tema skaityti pranešimai mokslinėse konferencijose:

- Bartkevičienė, A. (2014). Working strategies of community-based organizations aimed to realize immigrants' self-directed learning as a way to solve the problems of socio-cultural integration. ICERI 2014. 7th International Conference of Education, Research and Innovation, November 17 – 19, 2014 Seville, Spain.
- Bartkevičienė, A. (2013). Context and outcomes of self-directed learning among immigrants, who participate in activities of communal organizations. EDULEARN13. 5th International conference on education and new learning technologies and new learning technologies, July 1 – 3, 2013 Barcelona, Spain.
- Bartkevičienė, A. (2012). Savivaldus mokymasis: pabėgėlių ir imigrantų patirtys. Tarptautinė mokslinė praktinė konferencija „Sistemoteorinės profesinio rengimo kaitos dimensijos. Modulinio mokymo diegimas profesinio rengimo sistemoje“. Kaunas: Šv. Ignaco Lojolos kolegija ir Vytauto Didžiojo universitetas, 2012 m. lapkričio 15 – 16.
- Bartkevičienė, A. (2011). Prieglobsčio prašytojų socialinių paslaugų poreikis Lietuvos švietimo politikos kontekste. Tarptautinė mokslinė konferencija „Švietimo politikos transformacijos: nacionalinis, transnacionalinis ir supranacionalinis diskursas“. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011 m. lapkričio 11 – 12.

Disertacijos struktūra. Disertaciją sudaro įvadas; trys dalys: pirmoji apima teorinio tyrimo rezultatus (1 skyrius, 4 poskyriai); antroje dalyje pagrindžiama kokybinio tyrimo metodologija, tyrimo imtis, tyrimo metodai, tyrimo etika (1 skyrius, 5 poskyriai); trečiojoje – pateikiami kokybinio tyrimo rezultatai, jų analizė ir interpretacija, grindžiamosios teorijos parametrai asmeniniu ir organizaciniu lygmenimis; diskusija, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas (212 pozicijų), priedai. Bendra disertacijos apimtis: 206 puslapiai (skaičiuojant be priedų), 23 lentelės, 43 paveikslai, 17 priedų.

1. IMIGRANTŲ SAVIVALDAUS MOKYMOŠI BENDRUOMENINĖSE ORGANIZACIJOSE, JIEMS INTEGRUOJANTIS PRIIMANČIOJOJE VISUOMENĖJE, KONCEPTUALIZAVIMAS

1.1. Savivaldaus mokymosi sampratos kompleksiskumas

Poskyris remiasi literatūros apžvalgos (angl. k. – literature review) metodu, leidžiančiu įvertinti egzistuojančius mokslo šaltinius, apimančius informaciją apie tyrimo objektą (Grant, Booth, 2009) bei koncepto analizės metodu (Walker, Avant, 1995), kurio tikslas yra fokusuotis į vieną konkretų konceptą, parodyti jo vartojimo kontekstus bei išryškinti nagrinėjamo koncepto komponentus, prielaidas ir pasekmes, o tuo pačiu sukurti galutinę darbo koncepto formuluotę.

Savivaldaus mokymosi samprata yra atvira moksliniams tyrinėjimams (Ellinger, 2004). Apibrėžiant savivaldų mokymąsi kaip fenomeną, svarbu jį atskleisti multiperspektyviniu ir multidimensiniu požiūriu, siekiant išvengti vienareikšmiško ir tradicinio mokymosi supratimo (žr. 1 lentelę). Savivaldaus imigrantų mokymosi, jiems integruojantis priimančiojoje šalyje, atlikti tyrimai yra fragmentiški, todėl siekiama suformuoti savivaldaus mokymosi sampratą, tinkamą socialiai jautriems asmenims, sprendžiantiems gyvenimo problemas socialinių institucijų, t. y., pagalbą teikiančių institucijų, aplinkoje.

1 lentelė. Savivaldaus mokymosi sąvokos apibrėžtys

Savivaldaus mokymosi sąvokos apibrėžtys
Mokymosi projektas yra iš anksto apgalvotos pastangos įgyti žinių ir įgūdžių arba kažkoku būdu juos pakeisti, kurios apima daug tarpusavyje susijusių, mažiausiai 7 valandų trukmės epizodų (Tough, 1971, p. 6).
Apibrėžtas kaip „procesas, kurio metu individai, padedant kitiems ar be kitų pagalbos, imasi iniciatyvos nusistatydami savo mokymosi poreikius, formuodami tikslus, identifikuodami žmogiškuosius ir materialinius išteklius, pasirinkdami ir įgyvendindami mokymosi strategijas bei įsivertindami mokymosi rezultatus“ (Knowles, 1975, p.18).
Savivaldus mokymasis yra procesas, pagrįstas trimis interaktyviomis sritimis: galimybėmis, kurias asmuo randa aplinkoje; buvusiomis arba naujomis žiniomis, kurias žmogus taiko savo veikloje; ir veikla, kurios žmogus imasi, kad įgytų žinių (Spear, Mocker, 1984).
Akcentuojama tai, kas vadinama „perspektyvia transformacija“. Ši koncepcija teigia, kad mokymasis nėra tik žinių įgijimas, bet veikiau procesas, kuriuo yra patikrinamos ir keičiamos asmeninės vertybės ir prielaidos. Procesas apibūdintas kaip „emancipuojantis“ ir yra susijęs su socialine veikla (Mezirow, 1985).

1 lentelės tęsinys

Savivaldaus mokymosi sąvokos apibrėžtys
Yra tiek pat susijęs ir su vidiniu sąmoningumo pasikeitimu, ir su išoriniu mokymo įvykių valdymu. Šis sąmoningumas apima žinių kontekstualumo supratimą ir kultūriškai sudarytos vertybių sistemos, įsitikinimų sistemų bei moralinių normų, kurios daro įtaką elgesiui ir socialinių struktūrų sandarai, įsisąmoninimą. Labiausiai išbaigta savivaldaus mokymosi forma atsiranda, kai procesas ir refleksija sujungiami, suaugusiesiems siekiant prasmės (Brookfield, 1987).
Toks mokymasis gali vykti naudojant daugybę įvairių būdų arba projektų, pradedant formaliu (angl. k. – <i>formal</i>), informaliu (angl. k. – <i>informal</i>) ir baigiant neformaliu (angl. k. – <i>nonformal</i>), tačiau dažniausiai informaliu (Candy, 1991).
Patraukli, kompleksinė ir daugiareikšmė koncepcija, akcentuojanti žmogaus sugebėjimus ir savęs įvertinimą (Danis, 1992).
„Svarbiausia, kad tokius projektus „valdo“ besimokantysis, kuris kontroliuoja, ką mokosi, kada mokymasis prasideda, kaip vyksta ir kada yra baigtas“. Mokymasis dažniausiai yra inicijuotas tam tikro žmogaus gyvenimo įvykio (Lamdin, 1997, p.118).
Tai nėra atsitiktinis vyresnio amžiaus suaugusiųjų, kurie stengiasi užpildyti laisvą laiką ir tuščias dienas, veiksmas. Greičiau šie asmeninio mokymosi siekiai yra inspiruojami unikalių žmogaus gyvenimo įvykių, ypatingai laiko, šeimos ir praradimų. Savivaldaus mokymosi procesas leidžia vyresnio amžiaus suaugusiems asmenims imtis konkrečių veiksmų, prisitaikant prie pokyčių jų gyvenime (Roberson, Merriam, 2005).
Apibūdinamas sąvoka „įgalinimas“ (Rager, 2007).
Savivaldžiai besimokančiojo asmens mokymasis, kaip planingas tobulėjimas, siekiant gyvenimo darnos, pabrėžiant jo gebėjimą panaudoti visas gyvenimo aplinkas, išskiriant mažiausiai tris jų grupes: formalus, neformalus ir informalaus švietimo aspektus (Jucevičienė, 2007).

Pirmajame koncepto analizės etape parodomas savivaldaus mokymosi taikymo kontekstas ir identifikuojami analizuojamo koncepto komponentai (ang. k. – *attributes*), kurie pagrindžiami empiriniais tyrimo duomenimis (Walker, Avant, 1995). Identifikuoti penki savivaldaus mokymosi komponentai: *vidiniai ir išoriniai motyvai, įgalinimas, veikimas, kontekstualus procesas, refleksija*, atskleidžiantys analizuojamo koncepto taikymo kontekstą.

Savivaldus mokymasis yra mokymosi projektas, kuris nėra savaiminis ir atsitiktinis, o apgalvotas iš anksto (Tough, 1971). Išankstinis apgalvojimas sietinas su asmens pastangomis, tai gali būti tapatinama su mokymosi motyvacija ir / arba motyvais (Houle, 1961; Butkienė, Kepalaitė, 1996; Rupšienė, 2000) ir sąmoningu įgalinimu (Tengland, 2008).

Motyvacija – psichofiziologinis procesas, reguliuojantis asmenybės veiklą ir santykius su aplinka motyvų kaitos pagrindu (Jovaiša, 1993). Motyvai – veiklos stimulai, susiję su individo poreikių tenkinimu: individo aktyvumą skatinantys ir jo veiklos kryptį lemiantys aplinkos arba vidaus veiksniai; materialialūs arba idealūs individo tikslai; individo veiksmų ir poelgių priežastys, kurias pats individas suvokia (Psichologijos žodynas, 1993). *Vidiniais motyvais* gali tapti ir žmogaus poreikiai, tikslai, interesai, įsitikinimai, nuostatos, pažiūros, vertybės,

idealai, emocijos (Rupšienė, 2000). Vidiniai motyvai parodo besimokančiųjų tikslų pobūdį. Besimokantiesiems, siekiantiems akademinį tikslą, svarbus intelektualinis tobulėjimas, gilesnis savęs ir pasaulio pažinimas; jei mokymosi tikslai profesiniai – besimokantieji nori tinkamai pasirengti profesinei karjerai; jei tikslai asmeniniai – jie siekia tapti įdomesniais žmonėmis, gebėti geriau spręsti išskylančias problemas; jei tikslai socialiniai – besimokantieji siekia bendrauti, jie dalyvauja įvairių klubų veikloje, ieško bendraminčių (Zuzevičiūtė, Teresevičienė, 2007). *Išoriniai motyvai* – išorinės aplinkybės, t. y., elgsenos aplinkybės (Rupšienė, 2000). Išoriniai motyvai yra susiję su gyvenimo įvykiais. Pastarieji gali būti skirstomi į dvi grupes, pagal poveikio objektą (Zuzevičiūtė, Teresevičienė, 2008):

- įvykiai asmens lygmeniu, kurie gali būti skirstomi į *lauktus* įvykius (vaiko gimimas, planuotas išvykimas / atvykimas į užsienio šalį – imigracija, išėjimas į pensiją); *nelauktus* įvykius (skyrybos, bedarbystė); *netikėtus* įvykius (nevaisingumas, onkologinė liga, negalia); *nesuvoktus* įvykius (paprastai būna sunku pasakyti, kada pradėjo erzinti rutina darbe ir namie);
- kultūriniai, visuomeniniai įvykiai, sudarantys asmens gyvenimo kontekstą (gamtos stichinės nelaimės, pvz.: žemės drebėjimas, gaisrai, potvyniai; politiniai įvykiai, pvz.: karas, žmogaus teisių pažeidimai, politinis persekiojimas (reiškiny, būdingas pabėgėlių situacijos atveju)).

Savivaldaus mokymosi, realizuojamo formalioje mokymosi aplinkoje, tyrimų rezultatai (Leach, 2000; Huang, 2008; Silén, Uhlin, 2008) parodė, kad savivaldų studentų mokymąsi inspiruoja vidiniai (susidomėjimas mokymosi temomis, amėninių lūkesčių realizavimas) ir išoriniai motyvai (akademiniai pasiekimai, asmeninio autoriteto praradimas (angl. k. – *avoiding „loss of face“*), problemiš- kų situacijų sprendimas). Savivaldaus mokymosi, realizuojamo neformalioje mokymosi aplinkoje, tyrimų rezultatai (Spear, Mocker, 1984) patvirtino, kad šį mokymąsi paskatina gyvenimo aplinkybės, lemiančios besimokančiojo mokymosi struktūrą, metodus, išteklius. Savivaldaus mokymosi su sergančiais asmenimis tyrimų rezultatai (Rager, 2003; Valente, 2005) atskleidė, kad savivaldų mokymąsi inspiruoja gyvenimo įvykis – liga. Sergančiųjų savivaldaus mokymosi motyvai sietini su ligos baimės įveikos strategijomis, jos eigos supratimu, gydymo strate- gijų pasirinkimu. Savivaldaus mokymosi kaimo bendruomenėje tyrimo rezultatai (Roberson, Merriam, 2005) parodė, kad pagyvenusių žmonių savivaldų mokymąsi inspiruoja vidinių ir išorinių motyvų (mokymosi mokytis poreikis, pokyčiai gy- venime, tokie, kaip išėjimas į pensiją, socialinės, fizinės netektys) integralumas. *Vidiniai ir išoriniai motyvai yra savivaldaus mokymosi komponentai*. Jų raiška yra įvairialypių asmens poreikių, tikslų, interesų, kuriems pats asmuo suteikia prasmę, tenkinimo sintezė.

Anksčiau minėta, kad savivaldus mokymasis inkorporuoja asmens išankstinį apgalvojimą, kuris sietinas su *sqmoningu įgalinimu*. *Įgalinimas* apibūdinamas kaip procesas, kurio metu žmonės tampa pakankamai stiprūs tam, kad galėtų dalyvauti, dalintis kontrole ir daryti įtaką įvykiams ir institucijoms, inspiruodami savo gyvenimo pokyčius¹. Įgalinimas verčia žmones įgyti ypatingų įgūdžių ir žinių bei pakankamai jėgos tam, kad jie galėtų daryti poveikį savo gyvenimui ir gyvenimams tų, kuriais rūpinasi. Tai reiškia, kad žmonės, įgydami žinių ir įgūdžių bei galių ar jėgų (angl. k. – *power*), siekia gyvenimo pokyčių. Asmens jėgą arba kitaip dar vadinamą asmens galią sudaro tokių išorinių išteklių kombinacija, kaip šeimos parama, socialiniai ir ekonominiai gebėjimai (Hiemstra, 1993). Taip pat ji apima skirtingus, iš vidaus įgytus ar akumuliuotus įgūdžius ir patirtis, turinčius įtakos efektyviam dalyvavimui, tokiam, kaip sugebėjimas atgauti fizines ir dvasines jėgas, sunkumų įveikimo įgūdžiai ir pati asmenybė (Merriam et al., 2007). Fomaliuje slaugytojų mokymosi aplinkoje atliktų tyrimų rezultatai (Majumdar, 1999; Hains, Smith, 2012) patvirtina ne tik tarpusavio ryšį tarp įgalinimo ir savivaldaus mokymosi, bet ir parodo, kad studentų įgalinimas studijų proceso metu skatina savivaldaus mokymosi realizavimą praktikos vietose. Savivaldaus mokymosi su sergančiais vėžiu asmenimis tyrimų rezultatai (Rager, 2003) patvirtina, kad asmenys, dalyvavę savipagalbos grupių veiklose, savivaldaus mokymosi sąvokai suteikia įgalinimo reikšmę. *Įgalinimas yra svarbus savivaldaus mokymosi komponentas*, padedantis ameninims, turintiems gyvenimo sunkumų, siekti ne tik užsibrėžtų mokymosi tikslų, bet ir gyvenimo pokyčių.

Savivaldus mokymasis yra veikla, kurios asmuo imasi, kad įgytų žinių (Spear, Mocker, 1984). Veikla – reguliuojamas struktūruotas veikimas (Jovaiša, 1993). Tai reiškia, kad savivaldus mokymasis, kaip struktūruotas veikimas, gali būti reguliuojamas pačio asmens, kitų asmenų, gyvenimo ar kitų aplinkybių, aplinkos. Darbo autorės nuomone, savivaldžiai besimokančiojo struktūruoto veikimo tikslas – tinkamos mokymosi veiklos pasirinkimas, mokymosi išteklių pasirinkimas ir taikymas bei mokymosi būdų aktualizavimas. Individualiu lygmeniu realizuojamas savivaldus mokymasis inkorporuoja savišvietą (angl. k. – *self-information*) / autodidaktiką / saviugdą (angl. k. – *autodidactics*) grupės, organizacijos, socialiniu lygmenimis – patyriminį mokymąsi, mokymąsi su kitais / iš kitų (Candy, 1991; Leach, 2000; Bary, Rees, 2006). Tai reiškia, kad besimokantieji gali realizuoti savivaldų mokymąsi savarankiškai arba kitų asmenų ir / arba technologijų dėka (Knowles, 1975; Candy, 1991; Chou, 2012). Kai savivaldžiai besimokantysis mokosi padedant kitiems, bendradarbiaudamas jis sąveikauja su: a) ugdytoju, t. y., vyks-

¹ Encyclopedia of Social work. (2008). London: Routledge.

tant individualiam mokymuisi, b) kitais besimokančiaisiais ir / arba ugdytoju, t. y., vykstant grupiniam / kolektyviniam mokymuisi (Garrison, 1997; Peters, Gray, 2005). Savivaldaus mokymosi sąveikų, pagrįstų pagalbos suteikimo / gavimo santykiais, procese dalyvauja ugdytojas, kuris dažniausiai atlieka netradicinius ugdytojo vaidmenis: facilitatoriaus (palengvintojo), patarėjo, konsultanto, globėjo, išteklių lokalizatoriaus (Brockett, Hiemstra, 1991; Grow, 1991). Tokios sąveikos pagrindą sudaro lygiaverčiai, partneryste pagrįsti santykiai (Brockett, Hiemstra, 1991), išreikšti tarpusavio dialogo forma (Peters, Gray, 2005). Fomaliuoje mokymosi aplinkoje atliktų tyrimų rezultatai (Bary, Rees, 2006) atskleidė, kad antrosios užsienio kalbos mokymasis yra veikla, realizuojama pasitelkiant savivaldų mokymąsi, padedant ugdytojui. Individualiu lygmeniu studentai ieškojo tinkamų savivaldaus mokymosi išteklių, mokymosi metodų, reflektavo įgytą patirtį, įgiję savivaldaus mokymosi įgūdžių – formulavo mokymosi uždavinius, planavo veiksmus ir išteklius, siekdami įgyvendinti minėtus uždavinius; kolektyviniu lygmeniu – mokėsi profesinės užsienio kalbos kartu su kitais; kūrė savarankišką mokymosi projektą, siekdami įgyti / tobulinti antrosios užsienio kalbos vartojimo įgūdžius ar žinių, reikalingų profesinei karjerai. Savivaldaus mokymosi tyrimai (Spear, Mocker, 1984), atlikti neformalioje mokymosi aplinkoje, atskleidė, kad savivaldus mokymasis yra realizuojamas: i) vieno įvykio / užsiėmimo metu, kai besimokantysis tikisi mokytis (angl. k. – *single event / anticipated learning*); ii) vieno įvykio / užsiėmimo metu, kai besimokantysis nesitiki mokytis (angl. k. – *single event / unanticipated learning*); iii) per renginių ciklą, siekiant ilgalaikio mokymosi tikslo (angl. k. – *series of events / related learning*); iv) per renginių ciklą, kai mokymasis nesusijęs (angl. k. – *series of events / unrelated learning*). Asmenų, sergančių vėžiu, savivaldaus mokymosi tyrimų rezultatai (Rager, 2003) parodė, kad savivaldaus mokymosi strategijos apima: spausdintinės medžiagos skaitymą, interneto naudojimą, socialinių ryšių palaikymą (angl. k. – *networking*), savipagalbos grupių lankymą. Savivaldaus mokymosi kaimo bendruomenėje tyrimo rezultatai (Roberson, Merriam, 2005) atskleidė, kad pagyvenusių žmonių savivaldaus mokymosi ištekliai, tokie, kaip laikraštis, seminarų ir užsiėmimų lankymas, kiti asmenys, gyvenantys bendruomenėje, taip pat yra naudingi, nes gali patenkinti aktualios informacijos suteikimo poreikį. *Veikimas yra svarbus savivaldaus mokymosi komponentas*, nes parodo besimokančiojo tikslingą, savanorišką, autonomiņį sprendimą, pagrįstą mokymosi išteklių ir metodų pasirinkimu ir jų taikymu, jam dalyvaujant konkrečioje veikloje.

Savivaldus mokymasis yra *procesas* (Knowles, 1975; Mezirow, 1985; Brookfield, 1987; Roberson, Merriam, 2005). Procesas apibūdinamas kaip vienas po kito atliekamų veiksmų, susijusių priežastiniais ryšiais, būvių kaita (Jovaiša, 1993).

Tai reiškia, kad, nagrinėjant proceso sąvoką, galima išskirti du svarbius aspektus: *veiksmus* ir jų *kaitą*. Veiksmus semantiniu atžvilgiu galima palyginti su fazėmis, nes veiksmas apibūdinamas kaip baigtinis veikimo tarpsnis; tuo tarpu fazė reiškia kokio nors reiškinio formos arba būvio kitimo momentą, kitimo stadiją, tarpsnį (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000). Skirtingi autoriai savivaldaus mokymosi procesą andragoginiu požiūriu vertina skirtingai. Mokslininkai, siejantys savivaldaus mokymosi galimybes su formalia mokymosi aplinka (Tough, 1971; Knowles, 1975; Stubblefield, 1981; Hammond, Collins, 1991; Cremers et al., 2013), savivaldų mokymąsi traktuoja kaip *linijinį procesą*, kurį sudaro chronologinė veiksmų seka: mokymosi inicijavimas, mokymosi planavimas, mokymosi valdymas ir pasiektų mokymosi rezultatų vertinimas. Kita mokslininkų grupė (Mezirow, 1985; Brookfield, 1987) savivaldų mokymąsi tapatina su transformatyviu procesu, vykstančiu metakognityviniu lygmeniu. Savivaldaus mokymosi tyrimų, atliktų neformalioje ir natūralioje (kasdieninio gyvenimo) mokymosi aplinkose (Spear, Mocker, 1984; Rager, 2003; Roberson, Merriam, 2005; Valente, 2005), rezultatai leidžia teigti, kad savivaldaus mokymasis yra interaktyvus ir kontekstualus mokymosi procesas, orientuotas į gyvenimo įvykių / problemų sprendimų paiešką, o tyrimo dalyviai retai save identifikuoja su besimokančiojo vaidmeniu. Spear, Mocker (1984) tyrimo rezultatai atskleidė, kad savivaldaus mokymasis, vykstantis neformalioje mokymosi aplinkoje, yra procesas, pagrįstas trimis interaktyviomis sritimis: galimybėmis, kurias asmuo randa aplinkoje; buvusiomis arba naujomis žiniomis, kurias žmogus taiko savo veikloje; ir veikla, kurios žmogus imasi, kad įgytų žinių. Asmeninės žinios, galimybės mokytis ir atsitiktinės situacijos susijungia, kad suformuotų unikalų mokymosi patirtį. Pastarieji mokslininkai pabrėžia, kaip žmogaus gyvenimo aplinkybės modeliuoja (angl. k. – *shape*) savivaldų mokymąsi. Asmenų, sergančių vėžiu, savivaldaus mokymosi tyrimų rezultatai (Rager, 2003) parodė, kad savivaldaus mokymosi procesą sudaro tokie komponentai, kaip motyvai, mokymosi strategijos ir ištekliai, laikas, problemos, mokymosi rezultatai. Savivaldaus mokymosi sveikatos priežiūros įstaigoje tyrimo rezultatai (Valente, 2005) parodė, kad sergančių asmenų savivaldaus mokymosi procesą sudaro: įvykis, susijęs su asmens sveikata; santykiai su sveikatos priežiūros profesionalais; informacijos įgijimas ir vertinimas; gydymo būdų pasirinkimas; gydymo rezultatų stebėjimas ir refleksija; prisitaikymo prie gyvenimo stiliaus ir / ar gydymo valdymas. Savivaldaus mokymosi kaimo bendruomenėje tyrimo rezultatai (Roberson, Merriam, 2005) parodė, kad pagyvenusių žmonių savivaldaus mokymasis yra interaktyvus procesas, išreikštas šiomis dimensijomis: motyvais, susidomėjimu, mokymosi išteklių pasiekiamumu, dėmesiu ir laiku, skiriamu mokymuisi, prisitaikymu prie mokymosi veiklos, sprendimo priėmimu dėl mo-

kymosi tęstinumo, katalizatoriumi, veikiančiu visas proceso sudedamąsias dalis. Reflektuojant savivaldaus mokymosi proceso conceptualius požiūrius ir empirinius tyrimo rezultatus, darbo autorės nuomone, *kontekstualus procesas yra svarbus savivaldaus mokymosi komponentas*, kuris parodo besimokančiųjų gyvenimiškas problemas ir jų sprendimo būdus, išreikštus nepermanentinių mokymosi fazių realizavimu pagalbą teikiančių institucijų aplinkose ir už jų ribų.

Labiausiai išbaigta savivaldaus mokymosi forma atsiranda, kai procesas ir refleksija sujungiami, suaugusiesiems siekiant prasmės (Brookfield, 1987). Refleksija yra mąstymo būdas, kai asmenybė kritiškai analizuoja, įsisąmonina ir įprasmina savo mąstymo turinį, formas ir prielaidas, savo dvasinio pasaulio sandarą ir ypatybes. Refleksija siejama su savęs vertinimo metodu, nes stebimi požymiai vienaip ar kitaip vertinami, o dabartinės veiklos rezultatai lyginami su ankstesnės veiklos rezultatais, remiantis tais pačiais požymiais (Jovaiša, 2007). Refleksija, mokantis iš savo patirties, įgalina prisiimti atsakomybę už savo veiksmus ir sprendimus; šitaip besimokantysis išlaisvėja, t. y., emancipuojasi, nes žino, ką turi daryti, ir kokius sprendimus turi priimti (Mezirow, 1985). Hammond, Collins (1991) pagilino refleksijos supratimą, teigdami, kad refleksija yra ne tik savivaldaus mokymosi strategija, bet ir savivaldaus mokymosi rezultatų vertinimo būdas, realizuojamas formalioje mokymosi aplinkoje. Savivaldaus mokymosi tyrimai (Silén, Uhlin, 2008; Cremers et al., 2014) patvirtina, kad refleksija yra taikoma kaip mokymosi rezultatų įvertinimo būdas, kai savivaldaus mokymasis realizuojamas formalioje mokymosi aplinkoje. Savivaldaus mokymosi, orientuoto į sveikatos problemų sprendimus, tyrimų rezultatai (Valente, 2005; Rager, 2003) atskleidė, kad sergančiųjų patirtys inkorporuoja besimokančiųjų reflekyviąsias patirtis, pagrįstas ligos įveikos strategijomis ir savivaldaus mokymosi rezultatų naudos dimensijomis, o ne formaliu mokymosi rezultatų vertinimu. *Savivaldaus mokymosi komponentas yra refleksija*, išreiškianti besimokančiojo mokymosi ir / arba gyvenimo problemų sprendimo būdų analize.

Antrajame koncepto analizės etape identifikuotos savivaldaus mokymosi koncepto prielaidos (angl. k. – *antecedents*) ir pasekmės (angl. k. – *consequences*) (Walker, Avant, 1995).

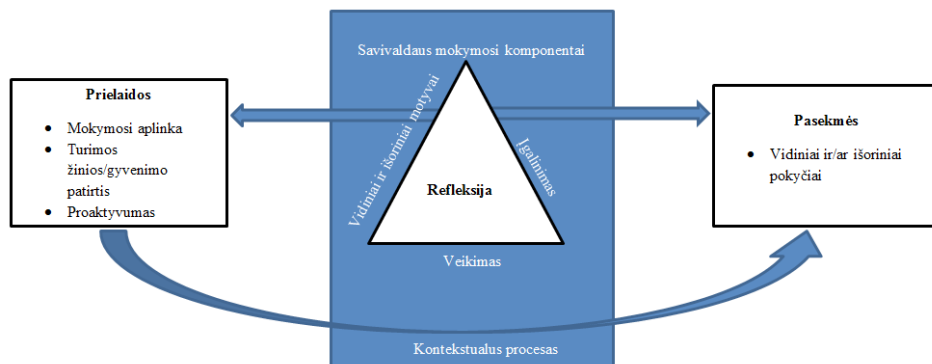
Savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidos siejamos su trimis aspektais: 1) mokymosi aplinka (Spear, Mocker, 1984; Hammond, Collins, 1991; Huang, 2008; Loyens et al., 2008); 2) turimomis (ankstesnėmis) žiniomis / gyvenimo patirtimi (Knowles, 1980; Spear, Mocker, 1984; Song, Hill, 2007; Douglass, Morris, 2014); 3) besimokančiojo proaktyvumu (Douglass, Morris, 2014). Pirmoji savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida sietina su mokymosi aplinkos kontekstu, kuriame gali vykti savivaldaus mokymasis. Neformali mokymosi aplinka – tai socialinių

institucijų aplinka, kurioje sudarytos galimybės realizuoti savivaldų mokymąsi (Spear, Mocker, 1984). Formalaus mokymosi aplinka, kurioje realizuojamas savivaldus mokymasis, neatsietina nuo bendradarbiaujančio (angl. k. – *co-operative*) mokymosi klimato sukūrimo. Pastarasis klimatas pasižymi keletu kitų – administracinio, socialinio, fizinio, psichologinio, intelektualaus – klimatų integralumu (Hammond, Collins, 1991). Formalioje mokymosi aplinkoje atlikti tyrimai (Huang, 2008) parodė, kad savivaldų studentų mokymąsi inspiruoja mokymosi aplinka, kurioje vyksta interakcijos tarp dėstytojo ir studento; mokymosi procesą palengvina dėstytojas, užtikrinantis mokymosi išteklių pasiekiamumą ir pagalbos suteikimą. Savivaldaus mokymosi aplinkos kuriamos tam, kad skatintų studentų savivaldą, kurią jie galėtų panaudoti mokymosi situacijose (Loyens et al., 2008). Antroji savivaldaus mokymosi prielaida – turimos žinios / gyvenimo patirtis (Song, Hill, 2007) – išreiškia darbine veikla, vykdant šeimos pareigas, naudojant įgytą ankstesnę mokymosi patirtį. Turimas žinias ir gyvenimo patirtį sujungus su mokymusi, realizuojamas savivaldus mokymasis. Visi suaugę asmenys yra savivaldūs asmenys, turintys sukauptų žinių, gyvenimiškos patirties (Knowles, 1980; Spear, Mocker, 1984). Formalioje (universitetinėje) mokymosi aplinkoje atlikti savivaldaus mokymosi tyrimai (Douglass, Morris, 2014) atskleidė, kad geri mokymosi įpročiai (angl. k. – *good study habits*) tokie, kaip laiko valdymas, mokymosi vertinimas, perdėtos (angl. k. – *excessive*) socializacijos minimizavimas skatina savivaldaus mokymosi realizavimą individualiu lygmeniu. Trečioji savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida gali būti laikomas besimokančiųjų proaktyvumas, sietinas su besimokančiojo asmeninėmis pastangomis. Savivaldaus mokymosi tyrimai (Douglass, Morris, 2014), atlikti formalioje (universitetinėje) aplinkoje, atskleidė, kad studentų proaktyvumas, išreikštas individualiu lygmeniu, skatina savivaldaus mokymosi realizavimą. Pastarasis tyrimas parodė, kad studentai, siekiantys realizuoti savivaldų mokymąsi, turėtų būti proaktyvūs: i) mokymosi aplinkoje (klasėje); ii) su kitais besimokančiais; iii) už mokymosi aplinkos ribų. Savivaldaus mokymosi mokslinės literatūros ir empirinių tyrimų analizė leidžia teigti, kad savivaldaus mokymosi vyksmui yra svarbi ne tik išorinė mokymosi aplinka, bet ir asmens mokymosi ir gyvenimiška patirtis bei asmeninės pastangos siekti užsibrėžto tikslo.

Savivaldaus mokymosi pasekmės siejamos su besimokančiojo vidiniu (Mezirow, 1985; Brookfield, 1987) ir / ar išoriniu pasikeitimu (Danis, 1992). Mezirow (1985) akcentuoja asmeninių vertybių ir prielaidų pasikeitimą, tuo tarpu Brookfield (1987) išryškina vidinio sąmoningumo pasikeitimą, pabrėždamas žinių supratimo kontekstualumą ir kultūrinį kontekstą. Vidinis pokytis gali inspiruoti išorinį, išreiškiamą elgesio pasikeitimą (Danis, 1992). Savivaldaus mokymosi

tyrimai, atlikti skirtingose mokymose aplinkose, pagilina savivaldaus mokymosi pasekmių, pasireiškiančių besimokančiojo vidiniu ir išoriniu pasikeitimu, raiškos dimensijas. Formalioje (universitetinėje) mokymosi aplinkoje atliktas tyrimas (Huang, 2008), parodė, kad studentų savivaldaus mokymosi rezultatai pasireiškė bendrųjų įgūdžių tobulinimu (savęs ir informacijos valdymo, komunikacijos), požiūrio į mokymąsi pokyčiu (iš pasyvaus į proaktyvų). Socialinėse (kasdieninėse) gyvenimo aplinkose savivaldaus mokymosi tyrimų rezultatai (Andruske, 2003) atskleidė, kad vienišų mamų realizuoto savivaldaus mokymosi rezultatas – įgytas politinių pokyčių agenčių vaidmuo, paskatinęs ir kitas moteris įsitraukti, dalyvauti savivaldaus mokymosi projektuose bei padidinęs socialinį teisingumą jų pačių ir kitų moterų atžvilgiu gyvenamojoje bendruomenėje. Asmenų, sergančių vėžiu, savivaldaus mokymosi tyrimų rezultatai (Rager, 2003) parodė, kad savivaldaus mokymosi rezultatų raiška – padidėjęs pasitikėjimas savimi, noras pritaikyti įgytas žinias, padedant kitoms krūties vėžiu sergančioms moterims; padidėjęs pasitikėjimas priimant sprendimus, susijusius su gydymu; sumažėjęs emocinis stresas ir baimė, susijusi su krūties vėžiu; įgytos žinios apie tai, kas su jomis vyko diagnozuotos ligos metu. Savivaldaus mokymosi tyrimai (Valente, 2005), atlikti sveikatos priežiūros institucijoje, atskleidė, kad sergančiųjų savivaldaus mokymosi rezultatų raiška – sveikatos rizikos / grėsmių sumažėjimas, kūno pažinimo ir jautrumo didėjimas, aktyvesnis bendradarbiavimas su sveikatos priežiūros institucijos darbuotojais. *Savivaldaus mokymosi pasekmės išreiškiamos vidiniais ir išoriniais asmens pokyčiais*, kurie atskleidžia asmens multidimensines tobulėjimo ir augimo galimybes skirtinguose mokymosi kontekstuose. Tobulėjimo ir augimo rezultatyvumas yra kintantis ir neapibrėžiamas pastoviomis raiškos formomis, nes savivaldaus mokymosi procesas yra kontekstualus.

Kai besimokančiais tampa socialiai jautrūs asmenys (imigrantai), siekiantys spręsti savo gyvenimo problemas socialinių, t. y., pagalbą teikiančių, institucijų aplinkoje, savivaldaus mokymasis apibūdinamas kaip kontekstualus procesas, kurio struktūriniai komponentai yra vidiniai ir išoriniai motyvai, įgalinimas, veikimas, refleksija. Savivaldaus mokymosi procesą gali inspiruoti mokymosi aplinka, turimos žinios / patirtis, besimokančiojo proaktyvumas. Savivaldaus mokymosi pasekmės inkorporuoja asmens vidinius ir / ar išorinius pokyčius (žr. 1 pav.).

1 pav. Savivaldaus mokymosi komponentai, prielaidos ir pasekmės (sudaryta autorės)

1.2. Bendruomenės ir bendruomeninės organizacijos sampratų multidiscipliniškumas socialiniuose moksluose

Šis poskyris parengtas taikant „skėtinę apžvalgą“ (angl. k. – umbrella review), kai tyrimo objektas analizuojamas multidiscipliniame kontekste (Grant, Booth, 2009).

Bendruomenės ir / ar bendruomeniškumo reiškinys yra nuolat kintantis tyrimų objektas, tyrinėjamas įvairiose socialinių mokslų kryptyse, nes nėra tikslios jo apibrėžties (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001). Siekiant apibrėžti *bendruomeninę organizaciją*, svarbu atskleisti bendruomenės termino sampratas, dominuojančias socialinių mokslų kryptyje (teisės, psichologijos, sociologijos, socialinio darbo, edukologijos mokslo srityse), apimančias tiesioginį imigrantų įsitraukimą ir dalyvavimą integracijos problemų sprendime. Vadybiniu ir ekonominiu požiūriu bendruomenė neanalizuojama, nes pastarieji požiūriai nėra tiesiogiai susiję su imigrantų integracijos problemomis ir jų sprendimu (Hiemstra, 2011).

Pirmiausia atlikta bendruomenės sąvokos semantinė analizė, remiantis žodynuose pateiktomis šio termino reikšmėmis. 2 lentelėje pateiktos *bendruomenės* sąvokos skirtingomis kalbomis atskleidžia, kad bendruomenės koncepcija siejama su bendrija, bendryste / bendrumu / vieningumu, savivaldybe, kolektyvu / žmonių grupe / organizacija, visuomenine veikla ir visuomene. Akivaizdu, kad bendruomenės sąvoka skirtingai traktuojama ir vartojama įvairių socialinių mokslų disciplinų kontekstuose.

2 lentelė. Bendruomenės sąvokos semantinės reikšmės

Sąvoka bendruomenė įvairiomis kalbomis	Bendruomenės reikšmės
<i>Community</i> (anglų k.)	Bendruomenė; visuomenė, kolektyvas; bendrumas; bendras valdymas, naudojimas (Laučka et al., 1978).
1) <i>Gemeinschaft</i> ; 2) <i>Gemeinwesen</i> ; 3) <i>Gemeinde</i> (vokiečių k.)	1) Bendrija, bendrystė, draugija; 2) bendruma, visuomenė; 3) bendruomenės žemė, almena (Šlapoberskis, 1963).
<i>Comunita</i> (italų k.)	Bendrija, bendrumas, žmonių grupė (priklausanti komunai), (miesto) savivaldybė, municipalitetas, rotušė, sąjunga, kongregacija, organizacija (Lanza, 2010)
<i>La commune</i> (prancūzų k.)	Bendrija, kolektyvas, organizuota asmenų grupė, bendrumas, vieningumas (Balaišienė, 2004).
<i>Spółeczeństwo</i> (lenkų k.)	Visuomenė, bendrija, visuomeninė veikla (Vaitkevičiūtė, 1979).
<i>Bendruomenė</i> (lietuvių k.)	Gamybiniais ir kitais santykiais susijęs gyvenimas, kolektyvas (Keinys, 2012).

Teisės požiūriu bendruomenė tapatinama su bendrija, kongregacija, organizacija ar savivaldybe (savivalda) (žr. 3 lentelę). Cane, Conaghan (2008) išskiria dvi bendruomenės apibrėžtis: *bendrąją ir normatyvinę*:

bendroji apibrėžtis – bendruomenę sudaro daugybė žmonių, kuriuos vienija bendra iniciatyva ar veikla;

normatyvinė apibrėžtis – *bendruomenė* suprantama kaip vieta, kur asmenys gali palaikyti ryšius arba suartėti dėl bendrų vertybių, principų, bendrų tikslų, priklausymo tam tikrai žmonių grupei. Šioje apibrėžtyje, papildant bendrąją, išskiriami tokie bendruomenės požymiai: vieta, žmonių tarpusavio ryšiai, pagrįsti bendromis vertybėmis, principais, bendrais tikslais bei priklausymu tam tikrai žmonių grupei.

LR Vietos savivaldos įstatymas (1994), kuriame pateikiamos trys bendruomenės apibrėžtys, pristato platesnę bendruomenės sąvoką ir išryškina konkrečias bendruomenių formas (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Bendruomenės formos (LR Vietos savivaldos įstatymas, 1994)

Bendruomenės formos	Bendruomenės apibrėžtis
Savivaldybės bendruomenė	Savivaldybės nuolatiniai gyventojai, bendrais viešaisiais poreikiais, interesais ir savivaldos teisiniais santykiais susieti su savivaldybės taryba ir kitais viešojo administravimo funkcijas atliekančiais savivaldybės subjektais.
Gyvenamosios vietovės bendruomenė	Savivaldybės gyvenamosios vietovės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai, susieti bendrais gyvenimo kaimynystėje poreikiais ir interesais ir tenkindami šiuos poreikius ir interesus veikiantys įvairiomis tiesioginio dalyvavimo formomis (susirinkimas, viešas svarstymas, apklausa, veikla per savo atstovus, bendruomeninės organizacijos ir kt.).
Bendruomeninė organizacija	Asociacija, kurios steigėjai ir nariai yra gyvenamosios vietovės bendruomenės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai (jų atstovai) ir kurios paskirtis – per jų iniciatyvas įgyvendinti viešuosius interesus, susijusius su gyvenimu kaimynystėje.

LR Vietos savivaldos įstatyme (1994) nurodyti bendruomenių apibrėžimai atitinka normatyvinę bendruomenės apibrėžimą, nes visuose akcentuojama gyvenamoji vieta ir jos gyventojai, kaip esminis požymis. Visuose apibrėžimuose nurodytas tas pats bendruomenių funkcionavimo tikslas – viešųjų interesų tenkinimas.

Viešasis interesas – tai objektyviai egzistuojantys, saugomi ir ginami teisės, visuomenės ir jos atskirų grupių bendrieji, neindividualizuoti (nepriklausantys konkrečioms asmenims) socialiniai poreikiai, kuriuos nulemia visuotinai reikšmingi stabilumo ir pozityvių pokyčių (bendrosios gerovės) visuomenėje siekiai (Krivka, 2007). Viešojo intereso subjektai (turėtojai) yra visuomenė ir ją formuojančios socialinės grupės, tarp jų – bendruomenės. Viešojo intereso dalykas – visuotinė visuomenės gerovė. Taigi, visų bendruomenių narius vienija bendri poreikiai ir interesai, tačiau normatyvinės bendruomenės kontekste šie interesai dar yra nulemti ir teritorinės jos narių priklausomybės. Be to, bendruomenių formų apibrėžtyse galima įžvelgti ir kitų skirtumų.

Esminis skirtumas tarp šių apibrėžčių yra tai, kad bendruomenės skiriasi tiek teritorinės erdvės ribomis, tiek ir savo veiklos organizavimo teisinėmis formomis (*LR Vietos savivaldos įstatymas*, 1994), t. y.:

- *savivaldybės bendruomenę* sudaro konkrečios Lietuvos savivaldybės nuolatiniai gyventojai;
- *gyvenamosios vietovės bendruomenė* siejama su konkrečios Lietuvos savivaldybės gyvenamąja vietove (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) ir jos gyventojais, veikiančiais tiesioginio dalyvavimo formomis (susirinkimu, viešu svarstymu, apklausa, veikla per savo atstovus, *bendruomeninėmis organizacijomis*);

- *bendruomeninės organizacijos* teisinė forma yra asociacija, kurios steigėjai ir nariai yra gyvenamosios vietovės bendruomenės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai (jų atstovai).

Vienas iš pavyzdžių, pagrindžiančių, kad tam tikra bendruomenė teisiniu požiūriu gali veikti ir formaliai būti identifikuojama bei pripažįstama kaip bendruomeninė organizacija, yra Arabų bendruomenės Lietuvoje veikla, reguliuojama įstatais². Organizacijos įstatuose numatyta, kad Arabų bendruomenė Lietuvoje veikia kaip bendruomeninė fizinių asmenų *asociacija*, sudaryta bendriems narių poreikiams ir tikslams, kurie nėra priešingi Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams, tenkinti bei įgyvendinti ir siekia:

- skatinti taikų sambūvį tarp arabų etninių grupių ir priimančiosios visuomenės Lietuvoje;
- skatinti socialinę integraciją ir toleranciją tarp Lietuvoje gyvenančių arabų etninių grupių ir priimančiosios visuomenės;
- skatinti savitarpio pagalbą ir bendradarbiavimą arabų vykdomose veiklose.

Tiek religinė, tiek ir bažnytinė (atstovaujanti konkrečią bažnyčią) bendruomenė turėtų būti traktuojama kaip bendruomeninė organizacija. Šios bendruomenės įprastai veikia tam tikros *teritorinės bendruomenės teritorijoje*, tačiau gali apimti ir kelias gyventojų bendruomenių grupes. Tačiau būtent bažnytinė bendruomenė, lyginant su religine, pasižymi labiau ribota *personaline priklausomybe*, nes jungia tik tuos teritorinės bendruomenės gyventojus, kurie priklauso konkrečiai kantono (valstybinei) bažnyčiai. Taigi, priklausomybė tokiai bažnytinei bendruomenei (kantono bažnyčiai) yra tiesiogiai implikuojama *konfesinio teritorinio priskirtinumo* (Blinstrubis, 2009). Minėtas mokslininkas taip pat išskiria požymius, kurie teisine prasme yra priskirtini funkcionuojančiai religinei bendruomenei, t. y.:

- mažiausiai dviejų fizinių asmenų susivienijimas;
- religinis arba iš dalies religinis (pvz., bažnytinio giedojimo, misijų rėmimo, religinių raštų platinimo, karitatyvinės veiklos ir pan.) tokio susivienijimo tikslas. Šis požymis priklauso nuo paties susivienijimo religinės savivokos; jis gali apimti ribotą asmenų ratą, o veikla gali būti apibrėžta konkrečioje srityje;
- minimali tokio susivienijimo organizacinė struktūra, kuri leistų atlikti teisinius veiksmus ir formuoti (išreikšti) bendrą narių valią;
- išorinė šio susivienijimo teisinė forma, kad būtų galima teisiškai apibrėžti šią religinę bendruomenę;

² <http://abl.lt/?q=content%2Fabout-us>

- visapusiškas religinio ar dalinio religinio tikslo faktinis laikymasis, kad, kilus ginčui, valstybės institucijos ir teismai galėtų faktą patikrinti;
- nuolatinis susivienijimas, o ne ad hoc suburtas asmenų susirinkimas, pvz., religinė eisena ar procesija.

Be to, kiti religinei bendruomenei priskirtini požymiai (tokie, kaip narių skaičius, tikslas, organizacinė struktūra, teisinė forma) leidžia teigti, kad tiek religinė, tiek ir bažnytinė bendruomenė turėtų būti pripažįstamos kaip bendruomeninius interesus atstovaujanti bendruomeninė organizacija.

Teisiniu požiūriu, etninės bendruomeninės organizacijos ir religinės bendruomenės atlieka svarbų vaidmenį imigrantų integracijos procese. Disertacijos autorės nuomone, etnininiu pagrindu veikiančios bendruomeninės organizacijos sudaro galimybes imigrantams veikti ir dalyvauti teisiškai reglamentuotoje veikloje, įgyjant pilietines ir socialines teises priimančiojoje šalyje. Konfesinės bendruomenės (bažnytinė bendruomenė, religinė bendruomenė) ugdo jas sudarančių tikinčiųjų dvasingumą ir religingumą, išreiškiamą savitu tikinčiųjų reagavimu į pasaulį, religiniais jausmais, nuostatomis, dvasinių ir dorovinių vertybių internalizavimu (Martišauskienė, 2005). Dvasingumu laikytini autentiški asmens santykiai su pasauliu, susieti su religiniu ugdymu, kurie meile tiesai, gėriui, grožiui persmelkia visą būtį ir nusidriekia Kūrėjo link (Martišauskienė, 2008).

Bažnyčia yra socialinė institucija, kurioje gali būti realizuojamas savivaldus mokymasis. Šis mokymasis vyksta bendruomenės nariams (imigrantams) dalyvaujant mišiose ir giedant religines giemes (psalmes), klausantis kunigo pamokslų, Biblijos ištraukų, skaitant konfesinių bendruomenių leidžiamus laikraščius ir dalyvaujant piligriminėse kelionėse. Religinių ceremonijų metu įgyjamos religinės ir pasaulietinės žinios, gyvenimiška patirtis, naudojant debatus, diskusijas, dialogus (Findsen, 2006; Kang, 2011).

Teisiniu požiūriu bendruomeninė organizacija yra teritorinės bendruomenės komponentas, kuriai būdingi formalūs organizacijai priskirtini požymiai, tokie, kaip: jos dalyvių (narių) skaičius, veiklos organizavimo teisinė forma, organizacinė struktūra bei jos veiklai būdingas tikslas – tenkinti viešuosius interesus. Imigrantų integracijos kontekste bendruomeninės organizacijos (etninės, religinės bendruomenės) veikimo ribas reglamentuoja konkreti teisinė sistema. Pastarosios bendruomeninės organizacijos lokalizuoja teisinius ir socialinius išteklius ir atlieka aktyvinančio dvasinių, religinių poreikių patenkinimą veiksnio funkciją. Tai sudaro savivaldaus mokymosi raiškos prielaidas remiantis teisiniu, socialiniu veikimu ir asmenine refleksija.

Psichologijos požiūris. Bendrystės ir vieningumo aspektai, integruoti į bendruomenės sąvoką, leidžia kelti prielaidas apie koncentravimąsi į *psichologinį*

požiūrį (žr. 2 lentelę). *Psichologijos žodyne* (1993) bendruomenė apibrėžiama kaip asmenų visuma, turinti būdingus jungiamuosius požymius. Toks požiūris susijęs su sociologijos funkcionalizmo teorijoje pateikiamais svarstymais apie bendruomenę.

Egzistuoja du psichologijos mokslo požiūriai į bendruomenę (Colombo, Senatore, 2005; Dalton ir kt., 2007):

1. Dominuoja *teritorinės bendruomenės* koncepcija, kai bendruomenė grindžiama bendruomenės narių ryšiais, sukonstruotais geografinės vietovės pagrindu; konkrečios vietovės gyventojams būdingu bendruomenišku jausmu. Teritorinės bendruomenės pavyzdžiais galėtų būti miesto rajonai, kaimynystės, maži miesteliai, miestai, kaimo gyvenvietės.
2. Bendruomenė traktuojama kaip socialiniai tinklai, neturintys geografinių ribotumų, tačiau bendruomenės nariams yra būdingas bendruomeniškas. Socialinių santykių pagrindu sukurtų bendruomenių pavyzdžiu gali būti internetinių diskusijų grupės, tarpusavio pagalbos grupės, studentų klubai.

Bendruomenės egzistuoja skirtinguose ekologiniuose lygiuose (Dalton et al., 2007):

- *mikrosistemose* – aplinkose, kuriose individas nuolatos įsitraukia į tiesioginę, asmeninę interakciją su kitais. Šios aplinkos apima šeimas, klases, draugus, darbo grupes, savipagalbos grupes, komandas, chorus ir t.t. Mikrosistemose individai formuoja tarpusavio santykius, prisiima ir / ar įgyja socialinius vaidmenis ir dalijasi veiklomis;
- *organizacijose* – didesnė nei mikrosistemos aplinkose, turinčiose formalias struktūras (pavadinimą, misiją, politiką, darbo laiko tvarkaraščius ir t. t.). Organizacijas sudaro mažesnių mikrosistemų grupės. Organizacijų pavyzdžiais gali būti mokykla, darbo vieta, religinės kongregacijos, darbo grupės, bendruomenių koalicijos;
- *vietovėse* – organizacijų ir mikrosistemų grupėse. Dažnai tapatinamos su geografinėmis vietovėmis, tokiomis, kaip kaimo vietovės, kaimynystės / rajonai, miesteliai, miestai. Žmonės dažnai dalyvauja vietovės gyvenime, susitelkę į mažesnes grupes. Vietovės turi valdžią, vietines ūkines veiklas, žiniasklaidą, socialines, švietimo, sveikatos paslaugų sistemas ir kitas institucijas, darančias įtaką individo gyvenimo kokybei;
- *makrosistemose* – visuomenės, kultūros, politinėse partijose, socialiniuose judėjimuose, korporacijose, tarptautiniuose profesiniuose susivienijimuose, įvairių lygių valdžios, įsitikinimų ir lūkesčių sistemose (angl. k. – *belief*), interneto, masinėse visuomenės informavimo priemonėse. Šios sistemos

daro įtaką pasitelkdamas politiką ir įstatymų leidybą, teismų sprendimus, propaguodamas ideologijas ir socialines normas.

Bendruomenių skirstymas ekologiniais lygiais pagilina bendruomenės sampratą ir parodo skirtingas bendruomenių formas ir jų veikimo lygius. Pastaroji klasifikacija leidžia teigti, kad *psichologiniu požiūriu bendruomeninė organizacija yra bendruomenės komponentas, veikiantis konkrečioje geografinėje teritorijoje, turinčioje būdingus formalius veiklos organizavimo parametrus: pavadinimą, misiją, įstatymus, politiką, darbo laiko tvarkaraštį*. Tai reiškia, kad teisiniu ir psichologiniu požiūriu bendruomeninės organizacijos traktuojamos analogiškai.

Psichologijoje *visoms bendruomenių formoms, įskaitant ir bendruomenines organizacijas*, būdingas bendras požymis – bendruomeniškumo jausmas, vienijantis jų narius.

Bendruomeniškumo jausmas yra priklausymas grupei, organizacijai, bendruomenei, pagrįstas bendrais ir / ar panašiais narių interesais, tarpusavio santykiais, tenkinant individualius bendruomenės narių poreikius (Sarason, 1974). Bendruomeninėje organizacijoje plėtojami tarpusavio santykiai būdingi ilgalaikiai emociniai ryšiai, tarpusavio išipareigojimai. Bendruomeniškumo jausmo sampratą išplečia McMillan, Chavis (1986), teigdami, kad bendruomenei priklausantiems asmenimis būdingas bendruomeniškumo jausmas, sukonstruotas iš keturių tarpusavyje susijusių komponentų: (i) narystės; (ii) įtakos; (iii) integracijos patenkinant socialinius poreikius; (iv) emocinio ryšio bendrumo:

- *Narystė* suvokiama remiantis bendruomenės narių asmeninių vertybių panašumu ir priklausymo bendruomenei jausmu. Narystė turi ribas, parodančias, kas priklauso ir nepriklauso bendruomenei; ji suteikia emocinį saugumą ir tapatumą (angl. k. – *identification*). Ji apibrėžiama asmeninių vertybių lygiu ir bendra simbolių sistema tarp bendruomenės narių.
- *Įtaka* suprantama kaip dialektinė interakcija tarp atskirų narių ir bendruomenės. Jos metu nariai, pasitelkdami saviraišką, sugeba daryti įtaką kitiems ir bendruomenei, o tuo pačiu metu jiems įtaką daro bendruomenė.
- *Integracija ir poreikių patenkinimas* suvokiami kaip abipusiai asmenų ir bendruomenės poreikiai, kurie yra tenkinami tarpusavio bendravimo dėka.
- *Bendras emocinis ryšys* reiškia, kad nariai dalijasi bendra teigiama ar neigiama patirtimi, kuri yra bendruomeninės patirties dalis, padedanti suvienyti esamus bendruomenės narius ir socializuoti naujus.

Imigrantų integracijai ypač aktualus yra bendruomeniškumo jausmas. Imigrantai bendruomeniškumo jausmą sieja su savo etnine socialine aplinka, jungiančia juos su platesnėmis socialinėmis struktūromis bei suteikiančia kontekstus įgūdžių plėtrai ir socialinių identitų kvestionavimui (angl. k. – *negotiating*). Tarpusavio

emocinis ryšys, bendra istorija ir patirtis, bendra kilmės šalis yra esminės skirtingų imigrantų grupių bendruomeniškumo jausmo dimensijos (Pretty et al., 2006). Bendruomeniškumo jausmas sudaro galimybes imigrantams puoselėti savo gimtąją kalbą, tradicijas, bendrauti su asmenimis, iš kurių jie gali gauti emocinės paramos (empatiją) ir sulaukti supratimo (Leon et al., 2009).

Psichologijos požiūriu *bendruomeniškumo jausmo* sąvoka susijusi su įgalinimu. Psichologijoje įgalinimas traktuojamas kaip daugialypis konstruktas, reflektuojantis skirtingas „buvimo įgalintu“ dimensijas. Šis konstruktas apibūdinamas kaip teigiamai integruota asmeninė kontrolė, proaktyvus požiūris į gyvenimą, kritinės nuostatos socialinės ir politinės aplinkos atžvilgiu, glūdinčios socialinių veiksmų struktūroje, nukreiptos į bendruomenės kaitą, potencialo kūrimą ir bendrystę (angl. k. – *collectivity*). Įgalinimas gali būti apibūdinamas kaip individo pažinimo būseną, pasižyminti kontrolės jausmo suvokimo, kompetencijos ir tikslo internalizacija (Oladipo, 2009). Įgalinimas gali būti realizuojamas įvairiais lygiais (Zimmerman, 1990; Hur, 2006):

- Individualiu lygiu įgalinimas apima dalyvaujantį (angl. k. – *participatory*) elgesį, motyvaciją kontroliuoti padėtį, veiksmingumą (angl. k. – *efficacy*) ir kontrolės jausmus.
- Organizaciniu lygmeniu įgalinimas apima bendruomeninę lyderystę, galimybes plėtoti gebėjimus, bendruomenės įtakos plėtotę.

Įgalinimo lygiai papildo bendruomeninės organizacijos apibrėžtį ir leidžia pagilinti psichologinį požiūrį. Šiuo atžvilgiu bendruomeninės organizacijos yra įgalintos organizacijos, kuriose sudarytos galimybės jos nariams dalyvauti sprendimų priėmime bei leidžiamas įvairių nuomonių nešališkas svarstymas konfliktų metu; tai yra sietina su pilietinio ugdymo/si galimybėmis. Tai reiškia, kad geografiškai vienoje teritorijoje esančius žmones (imigrantus), priklausančius konkrečiai bendruomeninei organizacijai, sieja bendras gerbūvio siekis ir jie, būdami kartu, savivaldžiu būdu mokosi vienas iš kito, dalyvaudami susirinkimuose, viešuose svarstymuose. Tai pagrindžia Schugurensky (2006), kuris teigia, kad piliečių dalyvavimas vietovės valdyme (angl. k. – *local governance*) daro mokomąjį / ugdomąjį (angl. k. – *educative*) poveikį. Šiuo atveju plėtojami bendruomenės narių interesai, požiūriai ir įgyjami praktiniai politinio atstovavimo įgūdžiai bei tobulinami politinio dalyvavimo (angl. k. – *political participation*) gebėjimai. Integracijos kontekste pilietinis dalyvavimas ir iš jo kylantis savivaldus mokymasis sudaro sąlygas bendruomeninių organizacijų nariams (imigrantams) įgyti ir valdyti naują informaciją, tapti kritiškais ir veikliais priimančiosios šalies piliečiais.

Esant psichologiniam žmonių įgalinimui, įvyksta nuostatų, pažinimo ir elgesio pokyčiai, skatinantys pozityvią vertybinės orientacijos kaitą, aktyvesnius

tikslingus veiksmus, atveriantys galimybes didinti asmens savigarbą, asmeninį veiksmingumą. Minėti aspektai padeda kurti imigrantų ir kitų socialinių grupių psichologinę ir socialinę gerovę.

Psichologijoje bendruomenės supratimas inkorporuoja bendruomeninės organizacijos sąvoką ir atsiskleidžia per žmonėms ar konkrečioms žmonių grupėms būdingą elgseną, kai tarpusavio įsipareigojimų pagrindu formuojasi ilgalaikiai emociniai ryšiai ir atsiranda galimybės patenkinti individualius poreikius ir jaustis emociškai saugiai bendruomeninėse organizacijose, kurios lokalizuojamos geografiškai ribotose vietovėse. Psichologiniu požiūriu, integracijos kontekste bendruomeninės organizacijos atlieka bendruomeniškumo jausmo puoselėjimo funkciją, kuri įgalina imigrantus siekti pokyčių asmens, organizacijos, visuomenės lygmenimis. Bendruomeninėje organizacijoje ir už jos ribų atsiranda imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidos mokantis su kitais ir iš kitų.

Sociologijos požiūris. Bendruomenės sąvoka neatsiejama nuo visuomenės ir visuomeninės veiklos, todėl su ja glaudžiai susijęs sociologijos požiūris (žr. 2 lentelę). Sociologinės analizės objektais įprasta laikyti socialines sistemas – reiškinius ir procesus, sudarytus iš kokybiškai apibrėžtos aibės susijusių vienu su kitais elementų, kurie sudaro vieningą struktūrą, kuri, veikiami iš išorės, gali keistis (Luobikienė, 2000). Socialinė sistema (visuomenė) formuojasi vienokios arba kitokios žmonijos bendrijos pagrindu, kurioje žmonių elgseną apibrėžia jų užimamos socialinės pozicijos, konkrečios atliekamos socialinės funkcijos, tam tikrai sistemai būdingos socialinės normos, vertybės ir kiti skirtumai.

Visuomenės sampratai artima bendruomenės sąvoka. Oksfordo sociologijos žodyne³ (2005) bendruomenė apibrėžiama kaip socialiniai santykiai, kuriems būdingas bendrumas, pasireiškiantis bendru narių identiteto jausmu. Pastarojoje apibrėžtyje dominuoja du pagrindiniai komponentai: socialiniai santykiai ir bendras identitetas:

- Socialinis santykis – tai socialinio sąryšio momentas; ryšys tarp žmogaus ir žmogaus, žmogaus ir socialinės grupės, žmogaus ir visuomenės arba jos institutų ir socialinių grupių (Leonavičius, 1993).
- Kolektyvinis arba bendrasis identitetas pirmiausia apibrėžia žmonių bendrumą (Kraniauskienė, 2004), nes apibūdina tai, kuo žmonės panašūs ir ką jie turi bendro. Pavyzdžiui, panašių ar vienodų fizinių ypatybių ar socialinių požymių bei praktikų visuma, kuri susiformuoja socialinės sąveikos metu. Tai galėtų būti socialinė lytis (moteriškumas ir vyriškumas), amžiaus grupės, socialiniai gyvenimo tarpsniai (vaikystė, jaunystė, branda,

³ Scott, J., Marshall, G. (2005). Oxford Dictionary Of Sociology (3th edition). New York: Oxford university press.

senatvė), etniškumas (baltarusiai, ukrainiečiai, įvairių Afrikos žemyno šalių, genčių atstovai ir kt.), profesinis identitetas (socialinis darbuotojas, mokytojas, psichologas).

Oksfordo sociologijos žodyne⁴ (2005) pažymima, kad *bendruomenės* terminas vartojamas šiuose kontekstuose: susijęs su gyventojų gyvenviečių tipais bei tariaimai idealiu, tipiniu gyvenimo būdu tokio pobūdžio vietovėse; socialiniais ryšiais tarp tų narių, kurių bendros charakteristikos skiriasi arba papildo vietovę (pvz.: etniškumas, užimtumas). Toks *bendruomenės* supratimas atskleidžia tradicinei teritorinei bendruomenei būdingą požymį – žmonių, gyvenančių apibrėžtoje teritorijoje, lokalumą ir bendrą veiklą.

Bendrinis teritorinės bendruomenės terminas gali būti apibrėžtas, išskiriant ir akcentuojant jo funkcijas ir kriterijus, todėl visuomenėje formuojasi tokių tipų teritorinės bendruomenės (Wollmann, 2006):

- *politinė bendruomenė, kuri* remiasi piliečių kolektyvizmu, daro atitinkamus (dažniausiai politinius) sprendimus ir dalyvauja jų sprendimų įgyvendinime;
- *politinė – kultūrinė ar socialinė – kultūrinė bendruomenė. Tai* – kolektyvinė aplinka, su kuria piliečiai susieti emociškai ir jaučiasi jai priklausantys (pvz., išryškėja vietinis / teritorinis lojalumas, priklausomybės savo šaliai, tautai jausmas, pilietinis pasididžiavimas / išdidumas);
- *socialinė ar visuomeninė bendruomenė*, sudaryta iš nevyriausybinių organizacijų grupių, savipagalbos grupių, kurios dažniausiai apima savanorišką, nepelno siekiantį sektorių, ir tos grupės, kaip vietos veikėjai, daro įtaką trečiojo sektoriaus ir pilietinės visuomenės tarpusavio sąveikai;
- *ekonominę bendruomenę* sudaro ekonominių subjektų ir įmonių veikla vietos / teritorinėje erdvėje;
- *religinė ar bažnytinė bendruomenė* yra sudaryta iš atitinkamos religinės parapijos narių.

Wollmann (2006) teritorinių bendruomenių klasifikacijoje išryškinama, kad skiriamasis teritorinės bendruomenės bruožas – ribota geografinė teritorija, tačiau kai kuriais atvejais bendruomenę sudaro tam tikros socialinės grupės ir nevyriausybines organizacijos. Socialines grupes sieja tarpusavio emocinis ryšys, nevyriausybines organizacijas⁵ ir jų narius vienija bendro pobūdžio veikla. Tai

⁴ Scott, J., Marshall, G. (2005). Oxford Dictionary Of Sociology (3th edition). New York: Oxford university press.

⁵ Nevyriausybė organizacija – nuo valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų nepriklausomas savanoriškumo pagrindais visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra politinės valdžios siekimas arba vien tik religijos tikslų įgyvendinimas (LR Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas, 2013).

reiškia, kad sociologijoje teritorinė arba vietos bendruomenė apima bendruomeninės organizacijos sąvoką, susijusią su socialinės bendruomenės apibrėžtimi. Galima teigti, kad sociologijoje bendruomeninė organizacija suprantama kaip nevyriausybinė organizacija, kuri yra socialinės bendruomenės struktūrinis komponentas, veikiantis geografiškai apibrėžtoje teritorinėje erdvėje.

Brint (2001) papildo bendruomenės apibrėžtį, teigdamas, kad bendrine prasme bendruomenė – žmonių visuma, jungiama bendros veiklos ir įsitikinimų, lūkesčių (angl. k. – *belief*), kuriuos tarpusavyje sieja santykiai, pagrįsti įtaka, lojalumu, bendromis vertybėmis ir asmeniniu požiūriu. Autorius išskiria dvi pagrindines bendruomenių grupes: *geografinės ir pasirinkimo pagrindu* (angl. k. – *choice*) *sukurtas bendruomenės*, kai bendruomenių skirstymo pagrindą sudaro žmonių sąveikos kontekstas. Minėtas autorius išskiria tokius pagrindinius bendruomenės struktūros subtipus: 1) vietos bendruomenės (angl. k. – *communities of place*); 2) komunos ir kolektyvai; 3) lokalizuoti draugystės tinklai; 4) išsisklaidę draugystės tinklai; 5) elektorinės bendruomenės (subkultūrinės, ideologinės⁶); 6) elektorinės bendruomenės⁷; 7) įsivaizduojamos bendruomenės (angl. k. – *imagined*⁸); 8) virtualios bendruomenės⁹. Pastaroji klasifikacija pagilina sociologijos požiūrį į bendruomeninę organizaciją ir leidžia teigti, kad bendruomeninės organizacijos veikimo pagrindas – socialiniai ryšiai ir sąveikos, konstruojamos ir plėtojamos geografiškai apibrėžtoje teritorijoje ir už jos ribų tarp žmonių, kuriems būdingi panašūs ar vienodi fiziniai ar / ir socialiniai požymiai.

Sociologijos požiūriu bendruomeninės organizacijos turi didelės reikšmės imigrantų integracijos procesui. Tyrimo apie imigrantų etninių organizacijų veiklos sritis rezultatai (Kang et al., 2014) atskleidė, kad etniniu imigrantų pagrindu susikūrusios bendruomeninės grupės / organizacijos suteikia savo nariams saugias socialines vietas, kad jie galėtų bendrauti su kitais asmenimis, taip pat suteikia informaciją ir žinias apie naują gyvenamąją aplinką. Imigrantų savanoriškos veiklos tyrimo rezultatai (Handy, Greenspan, 2008) parodė, kad moterys – imigrantės, savanoriavusios religinėse kongregacijose, turėjo galimybes ne tik plėtoti socialinius ryšius bendruomenės ribose, bet ir už bendruomenės ribų bei puoselėjo etninį identitetą, organizuodamos multikultūrinius renginius. Tai reiškia, kad imigrantai, konstruojantys socialines sąveikas, gali naudoti dviejų tipų socialinio kapitalo išteklius: i) žinių išteklius, kuriuos apima žinios, susijusios su pagalbos teikėjais,

⁶ Sukurtos veiklos pagrindu

⁷ Sukurto pasirinkimo pagrindu

⁸ Įsitikinimų pagrindu sukurtos bendruomenės, kurių nariai neturi tiesioginio „akis į akį“ kontakto

⁹ Bendruomenių nariai sąveikauja pasitelkdami kompiuterinių technologijų priemones

vieta, laiku arba išteklius ir žinias, koku būdu problemos gali būti sprendžiamos; ii) identiteto išteklius, apimančius pasitikėjimą savimi; normas, pasireiškiančias abipusiškumu (angl. k. – *reciprocity*) ir vertybėmis bei lūkesčiais, kuriais yra dalijamasi tarp socialinės sąveikos šalių. Šie ištekliai susiję su bendruomeninės organizacijos narių asmeninėmis galimybėmis ir norais veikti vardan bendruomenės ir jos narių gerovės (Falk, Kilpatrick, 2000).

Sociologijos požiūris į bendruomeninę organizaciją atskleidžia *edukologinį aspektą*, nes socialinės sistemos ir joms priklausantys asmenys (imigrantai) nuolatos dalyvauja ugdymo/si procesuose. Tai reiškia, kad bendruomeninei organizacijai priklausantys asmenys (imigrantai) dalyvauja ir savivaldaus mokymosi procese, vykstančiame socialinės sąveikos metu (Brookfield, 1985; Mezirow, 1985; Peters, Gray, 2005). Šie svarstymai leidžia kelti prielaidą, kad savivaldaus mokymasis asmeniui (imigrantui) suprantamas, kaip mokymasis bendruomeninės organizacijos aplinkoje, iš aplinkos ir bendruomeninės organizacijos narių. Šis mokymasis gali padėti suvokti bendruomeninės organizacijos vertybes, nuostatas, lūkesčius, pažinti save ir kitus per interakcijas bei bendras veiklas.

Sociologijos mokslo kontekste bendruomeninė organizacija yra struktūrinis socialinės bendruomenės komponentas, kuris formuojasi tarp žmonių ir jų grupių vykstančios socialinės sąveikos pagrindu, o bendruomenių organizacijų identiteto susiformavimas priklauso nuo pirminio žmonių sąveikos motyvo, ekologinių ir motyvacinių veiksnių, kurie daro įtaką bendruomeninės organizacijos narių sąveikos dažniui. Sociologijos požiūriu, imigrantų integracijoje bendruomeninės organizacijos atlieka išteklių lokalizatorių funkciją, kuri pasireiškia per socialinės sąveikos konstravimą ir plėtrą bendruomeninės organizacijos aplinkoje, tai neatsietina nuo savivaldaus mokymosi realizavimo galimybių.

Socialinio darbo požiūris. Socialiniame darbe *bendruomenė* apibrėžiama kaip grupė individų, kuriuos vienija bendri interesai ir / ar bendri tikslai; bendruomenės sąvoka, vartojama socialiniams santykiams grupėje ar tam tikroje teritorijoje, apibūdinti (Collins socialinio darbo žodynas, 2002¹⁰). Tai reiškia, kad socialiniame darbe dominuoja dvi *bendruomenės* apibrėžtys, kurios reflektuoja teisinį, psichologinį, sociologinį požiūrį. Pirmoji atitinka bendrinę bendruomenės apibrėžtį, kai bendruomenė nėra apibrėžta teritorinės erdvės, o antrosios turinys apima *teritorinės bendruomenės* koncepciją. Analizuojant mokslinius šaltinius (Barnes et al., 2006; Lynn, 2006; Dai, 2008) paaiškėjo, kad dažniausiai socialiniame darbe bendruomenė tapatinama su vietos bendruomene arba bendruomenine organizacija.

¹⁰ Pierson, J., Thomas M. (2002). Collins Dictionary Of Social Work. Glasgow: Harper Collins Publishers

Socialiniame darbe bendruomeninės organizacijos socialinės atskirties grupėms suteikia socialinę pagalbą, išreiškiamą įvairių intervencijos formų taikymu. Siekiant spręsti socialines problemas, taikomi konkretūs socialinio darbo metodai, t. y., tam tikros intervencijos atsižvelgiant į turimus bendruomeninės organizacijos ir / ar bendruomenės išteklius (Johnson, 2001; Pierson, 2008).

Svarbu atskirti intervencijas, kurios taikomos bendruomeninėje organizacijoje (angl.k. – *community based*) nuo makro arba bendruomenės lygio intervencijos (angl.k. – *community level*), nes jų tikslai yra skirtingi (Barnes et al., 2006). *Bendruomeninėje organizacijoje* taikomų intervencijų tikslas – patenkinti atskirų bendruomenės narių, jų šeimų, socialinės atskirties grupių poreikius, teikiant socialines paslaugas ir socialinę paramą. Bendruomeninėje organizacijoje gali būti taikomos šios socialinio darbo intervencijos: *mikro* praktika, nukreipta į individo socialinių problemų sprendimą, *mezo* praktika, kai sprendžiamos atskirų grupių socialinės problemos, *makro* praktika – šiuo atveju sprendžiamos konkrečios organizacijos ir / ar bendruomenės problemos (Kirst-Ashman, 2007).

Integracijos procese bendruomeninės organizacijos siekia padėti imigrantams patenkinti jiems aktualius poreikius, susijusius su darbu / įsidarbinimu, būstu, sveikatos priežiūra, teisinės pagalbos suteikimu (Leon et al., 2009). Todėl *mikro* ir *mezo* socialinės pagalbos lygmenų atveju imigrantams turi būti teikiama informacija ir konsultacijos finansiniais, apgyvendinimo, socialinės, sveikatos apsaugos ir švietimo sistemos, darbo rinkos, teisės, migracijos klausimais, padedama jiems atstovauti interesus valstybinėse ir kitose institucijose (Hernández-Plaza et al., 2006).

Bendruomeninės organizacijos veiklą siejant su socialinio darbo *mikro* ir *mezo* lygmens pagalba, atsiskleidžia edukologinis aspektas. Socialinės pagalbos teikime dalyvauja bendruomeninės organizacijos nariai, t. y., *besimokantieji (imigrantai)* ir pagalbą teikiantys specialistai, t. y., *socialiniai darbuotojai*, kurių veiklose lokalizuojami savivaldaus mokymosi ištekliai¹¹. Šiuo atveju gali būti realizuojamas savivaldaus mokymasis, nes sprendžiamos atskirų imigrantų ir / ar jų grupių socialinės problemos, pasitelkus asmeninę gyvenimo patirtį, kritinį mąstymą, diskusiją, refleksiją.

Bendruomeninės organizacijos savo veikloje taiko ir *makro* arba *bendruomenės lygio* intervencijas. Šios intervencijos nukreiptos į kolektyvinių problemų sprendimą, kai siekiama pokyčių pačioje vietos bendruomenėje (angl. k. – *local community*), tobulinant bendruomenės narių problemų įveikos gebėjimus

¹¹ Žr. disertacijos poskyrį „Imigrantų savivaldaus mokymosi strategijos bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje“

(angl. k. – *capacity building*). Bendruomenės narių gebėjimai gali būti tobulinami neformalių socialinių procesų metu ir / ar asmenų, organizacijų, socialinių tinklų sutelktomis pastangomis, kurios egzistuoja tarp jų arba tarp jų ir didesnių sistemų, priklausančių bendruomenei (Chaskin et al., 2001). Imigrantai naujoje šalyje gali sutelkti visas savo asmenines pastangas, tačiau sėkmingos integracijos procesas nevyksta be priimančiosios visuomenės atvirumo, pokyčių socialinėje politikoje, todėl svarbu skirti dėmesį kaimynystės, bendruomenės ir jos politikos plėtrai. Imigrantams turėtų būti sudarytos sąlygos megzti ir plėtoti socialinius ryšius. Atsižvelgiant į imigrantų integracijos vertinimo rezultatus, turėtų būti tobulinama, koreguojamos teikiamos paslaugos ir kuriamos naujos. Siekiant pokyčių, imigrantų integracijos procese turėtų aktyviai dalyvauti imigrantai, vietinė valdžia, valstybinės ir nevyriausybinės organizacijos. Visos dalyvaujančios pusės turėtų ugdyti supratimą, kad veiksmingas ir efektyvus integracijos rezultatas gali būti pasiektas tik tarpusavyje bendradarbiaujant. Integracijos procese svarbu didinti toleranciją mažumos grupių atžvilgiu, gerinti jų socialinę poziciją visuomenėje, teikti informaciją apie šalyje gyvenančias socialines ir kultūrines grupes, skatinti ir rodyti pozityvų elgesį ir nuostatas kitataučių atžvilgiu, tobulinti tarpkultūrinio bendravimo įgūdžius (Logger et al., 2006). Įvairiose vietinės bendruomenės organizacijose vystomi socialiniai tinklai skatina mokymąsi, nes jie sudaro galimybes įgyti naujų žinių, skleisti gerosios praktikos pavyzdžius. Tada dalijimasis žiniomis tampa pagrindiniu motyvu, jungiančiu bendruomeninių organizacijų narius į įvairius socialinius tinklus (Goldsmith, Eggers, 2004). Imigrantai, dalyvaujantys bendruomeninių organizacijų veiklose, gali dalyvauti vietinės bendruomenės problemų sprendime, pasitelkdami savo socialiniuose tinkluose glūdinčius savivaldaus mokymosi išteklius.

Socialinio darbo požiūriu, bendruomeninė organizacija lokalizuojama geografiškai apibrėžtoje bendruomenėje, kurios tikslas – patenkinti bendruomenės narių, jų šeimų, socialinės atskirties grupių socialinius poreikius, suteikiant jiems socialinę pagalbą. Integracijos kontekste bendruomeninė organizacija atlieka pokyčių katalizatoriaus funkciją, padėdama imigrantams patenkinti integracijos poreikius. Pastarųjų poreikių suaktualinimas sudaro imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidas, pasitelkiant pagalbos išteklius integracijos problemų sprendimui.

Edukologijos požiūris. *Bendruomenės* apibrėžtyje vyrauja *edukologinis pradas*, nes bendruomenėje nuolatos vyksta žmonių (pvz.: bendruomenės narių, bendruomenėje dirbančių specialistų) ugdymo ir ugdymosi procesai (Štuopytė, 2002; Dobranskienė, 2004; Jonutytė, 2007; Tett, Fyfe, 2010; He et al., 2015; Ghosh, 2015), kurių metu akivaizdus savivaldaus mokymasis (Kvedaraitė, 2009). Toks

mokymasis atveria galimybes besimokantiems įgyti žinių, praktinių įgūdžių, nukreiptų į problemų, kylančių įvairiuose gyvenimo kontekstuose, sprendimą. Edukologijos mokslo erdvėje *bendruomenės* sąvoka tiksliai neapibrėžiama, nes vis dar nėra suformuluota vieninga ir vienodai traktuojama bendruomenės samprata, todėl kartais remiamasi kitų mokslo disciplinų apibrėžtimis. Pavyzdžiui, Jonutytė (2007) remiasi bendruomenės apibrėžimu, taikomu socialiniame darbe. Pažymėtina ir tai, kad Lietuvos edukologai *bendruomenę* neretai sieja su teritorinės (geografinės) bendruomenės samprata, kuri atitinka teisės, psichologijos, sociologijos mokslų požiūrius (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. *Bendruomenės apibrėžtys edukologijoje*

Autorius	Bendruomenės apibrėžtis
Baršauskienė, Leliūgienė (2001)	Teritorinė bendruomenė – tai grupė žmonių, kuri turi bendras naudojimo vertybes, aptarnavimo įstaigas (seniūnija, sveikatos priežiūros įstaigos, mokyklos ir kt.) ir gyvena apibrėžtoje teritorijoje (kaimas, gyvenvietė, mikrorajonas).
Štuopytė (2002)	Teritorinė bendruomenė – tai savanoriškais socialiniais ir moraliniais ryšiais susieta žmonių grupė, kuri bendrauja ir veikia apibrėžtoje teritorijoje, turi bendras vertybes, aptarnavimo įstaigas ir tampa veiksniumi asmenybės integracijai, susitapatinimui ir pozityviai veiklai artimiausioje aplinkoje.
Kvieskienė (2005)	Bendruomenė yra labai svarbus gyvenimo kokybės garantas, kontroliuojantis daugelio socialinių funkcijų atlikimo efektyvumą, racionalų išteklių panaudojimą, užtikrinantis pozityvią žmogaus socializaciją.
Jonutytė (2007)	Bendruomenė – tai organizuotas politinis, municipalinis ar socialinis darinys, toje pačioje vietoje gyvenančių žmonių grupė; religinės ar kitokios tapatybės vienijamų žmonių grupė. Teritorinė bendruomenė yra artimiausia gyvenamoji erdvė ir visuomeninė aplinka, daranti įtaką vaiko socializacijai (p. 87).
Tett, Fyfe (2010)	Bendruomenė – veikianti socialinė organizacija, kuri tarpininkauja tarp dviejų pasaulių, viešojo ir privataus bei individo ir visuomenės. Bendruomenės esminė funkcija – ugdymas/is bendruomenėje ir bendruomenei, skatinant ir įtraukiant jos narius į mokymąsi visą gyvenimą, kai mokymasis pagrįstas bendrais narių interesais.
He et al. (2015)	Bendruomenė – nuolatos besikeičiančios žmonių grupės, kurios palaiko tarpusavio dialogą, aktyviai klausosi, suteikia pagalbą viena kitai, jų veikla paremta tarpusavio atsakomybe ir atskaitomybe, atsižvelgiant į bendrus interesus ar lūkesčius. Bendruomenės veiklose dalyvaujantys asmenys yra aktyvūs dalyviai, siekiantys ugdymosi tikslų.
Ghosh (2015)	Bendruomenė – mokymosi išteklius.

4 lentelėje pateiktos bendruomenės sąvokos rodo, kad Lietuvos mokslininkai bendruomenę sieja ne tik su geografiškai apibrėžta teritorija, bet ir su asmenybės integracijos, socializacijos aspektais, saviugdodos galimybėmis. Antai Štuopytė (2002) teigia, kad bendruomenė tampa veiksniumi, sudarančiu asmenybės integracijos, susitapatinimo ir pozityvios veiklos artimiausioje aplinkoje prielaidas.

Kvieskienė (2005) papildo Štuopytės supratimą, teigdama, kad bendruomenėje užtikrinama pozityvi žmogaus socializacija. Užsienio mokslininkai bendruomenę tapatina su socialine organizacija, kurioje lokalizuojami mokymosi ištekliai (Ghosh, 2015), o esminė bendruomenės funkcija – ugdymas/is (Tett, Fyfe, 2010; He et al., 2015). Taigi, bendruomeninėje organizacijoje, veikiančioje konkrečioje teritorinėje bendruomenėje, turi būti sudarytos sąlygos asmenybės integracijai, socializacijai, bet kartu ir saviugdai bei mokymuisi visą gyvenimą, o tai yra susiję su savivaldaus mokymosi galimybių realizavimu.

Socializacijos procese pati asmenybė yra ne tik iš šalies veikiamas ugdymo objektas, bet ir subjektas, pats aktyviai veikiantis, siekiantis tobulumo (Vaitkevičius, 1995). Ugdytojo, dalyvaujančio besimokančiųjų saviugdoje, tikslas – padėti asmenybei įsitvirtinti visuomenėje. Galima teigti, kad asmenų integracijos ir socializacijos bei saviugdų procesai sudaro prielaidas bendruomenėje veikiančiose nevyriausybinėse organizacijose realizuoti *sociokultūrinį ir socialinį ugdymą/si: sociokultūrinės ir socioedukacines veiklas* (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001; Jonutyte, 2007; Štuopytė, 2010). Pastarųjų veiklų realizavimo metu gali vykti bendruomenės pavienių narių ir / ar jų grupių savivaldus mokymasis.

Sociokultūrinis ugdymas apima šias sritis: poilsį ir laisvalaikį, švietimą ir lavinimą, darbą, kultūrą bei darbą, o jo tikslas – leisti žmonėms socialiai ir kultūriškai dalyvauti visuomenėje (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001). Tuo tarpu socialinis ugdymas – kryptingų sąlygų asmens vystymuisi sudarymas socializacijos proceso metu (Leliūgienė, Jucevičienė, 1998), kurio rezultatu galima laikyti žmogaus sugebėjimą gyventi ir sutarti su kitais žmonėmis, išlaikant ir puoselėjant tas pačias kultūrinės, etnines normas ir vertybes, perduodant iš kartos į kartą tradicijas, kultūrinės nuostatas (Jonutyte, 2007). Nevyriausybinės organizacijos ir jose savanoriaujantys asmenys dalyvauja socialiniame ugdymesi, vykdydami socioedukacines veiklas, skirtas įvairioms socialinėms grupėms: vaikams, jaunimui, pagyvenusiems asmenims, neįgaliesiems, nuteistiesiems ir t.t. (Štuopytė, 2010). Taigi, sociokultūrinės ir socioedukacines veiklas realizuoja bendruomeninės organizacijos, t. y., nevyriausybinės organizacijos, veikiančios vietos bendruomenėje. Tai reiškia, kad bendruomeninės organizacijos atlieka socialines, kultūrinės, ugdymo/si funkcijas teritorinėje bendruomenėje.

Integracijos kontekste bendruomeninės organizacijos teikia valstybinės kalbos mokymo paslaugas imigrantams, bet tuo pačiu sudaro mokymosi, kaip prisitaikyti ir gyventi priimančiojoje šalyje, galimybes. Bedruomeninėse organizacijose imigrantai mokosi, atlikdami kasdieninio gyvenimo užduotis, susijusias su banko sąskaitos operacijų valdymu, susitikimų su sveikatos priežiūros specialistais organizavimu, verslo steigimu (Leon et al., 2009), tai yra veiklos, susiję su savivaldaus

mokymosi galimybių realizavimu. Igoudin (2008) atliktas tyrimas atskleidė, kad suaugusių besimokančių imigrantų valstybinės kalbos mokymuisi būdingas savivaldus, orientuotas į konkretų tikslą, sąmoningas mokymosi procesas. Imigrantų kalbų mokymą/si inspiruoja tiek vidiniai, tiek ir išoriniai kalbos mokymosi motyvai, susiję su jų integracijos priimančiojoje visuomenėje siekiu. Leliūgienės et al. (2011) tyrimo rezultatai parodė, kad lietuviai emigrantai, gyvenantys Anglijoje, realizuoja savivaldų mokymąsi. Mokydamiesi valstybinės anglų kalbos, lietuviai emigrantai naudoja šiuos išorinius mokymosi išteklius: internetą, televiziją, knygas, žurnalus. Nugraha (2004) tyrimo rezultatai atskleidė, kad imigrantės tikslingai lanko savo vyresnes drauges arba tas, kurios gyvena priimančiojoje šalyje (JAV) ilgiau nei jos pačios, spręsdamos asmenines problemas ir realizuodamos savivaldų mokymą/si, pasitelkdamos draugių patirtį. Clark (2005) tyrimo rezultatai parodė, kad bendruomeninėje organizacijoje imigrantai, atvykę iš skirtingų šalių, tenkina pirminius poreikius: ieško informacijos ir išteklių apie gyvenimo sąlygas, sveikatos ir vaikų priežiūros sistemą, o po to tenkina antrinius poreikius, tokius, kaip: finansinė parama, ugdymas/is (valstybinės kalbos mokymasis, kompiuterinių, gyvenimo įgūdžių tobulinimas) ir priklausymo bendruomenei poreikis. Pagrindiniai savivaldžiai besimokančiosios bendruomenės komponentai yra šie: prieiga prie informacijos, gebėjimas bendrauti su kitais, gebėjimas įgyti ir dalintis žiniomis su kitais. Chang (2011) tyrimo duomenimis, dirbančių imigrantų etnokultūrinė saviugda realizuojama pasitelkiant šias veiklas: lankant parodas, muziejus, dalyvaujant didžiųjų įmonių atidarymo ceremonijose ir šitaip įgyjant žinių apie Šanchajaus kultūrą, gyvenimo būdą, tai taip pat yra neatsiejama nuo imigrantų savivaldaus mokymosi galimybių socialinėse / kultūrinėse bendruomenėse, t. y., bendruomeninėse organizacijose.

Edukologinė bendruomeninės organizacijos samprata iš dalies sutampa su sociologine, nes pabrėžia nevyriausybinį organizacijų, veikiančių apibrėžtoje geografinėje erdvėje, siekius patenkinti atskirų visuomenės grupių / visuomenės poreikius. Tačiau taip pat reikia pažymėti, kad edukologinis požiūris į bendruomeninę organizaciją skiriasi nuo sociologinio, nes akcentuoja socialinio, kultūrinio ir mokymosi visą gyvenimą poreikių suaktualinimą, sprendžiant vietos bendruomenės narių problemas. Integracijos kontekste bendruomeninė organizacija yra imigrantų socialinė mokymosi aplinka, kurioje lokalizuojami mokymosi ištekliai. Pastaroji mokymosi aplinka sudaro galimybes imigrantams patenkinti ne tik jų asmeninius, bet ir integracijos poreikius, mokantis visą gyvenimą.

Bendruomenė multidiscipliniškumo požiūriu gali būti traktuojama kaip bendruomeninė organizacija, kurią sudaro formalus atskirų asmenų arba socialinių grupių sambūvis apibrėžtoje geografinėje teritorijoje. Bendruomeninės

organizacijos veikia jos narių tarpasmeninių ryšių palaikymo, bendro identiteto pripažinimo, bendruomeniškumo jausmo suvokimo, bendrų vertybių puoselėjimo pagrindu, siekiant realizuoti bendrus tikslus ir veiklas. Multidisciplininis požiūris į bendruomenę išplečia tradicines geografines ribas iki geografiškai neapibrėžtų ribų. Bendruomeninių organizacijų aplinkose vyksta atskirų socialinių grupių veikla, o pastarosios veiklos pagrindas – įvairių žmonių grupių bendrų poreikių tenkinimas ir interesų realizavimas. Šiame kontekste susidaro prielaidos išryškinti pavienių asmenų arba jų grupių individualius ir specialius poreikius, realizuojamas veiklas, konstruojamus socialinius santykius, socialinės ir psichologinės pagalbos išteklius, ugdymo/si galimybių kontekstus. Multidisciplininis požiūris į bendruomenę vertingas edukologijai imigrantų integracijos kontekste tuo, kad bendruomeninių organizacijų sambūvio ir veikimo aplinkose gali būti realizuojamas savivaldus mokymasis, kurio metu imigrantas ir / ar imigrantų grupės įgyja žinių, praktinių įgūdžių, reikalingų integracijos problemų, atsirandančių įvairiuose gyvenimo kontekstuose, sprendimą.

1.3. Imigrantų integracija, kaip savivaldaus mokymosi kontekstas

Poskyris suformuotas taikant priešakinę arba pažangią esamos situacijos (angl. k. – state-of-the-art review) sąsajos su tyrimo objektu apžvalgą, kai ne tik analizuojami, bet ir supriešinami vieni su kitais mokslo šaltinių ir dokumentų turiniai, išryškėja naujos perspektyvos tyrimo srityje (Grant, Booth, 2009) bei formuojasi temų sintezė, pagrįsta literatūros apžvalga (angl. k. – thematic synthesis enhanced review), kurios metu išryškinamos pagrindinės temos analizuojamoje mokslo literatūroje (Thomas ir Harden, 2008).

Imigrantų integracija yra savivaldaus mokymosi kontekstas (Kallenbach et al., 2013), glaudžiai susietas su savivaldaus mokymosi priežastimis ir atitinkamomis savivaldaus mokymosi specifikos formavimosi prielaidomis (Igoudin, 2008). Savivaldaus mokymosi prielaidos – tai per pastaruosius dešimtmečius išaugę migracijos srantai ir su migracija susijusios imigrantų integracijos problemos, pvz., 2010 m. 27 Europos Sąjungos šalyse gyveno 32.5 mln. užsieniečių, sudarančių 6.5 proc. visų ES šalių gyventojų skaičiaus, iš jų: 20.2 mln. – trečiųjų šalių piliečiai, likusieji 12.3 mln. – piliečiai, atvykę iš kitų valstybių narių (Vasileva, 2011). Lietuvoje taip pat pastebimos imigracijos augimo tendencijos. Remiantis LR Migracijos departamento duomenimis, 2013 m. pradžioje Lietuvos Respublikoje gyveno 33 267 užsieniečiai. Tai sudaro 1,1 proc. visų Lietuvos Respublikos gyventojų skaičiaus. Per pastarąjį pusmetį jų skaičius padidėjo 2,5 proc., iš jų dėl Europos Sąjungos valstybių narių ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių narių piliečių ir

jų šeimos narių – 9,3 proc., trečiųjų valstybių piliečių – 1,7 proc. (Metinė politikos ataskaita: migracija ir prieglobstis, 2013).

Komisijos ataskaitoje Europos parlamentui ir tarybai pagal reglamentą (EB) Nr. 862/2007 dėl Bendrijos migracijos statistikos ir tarptautinės apsaugos statistikos įgyvendinimo migracija yra apibrėžiama kaip veiksmas, kai asmuo, kurio ankstesnė nuolatinė gyvenamoji vieta buvo vienoje valstybėje narėje ar trečiojoje šalyje, perkelia savo nuolatinę gyvenamąją vietą į kitos valstybės narės teritoriją laikotarpiui, kuris yra, arba manoma, kad bus ne trumpesnis kaip 12 mėnesių. Remiantis tokia apibrėžtimi, galima teigti, kad imigrantas yra asmuo, kuris įsikuria kitos ES valstybės narės ar trečiosios šalies teritorijoje ne trumpesniam nei 12 mėn. laikotarpiui. Tuo tarpu *Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 562/2006, kuris nustato taisykles, reglamentuojančias asmenų judėjimą per sienas*, pateiktos apibrėžtys asmenų, kurie gali naudotis Bendrijos laisvo judėjimo teise, t. y., *Europos Sąjungos piliečiai ir trečiųjų šalių piliečiai*, kurie yra Europos Sąjungos piliečio, besinaudojančio teise laisvai judėti, šeimos nariai, kuriems taikoma 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Europos Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje; *trečiųjų šalių piliečiai ir jų šeimų nariai*, nepaisant jų pilietybės, kurie pagal Bendrijos bei jos valstybių narių ir tų trečiųjų šalių susitarimus naudojami tokiomis pačiomis laisvo judėjimo teisėmis kaip Europos Sąjungos piliečiai. Šiame dokumente trečiosios šalies pilietis apibrėžiamas kaip asmuo, kuris nėra Europos Sąjungos pilietis. Tai reiškia, kad imigrantais gali būti tiek Europos Sąjungos, tiek ir trečiųjų šalių piliečiai. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 216/2010, kuriuo įgyvendinamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 862/2007 dėl Bendrijos migracijos statistikos ir tarptautinės apsaugos statistikos nuostatų, susijusių su priešasčių išduoti leidimą gyventi kategorijų apibrėžtimis, pagilina imigranto sąvoką ir nurodo, kad priešastys išduoti leidimą yra susijusios su imigracijos kategorijomis ir pakategorėmis, kuriomis remiantis, trečiųjų šalių piliečiams leidžiama gyventi šalyje (pvz., asmenys, turintys leidimą gyventi dėl darbo, ir šios kategorijos pakategorė, skirta leidimams, suteiktiems pagal aukštai kvalifikuotų darbuotojų programą). Taigi imigrantams išduotas leidimas gyventi priimančiojoje šalyje parodo jų teisinį statusą, t. y., atvykimo priežastį: ar tai yra darbas, studijos, verslas, šeimos susijungimo atvejis ir kt. Analogiškos nuostatos įtvirtintos ir *Lietuvos Respublikos užsieniečių teisinės padėties įstatyme (1994)*, kuriame numatyta, kad leidimas laikinai gyventi gali būti išduodamas ar keičiamas užsieniečiui (trečiųjų šalių piliečiui), jeigu: jis išsaugojo teisę į Lietuvos Respublikos pilietybę Pilietybės įstatymo nustatyta tvarka; yra lietuvių kilmės asmuo; yra šeimos susijungimo atvejis; ketina dirbti Lietuvos Respublikoje; ketina užsiimti

teisėta veikla Lietuvos Respublikoje; ketina įgyti išsilavinimą, mokytis švietimo įstaigoje, stažuotis, kelti kvalifikaciją, dalyvauti profesiniuose mokymuose; yra nustatyta globa (rūpyba) arba jis yra paskirtas globėju (rūpintoju). Tai reiškia, kad leidimo išdavimo priežastys apibrėžia imigranto teisinį ir socialinį statusą. Remiantis teisinių dokumentų analize, galima teigti, kad imigrantas – asmuo, kuris savanoriškai persikelia iš vienos šalies (Europos Sąjungos ar trečiosios šalies) į kitą ne mažesniai nei 12 mėn. laikotarpiui ir siekia šeimos susijungimo, įgyti išsilavinimą, mokytis švietimo įstaigoje, vykdyti teisėtą veiklą, dirbti. Šioje disertacijoje kaip imigrantas yra traktuojamas asmuo, savanoriškai atvykęs iš trečiosios šalies į Lietuvą ne mažesniai nei 12 mėn. laikotarpiui ir siekiantis šeimos susijungimo, įgyti išsilavinimą, mokytis švietimo įstaigoje, vykdyti teisėtą veiklą, dirbti.

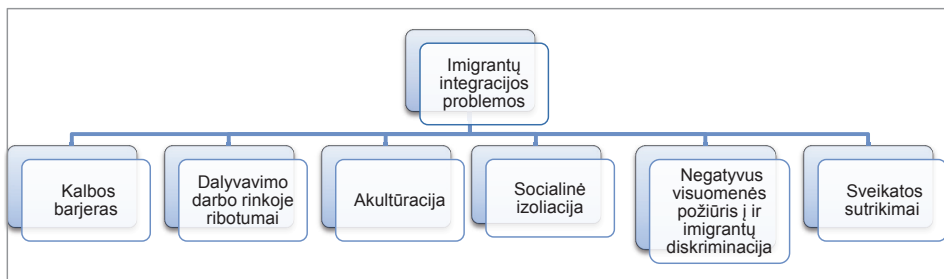
Imigracijos procesai skatina išsamiau nagrinėti imigrantų integracijos klausimą, kuris įvairiose pasaulio šalyse yra problemiškas ir tampa nuolatinio politinio bei mokslinio diskurso objektu. *Naujoje Europos integracijos darbotvarkėje (2012) integracija* apibrėžiama kaip dvišalis procesas; jame dalyvauja ir priimančioji visuomenė, ir imigrantai. Šis procesas reikalauja abipusių įsipareigojimų ir apima abiejų šalių teises ir pareigas. Taigi, šiame procese būtinas tiek imigrantų noras prisiimti atsakomybę už integravimąsi priimančiojoje visuomenėje, tiek ir priimančiosios visuomenės noras įsileisti į šalį ir integruoti imigrantus. Integracijos darbotvarkėje pažymima, kad integracija turėtų būti suvokiama ir pripažįstama kaip tęstinis procesas, o ne kaip tarpinis etapas. Integraciją reikėtų vertinti kaip rezultatą proceso, sudarančio galimybę trečiųjų šalių piliečiams gyventi savarankiškai, be išorės paramos ir užimti socialinę padėtį, panašią į šalies, kurioje jie gyvena, piliečių ir kt. Europos Sąjungos valstybių piliečių. Tuo tarpu *Lietuvos Respublikos užsieniečių teisinės padėties įstatyme (1994)* deklaruojama integracija į valstybės politinį, socialinį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą. Tai reiškia, kad politiniame kontekste integracija traktuojama kaip dvišalis, tęstinis procesas, kuriame dalyvauja priimančioji visuomenė ir imigrantai, ir šio proceso rezultatas – lygiateisis imigrantų socialinis, kultūrinis, ekonominis, politinis gyvenimas priimančiojoje visuomenėje.

Moksliniame diskurse integracijos sąvoka traktuojama įvairiai, tačiau užsienio mokslininkai vieningai pripažįsta, kad visų pirma integracija yra procesas (Valtonen, 2008; Castle, 1993; Korac, 2001; Quell, 2002; Martikainen, 2005; Berry, 2011). Antai Valtonen (2008) teigia, kad integracija – procesas, kurio metu naujai atvykęs užsienietis tampa socialinių, kultūros institucijų struktūrų dalimi priimančiojoje visuomenėje. Pastaroji mokslininkė pažymi, kad į naują šalį atvykęs užsienietis turėtų aktyviai dalyvauti integracijos procese. Remiantis šia apibrėžtimi, galima kelti prielaidą, kad už integracijos procesą yra atsakingas

pats imigrantas, jo užduotis – įgyti socialines, ekonomines ir politines teises, kad galėtų tapti priimančiosios visuomenės socialinių, kultūros institucijų struktūrų dalimi. Tuo tarpu Castle (1993) integracijos sąvoką pagilina, išskirdamas dviejų tipų integracijos proceso veikėjus: mažumų grupes (imigrantus) ir daugumos grupę (priimančiąją visuomenę) ir jų kultūrinio mokymosi momentą. Anot Castle (1993), integracija yra dvikryptis procesas, kuriame mažumų ir daugumos grupės mokosi, perimdamos kultūrą viena iš kitos. Tuo tarpu Berry (2011) pagilina Castle (1993) integracijos sąvoką, išryškindamas imigrantų mokymosi momentą inkultūracijos ir akultūracijos procesuose. Berry (2011) teigia, kad integracija yra mokymasis, įsitraukiant ir dalyvaujant inkultūracijos ir akultūracijos procesuose, kai asmenys turi galimybes įgyti pagrindinius visuomenės bruožus, tokius, kaip vartojama kalba, normos, vertybės, įgūdžiai, kurie yra svarbiausi jų išlikimui. Kim, Abreu (2001) pažymi, kad inkultūracija – gimtosios kultūros normų mokymosi ir puoselėjimo procesas, tuo tarpu akultūracija – prisitaikymo prie dominuojančios kultūros normų procesas. Tai reiškia, kad integracija yra imigrantų mokymosi procesas, orientuotas į savo etninės kultūros puoselėjimą ir priimančiosios šalies kultūros pažinimą. Panašiai kaip ir Castle (1993), integraciją traktuoja Korac (2001) ir Martikainen (2005), tačiau jų integracijos apibrėžtyse dominuoja procesas, kuriam būdingas bendravimas ir / ar tarpusavio sąveika tarp priimančiosios visuomenės ir imigrantų. Anot Korac (2001), integracija – dialogu paremtas procesas, kuris apima naujai atvykusių asmenų bei priimančiosios visuomenės dvikryptį bendravimą ir abipusį prisitaikymą. Martikainen (2005) integracijos sąvoka yra artima Korac (2001), tačiau turi vieną esminį skirtumą – išryškina naujų funkcijų įgijimą, kaip integracijos rezultata. Martikainen (2005) teigia, kad integracija – procesas, kai naujai atvykę asmenys įsitraukia į įvairias priimančiosios visuomenės socialines struktūras. Šis procesas dvikryptis; jo eigoje tiek atvykusieji, tiek ir priimančioji visuomenė tarpusavio sąveikos rezultato dėka įgyja naujų funkcijų. Išskirtinę integracijos apibrėžtį pateikia Quell (2002), kuri integraciją traktuoja kaip ilgalaikį procesą, kuriam būdinga atskirų etapų chronologinė seka. Anot Quell (2002), imigrantų integracijos procesą sudaro keturi etapai: pasirinkimas (angl. k. – *selection*), įsikūrimas (angl. k. – *settlement*), adaptacija ir bendradarbiavimas (angl. k. – *contribution*). Šalies, į kurią ketina imigruoti, pasirinkimas įvyksta gimtoje šalyje, visi kiti etapai – atvykus į naują šalį. Įsikūrimas apima laiką iš karto po atvykimo, kai imigrantams atsiranda poreikis būstui, vaikų mokyklai, pirmajam darbui. Šiam laikotarpiui dažnai būdinga priklausomybė nuo teikiamų paslaugų. Adaptacijos etapas prasideda, kai imigrantai patenkina visus neatidėliotinus poreikius, susijusius su atvykimu, ir pradeda generuoti ilgalaikę gyvenimo strategiją, susijusią su nuolatiniu gyvenimu pasirinktoje šalyje (pvz.,

nusprendžia, kur ketina gyventi ilgalaikiu laikotarpiu, apsisprendžia, kokios profesinės karjeros ketina siekti). Šis etapas pasižymi didėjančia imigranto asmenine autonomija. Paskutinis imigrantų integracijos etapas, t. y., bendradarbiavimas, įvyksta, kai imigrantai pasiekia savo užsibrėžtus tikslus, susijusius su socialine padėtimi, užimtumu darbo rinkoje ir gali saugiai jaustis naujoje šalyje lyg „būdami namuose“. Šiam etapui būdinga tai, kad imigrantams institucijų teikiama parama tampa neaktuali, ir jie savanoriškomis iniciatyvomis prisideda prie institucijų vykdomų veiklų. Apibendrinant pateiktas integracijos apibrėžtis, galima teigti, kad integracija – tai ilgalaikis, abipusės sąveikos procesas tarp imigrantų ir priimančiosios visuomenės, kurio metu imigrantas tampa visateisiu priimančiosios visuomenės nariu ir įgyja teisę naudotis valstybės siūlomais ištekliais bei išsaugo savo prigimtinei bendruomenei būdingą kultūrinį identitetą. Tai imigrantų ir priimančiosios visuomenės tarpusavio pastangų, įgūdžių, gebėjimų reikalaujantis procesas, lemiantis tolimesnę imigrantų gyvenimo kokybę priimančiojoje šalyje.

Integracijos proceso metu imigrantai susiduria su integracijos problemomis, kurios sudaro prielaidas imigrantams realizuoti savivaldų mokymąsi. Pagrindinės imigrantų integracijos problemos pavaizduotos 2 pav.

2 pav. Imigrantų integracijos problemų pobūdis

Kalbos barjeras. Kalbos mokymosi, vartojimo kompetencijos riboja lygias imigrantų galimybes įgyti išsilavinimą, pakankamas pajamas, visuomeninių institucijų pripažinimą, socialinių ryšių plėtrą (Esser, 2006). Priimančiosios šalies kalbos vartojimo (pvz., anglų kalbos) įgūdžių stoka apsunkina imigrantų prisitaikymą prie naujos aplinkos ir sukelia finansines problemas. Imigrantų negebėjimas legalizuoti išsilavinimą patvirtinančių dokumentų ir gauti adekvataus darbo yra susijęs su šių įgūdžių stoka, dėl to jie susiduria su bedarbystės problema arba dirba žemos kvalifikacijos, mažai apmokamus darbus (Maydell-Stevens et al., 2007). Imigrantai, kurie turi gerus kalbos vartojimo įgūdžius, yra rečiau diskriminuojami darbo rinkoje, nei tie imigrantai, kuriems šių įgūdžių stinga (Oreopoulos, 2011). Tai

reiškia, kad priimančiosios šalies kalbos mokėjimas yra sėkmingos ekonominės, socialinės, pilietinės ir kultūrinės integracijos prielaida.

Dalyvavimo darbo rinkoje ribotumai. Darbas yra esminis iššūkis, su kuriuo susiduria imigrantai, atvykę gyventi į JAV, Jungtinę Karalystę. Daugelis imigrantų susiduria su dramatišku nuosmikiu, kai kalbama apie jų karjeros galimybes poimigraciniu laikotarpiu. Imigrantai susiduria su bedarbystės, žemos kvalifikacijos darbo problemomis arba diskvalifikacija, kai nepripažįstama jų profesinė kvalifikacija. Imigrantai turi mažiau galimybių dirbti darbą, atitinkantį jų profesinę kvalifikaciją, todėl jie yra priversti dirbti žemos kvalifikacijos darbus (Perrett et al., 2012; Yakushko, 2006). Foner (2001) atliktas tyrimas su moterimis, reziduojančiomis Niujorko mieste, atskleidė, kad dauguma moterų imigrančių prarado savo profesinį statusą. Dirbusios mokslininkėmis, mokytojomis, valstybės tarnautojomis savo kilmės šalyje, JAV jos tapo namų ūkio darbininkėmis. Kitas svarbus momentas – imigrantai yra disproportyviai įdarbinami fizinės jėgos paklausą turinčiose darbo pozicijose ir pramonės sektoriuje, o tai yra susiję su galimų fizinių traumų rizika (Perrett et al., 2012, Pransky et al., 2002). Imigrantų darbo užmokestis yra mažas, o jų uždirbtos pajamos yra skiriamos šeimai, kuri gyvena jų kilmės šalyje. Nors darbdaviai teigia, kad esminė žemos kvalifikacijos darbo problema yra anglų kalbos žinių stoka, tačiau jie patys neskatina ir nesudaro imigrantams galimybių mokytis priimančiosios šalies kalbos. Be to, daugelis imigrantų susiduria su finansinėmis problemomis, todėl dirba viršvalandžius, kad galėtų paremti savo šeimą, gyvenančias jų kilmės šalyse, todėl jiems neužtenka laiko išteklių, kuriuos galėtų skirti anglų kalbos mokymuisi (Perrett et al., 2012; Yakushko et al., 2008).

Akultūracija. Atvykę į priimančiąją šalį, imigrantai susiduria su akultūracijos patirtimis, kurios pasireiškia: kontaktu su priimančiosios šalies kultūra; konfliktu, kai imigrantas bado priimti naują kultūrą arba ją atmesti; teigiamu arba neigiamu prisitaikymu prie priimančiosios kultūros (Berry, 1997). Šio proceso metu imigrantai susiduria ne tik su kultūriniais konfliktais, kurie susiję su skirtingomis dviejų kultūrų taisyklėmis, reikšmėmis ir vertybėmis (Zapf, 1993), bet ir su kultūriniu šoku. Kultūrinis šokas – emocinė reakcija, kai prarandamas savas kultūrinis suvokimas, o nauja patirtis nesuprantama. Pastaroji būseną sukelia susierzinimą. Iš tikrųjų ne nauja kultūra ar aplinka dirgina, o pats susidūrimo su ja procesas, virstantis fizinio / emocinio irzlumo, nervinio įsitempimo priežastimi (Zapf, 1991).

Socialinė izoliacija. Nauja aplinka ir kalbos sunkumai sukelia socialinę izoliaciją, kuri pasireiškia priimančiosios šalies kultūros tradicijų, normų stoka, socialinių ryšių nebuvimu su priimančiosios šalies nariais ir yra imigrantų uždaro gyvenimo rezultatas (Maydell-Stevens et al., 2007; Ogunsiji et al., 2012). Ornelas

et al. (2009) patvirtina, kad meksikietės, ispaniškai kalbančios moterys, kurios gyvena JAV, patiria socialinę izoliaciją labiau nei tos, kurios yra gimusios JAV ir todėl turi mažiau išplėtotų socialinių ryšių ir tinklų.

Negatyvus visuomenės požiūris ir imigrantų diskriminacija. Priešiškumo atmosfera gali formuoti kultūrinį diskursą, kuris gali daryti neigiamą įtaką, tiems, kurie turi išankstinę nuomonę apie imigrantus. Imigrantų vaizdinys populiariojoje kultūroje yra negatyvus ir nenuoseklus. Imigrantai yra vaizduojami stereotipiškai, kaip tingūs, linkę nusikalsti, neišsilavinę asmenys (Espanshade, Calhoun, 1993; Yakushko et al., 2008; Yakushko, 2009). Esses et al. (2001) pabrėžia, kad imigrantai yra suvokiami kaip grėsmė daugumos kultūrai, nes jie atima mokymosi ir darbo galimybes iš priimančiosios visuomenės narių. Kita vertus, imigrantai suvokiami kaip paramos gavėjai, t. y., kaip našta visuomenei ir jos nariams. Tuo tarpu Horenczyk (1996) teigia, kad nenuoseklus ir neigiamas požiūris į imigrantus atsiranda iš jų pažeidžiamumo nerimo ir su juo susijusių sutrikimų atžvilgiu. Negatyvus visuomenės požiūris tiesiogiai susijęs su imigrantų diskriminacijos problema. Nors kiekvienos demokratinės valstybės vizija ir pagrindinis siekis yra visiems žmonėms būdingo orumo ir lygių teisių pripažinimas, tačiau, nepaisant visų demokratinėms valstybėms visuomeninių ir valstybinių institucijų pastangų, išlieka ryškios tam tikros diskriminacijos apraiškos (Valackienė, Krašenkienė, 2005), su kuriomis susiduria ir etninės mažumos, t. y., imigrantai. Daugeliui etninių ir rasinių grupių diskriminacija išlieka įprastiniu JAV gyvenimo bruožu. Iš Lotynų Amerikos atvykę imigrantai susiduria su etninės ir rasinės diskriminacijos atvejais švietimo sektoriuje (Hurtado et al., 1996; Pizarro, 2005), darbo rinkos sektoriuje (Mason, 2004), sveikatos priežiūros sektoriuje (Keller et al., 2010), apgyvendinimo sektoriuje (Ross, Turner, 2005).

Sveikatos sutrikimai. Imigracijos problemos sukelia rimtas psichologines problemas, susijusias su psichinės sveikatos kokybe ir žemu socialiniu vertinimu. Patirti nuostoliai, susiję su imigracija ir nesugebėjimu sėkmingai įsitraukti į priimančiosios visuomenės aplinką, įskaitant kultūrinę ir socialinę izoliaciją, imigrantams sukelia psichologines problemas, tokias, kaip nostalgija, sielvartas, liūdesio, bejėgiškumo jausmai, nerimas, depresija ir pesimistinės mintys (Maydell-Stevens et al., 2007). Imigracijos problemos sietinos ir su kultūrinio šoko pasekmėmis, kurios gali pasireikšti psichinės sveikatos sutrikimais ir ribotu socialiniu funkcionavimu, t. y.: depresija, socialiniu nerimu, izoliacijos, bejėgiškumo jausmais (Taft, 1977; Uba, 1994). Nedarbo problemos priimančiojoje šalyje sukelia psichinės sveikatos problemas. Darbo paieškos, finansiniai sunkumai, susiję su bedaryste, darbo reikalavimai – esminiai stresoriai, darantys įtaką psichinių ligų atsiradimui tarp Lotynų Amerikos imigrantų (Finch et al., 2003). Tuo tarpu

Grzywacz et al. (2005) tvirtina, kad Meksikos imigrantų (tiek moterų, tiek ir vyrų) psichinei sveikatai neigiamą įtaką daro šeimos ir darbo nesuderinamumas, nes sukelia įvairaus lygio depresiją ir nerimą. Barry, Grilo (2003) nustatė, kad Rytų Azijos imigrantai suvokiami kaip asmenys, patyrę individualią ir grupinę diskriminaciją priimančiojoje bendruomenėje ir šis suvokimas negatyviai veikia jų socialinį ir psichologinį funkcionavimą. Moradi, Hasan (2004), tirdami 108 arabų kilmės amerikiečius, patvirtino, kad suvokiama diskriminacija yra sietina su imigrantų psichologinėmis problemomis. Atlikti tyrimai Suomijoje patvirtino tarpusavio ryšį tarp imigrantų suvokiamos diskriminacijos ir jų psichologinio funkcionavimo, t. y., kuo didesnis suvokiamos diskriminacijos lygis, tuo prastesnė imigrantų psichologinė būseną, pasireiškianti nerimu, depresija, psichosomatiniais sutrikimais (Jasinskaja-Lahti, Liebkind, 2001; Jasinskaja-Lahti et al., 2003; Jasinskaja-Lahti et al., 2006).

Imigrantų integracijos problemos: kalbos barjeras, dalyvavimo darbo rinkoje ribotumai, akulturacija, socialinė izoliacija, negatyvus visuomenės požiūris ir imigrantų diskriminacija yra pirminio lygio problemos, kurios skatina antrinio lygio problemų, t. y., sveikatos sutrikimų atsiradimą. Tai reiškia, kad visos aukščiau išvardintos imigrantų integracijos problemos yra savivaldaus mokymosi prielaidos, nes savivaldaus mokymasis inkorporuoja vidinius ir išorinius išteklius, kuriuos pasitelkę imigrantai gali spręsti integracijos problemas ir šitaip gali tapti visateisiais ir lygiateisiais priimančiosios šalies socialinio, kultūrinio, ekonominio, politinio gyvenimo nariais.

Savivaldaus mokymosi koncepto analizė (žr. 1.1 poskyrį) atskleidė esminius savivaldaus mokymosi komponentus, glaudžiai susijusius su integracijos komponentais (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Savivaldaus mokymosi ir integracijos komponentai

Savivaldaus mokymosi komponentai	Integracijos komponentai
<i>Vidiniai ir išoriniai motyvai</i> pasireiškia įvairialypių poreikių, tikslų, interesų tenkinimo sinteze, kuriems pats asmuo suteikia prasmę. Įgalinimas padeda ameninims, turintiems gyvenimo sunkumų, siekti ne tik užsibrėžtų mokymosi tikslų, bet ir gyvenimo pokyčių.	Procesas, kurio metu naujai atvykęs užsienietis tampa socialinių, kultūros institucijų struktūrų dalimi priimančiojoje visuomenėje, kai imigrantas pats aktyviai dalyvauja integracijos procese (Valtonen, 2008). Procesas, kai naujai atvykę asmenys įsitraukia į įvairias priimančiosios visuomenės socialines struktūras. Dvikryptis procesas, kurio eigoje tiek atvykusieji, tiek ir priimančioji visuomenė tarpusavio sąveikos rezultato dėka įgyja naujas funkcijas (Martikainen, 2005).

5 lentelės tęsinys

Savivaldaus mokymosi komponentai	Integracijos komponentai
<i>Veikimas</i> parodo besimokančiojo tikslingą, savanorišką, autonomišką sprendimą, pagrįstą mokymosi išteklių pasirinkimu, mokymosi metodų realizavimu, dalyvaujant konkrečioje veikloje.	Mokymasis, įsitraukiant ir dalyvaujant inkultūracijos ir akultūracijos procesuose (Berry, 2011).
<i>Kontekstualus procesas</i> parodo besimokančiųjų gyvenimiškas problemas ir jų sprendimo būdus, pasireiškiančius mokymosi fazių realizavimu pagalbą teikiančių institucijų aplinkose ir už jų ribų.	Procesas, kurį sudaro keturi etapai: pasirinkimas (angl. k. – <i>selection</i>), įsikūrimas (angl. k. – <i>settlement</i>), adaptacija ir bendradarbiavimas (angl. k. – <i>contribution</i>) (Quell, 2002).
<i>Refleksija</i> pasireiškia besimokančiojo mokymosi ir / arba gyvenimo problemų sprendimo būdų analize.	Dialogu paremtas procesas, kuris apima naujai atvykusių asmenų bei priimančiosios visuomenės dvikryptį bendravimą ir abipusį prisitaikymą (Korac, 2001). Dvikryptis procesas, kuriame mažumų ir daugumos grupės mokosi, perimdamos kultūrą viena iš kitos (Castle, 1993).

Remiantis savivaldaus mokymosi ir integracijos komponentų lyginamąja analize, galima teigti, kad imigrantų integracija yra savivaldaus mokymosi kontekstas, nes:

- Integracijos procesas yra nukreiptas į imigrantų įsitraukimą ir dalyvavimą įvairiose socialinių, kultūros institucijų struktūrose. Tai reiškia, kad imigrantai gali realizuoti akademinčius, profesinius, asmeninius ir socialinius poreikius, tikslus, tik būdami įsigalinę jų siekti. Todėl galima teigti, kad mokymosi visą gyvenimą galimybių realizavimas yra savivaldaus mokymosi kontekstas, kuris gali pasireikšti imigrantams dalyvaujant įvairiose priimančiosios visuomenės socialinėse struktūrose, t. y., įvairiose mokymosi aplinkose.
- Integracijos procesui būdingas imigrantų mokymasis, dalyvaujant inkultūracijos ir akultūracijos procesuose. Tuo tarpu savivaldžiam mokymuisi būdingas tikslingas, savanoriškas, autonomiškas besimokančiojo veikimas, paremtas mokymosi išteklių pasirinkimu, mokymosi metodų realizavimu, dalyvaujant konkrečioje veikloje. Galima teigti, kad integracija yra savivaldaus mokymosi kontekstas, kuris sudaro galimybes imigrantams priimti tinkamus sprendimus, vengti uždarumo, sureikšminti individualumo, sprendžiant integracijos problemas, vystyti savo žmogiškąjį ir socialinį kapitalą.
- Integracijos, kaip ir savivaldaus mokymosi, procesui būdinga eiga žingsnis po žingsnio, todėl savivaldaus mokymosi konteksto reikšmė ir formos iš-

ryškėja atskiruose integracijos etapuose. Įsikūrimo etapo metu imigrantams atsiranda poreikis būstui, vaikų mokyklai, pirmajam darbui. Tai reiškia, kad įsikūrimo etapas yra neatsiejamas nuo integracijos problemų. Šitaip atsiranda palankus kontekstas savivaldaus mokymosi realizavimui, kuriam būdingas problemų sprendimas tiesiogiai bendradarbiaujant su pagalbą teikiančiais specialistais, siekiant įveikti sunkumus, susidariusias beviltiškas situacijas. Adaptacijos etapo laikotarpiu imigrantai patenkina visus neatidėliotinus poreikius, susijusius su atvykimu, ir pradeda generuoti savo ilgalaikę strategiją, susijusią su nuolatiniu gyvenimu pasirinktoje šalyje, tai taip pat yra neatsietina nuo aktyvaus socialinio dalyvavimo įvairiose priimančiosios visuomenės socialinėse struktūrose. Tai reiškia, kad imigrantų ilgalaikio gyvenimo strategijos projektavimas gali būti laikomas savivaldaus mokymosi konteksto sudedamąja dalimi. Bendradarbiavimo etape imigrantams institucijų teikiama parama tampa neaktuali, ir jie savanoriškomis iniciatyvomis prisideda prie institucijų vykdomų veiklų, tai gali būti sietina su asmeninės patirties nulemta paskata suteikti pagalbą kitiems. Tai reiškia, kad toks pagalbos teikimas gali būti laikomas savivaldaus mokymosi konteksto aspektu, susijusiu su imigrantų asmeninės patirties dalijimusi su kitais ir jos realizavimu tarp kitų.

- Integracijos procesui būdingas mažumų ir daugumos grupės mokymasis, kurio tikslas – perimti kultūrą vienai grupei iš kitos, tuo tarpu savivaldžiam mokymuisi būdinga refleksija. Tai reiškia, kad integracijos kultūrinė dimensija sietina su multikultūriniu ugdymusi, kuris išreiškiamas kultūrinės įvairovės vertybių puoselėjimu ir priėmimu visuomenėje; atviru skirtingų visuomeninių grupių dalyvavimo proceso skatinimu. Šiuose procesuose visos visuomenės grupės (dominuojančios ir nedominuojančios) yra pasirengusios nuolatos įvertinti / įsivertinti, t. y., reflektuoti savo gyvenimo būdą kartu ir siekti kompromiso (Berry, 2011). Teigiant, kad multikultūriškumas yra integracijos politikos strategija, galima kelti prielaidą, kad jo puoselėjimas yra savivaldaus mokymosi kontekstas.

Integracijai, kaip savivaldaus mokymosi kontekstui, būdingas multidimensiškumas. Pirma, imigrantų integracija, kaip savivaldaus mokymosi kontekstas, pasireiškia mokymosi visą gyvenimą realizavimu, siekiant spręsti kalbos barjero, dalyvavimo darbo rinkoje, akulturacijos, socialinės izoliacijos, negatyvaus visuomenės požiūrio ir diskriminacijos, sveikatos problemas įvairiose priimančiosios visuomenės socialinėse struktūrose, t. y., įvairiose mokymosi aplinkose. Antra, imigrantų integracijos procesualumas yra savivaldaus mokymosi kontekstas, kuriam būdinga integracijos problemų sprendimas, ilgilaikio gyvenimo strategijos

projektavimas, pagalbos kitiems suteikimas. Trečia, imigrantų integracija, kaip savivaldaus mokymosi kontekstas, pasireiškia multikultūriškumu, kaip integracijos politikos strategija, kai puoselėjamos kultūrinės įvairovės vertybės ir skatinamas atviras įvairių kultūrų grupių dalyvavimas visuomeniniame gyvenime.

1.4. Imigrantų savivaldaus mokymosi strategijos bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje

Poskyris suformuotas, taikant temų sintezę, pagrįstą literatūros apžvalga (angl. k. – thematic synthesis enhanced review), kai išryškinamos pagrindinės temos, akcentuojamos analizuojamuose moksliniuose šaltiniuose (Thomas, Harden, 2008).

Knowles (1986) savivaldaus mokymosi strategijas sieja su mokymosi technika, priemonėmis. Savivaldaus mokymosi strategijos sąvoką išsamiau nagrinėja Ragers (2003), tvirtindama, kad savivaldaus mokymosi strategijos apima veikimą, pagrįstą mokymosi veiklų realizavimu, siekiant spręsti gyvenimiškas problemas. Kiti mokslininkai savivaldaus mokymosi strategijas sieja su ir mokymosi metodais, kuriuos besimokantieji taiko realizuodami mokymosi veiklas (Grover, Miller, 2013). Todėl šioje disertacijoje sąvoka „strategija“ taikoma liberaliai ir tekste vartojamos sąvokos „mokymosi metodai / būdai“ arba „veikimo būdas“, „mokymosi veiklos“. Tokią strategijos traktuotę argumentuoja ir taikyta grindžiamosios teorijos metodologija (žr. 2 skyrių „Imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, tyrimo metodologija“ ir 3 skyrių „Imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, tyrimo rezultatai“). Disertacijos autorė laikosi nuostatos, kad nėra savivaldaus mokymosi strategijų, kurios tiktų visoms mokymosi užduotims ir situacijoms. Todėl imigrantų savivaldaus mokymosi strategijoms būdingas *perkėlimo* (angl. k. – *transferability*) efektas, kai mokymosi strategijos perkeliamos iš vienos mokymosi aplinkos į kitą.

Savivaldžiai besimokantieji imigrantai, savarankiškai arba padedant ugdytojams, ieško tinkamų mokymosi išteklių, siekdami realizuoti socialines ir / ar mokymosi veiklas bendruomeninėse organizacijose. Mokymosi ištekliai lemia mokymosi metodų pasirinkimą. Todėl savivaldaus mokymosi procese aktualus tampa mokymosi išteklių, t. y., priemonių ir / ar žmonių, kurie fasilituoja mokymąsi, paieška.

Hiemstra (1985) savivaldaus mokymosi išteklius skirsto į keturias kategorijas:

1. medijuojami (žurnalai, programuotas mokymasis, kasetinės juostos, kompiuteriai, vadovėliai, interaktyvūs video, televizija, radijas, mokymosi moduliai / priemonės, filmai / video juostos, konferencijų įranga, elektroniniai tinklai);
2. individualizuoti (kelionės, kompetencijos vertinimai, žaidimų įrenginiai, stebėjimai, asmeninis inventorių, kalbėjimasis su savimi, mokymosi projektai, dienoraščiai, stažuotės, atminties stimuliavimas);
3. grupės (pamokos, laisvieji universitetai, bibliotekos, privačios mokyklos, vizitai į agentūras, konferencijos, muziejai / galerijos, diskusijų grupės);
4. mentoriavimo (kolegų atsiliepimai, modeliavimas, tiesioginė mentorių veikla, asmenybės analizės, mokymosi partneriai, konsultavimas / testavimas, informacijos konsultantai, socialiniai tinklai).

Ši mokymosi išteklių klasifikacija rodo galimus pagalbos būdus ar mokymosi veiklas, mokantis savivaldžiai. Tuo tarpu Candy (1991) savivaldaus mokymosi išteklius sieja su informacijos ištekliais ir juos skirsto į materialiuosius (spausdintinius išteklius, elektronines medijas, interaktyvius elektroninius) ir žmogiškuosius (kai konkretūs specialistai atlieka tam tikrus vadmenis, pvz.: konsultanto, mentoriaus, prižiūrinčio vadovo, bibliotekininko). Materialieji ištekliai sietini su fizine mokymosi aplinka (pvz., tokiomis jos formomis, kaip vizitai į agentūras / institucijas, konferencijos, muziejai / galerijos) ir mokymosi priemonėmis (tokiomis, kaip žurnalai, knygos, vadovėliai, kasetinės juostos, kompiuteriai, filmai / video juostos ir t. t.). Šie ištekliai padeda įtraukti besimokančiuosius į mokymosi procesą, juos sudominti ir vaizdžiai perteikti mokymo/si turinį. Žmogiškieji ištekliai yra asmenys, įsitraukę į informacijos teikimą, išreiškiamą pagalbos suteikimu besimokantiesiems. Pagrindinis asmenų, dalyvaujančių mokymosi procese, tikslas yra padėti besimokantiesiems vykdyti mokymosi veiklas ir suteikti grįžtamąjį ryšį. Disertacijos autorės nuomone, imigrantų savivaldaus mokymosi išteklius galima skirstyti į vidinius, kuriems priskiriama besimokančiųjų asmeninė patirtis, žinios, neformalių ugdytojų (specialistų), dirbančių bendruomeninėse organizacijose, asmeninė, profesinė patirtis, žinios. Išoriniai savivaldaus mokymosi ištekliai lokalizuojami žmonių, su kuriais imigrantai sąveikauja už bendruomeninės organizacijos ribų, veiklose bei materialiniuose ištekliuose (išorinėje mokymosi aplinkoje).

Savivaldaus mokymosi realizavimo metu imigrantai savarankiškai arba su ugdytojais, vykdo tikslingo mokymosi veiklas, pasitelkdami vidinius ir išorinius mokymosi išteklius, parenka bei taiko mokymosi būdus / metodus, atitinkančius realizuojamos mokymosi veiklos pobūdį.

Toliau bus aptartos tik tos savivaldaus mokymosi strategijos, kurios yra aktuales imigrantų integracijos procese ir gali būti realizuojamos bendruomeninių

organizacijų realizuojamų veiklų kontekste. Disertacijos autorė imigrantų savi-valdaus mokymosi strategijas pristato ir klasifikuoja, atsižvelgdama į mokymosi proceso metu taikomų mokymosi išteklių pobūdį.

Savivaldus mokymasis naudojantis spausdintiniais ištekliais. Dauguma savi-valdžiai besimokančiųjų naudojami spausdintine medžiaga, todėl skaitymas tampa svarbiu mokymosi būdu daugelyje savarankiškai suplanuotų mokymosi projektų (Tough, 1979). Vienas iš pavydžių, kaip galima taikyti savivaldaus mokymosi strategiją naudojantis spausdintiniais ištekliais, yra *knygų klubas*. Pasitelkus knygų klubą, kaip specifinę mokymosi veiklą, gali būti pasiekta daug tikslų (Greenwald, Adams, 2008): skaitant knygas skirtingomis kultūrinėmis ir etninėmis temomis ir apie jas diskutuojant, plėtojama kultūrinė kompetencija; knygų klubo dalyviai gali tobulinti savo kritinį mąstymą ir bendravimo įgūdžius, skaitydami ir su kitais diskutuodami apie atrinktas knygas; siedami knygose skaitytas situacijas su realiu gyvenimu, žmonės gali efektyviau atstovauti savo bendruomenes; tikėtina, kad, įgiję žinių ir išplėtoję imigrantus palaikančiųjų kolegų ratą, aktyviai dalyvaudami knygų klubo veikloje, imigrantai gebės efektyviau valdyti stresines situacijas. Tuo tarpu knygų klubo vedėjas, kuriuo gali būti ugdytojas arba besimokantysis, planuodamas knygų klubą, turėtų aptarti su kitais besimokančiaisiais mokymosi organizavimo aspektus (Steffen, 2006): i) bendros knygų temos identifikavimas; ii) susitikimų vietos ir laiko parinkimas; iii) potencialių narių identifikavimas; iv) apsisprendimas, kaip bus moderuojamos diskusijos; v) grupės sprendimas, kokios knygos bus skaitomos.

Tyrimo (Dali, 2010) rezultatai atskleidė, kad knygų skaitymas laisvalaikiu yra imigrantų akulturacijos įveikos strategija, turinti psichologinį ir instrumentinį poveikį. Psichologinis skaitymo poveikis pasireiškia imigrantų pažintine ir emocine gerove, skatina juos:

- keisti mąstyseną;
- įveikti kultūrinį šoką, naudojant humorą;
- dalytis imigracijos patirtimi su kitais;
- formuoti objektyvesnę nuomonę apie savo kilmės šalį ir savo praeitį;
- iš naujo įvertinti savo nacionalinį kultūros paveldą ir išlaikyti etninį tapatumą imigracijos sąlygomis;
- susipažinti su priimančiosios šalies mentalitetu ir kultūra;
- plėtoti socialinius ryšius.

Minėtos autorės tyrimo rezultatai parodė, kad instrumentinė skaitymo laisvalaikio metu nauda pasireiškia imigrantams mokantis, kai jie įgyja naujos informacijos apie šalį, o taip pat gali tobulinti priimančiosios šalies pažinimo gebėjimus ir savo finansinį raštingumą. Savivaldaus mokymosi strategija – knygų

klubas inkorporuoja išorinius, t. y., spausdintinius išteklius – knygas, ir vidinius išteklius – asmeninę besimokančiųjų patirtį bei mokymosi metodus – skaitymą, refleksiją, diskusiją.

Savivaldus mokymasis naudojantis medijų ištekliais. Didėjantis įvairių pažangių technologijų formų, ypač radijo ir televizijos, pasiekiamumas, skatina besimokančiuosius realizuoti tikslingą ir atsitiktinį mokymąsi. Medijų ištekliams, tokiems, kaip televizija, radijas, yra būdingas interaktyvumas ir besimokančiojo galimybės juos kontroliuoti savarankiškai (Candy, 1991).

Johnson (1996) atlikto tyrimo rezultatai patvirtino, kad televizija turi didelę reikšmę ispanių moterų, atvykusių iš Lotynų Amerikos į Jungtines Amerikos Valstijas, akultūracijai ir socializacijai. Televizijos dėka ispanų kilmės imigrantės galėjo spręsti akultūracijos problemas ir lavinti priimančiosios šalies kalbos įgūdžius. Elias, Lemish (2008) atliktų tyrimų rezultatai įrodė, kad rusų kilmės imigrantų šeimų integracijos problemų sprendimų būdai pasireiškia vidine ir išorine integracija, inkorporuojančia skirtingas medijų funkcijas. Vidinė integracija pasireiškė medijų (televizijos laidos gimtąja kalba, televizijos transliuojami filmai gimtąja kalba) funkcijomis, skatinant gimtosios kalbos įgūdžių lavinimą, kultūrinio paveldo perdavimą ir laisvalaikio praleidimą kartu su šeimos nariais. Išorinę integraciją paskatino medijos, suteikiančios priimančiosios šalies kalbos vartojimo įgūdžių, skatinančios imigrantų vaikų prisitaikymą prie vietinės jaunimo kultūros ir jų laisvalaikio leidimą su bendraamžiais. Dalisay (2012) atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad ikimigraciniame etape yra naudojami spausdintiniai medijų šaltiniai gimtąja kalba, o poimigraciniame etape yra naudojami priimančiosios šalies medijų ištekliai – televizija, radijas, spaudos šaltiniai, susiję su imigrantų lūkesčiais taikyti įgytas žinias priimančiosios šalies tarpasmeninėje sąveikoje. Tuo tarpu poimigraciniame etape imigrantai naudoja medijų šaltinius: radiją, spaudos šaltinius gimtąja kalba, siekdami įgyti žinių apie priimančiosios šalies politinę sistemą. Tai reiškia, kad savivaldaus mokymosi strategijos, naudojantis medijų ištekliais, inkorporuoja išorinius, t. y., radijo ir televizijos išteklius bei klausymo, stebėjimo, refleksijos mokymosi būdus. Taikydami šią savivaldaus mokymosi strategiją, imigrantai gali lavinti ir tobulinti ne tik priimančiosios šalies kalbos įgūdžius, bet ir gimtosios kalbos įgūdžius, gilinti kultūrinės, politinės žinias apie priimančiąją šalį.

Savivaldus mokymasis naudojantis interneto ištekliais. Nuo interneto atsiradimo 1991 m. apžvalgininkai apibūdina internetą, kaip pereinantį dvi fazes, susijusį su Web 1.0 ir Web 2.0 saitynais. Pasaulinio žiniatinklio (angl. k. – *world wide web*) išradėjas Berners Lee apibūdina Web 1.0 kaip „pastovųjį tinklą“ (angl. k. – *read-only web*). Vartotojai gali ieškoti informacijos ir skaityti ją, žiūrėti paveikslėlius ir

vaizdo įrašus, klausytis garso įrašų bei atsakinėti į klausimus su keliais atsakymo variantais, žaisti žaidimus. Tokie tinklapiai vartotojui suteikia pakankamai pasyvios patirties. Tuo tarpu Web 2.0 yra labiau dalyvavimą įgalinantis saitynas, nes vartotojai turi galimybes kurti tinklapių turinį ir gali dalyvauti ir bendradarbiauti naudodami tokias technologijas, kaip redaguojami tinklapiai (angl. k. – *wikis*), vaizdo įrašų tinklapiai (angl. k. – *video sharing web sites*), internetiniai diskusijų forumai (angl. k. – *online discussion forums*) ir socialiniai tinklai (angl. k. – *social networking*). Šios inovacijos įgalina aktyvesnį vartotojų siekį naudotis gausybe internetinių išteklių dalijimuisi informacija ir bendradarbiavimui interaktyvia forma bei leidžia keistis informacija ne tik tarp vartotojo ir kompiuterio, bet ir tarp vartotojo ir vartotojo. Saityno Web 2.0 galimybės inkorporuoja šiuos išorinius (internetinius) savivaldaus mokymosi išteklius (Rothwell, Sensening, 1999; Getting, 2007; Stone, 2009):

- *Redaguojamas tinklalapis*. Tinklalapį sudaro vartotojų sukurti tekstai, kurie gali būti redaguojami ir laisvai peržiūrimi kitų vartotojų. Žinomiausias ir plačiausiai naudojamas redaguojamas tinklalapis yra *Wikipedia*. Redaguojamų tinklapių stiprybės apima kolektyvinės vartotojų patirties panaudojimą ir jos peržiūrėjimo paprastumą. Tai reiškia, kad redaguojamas tinklalapis *Wikipedia* talpina tekstinę medžiagą, o jos skaitymas gali būti vienu iš savivaldaus mokymosi būdų imigrantams. Skaitydami aktualius tekstus, imigrantai gali mokytis valstybinės lietuvių kalbos, gilinti socialinį, kultūrinį, pilietinį priimančiosios šalies pažinimą savo gimtąją arba priimančiosios šalies valstybine kalba. *Wikipedia* yra sukurta *wiki* technologijų pagrindu, kurios sudaro galimybes kiekvienam interneto vartotojui dalyvauti enciklopedijos kūrimo ir redagavimo procese. *Wikipedia'os* nauda pasireiškia socialine technine struktūra, kuri motyvuoja, skatina diskusijas, netiesiogiai padeda spręsti konfliktus ir skatina dirbti kokybiškai (Zhao, Bishop, 2011). Imigrantai, turintys infomacinių bei komunikacinių technologijų ir kalbos vartojimo kompetencijų, gali versti kitiems imigrantams aktualius tekstus apie priimančiąją šalį ir skelbti juos *Wikipedia'oje*. Imigrantai, *Wikipedia'os* autoriai, gali tapti virtualiaisiais savivaldaus mokymosi ištekliais (mokytojais ar tutoriais) savo etninių bendruomenių nariams.
- *Tinklapijai*, kuriuose vartotojai dalinasi vaizdo įrašais, leidžia paskelbti asmeninius vaizdo įrašus ir jais pasidalyti su kitais vartotojais. Tokių tinklapių privalumai yra naudojimas kolektyvinėmis žiniomis ir vartotojų sukurtomis inovacijomis. Vienas iš populiariausių pastarojo tinklapio pavyzdžių yra *YouTube*. Šio tinklapio dėka imigrantai gali žiūrėti ir

klausytis bei analizuoti filmus, interviu, pasakas, naujienas gimtąja ir / ar priimančiosios šalies kalba, naudoti vaizdo įrašus kitų imigrantų arba priimančiosios šalies narių mokyme. Savivaldaus mokymosi strategija, pagrįsta tinklapiais, kurie leidžia skelbti vaizdo įrašus, ir klausymu, stebėjimu, refleksija grindžiamais mokymosi būdais, gali būti aktuali, sprendžiant imigrantų integracijos problemas.

- *Internetinis diskusijų forumas*, dar žinomas kaip *diskusijų grupė ar taryba*, yra internetinė prieiga, skirta įvairioms diskusijoms vesti. Internetiniai diskusijų forumai suteikia virtualią susitikimų vietą bendruomenei, siekiančiai dalyvauti veiklose, nukreiptose į aiškinimąsi ir dalijimąsi tam tikros srities žiniomis, nes jos yra neatsiejamoms nuosavivaldaus mokymosi ir problemų sprendimo bendradarbiaujant (Billings et al., 2001). Internetinis diskusijų forumas, kaip mokymosi strategija, gali būti taikomas ir profesinėje bendruomenėje, kurios skirtingi atstovai gali rasti jiems tinkamą informaciją bei ją panaudoti prasmingai (Curran-Smith et al., 2008):
 - a) *specialistas praktikas* ieško konkrečios problemos sprendimo ar patarimo, pristatydamas ją diskusijų forume;
 - b) *bendruomenės nariai*, besidomintys ir turintys patirties toje srityje, reaguoja ir pradeda diskusiją apie iškeltą problemą;
 - c) *ekspertai* gali inicijuoti ir vykdyti debatus, kurių metu jie dalijasi patirtimi, susieja teoriją su praktika ir bendrai priima sprendimą. Visa sprendimo informacija, būtent – žinios, sukurtos proceso metu, išplatinama diskusijų forume, ir, svarbiausia, yra pasiekiamas ne tik konkrečiam asmeniui, iškėlusiam problemą, bet ir visai profesinei bendruomenei.

Savivaldaus mokymosi kontekste, diskusijai besivystant, besimokantieji mokosi stebėdami ekspertų diskusiją, kurioje jie taiko stebėjimo metodą. Tai reiškia, kad besimokantysis, dalyvaudamas internetiniame diskusijų forume, gauna dvejopą naudą:

- a) kaupia neišreikštas ekspertų žinias (angl. k. – *know-that*);
- b) reflektuoja ekspertų praktines žinias (angl. k. – *know-how*).

Ziegler et al. (2006) atlikto tyrimo rezultatai įrodė, kad imigrantų gyvenimo istorijų atpasakojimas internetiniame forume pasireiškia individualiu ir kolektyviu mokymusi, reflektuojant ir remiantis asmenine patirtimi. Imigrantų dialogas, nukreiptas į asmeninių gyvenimo patirčių analizę internetiniame forume, gali ne tik gilinti, keisti individualius požiūrius, bet ir konstruoti bendrą grupės požiūrį; tai yra sietina su individualaus ir kolektyvinio mokymosi patirtimis. Internetinis diskusijų forumas inkorporuoja išorinius mokymosi išteklius, tokius, kaip virtuali

erdvė, ekspertai, besimokančiųjų patirtys perteiktos spausdintinio teksto formatu ir rašymo, skaitymo, diskusijos, refleksijos mokymosi būdai. Šis forumas gali būti aktualus imigrantų integracijos procesų atveju, nes jie gali dalytis jiems aktuali informacija, diskutuoti apie gyvenimo priimančiojoje šalyje problemas ir jų sprendimo būdus, pagrįstus asmenine patirtimi.

Virtualieji socialiniai tinklai leidžia vartotojams susikurti profilius, kad jie galėtų bendrauti su draugais, kolegomis, organizacijomis arba potencialiais darbdaviais. Vienas iš pagrindinių šių tinklų pranašumų yra galimybė greitai sujungti žmones į bendruomenę ir palaikyti ryšį įrašais, žinutėmis ar *Tweet'ais*. *Facebook* ir *LinkedIn* yra populiarių socialinių tinklų pavyzdžiai. Bendruomeninės organizacijos, teikiančios pagalbą imigrantams, turi savo profilius *Facebook'e*, siekia sutelkti savo bendruomenės narius internete (žr. 3 pav.).

3 pav. Konsultavimo ir informavimo centro PLUS Facebook'o profilis

Interneto erdvėje vykstantis savivaldus mokymasis yra tinkamas imigrantams, nes jis sudaro galimybes jiems kontroliuoti savo mokymosi tikslus, pasirinkti pasiekiamą mokymosi turinį, tempą ir objektą. Tokia internetinėje erdvėje realizuojama mokymosi strategija papildo mokymosi paradigmos slinktį nuo mokymo – mokymosi link, kurio metu žinių perdavimo procese dalyvaujantis besimokantysis privalo aktyviai ieškoti šaltinių, tinkamų asmeniniams, praktiniams ar į konkrečią problemą sutelktiems mokymosi poreikiams (Alur et al., 2002; Ruiz et al., 2006). Virtualiuose socialiniuose tinkluose imigrantai stengiasi gauti informaciją, kuri patenkintų jų intelektualinį smalsumą, leistų jiems pasitelkti mokymosi reikmėms ankstesnę asmeninę patirtį, reflektuoti ir panaudoti naujai įgytą informaciją.

Vykstant informacinių ir komunikacinių technologijų plėtrai, tampa aktuali specialistų pagalba, nukreipta į informacijos išteklių paiešką. Hiemstra (1987)

išskiria mokymosi paslaugų teikėjus, įsitraukusius į mokymo ir mokymosi procesą, kurie, disertacijos autorės nuomone, gali būti naudingi interneto erdvėje vykstančiam imigrantų savivaldžiam mokymuisi:

- a) *informacijos konsultantai* padeda rasti ir naudoti informaciją, kurios jiems reikia. Didėjant priėjimui prie milžiniškų kiekių informacijos elektroniniuose duomenų bankuose, besimokantiesiems reikia pagalbos rūšiuojant informaciją, pasitelkus elektronines žinių bazes ir paieškos mechanizmus;
- b) *individualaus mokymosi pagalbininkai* padeda apdoroti informaciją, skirtą savivaldžiam mokymuisi, kad pastarasis taptų greitesnis ir efektyvesnis, tobulėjant elektroninės paieškos mechanizmams, bei suteikia pagalbą organizuojant, nusistatant prioritetus ir panaudojant gautą informaciją;
- c) *elektroninio instruktavimo specialistai* reikalingi, kad padėtų besimokantiesiems išmokti taikyti kompiuterių naudojimo instrukcijas, interaktyvų video, telekonferencijas ir susieti internetą ir pasaulinį informacijos tinklą.

Savivaldus mokymasis, naudojant vidinius mokymosi išteklius (besimokančiųjų imigrantų, neformalių ugdytojų žinias, patirtį) ir taikant „gyvą“ tarpasmeninį bendravimą yra realizuojamas pasitelkiant mentorystę, konsultavimą, grupės diskusiją, kritinius debatus, atvejo analizę, mokymosi sutartis:

a) *Mentorystė*. Mokslinis diskursas pripažįsta, kad savivaldaus mokymosi ištekliai yra mentoriai (Hiemstra, 1985; Candy, 1991). Mokymosi aplinkoje mentorius atlieka mokymosi proceso pagalbininko (angl. k. – *facilitator*) vaidmenį, nes neprisiima tradicinio autoriteto vaidmens, tačiau sukuria mokymosi aplinką ir santykį su besimokančiuoju, siekdamas patobulinti jo mokymosi potencialą ir padėti siekti tikslų. Mentorius padeda besimokančiajam koncentruotis į tikslus, ypač asmeninio augimo ir tobulėjimo bei mokymosi patirties srityse, tačiau nenurodo, kaip besimokantysis turi elgtis ar galvoti (Candy, 1991). Tuo tarpu Eby et al. (2007) pažymi, kad mentorystė yra mokymosi partnerystė, pagrįsta tarpasmenine sąveika, skirta realizuoti akademinis, socialinius, karjeros, asmeninius tikslus. Mentorystė išreiškiama specifinių funkcijų atlikimu: emocinės ar psichosocialinės paramos ir instrumentinės ar karjeros projektavimo pagalbos suteikimu besimokančiajam akademinėje, bendruomenės ir darbo aplinkose. Tai reiškia, kad mentoriai yra vidiniai savivaldaus mokymosi ištekliai, priklausantys bendruomeninių organizacijų aplinkai, o mentorystė gali būti viena iš imigrantų savivaldaus mokymosi strategijų. Vienas iš pavyzdžių, kaip galima taikyti savivaldaus mokymosi strategiją – mentorystę – yra *mentorystės forumas*. Schlosser (2012) atlikto tyrimo rezultatai patvirtina savivaldaus mokymosi veiklos – *mentorystės forumo* – naudingumą, skatinant imigrantų verslumą. Minėto autoriaus tyrime mentorystės forumas buvo realizuotas dviejų formatų principu. Pirmiausia – rytinės sesijos,

organizuotos interaktyviai, *apvaliojo stalo* principu. Trumpų susitikimų metu imigrantai turėjo galimybę susitikti akis į akį ir užduoti klausimus patyrusiems specialistams mentoriams. Užduodami klausimai ir integruotos diskusijos turėjo padėti dalyviams sukurti savo idėjas ir įkvėpti juos verslumui. Popietinė sesija buvo atvira visuomenei ir formalesnė. Joje dalyvavo svečiai – pranešėjai, įskaitant marketingo ir prekės ženklų kūrimo specialistą, vyriausybės atstovą, kuris pristatė vyriausybės finansavimo šaltinius, sėkmingą vietinį imigrantą verslininką ir imigrantą – verslininkų tinklo organizatorių – iš kito, daug didesnio miesto. Taigi, mentorystės forumas inkorporuoja vidinius ir išorinius išteklius, turimus pačių imigrantų ir išorinių ekspertų, taip pat ir mokymosi būdus, kai užduodami klausimai, klausomasi kitų pasisakymų ar diskutuojama grupėje.

b) *Konsultavimas*. Konsultantai yra savivaldaus mokymosi ištekliai, į kuriuos kreipiasi imigrantai, susidurdami su krizinėmis situacijomis savo gyvenime (Candy, 1991). Konsultavimas gali būti viena iš savivaldaus mokymosi strategijų, pagrįstų informacijos suteikimu, patarimu ir įgūdžių modeliavimu (Brookfield, 1985). Konsultavimas inkorporuoja vidinius išteklius, tokius, kaip bendruomeninėse organizacijose dirbančių konsultantų, besimokančiųjų žinios, patirtis ir mokymosi būdus užduodant klausimus; klausantis konsultanto ir / arba kitų pasisakymų; stebint, diskutuojant su konsultantu ir / arba su grupės nariais grupėje, reflektuojant.

c) *Grupės diskusija*. Savivaldaus mokymosi ištekliai lokalizuojami grupės diskusijose (Hiemstra, 1985). Grupės diskusijose dalyvaujantis ugdytojas ir besimokantieji tampa savivaldaus mokymosi vidiniais ištekliais, o pati diskusija gali būti viena iš savivaldaus mokymosi strategijų, kurios centru tampa bendradarbiavimu pagrįstas tarpasmeninis bendravimas, transformuojantis asmeninę patirtį į mokymąsi (Teresevičienė, Gedvilienė, 2003). Grupės diskusija, kaip mokymosi būdas, yra tinkama, kai siekiama atskleisti besimokantiesiems svarstomos problemos perspektyvų įvairovę; padėti išreikšti prielaidas, kuriomis remiasi jų vertybės, įsitikinimai ir veiksmai; padėti pamatyti pasaulį tokį, kokį jį mato kiti; pademonstruoti svarstomos problemos sudėtingumą ir daugiaprasmiškumą (Brookfield, 2004). Meaney (2008) atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad dalyvavimas grupės diskusijose padėjo imigrantams tobulinti priimančiosios šalies kalbą ir įgyti žinių apie jos kultūrą. Grupės diskusija gali būti taikoma organizuojant imigrantams filmų, knygų aptarimus.

d) *Kritiniai debatai*. Suaugę besimokantieji naudoja informacijos išteklius, kurie lokalizuojami žmogiškuosiuose (vidiniuose) ištekluose, kaip antai, kolegose, ekspertuose, kituose besimokančiuosiuose (Brookfield, 1985). Kritiniai debatai, kaip savivaldaus mokymosi strategija, yra skirti kritinio mąstymo įgūdžių

lavinimui ir tobulinimui. Ši strategija gali būti aktuali sprendžiant imigrantų integracijos problemas. Taikant kritinių debatų metodą suaugusiųjų savivaldžiam mokymesi, būtina paistyti šių taisyklių: i) *rasti* ginčytiną dalyką, apie kurį dalyviai turi skirtingas nuomones ir suformuluoti temą debatams; ii) *paprašyti* dalyvių savanoriškai įsigalinti veiklai dvejojo tipo komandose (pirmojoje, kuri rengs argumentus, pagrindžiančius svarstomą problemą; ar antrojoje, kuri rengs argumentus, prieštaraujančius svarstomai problemai); *vadovauti* debatams (kiekvienai komandai parenkant po vieną atstovą pristatyti argumentus); *aptarti debatus ir diskutuoti* su dalyviais apie jų patirtis atliekamos užduoties metu. Taikant šį metodą, reikėtų susitelkti į tai, kaip dalyviai jautėsi, kai turėjo argumentuoti prieš poziciją, kuriai iš esmės pritarė, pvz.: *Kokie nauji mąstymo būdai apie svarstomą dalyką jiems atsivėrė? Ar dalyviai atrado naują požiūrį? Ar jie pakeitė savo požiūrį į svarstomą dalyką?* (Brookfield, 2004). Kennedy (2007) atlikto tyrimo rezultatai įrodė, kad debatai, kaip mokymosi strategija, yra naudingi studentams, studijuojantiems aukštojoje mokykloje, nes lavina jų kritinio mąstymo įgūdžius, susijusius su asmeninių prielaidų analize, ir žodinius komunikacinius įgūdžius, kurie yra svarbūs karjeros projektavimui, sudaro galimybes ugdyti empatiją, kai besimokantieji svarsto skirtingus požiūrius. Tuo tarpu Creber (1996) patvirtino reikšmingus ryšius tarp kritinio mąstymo ir savivaldaus mokymosi. Šio tyrimo rezultatai parodė, kad ugdytojai gali paskatinti besimokančiųjų savivaldaus mokymosi kompetencijos plėtrą, sudarydami jiems galimybes lavinti intuityją ir loginio mąstymo įgūdžius, pasitelkiant mokymąsi iš patirties.

e) *Atvejo analizė*. Laikantis nuostatos, kad ugdytojas, besimokantysis ir jo kolegos yra vidiniai savivaldaus mokymosi ištekliai, imigrantų integracijos požiūriu gali būti aktualus atvejo analizės taikymas. Atvejo analizė remiasi realaus gyvenimo pavyzdžiais, patirtimis ir gali būti taikoma, integruojant imigrantus į priimančiosios visuomenės struktūras. Šis metodas naudingas, nes sudaro galimybes tobulinti besimokančiųjų analitinius įgūdžius ir padeda socializuoti besimokančiuosius, todėl jie gali galvoti „kaip“ asmenys, turintys profesiją arba vaidmenį, kurio jie trokšta, kai taisyklės nėra aiškios. Atvejo analizės metodas vykdomas trimis etapais: i) *atvejo ataskaita*, kurios centre yra sudėtinga problema arba dilema, apie kurią skirtingi dalyviai turi skirtingus požiūrius ir savo nuomones bei siūlymus problemai spręsti; ii) *atvejo analizė*, kai analizuojamas pateiktas atvejis; iii) *atvejo diskusija*, kai pristatoma problema ir jos sprendimo būdai (Marsick, 2004). Kunselman, Johnson (2004) atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad atvejo analizės metodas yra naudingas studentams, studijuojantiems socialinius mokslus, nes jo dėka besimokantieji gali vystyti problemų sprendimo, kritinio mąstymo ir analitinius įgūdžius.

f) *Mokymosi sutartis*. Imigrantų savivaldaus mokymosi ištekliai lokalizuojami bendruomeninių organizacijų savanorystės programose. Dalyvavimas savanoriškoje veikloje yra naudingas imigrantams (Meaney, 2008): sudaro galimybes įsitraukti į bendruomenę; atsiranda priklausymo bendruomenei jausmas; kolegos noriai padeda mokytis ir suteikia informaciją; mokosi trumpų pokalbių (angl. k. – *small talk*) ir įgyjamos žinios apie priimančiosios šalies kultūrą; žmonės, dirbantys bendruomeninėse organizacijose, noriai suteikia imigrantams rekomendacijas bei padeda susipažinti su gyvenimu ir organizacijomis, veikiančiomis teritorinėje bendruomenėje. Mokymosi sutarčių naudojimas įtraukia besimokančiuosius į sprendimų priėmimą, kuris susijęs su mokymosi tikslais, metodais ir įšivertinimu. Šis metodas transformuoja mokymąsi į asmeninę patirtį ir padidina besimokančiojo vidinę motyvaciją, pirmiausia sudarant besimokančiajam galimybes perkelti atsakomybę už mokymąsi jam pačiam – kaip aktyvesniam, aiškiau motyvuotam proceso dalyviui (Berger et al., 2004). Mokymosi sutartys yra formalūs susitarimai, kuriuose detalizuota, ko bus mokomasi, kaip mokymasis pasibaigs, kada mokymasis vyks ir kokie kriterijai bus naudojami, įvertinant mokymosi rezultatus (Brockett, Hiemstra, 1985). Mokymosi sutartys gali būti naudojamos įvairiose suaugusiųjų mokymosi aplinkose ir daugybėje situacijų, pvz.: aukštajame moksle, versle, valstybinėse įstaigose, bibliotekose, muziejuose, ligoninėse, ne pelno ir savanorių organizacijose ar viešose mokyklose (Berger et al., 2004). Tyrimo (Caffarella, Caffarella, 1986) rezultatai rodo, kad mokymosi sutarčių taikymas tiesiogiai susijęs su savivaldaus mokymosi kompetencijos vystymu.

Imigrantų savivaldaus mokymosi strategijos yra tikslingas veikimas, paremtas asmenine besimokančiojo mokymosi patirtimi ir pasireiškiantis besimokančiojo savanorišku ir laisvu vidinių ir / ar išorinių mokymosi išteklių ir mokymosi metodų pasirinkimu bei taikymu mokantis. Imigrantų integracijoje aktualios šios savivaldaus mokymosi strategijos: mokymosi strategijos, naudojantis spausdintiniais ištekliais, medijų, interneto ištekliais, taikant „gyvą“ tarpasmeninį bendravimą. Šių strategijų centrinė ašis yra tarpasmeninis arba virtualus bendravimas, pagrįstas bendradarbiavimu tarp ugdytojo, besimokančiojo imigranto ir kitų besimokančiųjų. Pastarosios savivaldaus mokymosi strategijos pasireiškia tikslingu mokymosi veiklų realizavimu, siekiant spręsti imigrantų kalbos barjero, akultūracijos ir inkultūracijos, negatyvaus visuomenės požiūrio ir diskriminacijos, socialines, psichinės ir fizinės sveikatos, ekonomines, politines problemas bendruomeninėse organizacijose.

2. IMIGRANTŲ SAVIVALDAUS MOKYMOŠI BENDRUOMENINĖSE ORGANIZACIJOSE, JIEMS INTEGRUOJANTIS PRIIMANČIOJOJE VISUOMENĖJE, TYRIMO METODOLOGIJA

2.1. Tyrimo imtis

Tyrimė dalyvavo trylika imigrantų, atvykusių į Lietuvą iš ne ES šalių, siekiančių studijuoti aukštojoje mokykloje, vykdyti teisėtą veiklą (dirbti), šeimos susijungimo atveju. Imtis sudaryta remiantis teorine atranka. Tyrimo dalyviai pasirinkti pagal šiuos kriterijus: 1) imigrantai, dalyvaujantys bendruomenių organizacijų / bendruomenių vykdomose veiklose ir užsiėmimuose ne trumpiau kaip 3 mėnesius; 2) imigrantai, turintys laikiną arba nuolatinę leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje; 3) imigrantai, atvykę į Lietuvą iš ne Europos Sąjungos šalių. Tyrimė dalyvavo trylika imigrantų, kurių amžiaus vidurkis yra 32,4 metai, pasiskirstymas pagal lytį: 8 vyrai ir 5 moterys; pagal išsilavinimą: 9 turėjo aukštąjį išsilavinimą, 4 – vidurinį išsilavinimą. Pagal kilmės šalį tiriamieji pasiskirstė tokia tvarka: po 3 – iš Egipto ir Rusijos, 2 – iš Azerbaidžano, po 1 – iš Gruzijos, Jordanijos, Nigerijos, Ukrainos, Baltarusijos; tuo tarpu pagal atvykimo į Lietuvą priežastis tyrimo dalyviai pasiskirstė tokia tvarka: 7 tyrimo dalyviai atvyko šeimos susijungimo atveju; 3 – dėl studijų aukštojoje mokykloje; 3 – siekdami vykdyti teisėtą veiklą (dirbti) Lietuvoje (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. *Sociodemografinės tyrimo dalyvių charakteristikos*

Tyrimo dalyvio kodas	Lytis	Išsilavinimas	Kilmės šalis
A	Vyras	Vidurinis	Egiptas
B	Vyras	Aukštasis	Egiptas
C	Vyras	Aukštasis	Jordanija
D	Moteris	Vidurinis	Azerbaidžanas
E	Vyras	Aukštasis	Azerbaidžanas
F	Vyras	Aukštasis	Gruzija
G	Vyras	Vidurinis (nebaigtas aukštasis)	Rusija
H	Moteris	Aukštasis	Rusija
I	Vyras	Aukštasis	Egiptas
Y	Vyras	Vidurinis (nebaigtas aukštasis)	Nigerija
J	Moteris	Aukštasis	Ukraina
K	Moteris	Aukštasis	Rusija
L	Moteris	Aukštasis	Baltarusija

Kokybiniams tyrimams būdinga maža imtis, tačiau tikslus kokybinių tyrimų imties dydis nėra aiškiai ir tiksliai apibrėžtas; jis svyruoja nuo penkių iki trisdešimties žmonių (Bock, Sergeant, 2002). Tiriamųjų atranka buvo atliekama taip, kad kiekvienas naujas atvejis suteiktų papildomos naujos informacijos, nes tik šitaip galima sudaryti grindžiamosios teorijos kategorijas, t.y., taikyta teorinė atranka. Tyrimo pradžioje buvo suformuota pradinė imtis, o atliekant duomenų analizę, ji buvo plėtojama iki tol, kol kategorijos tapo „prisotintos“. Kai tyrėjas daugiau neranda naujų specifinių aspektų, sudarančių kategorijas, ir ryšiai tarp kategorijų pradeda kristalizuotis, pasiekiamas „prisotinimas“, t. y., vyksta saturacija, kuri reiškia, kad tyrėjas tęsia tiriamųjų atranką ir duomenų kodavimą, kol neišskiriamos jau naujos kategorijos (Strauss, Corbin, 1998).

2.2. Tyrimo metodai

2.2.1. Duomenų rinkimas

Atliekant tyrimą, taikytas pusiau struktūruotas interviu. Pusiau struktūruotam interviu būdinga tai, kad tyrėjas iš anksto numato temas ar problemas, kurios bus aptariamoms interviu metu ir gali keisti klausimų seką ir formas (Brinkmann, Kvale, 2014). Pastarasis metodas taikytas dėl šių privalumų: galimybė diskutuoti apie įvykius, kurie yra prasmingi informantui, o ne tyrėjui; galima surinkti daug naudingos ir sistemingos informacijos, inkorporuojančios kontekstualias detales; yra tarpusavio sąveika su informantu; tyrėjas gali lanksčiai keisti klausimų tvarką ir išplėtoti klausimus, siekdamas gauti išsamesnę informaciją; pusiau struktūruoto interviu atsakymai leidžia analizuoti tyrimo duomenis ir juos papildyti, nesiremiant išankstinėmis teorijomis apie duomenis (Glaser, Strauss 1967; Rubin, Rubin, 1995; Brinkmann, Kvale, 2014).

Interviu pradžioje kiekvienas tiriamasis buvo supažindintas su interviu tikslu, klausimais, aptarta interviu trukmė. Taip pat tiriamiesiems buvo paaiškinta, kad interviu bus įrašomi diktofonu, bus užtikrintas jų konfidencialumas ir interviu gauti duomenys bus panaudoti tik šio tyrimo tikslais. Taip pat paklausta, ar tiriamieji turi kokių nors papildomų klausimų. Kai kurių tyrimo dalyvių prašymu, buvo duoti A4 formato popieriaus lapai su atspausdintais interviu klausimais rusų arba anglų kalbomis. Siekiant per trumpą laiką užmegzti tarpusavio kontaktą, skirtą plėtoti pokalbį, buvo užduoti prisistatymo (angl. k. – *introducing*) klausimai: „Kokia jūsų atvykimo į Lietuvą istorija?“, „Kiek metų gyvenate Lietuvoje?“. Po jų buvo užduodami interviu klausimai, kurių eiliškumo nebuvo griežtai laikomasi (žr. 7 lentelę). Interviu klausimai sukonstruoti siekiant, kad tiriamieji juos

lengvai suprastų, eliminuojant akademinės kalbos konceptus (Brinkmann, Kvale, 2014). Atsižvelgiant į interviu eigą ir remiantis atliktų interviu duomenimis, buvo užduodami ir papildomi klausimai. Pasibaigus interviu, kiekvienam tiriamajam buvo padėkota, o išjungus diktofoną buvo sudaroma galimybė pasisakyti, neįrašant pastarojo pokalbio į diktofoną. Po kiekvieno interviu garso įrašai buvo verčiami į lietuvių kalbą ir transkribuojami (Word) formatu. Siekiant užtikrinti tyrimo dalyvių konfidencialumą ir vykdyti kokybinio tyrimo metodologinius reikalavimus, iš transkribuoto teksto eliminuota informacija, leidžianti identifikuoti tyrimo dalyvius ir nesusijusi su tyrimo tikslu (prisistatymo klausimai, informacija nesusijusi su tyrimo tema). Vidutinė interviu trukmė – 52 min., trumpiausias interviu – 24 min., ilgiausias – 1 val. 22 min.

Visi interviu vykdyti nuo 2012 m. kovo mėn. iki 2013 m. gegužės mėn., tiriamiesiems patogiu laiku. Tyrimo dalyvių pageidavimu, interviu organizuoti bendruomeninėje organizacijoje, įsikūrusioje Vilniuje, kuri teikia kompleksinę pagalbą imigrantams, atvykusiems iš trečiųjų šalių. Interviu vykdyti tiriamųjų gimtąja, t. y., rusų kalba ir / arba antrąja užsienio kalba – anglų kalba.

2.2.2. Duomenų analizė

Kokybinio tyrimo duomenys analizuoti, remiantis grindžiamosios teorijos metodologinėmis procedūromis, kurių esminė ašis yra kodavimas. Duomenų analizės procesą sudarė trys kodavimo etapai: *atviras kodavimas*, kai išskiriamos kategorijos; *ašinis kodavimas*, kai sujungiamos kategorijos; *atrankinis kodavimas*, kai suformuojama centrinė kategorija (Strauss, Corbin, 1998).

Atviras kodavimas. Šio kodavimo metu transkribuoti tyrimo duomenys buvo skaidomi į atskiras dalis pagal prasmes. Tai leido išskirti duomenų vienetus, atskleidžiančius tipinius tyrimo objektus, įvykius, veiksmus. Duomenų vienetus sudarė interviu teksto pastraipos, kurių apimtis – nuo 1 iki 5 sakinių. Pastariesiems duomenų vienetams suteiktos pradinės savokos (konceptai) vadinamos „etiketėmis“, kurias sudarė tiriamųjų pasisakymai (frazės), ir joms suteikti „*in vivo* kodai“. Pastarosios sąvokos (konceptai) iškyla iš žemesniojo abstrakcijos lygmens ir yra pirminės analizės proceso rezultatas. Ši atviro kodavimo technika vadinama konceptualizavimu (Strauss, Corbin, 1998). Konceptualizuojant respondentų pasisakymus, buvo realizuota ir lyginamoji analizė, kurios metu siekta gilesnio įvardintų savokų (konceptų) supratimo, t. y., sąvokos (konceptai) buvo lyginamos tarpusavyje, siekiant suprasti jų savybes ir dimensijas. Lyginamosios analizės metu buvo rašomi pastebėjimai, komentarai, susiję su savokų įvardijimu,

interpretavimu. Galiausiai, kai sąvokos (konceptai) buvo akumuliuotos, jos buvo grupuojamos aukštesniame abstrakcijų lygmenyje, t. y., išskiriamos kategorijos ir plėtojamos jų savybės ir dimensijos (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Atviro kodavimo pavyzdys

Interviu ištrauka	Etiketė (<i>in vivo</i>)	Subkategorija	Kategorija
„Dar prisimenu esu buvęs renginyje, skirtame Vasario 16-osios dienai paminėti. Į tą renginį buvo atėjęs istorikas ir daug pasakojo, taigi galima sakyti, kad aš dar kartą užtvirtinau savo žinias, nes prieš atvažiuodamas į Lietuvą skaičiau ir domėjausi šios šalies istorija“ (E).	„...esu buvęs renginyje, skirtame Vasario 16-osios dienai paminėti“.	PRIIMANČIOS ŠALIES ISTORIJOS IR KULTŪROS PAŽINIMĄ SKATINANTYS UŽSIĖMIMAI IMIGRANTAMS	ETNOKULTŪRINIAI RENGINIAI, SKATINANTYS IMIGRANTŲ SOCIOKULTŪRINĘ INTEGRACIJĄ
„Dar dalyvavau ekskursijoje, tame tarpe ir kai ėjome į Vingio parką, ten, berods, buvo užsiėmimas apie Lietuvos istoriją ir kultūrą, lietuvių šventes“ (H).	„...buvo užsiėmimas apie Lietuvos istoriją ir kultūrą, lietuvių šventes“.		
„Taip pat ten centre jie dar organizavo „Lietuvos dieną“, tik va aš jau nepame nu, kada tai buvo. Ir buvo atėjusi viena moteris pakalbėti, ji yra senyvo amžiaus moteris... aš irgi neatsimenu pavardės. Bet žinau, kad tai moteris, turinti daktaro laipsnį, ji mums kalbėjo apie Lietuvos istoriją. Ji kalbėjo apie gatvių pavadinimus, viską mums aiškino, kas iš kur kilo ir pan. Taip, tikrai, buvo labai įdomu su ja pasikalbėti“ (B).	„...jie dar organizavo „Lietuvos dieną“... moteris, turinti daktaro laipsnį, (...)... kalbėjo apie Lietuvos istoriją...“		
„Taip pat dalyvavau Vasario 16 d. minėjime, Migrantų dienoje, Užgavėnėse. Aš tikiuosi, kad ir toliau bus visokių renginių, nes labai noriu juose dalyvauti“ (H).	„...dalyvavau Vasario 16 dienos minėjime, (...) Užgavėnėse“.		
„Mes tiesiog turėjome gražų laiką kartu, nes mes kalbėjomės, užkandžiavom, žiūrėjom video. Tai buvo toks paprastas buvimas kartu“ (B).	„...turėjom gražų laiką kartu, nes mes kalbėjomės, užkandžiavome, žiūrėjome video“.	IMIGRANTŲ, GYVENANČIŲ PRIIMANČIOJOJE ŠALYJE, ORGANIZUOJAMI	
„Tiesiog matėme, kad atėjo daug naujų žmonių, taigi mes pradėjome juos kalbinti, su jais bendrauti. Bandėme juos kažkaip sudominti“ (I).	„...atėjo daug naujų žmonių“.	ETNOKULTŪRINIAI RENGINIAI	
„Po mūsų tada baltarusiai nusprendė padaryti savo dieną. Iš esmės ji buvo identiška. Bet mūsų, arabų, buvo susirinkę daugiausiai, tai mes nuolat klausinėjom ir daug kuo domėjomės“ (B).	„...mes nuolat klausinėjome ir daug kuo domėjomės“.		

7 lentelės tęsinys

Interviu ištrauka	Etiketė (<i>in vivo</i>)	Subkategorija	Kategorija
„Ir (...) geriausias dalykas buvo, kad jos (baltarusės) gamino maistą ne iš kiaulienos. Jos žinojo, kad mes, musulmonai, nevalgom kiaulienos ir tai buvo labai gražu, kad jos atsižvelgė į tai, ir va mes visi galėjom valgyt bendrai. Visi kartu valgėm, dalinomės tuo pačiu maistu“ (B).	„Ir... geriausias dalykas buvo, kad jos (baltarusės) gamino maistą ne iš kiaulienos“.		
„Dar dalyvavau kultūrų mugėse, skirtose pažinti kitas šalis“ (D).	„...dalyvavau kultūrų mugėse“.		
„Centre X aš esu dalyvavęs tik Kinijos dienoje, nes paskui vėl buvau išvykęs ir man ateit nepavyko. O tai, kad aš esu savanoris ir prisidedu mažais darbeliais, tai to aš neskaitau“ (F).	„...esu dalyvavęs tik Kinijos dienoje (...) esu savanoris.“		
Centras Y organizavo „Korėjiečių dieną“, „Kiniečių dieną“, bet tai jau vyko po tos „Egiptiečių dienos“, taigi aš manau, kad tai buvo gera pradžia“ (A).	„...organizavo „Korėjiečių dieną“, „Kiniečių dieną“.		
„Taigi, kostiumai, šokiai, maistas, prezentacijos ir visa kita labai padeda pažinti kultūras ir man labai patinka lankytis šiuose centro renginiuose. Man daro didelį išpuodį svetimų šalių gyventojai“ (I).	„...kostiumai, šokiai, maistas, prezentacijos (...) padeda pažinti kultūras (...) ir man (...) patinka lankytis šiuose renginiuose.“		
„Aš pagal galimybes stengiuosi dalyvauti renginiuose, kurie organizuojami. Aš dalyvavau muzikiniame renginyje – karaokėje. Dar aš dalyvavau Migrantų dienoje“ (H).	„...stengiuosi dalyvauti renginiuose.“	DALYVAVIMAS KULTŪRINIŲ ŠA-MONINGUMĄ SKATINANČIUOSE RENGINIUOSE	
„Aš dalyvavau lietuvių kalbos pamokose, keletą kartų kelių eismo taisyklių pamokose, bet daugiausiai aš dalyvauju kultūrinuose renginiuose“ (I).	„...daugiausiai aš dalyvauju renginiuose“.		

Ašinis kodavimas. Šio kodavimo tikslas – sujungti tyrimo duomenis, kurie buvo išskaidyti atviro kodavimo metu. Ašinio kodavimo metu koncentruotasi į pavienių kategorijų analizę, sujungiant subkategorijas, atsižvelgiant į jų savybes ir dimensijas. Po to buvo ieškoma ryšių tarp kategorijų ir išskirti grindžiamosios teorijos struktūriniai komponentai: prielaidos, fenomenas, kontekstas, veikimo strategijos, įsiterpiančios būsenos, veikimo strategijos, rezultatai (Strauss, Corbin, 1990), kurie pateikti 8 lentelėje.

8 lentelė. *Ašinio kodavimo pavyzdys. Imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, grindžiamosios teorijos struktūriniai komponentai organizacijos lygmeniu*

Prielaidos	Fenomenas	Kontekstas	Strategijos	Įsiterpiančios būsenos	Rezultatai
Socialinių ryšių plėtra	Organizacinė/ institucinė sa- virefleksija	-	Imigrantams aktualios informacijos sklaida	-	Imigrantų savirealiza- cija
Iniciatyvos, ugdančios imigrantų pilietiškumą		Etnokultūriniai renginiai, skatinantys sociokultūrinę integraciją	Etnokultūrinis ugdymas/įs	-	
Individua- lizuota pa- galba			Socialinis ugdymas/įs		
	Pilietinis ugdymas/įs				
		Diferencijuoti užsiėmimai imigrantų mokymosi visą gyvenimą reali-zavimui	Kalbų moky- mas/įs	Profesionali multikryptinė pagalba	Imigrantų centrų veik- los efekty- vumas
			Fizinės ir psi- chinės sveikatos ugdymas/įs		
			Imigrančių mo- terų ir jų vaikų ugdymas/įs		

Prielaidos – įvykiai ar atvejai, atskleidžiantys situacijas, problemas, susijusias su fenomenu ir paaiškinantys, kodėl ir kaip asmenys ar jų grupės sprendžia jas tam tikrais būdais.

Fenomenas – terminas, kuris atsako į klausimą „Kas vyksta“? Tai yra centrinė idėja, įvykiai, atvejai, kurie reprezentuoja, ką žmonės daro ar sako, siekdami spręsti problemas ar situacijas, su kuriomis jie susiduria.

Kontekstas – specifinės sąlygos, išreikštos laiko ir vietos dimensijomis ir atskleidžiančios aplinkybes ar problemas, kurias asmenys sprendžia, pasitelkdami tam tikras veikimo strategijas.

Veikimo strategijos – būdai, parodantys, kaip ir kodėl asmenys sprendžia problemas ar situacijas, susijusias su tiriamu fenomenu.

Įsiterpiančios būsenos – sąlygos, darančios įtaką veikimo strategijoms. Jos gali būti tiek palaikančios, tiek ir ribojančios veikimo strategijas, tačiau jos nebūtinai turi daryti įtaką kiekvienai veikimo strategijai.

Rezultatai – veikimo strategijų pasekmės.

Atviro kodavimo metu išskirtos kategorijos nebūtinai parodo fenomeno priežastis, kontekstą, veikimo strategijas, rezultatus ašiniame kodavime, todėl tyrėjas turi pats nuspręsti, ką atitinkama kategorija reprezentuoja (Strauss, Corbin, 1998).

Atrankinis kodavimas. Atrankinis kodavimas – tai procesas, kurio metu vyksta teorijos (kategorijų) integravimas ir tobulinimas. Integravimo etape dėmesys sutelktas į vieną aspektą, kaip centrinę kategoriją, atskleidžiant jos ryšius su pagalbinėmis kategorijoms. Šis etapas realizuotas taikant struktūrinio aiškinimo procedūrą, t. y., išsamiai aprašant sudarytą ryšių tarp kategorijų paveikslą. Po to buvo realizuotas tobulinimo etapas, kurio metu sukurtos teorijos kategorijos buvo peržiūrimos ir tikrinamos, ar jos yra visiškai „prisotintos“. Pastarojo etapo pabaigoje sukurta teorija validuojama, lyginant ją su „neapdorotais“ duomenimis“ (Strauss, Corbin, 1998).

2.3. Tyrimo instrumentas

Interviu sudarė 12 atvirų klausimų, orientuotų į šias temas: bendruomeninių organizacijų pasirengimas patenkinti imigrantų poreikius; imigrantų galimybės tenkinti savo poreikius bendruomeninėse organizacijose; specialistų, dirbančių bendruomeninėse organizacijose, veiklos, tenkinant imigrantų poreikius; bendruomeninėse organizacijose dirbančių specialistų pagalba imigrantams; veiksniai, paskatinę imigrantus dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose; bendruomeninių organizacijų vykdomos veiklos ir užsiėmimai, kuriuose dalyvauja imigrantai; imigrantų veikla bendruomeninių organizacijų vykdomų veiklų metu; užsiėmimų, kuriuose dalyvauja imigrantai, pozityvūs ir negatyvūs aspektai; imigrantų patiriama nauda, dalyvaujant bendruomeninių organizacijų veiklose; pokyčiai, įvykę imigrantų gyvenime nuo dalyvavimo bendruomeninių organizacijų veiklose ir užsiėmimuose pradžios; imigrantų patarimai žmonėms, ketinantiems dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose; bendruomeninių organizacijų, dirbančių su imigrantais, tobulintinos veiklos kryptys. Interviu klausimais siekta atskleisti imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose prielaidas, fenomeną, kontekstą, strategijas, būsenas ar sąlygas, kurios daro įtaką strategijoms, rezultatus asmens ir organizaciniu lygmenimis. Interviu klausimai, susiję su atitinkamais tyrimo klausimais, pateikti 9 lentelėje.

9 lentelė. Tyrimo klausimų ir interviu klausimų sąsaja

Tyrimo klausimai	Interviu klausimai
1) Kokios imigrantų savivaldaus mokymosi galimybės bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje?	<ul style="list-style-type: none"> • Kas jus paskatino dalyvauti bendruomeninės organizacijos veiklose? Pateikite pavyzdžių iš savo patirties. • Kas jus džiugina ir liūdina užsiėmimų metu? • Kokią naudą gaunate dalyvaudami bendruomeninės organizacijos veiklose? • Kokie pokyčiai įvyko jūsų gyvenime nuo tada, kai pradėjote dalyvauti bendruomeninės organizacijos veiklose ir užsiėmimuose? • Ką galite patarti žmonėms, kurie ketina dalyvauti bendruomeninės organizacijos veiklose? • Ką reikia patikslinti, pagerinti?
2) Kokios prielaidos ir kontekstas sudaro sąlygas imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimui bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje?	<ul style="list-style-type: none"> • Kaip bendruomeninės organizacijos yra pasiruošusios patenkinti imigrantų poreikius? • Kokius poreikius galite patenkinti bendruomeninėse organizacijose? Socialinius (bendravimo, dalyvavimo), dvasinius (religijos apeigos, religinės bendruomenės susitikimai), profesinius ir t.t.? • Ką bendruomeninėse organizacijose dirbantys specialistai turi daryti, kad būtų sudarytos galimybės imigrantams patenkinti poreikius?
3) Kokios imigrantų savivaldaus mokymosi strategijos ir kokiomis mokymosi veiklomis jos pasireiškia bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje?	<ul style="list-style-type: none"> • Kaip bendruomeninėse organizacijose dirbantys specialistai galėtų padėti imigrantams patenkinti poreikius? • Kokiose bendruomeninės organizacijos veiklose ir užsiėmimuose dalyvaujate? Pateikite pavyzdžių iš savo patirties. • Ką veikiate bendruomeninių organizacijų vykdomų užsiėmimų metu?

2.4. Tyrimo ribotumai

Vykdamas imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, tyrimą, susidurta su iššūkiais, kurie atskleidė tam tikrus atlikto tyrimo ribotumus:

1. Imigrantai nemoka lietuvių kalbos, todėl interviu vyko užsienio kalba (anglų ir rusų kalbomis). Visi interviu buvo verčiami į valstybinę kalbą, todėl galėjo pasitaikyti netikslių išsireiškimų, sąvokų, dėl šios priežasties, gauti tyrimo rezultatai gali ne visiškai reflektuoti kitų tyrimų tendencijas.
2. Imigrantams, atvykusiems iš trečiųjų šalių, anglų kalba nėra gimtoji kalba, todėl kai kuriems iš jų buvo sudėtinga tiksliai išreikšti savo nuomonę apie tyrinėjamą fenomeną, jų atsakymai į pateiktus klausimus buvo glausti, o tai galėjo turėti įtakos tyrimų rezultatams.
3. Imigrantų savivaldaus mokymosi konceptas nėra nusistovėjęs, atlikti tik fragmentiški tyrimai, todėl gautus tyrimo rezultatus buvo sudėtinga lyginti

su kitais imigrantų savivaldaus mokymosi srityje atliktais tyrimais dėl jų ribotumo. Gauti tyrimo rezultatai buvo lyginami ir su kitų socialinių, amžiaus grupių asmenų savivaldaus mokymosi tyrimų rezultatais.

4. Mokslinių šaltinių stoka nacionaliniame kontekste, analizuojant bendruomeninės organizacijos sąvoką, darė įtaką, kai reikėjo suformuluoti išvestinį terminą, o tai apribojo galimybes naudotis nacionaliniais šaltiniais.
5. Tyrėjos ir organizacijos, teikiančios imigrantams kompleksinę pagalbą, vadovės vaidmuo. Atliekant interviu, kai kurie tyrimo dalyviai, siekdami išlaikyti subordinacijos principą, galėjo sąmoningai arba ribotai atsakyti į interviu klausimus, vengdami asmeninės kritikos. Asmeninės kritikos stoka interviu metu galėjo turėti įtakos tyrimų rezultatams.

2.5. Tyrimo etika

Tyrimo parengiamajame etape tiriamiesiems buvo suteikta informacija apie tyrimo tikslą, vietą, laiką ir į tyrimą įtraukti tik tie asmenys, kurie žodžiu patvirtino sutinkantys dalyvauti tyrime. Šitaip buvo užtikrintas tiriamųjų savanoriškas ir neatlygintinas dalyvavimas tyrime. Atliekant tyrimą, buvo laikomasi toliau aprašytų pagrindinių etinių principų, taikomų atliekant edukologijos mokslo krypties tyrimus: teisės nebūti pažeistam, teisės nebūti išnaudojamam, tyrimo naudingumo, pagarbos asmens orumui, teisingumo, privatumo, konfidencialumo, anonimiškumo (Cohen et al., 2007).

Teisė nebūti pažeistam. Tyrimo dalyviams buvo garantuota, kad tyrimas neturi negatyvios įtakos jų fizinei, psichinei sveikatai ir jų socialinei, politinei gerovei. Tuo tikslu tiriamieji buvo stebimi interviu metu, buvo pasirengta bet kuriuo metu nutraukti tyrimą, pastebėjus nepalankias tyrimo dalyvių reakcijas į jiems pateiktus interviu klausimus.

Teisė nebūti išnaudojamam. Interviu dalyvių dalyvavimas tyrime nesukėlė jiems nepasitenkinimo, t. y., jie nepatyrė negatyvių jausmų ir emocijų (nerimo, baimės, pykčio). Interviu metu buvo užtikrinta, kad tiriamųjų dalyvavimas bei jiems pateikiama informacija nebus panaudota prieš juos. Taip pat buvo garantuota, kad interviu metu surinkti duomenys nebus naudojami blogiems tikslams.

Tyrimo naudingumas. Tyrimo dalyviai sąmoningai ir tikslingai sutiko dalyvauti interviu, siekdami atskleisti savo poreikius ir jų tenkinimo galimybes bendruomeninėse organizacijose. Tiriamieji suvokė, kad jų pateikta informacija interviu metu gali inspiruoti pokyčius ne tik bendruomeninių organizacijų realizuojamų veiklų kontekste, tačiau, įmanoma, – ir imigrantų integracijos sistemoje. Tiriamieji suvokė, kad, dalyvaudami tyrime, jie įneša tam tikrą indėlį į mokslo plėtrai aktua-

lios informacijos rinkimą, taip pat kiekvienam tyrimo dalyviui buvo paaiškinta ir atliekamo tyrimo nauda imigrantų situacijos Lietuvoje atžvilgiu.

Pagarba asmens orumui. Tyrimo dalyviai buvo traktuojami kaip atsakingos ir brandžios asmenybės, gebančios priimti teisingus sprendimus, kai jiems suteikiama tinkama informacija. Kiekvienas tyrimo dalyvis turėjo galimybes užduoti klausimus, susijusius atliekamu tyrimu, teisę neatsakyti į klausimus ir bet kuriuo metu nutraukti savo dalyvavimą tyrime.

Teisingumas. Tiriamieji atrinkti vykdant tyrimo metodologinius reikalavimus, todėl nebuvo remiamasi naudos, patiklumo, kompromiso principais. Kiekvienas interviu dalyvis turėjo galimybes užduoti klausimus ir gauti išsamią informaciją, susijusią su atliekamu tyrimu, teisę neatsakyti į pateikiamus klausimus. Interviu metu su kiekvienu tyrimo dalyviu elgtasi pagarbiai, nuoširdžiai ir mandagiai.

Privatumas. Tyrimo metu kiekvienam tyrimo dalyviui buvo sudaryta galimybė kontroliuoti situaciją, kurios metu tiesiogiai atskleidžiama asmeninė informacija. Privatumo principo buvo laikomasi, parenkant tyrimo susitikimo vietą ir laiką. Tyrimo dalyvių pageidavimu, visi interviu vykdyti bendruomeninėje organizacijoje, teikiančioje kompleksinę pagalbą imigrantams, Vilniuje. Siekiant sukurti privatumo ir saugumo atmosferą, visi interviu vykdyti atskiroje patalpoje pietų pertraukos metu arba po darbo valandų pabaigos. Pasibaigus interviu, visiems tiriamiesiems buvo padėkota, o išjungus diktofoną, buvo sudaryta galimybė pasisakyti, neįrašant pastarojo pokalbio į diktofoną.

Konfidencialumas. Tyrimo dalyviams buvo užtikrinta, kad jų pateikta informacija tyrimo metu, t. y., surinkti interviu metu bei transkribuoti duomenys garso ir žodinėse bylose (Word formatu) nebus platinami; neapdorota informacija nebus prieinama nė vienam asmeniui, kuris nesusijęs su tyrimo atlikimu. Tiriamiesiems paaiškinta, kad informacija (vardai, pavardės, įstaigų, organizacijų, miestų pavadinimai ir t. t.), leidžianti juos identifikuoti, šiame tyrime bus eliminuota, tuo tikslu visiems interviu suteikti raidiniai kodai, pvz.: A, B, C. Kiekvienai tyrimo dalyvio pateiktos informacijos kompiuterinei bylai buvo suteiktas kodas, o prieiga prie kompiuterinių bylų buvo užtikrinta tik disertacijos autorei.

Anonimiškumas. Tyrimo dalyviams buvo garantuota, kad jų pateikti tikslūs asmeniniai duomenys nebus skelbiami, platinami; prieš kiekvieną interviu kiekvienas tyrimo dalyvis buvo žodžiu informuotas apie tyrimo etikos principus.

3. IMIGRANTŲ SAVIVALDAUS MOKYMOŠI BENDRUOMENINĖSE ORGANIZACIJOSE, JIEMS INTEGRUOJANTIS PRIIMANČIOJOJE VISUOMENĖJE, TYRIMO REZULTATAI

3.1. Imigrantų savivaldus mokymasis bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje: asmens lygmuo

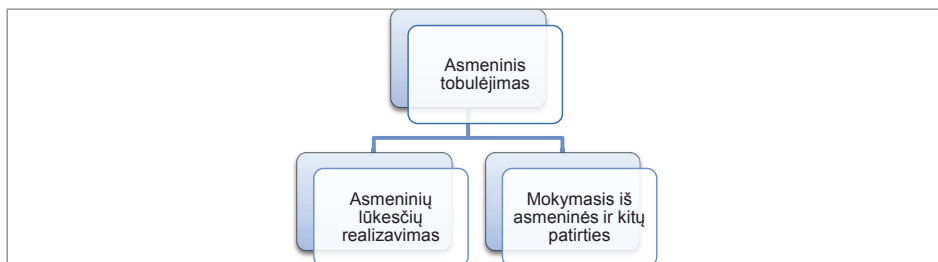
3.1.1. Imigrantų galimybės tenkinti savo poreikius bendruomeninėse organizacijose

Rezultatai reflektuoja imigrantų poreikių patenkinimo galimybes bendruomeninėse organizacijose. Atlikus duomenų analizę, išskirtos 3 kategorijos (žr. 10 lentelę).

10 lentelė. *Imigrantų galimybės tenkinti savo poreikius bendruomeninėse organizacijose*

Kategorijos	Subkategorijos
ASMENINIS TOBULĖJIMAS	Asmeninių lūkesčių realizavimas
	Mokymasis iš asmeninės ir kitų patirties
SOCIALINIAI RYŠIAI	Žmogiški santykiai tarp specialisto ir kliento
	Tarpusavio ryšių palaikymas etninėje bendruomenėje
	Socialinių ryšių plėtojimas, siekiant gauti pagalbą
	Socialinių ryšių plėtra tarp įvairių etninių bendruomenių skirtingose aplinkose
	NVO tarpininkavimas
MULTIKULTŪRINIO UGDYMO/SI IR RELIGINGUMO INTEGRALUMAS	Maldos namai – socialinių ir dvasinių poreikių patenkinimo vieta
	Etninio identiteto ir orumo palaikymas
	Mokymasis iš kitų kultūrų, sprendžiant problemas
	Etnokulūrinis mokymasis multikultūrinėje aplinkoje

KATEGORIJA: ASMENINIS TOBULĖJIMAS. Imigrantų asmeninio tobulėjimo galimybės parodo imigrantų poreikius (žr. 4 pav.). Pastarųjų poreikių tenkinimo galimybės inkorporuoja mokymosi visą gyvenimą poreikį, kuris sudaro imigrantų savivaldus mokymosi realizavimo prielaidas bendruomeninių organizacijų veiklose.

4 pav. Imigrantų asmeninio tobulėjimo galimybių struktūra

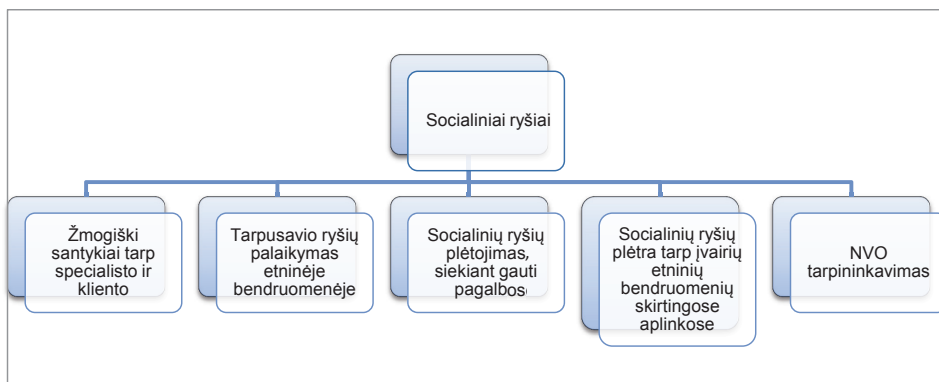
Subkategorija: Asmeninių lūkesčių realizavimas. Tyrimo dalyviai asmeninių lūkesčių realizavimo galimybes sieja su jų socialinių, edukacinių, profesinių poreikių tenkinimu. Vieni imigrantai teigia, kad jų asmeninių lūkesčių realizavimas vyksta dalyvaujant bendruomeninių organizacijų veiklose, nes jie gali patenkinti tarpasmeninio bendravimo poreikius: „Profesinių poreikių aš jau negaliu patenkinti, bet bendravimo, komunikacijos poreikius – tai visiškai taip, nes nuolat susitinku su naujais žmonėmis, mes daug bendraujame, dalyvaujame veiklose“ (F). Kiti asmeninių lūkesčių aktualizavimą sieja su etninio kalbinio mokymo poreikio patenkinimu bendruomeninėse organizacijose. Imigrantai teigia, kad jaustųsi laimingi, jeigu galėtų mokytis kitus savo etninės kalbos: „Aš būčiau labai laimingas, jeigu kažką galėčiau mokytis arabų kalbos ir po kokių 3 mėn. tas žmogus galėtų truputį kalbėti arabiškai“ (I). Dar kiti imigrantai asmeninių lūkesčių realizavimą sieja su profesinių poreikių tenkinimu bendruomeninėse organizacijose: „...prieš tai aš neturėjau darbo, bet ši organizacija mane priėmė, įvairiais būdais parodė man meilę“ (Y). Tai pat imigrantai pažymi, kad dalyvauja bendruomenių organizacijų veiklose tikslingai, siekdami pasirengti ir išlaikyti lietuvių kalbos valstybinį egzaminą; tai jiems sudaro prielaidas sėkmingai save realizuoti darbo rinkoje. Imigrantų asmeninių lūkesčių aktualizavimas sudaro galimybes imigrantams patenkinti socialinius, edukacinius, profesinius poreikius; pastarieji taip pat parodo ir imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo galimybes.

Subkategorija: Mokymasis iš asmeninės ir kitų patirties. Dalytis savo patirtimis imigrantai gali dalyvaudami virtualios bendruomenės veikloje. Šioje erdvėje jie gali spręsti gyvenimo Lietuvoje problemas, mokydamiesi iš kitų patirties: „Pirmasis dalykas, kuris yra man svarbus – tai sukūriau (...) grupę, kad arabai, kurie gyvena dešimt, dvidešimt metų Lietuvoje, kurie turi daug gyvenimo patirties, galėtų dalintis savo patirtimi. Ir mes norime tai gauti iš jų, sužinoti, su kokiomis problemomis jie susidūrė anksčiau, mokytis iš jų ir dalintis patirtimi su jais“ (C). Kitas svarbus aspektas yra mokymasis iš asmeninės patirties tarpasmeninio

bendravimo metu, taikant kritinį, mąstymą ir savirefleksiją, poreikis: „*Kartais norisi su kažkuo iš šalies pasikalbėti apie savo problemas, kad garsiai kalbėdamas tu pats sau įsivardintum, išgirstum ir tau pačiam išaiškėtų. Aš pasakoju kitam, kad taptų aišku man pačiam. Norisi atrasti gal problemų sprendimo poreikį arba būdų, kaip tą problemą išspręsti*“ (B). Taigi, bendruomeninės organizacijos ir jose dirbantys specialistai padeda imigrantams rasti tinkamus jų problemų sprendimus. Tai reiškia, kad mokymosi iš asmeninės ir kitų patirties tiesioginio (tarpasmeninio bendravimu metu) ir nuotoliniu (virtualioje erdvėje) kontakto būdu galimybės leidžia kelti prielaidas, kaip būtent imigrantams realizuoti savivaldų mokymąsi, orientuotą į gyvenimo problemų priimančiojoje šalyje sprendimus.

Apibendrinimas. Imigrantų asmeninio tobulėjimo galimybių diapozono raiškai būdinga jų asmeninių lūkesčių realizavimas, mokymasis iš asmeninės ir kitų patirties. Taigi, esminė imigrantų asmeninio tobulėjimo galimybių diapozono raiškos ašis yra jų mokymosi visą gyvenimą realizavimo galimybių paieška bendruomeninėse organizacijose, siekiant patenkinti asmeninius, socialinius, edukacinius, profesinius poreikius. Tai reiškia, kad imigrantų asmeninių, socialinių, edukacinių, profesinių poreikių suaktualinimas sudaro prielaidas imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimui bendruomeninėse organizacijose.

KATEGORIJA: SOCIALINIAI RYŠIAI. Socialinių ryšių plėtojimo galimybes parodo imigrantų socialinių ryšių konstravimo ypatumai – motyvai, būdai, socialinė aplinka – sudarantys jiems prielaidas realizuoti savivaldų mokymąsi, bendraujant tarpusavyje bendruomeninėse organizacijose (žr. 5 pav.).

5 pav. Imigrantų socialinių ryšių konstravimo struktūra

Subkategorija: Žmogiški santykiai tarp specialisto ir kliento. Pozityvūs imigrantų santykiai su specialistais skatina juos lankytis bendruomeninės orga-

nizacijose: „*Jeigu mes jaučiamės patogiai ir gerai su tais žmonėmis, kurie mus konsultuoja, suteikia tam tikros informacijos, būna šalia, tai mums ir gerai, tai mes ir eisime į tą vietą, kur dirba tokie žmonės*“ (A). Imigrantai akcentuoja, kad santykiai tarp specialisto ir imigranto turi būti pagrįsti supratingumu, nuoširdumu, atvirumu, pasitikėjimu vienas kitu. Tyrimo dalyviai pažymi, kad lankosi bendruomeninėse organizacijose, nes nori bendrauti su specialistais: „*Kartais tiesiog norisi ateiti ir pabendrauti, ir tu žinai, kad gali čia ateiti, ir čia visad bus žmogus, ir tu galėsi su juo pasikalbėti. Ir kad tau nereikia atskirai tartis dėl laiko ir vietos, bet tu tiesiog ateini ir kalbiesi*“ (H). Taip pat respondantai teigia, kad kreipiasi pagalbos į bendruomeninių organizacijų specialistus, nes nori išsikalbėti, būti išklaustyti, suprasti, išgirsti patarimą. Imigrantai teigia, kad, būdami bendruomeninių organizacijų aplinkoje, jaučia ir pastebi nuoširdų specialistų bendravimą: „*Aš net negaliu paaiškinti kodėl, bet čia gera būti. Aš matau šypsenas jūsų veiduose ir man jau gera. Manau, jūs turite gerą komandą, kiekvienas šiltai pasitinkamas, su juo bendraujama, sveikinamasi, gerbiama*“ (A). Žmogiški santykiai tarp specialisto ir imigranto yra svarbus socialinių ryšių konstravimo elementas. Imigrantai plėtoja socialinius ryšius, siekdami patenkinti bendravimo poreikius bendruomeninėse organizacijose (imigrantų centruose), šitaip kyla savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidos.

Subkategorija: Tarpusavio ryšių palaikymas etninėje bendruomenėje. Imigrantai kuria uždaras virtualias grupes, siekdami užmegzti ir palaikyti tarpusavio ryšius su etninės bendruomenės nariais. Antai, arabų etninė bendruomenė yra susikūrusi uždara grupę Facebook'o erdvėje: „*...mūsų bendruomenė yra uždara. Mes turime, pavyzdžiui, savo grupę Facebook'e, bet ji yra uždara kitiems. Mūsų yra kažkur 40 – 45 žmonės. Ir tarp mūsų yra glaudūs ryšiai*“ (C). Imigrantai, priklausantys arabų etninei bendruomenei, pažymi, kad jų pirminė socialinių ryšių užmezgimo ir palaikymo vieta naujoje šalyje – mečetė: „*...kiekvienas arabas, kuris atvyksta į naują šalį, jis pirmiausiai ieško mečetės. Jeigu jis ją randa, jis randa ir kitus arabus, susipažįsta ir prisijungia prie tos bendruomenės*“ (A). Tuo tarpu kiti imigrantai, priklausantys Afrikos bendruomenei, teigia, kad palaiko ryšius su bendruomene, nes Afrikos bendruomenė sukurta, siekiant suteikti pagalbą šios etninės bendruomenės nariams: „*Jeigu intume Afrikos bendruomenę, tai ji ir buvo sukurta būtent asistuoti afrikiečiams. Jie organizuoja įvairius susitikimus su kitais afrikiečiais, atsižvelgia į jų poreikius, suteikia kiekvienam žmogui asmeninę globą*“ (Y). Imigrantų tarpusavio ryšių palaikymas uždarose, virtualiose ir nevirtualiose etninėse bei religinėse bendruomenėse leidžia kelti savivaldaus mokymosi, susijusio su tarpasmeninio bendravimo patirtimi, realizavimo prielaidas.

Subkategorija: Socialinių ryšių plėtojimas, siekiant gauti pagalbos. Imigrantai siekia plėtoti socialinius ryšius, nes juose glūdi galimos pagalbos ištekliai: „*Sutinku naujų žmonių. Tai yra labai svarbu, nes žmonės gali padėti, nukreipti, patarti*“ (E). Tyrimo dalyviai akcentuoja, kad socialinių ryšių plėtrą paskatino socialinė izoliacija, poreikis bendrauti gimtąja kalba. Įsitraukimas į įvairias bendruomenines organizacijas jiems naudingas dėl naujų socialinių ryšių užmezgimo ir palaikymo. Tai reiškia, kad jiems atsiranda galimybės patenkinti minėtą bendravimo savo gimtąja kalba poreikį. Kai kurie imigrantai pripažįsta, kad, siekdami spręsti asmenines problemas, jie kreipiasi tik į savo etninės bendruomenės narius, vadovus: „...*aš turiu tiesioginį ryšį su mūsų ambasadoriumi ir kas tik man berūpėtų ir jaudintų, kokius tik klausimus man reikėtų išspręsti, aš visada kreipiuosi į ambasadorių. Ir su juo tiesiogiai sprendžiu visus savo klausimus ir visas savo problemas*“ (D). Imigrantai pažymi, kad palaiko socialinius ryšius su etninėmis bendruomenėmis, siekdami patenkinti ne tik asmeninius, tačiau taip pat ir kultūrinius poreikius mažesnėmis sąnaudomis: „...*kreipiuosi, jei man reikia, pavyzdžiui, bilietų į teatrą. Jie turi bilietų su nuolaida*“ (D). Iš tyrimo duomenų analizės konteksto akivaizdu, kad imigrantų socialinių ryšių konstravimas yra tikslingas, nukreiptas į pagalbos išteklių paiešką, kuri lokalizuojama įvairiose bendruomeninėse organizacijose: imigrantų centruose, etninėse bendruomenėse. Imigrantų socialinių ryšių konstravimo subjektais tampa asmenys, priklausantys bendruomeninėms organizacijoms, taigi imigrantams atsiranda prielaida realizuoti savivaldų mokymąsi, susijusį su imigrantų asmeniniu įsigalimumu ir tarpasmeninio bendravimo patirtimi įvairiose bendruomeninėse organizacijose.

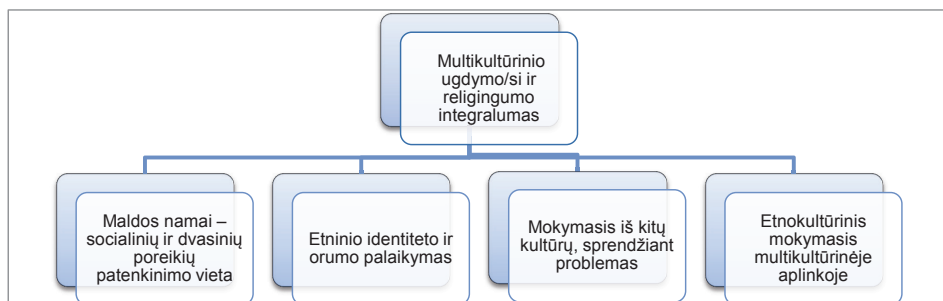
Subkategorija: Socialinių ryšių plėtra tarp įvairių etninių bendruomenių skirtingose aplinkose. Tyrimo dalyviai turi poreikį palaikyti socialinius ryšius ir gali patenkinti bendravimo poreikį imigrantų centruose: „...*reikia tokio bendravimo, kuris vyksta tarp mūsų, kol mes renkamės į lietuvių kalbos pamokas ir kol išsiskirstom po jų: tada kažkaip geriame arbatą, šnekučiuojamės, vienas kitą kitaip pažįstame*“ (G). Kai kurie respondentai teigia, kad sąmoningai nedalyvauja etninių bendruomenių veiklose, o plėtoja socialinius ryšius imigrantų centruose. Yra ir kita nuomonė, kad naudinga plėtoti socialinius ryšius tarptautinės bendruomenės aplinkoje, t. y., palaikyti socialinius ryšius su užsieniečiais, gyvenančiais Lietuvoje, siekiant ieškoti bendrų problemų sprendimų. Imigrantai akcentuoja socialinių ryšių plėtojimo su skirtingomis etninėmis grupėmis poreikį: „*Gerai yra bendrauti su tos pačios tautybės žmonėmis, tos pačios etninės grupės. Bet reiktų įtraukti ir kitų kultūrų, kitų etninių grupių žmones*“ (I). Imigrantai išryškina socialinių ryšių konstravimo poreikį lietuviškos bendruomenės / organizacijos aplinkoje. Imigrantai savo siekį dalyvauti lietuvių bendruomenėje paaikškina

dviejų motyvų sinergija: pirmas motyvas – lietuvių kultūros pažinimas, antra – integracijos priimančiojoje šalyje poreikis: „*Svarbu prisijungti prie Lietuvos bendruomenės, pirmiausia todėl, kad mes gyvename Lietuvoje*“ (C). Galima teigti, kad socialinių ryšių konstravimo poreikis ir patirtys lokalizuojamos imigrantų centrų, tarptautinėse, lietuvių įsteigtose bendruomenėse / organizacijose, siekiant spręsti gyvenimo priimančiojoje šalyje problemas. Imigrantai siekia patenkinti integracijos poreikį, kuris, problemų sprendimo atveju, yra glaudžiai susijęs su savivaldaus mokymosi realizavimo galimybėmis.

Subkategorija: NVO tarpininkavimas. Tyrimo dalyviai teigia, kad nevyriausybinių organizacijų turėtų inicijuoti įstatymų ir kitų teisės aktų pokyčius. Kiti respondentai sako, kad nevyriausybinių organizacijų gali tarpininkauti tarp imigrantų ir priimančiosios visuomenės, spręsdamos politines problemas: „*Svarbu, kai tu palaikai ryšius su lietuviškomis organizacijomis, jos gali paaiškinti tavo problemas geriau nei tu, pavyzdžiui, kai kuriuos politinius klausimus*“ (C). Nevyriausybinių organizacijų tarpininkavimas yra nukreiptas į naujų pokyčių inicijavimą politinių lygmeniu, kuriame siekia dalyvauti ir imigrantai. Taigi, atsiranda prielaidos imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimui, su imigracija susijusių politinių problemų sprendimo atvejais.

Apibendrinimas. Imigrantai siekia konstruoti socialinius ryšius įvairiose socialinėse aplinkose: imigrantų centruose, imigrantų etninėse, imigrantų virtualiose, religinėse, tarptautinėse, priimančiosios šalies etninėse bendruomenėse, nevyriausybinių organizacijose, siekdami patenkinti tarpasmeninio bendravimo, etninės kultūros puoselėjimo, kultūrinius, pagalbos, politinius poreikius. Tai reiškia, kad šių imigrantų poreikių suaktualinimas sudaro imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidas, ieškant tinkamų integracijos priimančiojoje šalyje problemų sprendimo būdų įvairiose bendruomeninėse organizacijose ir / ar bendruomenėse.

KATEGORIJA: MULTIKULTŪRINIO UGDYMO/SI IR RELIGINGUMO INTEGRALUMAS. Kategorijos turinys parodo multikultūrinio ugdymo/si ir religijos puoselėjimo poreikius, motyvus, kurie leidžia iškelti imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidas skirtingose bendruomeninių organizacijų aplinkose (žr. 6 pav.).

6 pav. Imigrantų multikultūrinio ugdymo/si ir religingumo integralumo struktūra

Subkategorija: Maldos namai – socialinių ir dvasinių poreikių patenkinimo vieta. Imigrantai, išpažįstantys islamą, pasakoja, kad religinius poreikius tenkina neformalioje religinėje aplinkoje: „*Mes renkamės bute, ten galime apsiprausti (nes mes turime apsiprausti prieš meldamiesi) ir tada atliekame savo apeigas, meldžiamės*“ (B). Šie tyrimo dalyviai, musulmonai, pažymi, kad turi galimybę tenkinti religinius poreikius ir formalioje religinėje bendruomenėje: „*Mes taip pat organizuojame mūsų religines tradicines šventes. Mes vykstame į A miestą, ten yra mečetė. Ten mes susirenkame visi kartu, meldžiamės, švenčiame*“ (A). Imigrantai, dalyvaujantys neformaliose ir formaliose religinių bendruomenių aplinkose, teigia, kad tai tenkina ir jų socialinius poreikius. Pastaruosius tyrimo dalyviai sieja su informacijos, pozityvių naujienų, asmeninės patirties, įgytos priimančiojoje šalyje, sklaida: „*Mes klausiamo vieni kitų, kur galime kreiptis, jeigu mums reikia patikimos draudimo kompanijos arba pigių lėktuvo bilietų į G šalį, pavyzdžiui. Ir taip mes dalijamės savo patirtimi, kurią esame sukaupe, ta informacija, kurią žinome*“ (B). Tyrimo dalyviai pasakoja, kad vienas iš socialinių poreikių tenkinimo būdų neformaliose ir formaliose religinių bendruomenių aplinkose – tai diskusijos apie Lietuvoje ir jų kilmės šalyse vykstančius ir vykstančius įvykius. Imigrantai, išpažįstantys islamą, akcentuoja musulmonų bendruomenės svarbą jų gyvenime ir teigia, kad joje jie gali patenkinti religinio mokymo/si poreikius: „*Kalbant apie musulmonų bendruomenę, aš joje galiu patenkinti visus poreikius. Ji man svarbi, nes galiu mokytis savo religijos ir paaiškinti savo religiją kitiems*“ (C). Respondentai išryškina religinių poreikių gimtąja kalba patenkinimo galimybes formalioje religinių bendruomenių aplinkoje: „*O religinėje bendruomenėje tai man labai svarbu, kad atvažiavusi čia ir nežinodama jūsų šalies kalbos, aš visgi galiu lankyti mišias savo gimtąja kalba. Galiu eiti išpažinties rusų kalba*“ (K). Formalioje religinės bendruomenės aplinkoje imigrantai gali patenkinti dvasinius poreikius, kuriuos sieja su dvasinės ramybės pajauta: „*Man cerkvėje patinka,*

nes ten atsitraukiu nuo tam tikrų savo klausimų, problemų, nesusikoncentruoju ties niekuo, bet pailsiu. Aš vaikštau ne dėl ceremonijos, bet tiesiog nueinu, kur man tampa ramu“ (K). Imigrantų socialinių ir dvasinių poreikių neformaliose ir formaliose religinių bendruomenių aplinkose patenkinimo galimybės leidžia kelti prielaidas apie jų savivaldaus mokymosi realizavimą religinėse bendruomenėse.

Subkategorija: Etninio identiteto ir orumo palaikymas. Imigrantai etninio identiteto ir orumo palaikymo poreikį sieja su etninių bendruomenių steigimu: *„Pirmiausia, tai galėtų būti arabų organizacija, musulmonų. Aš turiu grupę internete „O“, kurią viešinu. Aš bandau surinkti arabus kartu“ (C). Tyrimo dalyviai teigia, kad reikalingos etninės bendruomeninės organizacijos, kuriose imigrantams būtų galimybės puoselėti savo gimtąją kalbą, tradicijas, papročius. Respondentai sako, kad visų jų problemų pobūdis yra panašus, todėl tokias problemas, kaip diskriminacija, rasizmas, žmogaus teisių pažeidinėjimai, galėtų padėti spręsti oficiali etninė bendruomeninė organizacija. Imigrantai naujos etninės bendruomeninės organizacijos veiklos viziją sieja su priimančiosios šalies religiniu švietimu: *„Būtų gražu paaiškinti lietuviams apie islamą, nes tai yra iš tikrųjų svarbu, aš visada kalbu su lietuviais apie islamą, jie nieko nežino apie islamą“ (C). Imigrantų etninio identiteto ir orumo palaikymas, nukreiptas į etninės kultūros problemų sprendimą, etninės kultūros puoselėjimą ir sklaidą, gali būti suaktualintas naujai įsteigtose bendruomeninėse organizacijose, kuriose būtų sudarytos sąlygos jų savivaldaus mokymo/si realizavimui.**

Subkategorija: Mokymasis iš kitų kultūrų, sprendžiant problemas. Imigrantai mokymosi iš kitų kultūrų, kaip spręsti jiems išskylančius klausimus, poreikį sieja su etnokultūriniu mokymusi, naujų būdų paieška sprendžiant imigrantų integracijos priimančiojoje šalyje problemas. Tyrimo dalyviai teigia, kad tarptautinėje užsieniečių bendruomenėje atsiranda galimybės mokytis kitų papročių, tradicijų, kalbų iš kitų. Tuo pačiu jie gali susipažinti su užsieniečių problemomis priimančiojoje šalyje. Imigrantai teigia, kad aktualus tampa etnokultūrinis mokymasis, kuris skatina asmeninį pažinimą: *„Mes išmoktume kažką nauja apie jų kultūrą per juos pačius, mes prisiliestume prie kito mentaliteto. Tai man labai įdomu, nes kitas yra kitoks nei aš ir aš noriu išmokti, pažinti kitą“ (C). Tai reiškia, kad imigrantai siekia spręsti tarpkultūrinio bendravimo problemas, plėtodami etnokultūrinį pažinimą. Taip pat respondentai akcentuoja, kad svarbu mokytis spręsti užsieniečių, gyvenančių Lietuvoje, integracijos problemas, pasitelkiant kitų Europos šalių gerąją patirtį: *„Mūsų vaikai čia, mes neturim musulmoniškų mokyklų. Mums reikalinga oficiali organizacija, kad galėtume įkurti islamo centrą ar islamišką mokyklą, tai būtų panašu kaip ir kitose Europos šalyse, pavyzdžiui, Vokietijoje yra islamiškos mokyklos, jose moko arabų kalbos ir kitų kalbų“ (C). Imigrantai**

sako, kad norėtų glaudesnio bendradarbiavimo su priimančios visuomenės nariais, siekiant formuoti teigiamą požiūrį į imigrantus: „*Taip pat reikia paaiškinti lietuviams, kad mes, užsieniečiai, atvykstame į Lietuvą, kad ją kurtume, o ne tam, kad atimtume jūsų darbo vietas, mes taip pat investuojame į Lietuvą*“ (B). Mokymasis iš kitų kultūrų, sprendžiant problemas, gali būti suaktualintas bendruomeninėse organizacijose, siekiant skatinti imigrantų etnokultūrinį pažinimą, tarpkultūrinį bendravimą su skirtingomis etninėmis grupėmis, tarpkultūrinį bendradarbiavimą su priimančiosios visuomenės nariais. Pastarųjų iniciatyvų plėtojimo galimybės susiję su savivaldaus mokymo/si realizavimo galimybėmis, sprendžiant imigrantų integracijos priimančiojoje šalyje problemas.

Subkategorija: Etnokultūrinis mokymasis multikultūrinėje aplinkoje.

Imigrantai etnokultūrinio mokymosi motyvus sieja su kultūrinių, etnokultūrinių poreikių aktualizavimu multikultūrinėje aplinkoje. Tyrimo dalyviai pažymi, kad dalyvauja bendruomeninių organizacijų veiklose, nes siekia gilinti turimas kultūrinės ir istorinės žinias apie priimančiąją šalį: „...buvo (...) renginys, kuriame dalyvavau ir kuris buvo susijęs su Lietuvos istorija ir kultūra. Tą kartą aš supratau, kad ne tiek jau daug žinau apie šalį, kurioje gyvenu“ (H). Respondentai pasakoja, kad, dalyvaudami bendruomeninių organizacijų įvairių kultūrų mugėse, galėjo patenkinti etnokultūrinius poreikius: „...aš daug sužinojau apie kitas šalis, gavau daug įdomios informacijos, nes jūs organizavote įvairių kultūrų dienas ir tai man buvo labai įdomu ir naudinga“ (L). Imigrantų teigimu, bendruomeninių organizacijų aplinka – tai multikultūrinė aplinka, kurioje sudarytos sąlygos multikultūrinės kompetencijos plėtojimui: „...dukra jau tokia multikultūrinė tampa, jei galima taip išsireikšti, ji jau žino, kad yra žmonės skirtingų kultūrų, skirtingomis kalbomis kalbantys, skirtingų rasių“ (K). Etnokultūrinio mokymosi motyvai, nukreipti į kultūrinių, etnokultūrinių poreikių aktualinimą bendruomeninėse organizacijose, leidžia kelti imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidas.

Apibendrinimas. Imigrantų multikultūrinis ugdymas/is yra nukreiptas į etninio identiteto ir orumo palaikymą, mokymąsi iš kitų kultūrų, sprendžiant problemas, etnokultūrinį mokymąsi multikultūrinėje aplinkoje, sudarantį jiems galimybes patenkinti kultūrinius ir etnokultūrinius poreikius bendruomeninėse organizacijose. Tuo tarpu multikultūrinis ugdymas/is religinėse bendruomenėse sudaro galimybes imigrantams patenkinti religinius, socialinius, dvasinius poreikius. Tai reiškia, kad imigrantai gali suaktualinti pastaruosius poreikius per religinį, kultūrinį, etnokultūrinį mokymą/si, kuris sudaro savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidas religinėse ir bendruomeninėse organizacijose.

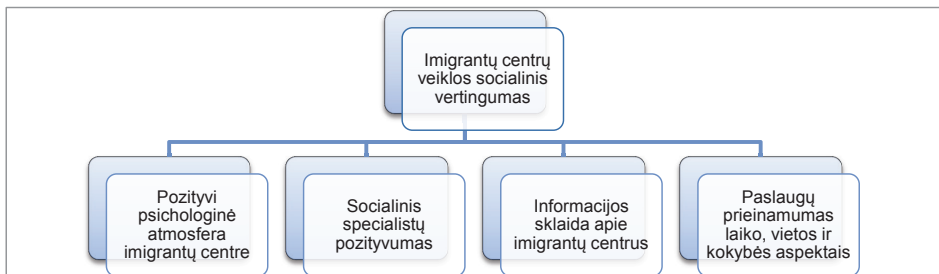
3.1.2. Veiksniai, paskatinę imigrantus dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose

Šiame poskyryje pristatomi rezultatai apie tirtus veiksnius, paskatiniusius imigrantus dalyvauti bendruomeninės organizacijos veiklose. Atlikus duomenų analizę, išskirtos 3 kategorijos (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. Veiksniai, paskatinę imigrantus dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose

Kategorijos	Subkategorijos
IMIGRANTŲ CENTRŲ VEIKLOS SOCIALINIS VERTINGUMAS	Pozityvi psichologinė atmosfera imigrantų centre
	Specialistų socialinis pozityvumas
	Informacijos sklaida apie imigrantų centrus
	Paslaugų pasiekiamumas laiko, vietos ir kokybės aspektais
ĮSIGALINIMAS SOCIALINIO IR ETNINIO DALYVAVIMO BALANSUI	„Paveldėtas“ aktyvumas dalyvauti visuomenei aktualiose veiklose
	Imigrantų socialinio aktyvumo poreikis
	Socialinis įsitraukimas palaikant socialinius santykius su bendruomeninės organizacijos nariais
	Socialinių ryšių užmezgimo ir palaikymo poreikis
IMIGRANTŲ SOCIALIZACIJA UGDANT/IS	Socialinio ugdymosi poreikis
	Kitų ugdymas

KATEGORIJA: IMIGRANTŲ CENTRŲ VEIKLOS SOCIALINIS VERTINGUMAS. Kategorija atskleidžia paskatą imigrantams dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose – imigrantų centrų socialinį vertingumą, kuris įgalina juos realizuoti savivaldų mokymąsi (žr. 7 pav.).

7 pav. Imigrantų centrų veiklos socialinio vertingumo struktūra

Subkategorija: Pozityvi psichologinė atmosfera imigrantų centre. Bendruomeninėse organizacijose vyrauja teigiamas psichologinis mikroklimatas, sudarantis palankias galimybes imigrantams realizuoti savivaldų mokymąsi

imigrantų centruose. Tyrimo dalyviai teigia, kad centro aplinkoje jaučiasi atsipalaidavę, nurimę, laisvai; sukurta aplinka yra šilta: „*Kai aš atėjau pas jus, aš daugiau nebenorėjau lankytis Y centre, nes aš čia jaučiuosi labai gerai, labai atsipalaidavęs, labai nurimęs, laisvai. Taigi pats jūsų centras mane paskatino čia lankytis, ta atmosfera, kuri čia yra sukurta*“ (A). Kiti akcentuoja pozityvius žmonių tarpusavio santykius ir pastebi mandagų elgesį centre: „*...man pačiam čia labai patinka: geri ir gražūs santykiai tarp žmonių visada būna, visada šiltai sutinka ir gražiai palydi*“ (E). Imigrantai teigia, kad imigrantų centre jaučiasi pozityviai, nes yra nuolatos kviečiami lankytis ir dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose. Pozityvi psichologinė atmosfera centre tampa organizacine prielaida, kuriai būdinga teigiama psichologinė, socialinė aplinka. Taigi, imigrantų savivaldus mokymasis gali būti realizuojamas, esant palankioms organizacinėms sąlygoms.

Subkategorija: Socialinis specialistų pozityvumas. Bendruomeninėse organizacijose vyrauja teigiamas psichologinis mikroklimatas, pasižymintis socialiniu specialistų pozityvumu. Pastarasis sudaro prielaidas tyrimo dalyviams realizuoti savivaldų mokymąsi imigrantų centruose. Imigrantai teigia, kad personalas, dirbantis imigrantų centre, maloniai priima, sveikina su imigrantais, centro atstovai yra draugiški aplinkiniams. Pasak respondentų, specialistų socialinis pozityvumas paskatino juos įsitraukti į centro vykdomas veiklas: „*...atėjau ir susipažinau su jumis, pamačiau, kokie jūs nuostabūs, kad jūs organizuojate dar daug kitokių veiklų, tai pradėjau ir jas lankyti*“ (H). Akivaizdu, kad specialistų socialinis pozityvumas yra imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo organizacinė prielaida.

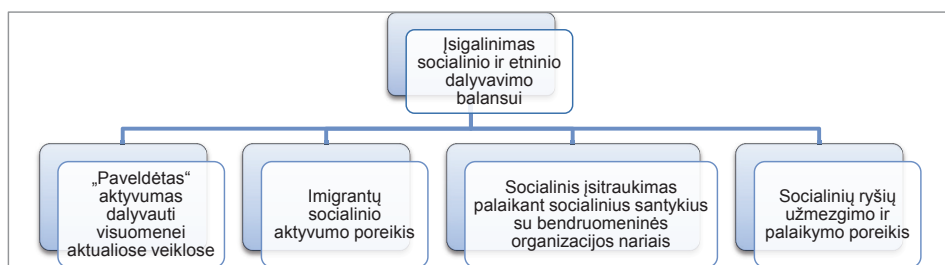
Subkategorija: Informacijos apie imigrantų centrus sklaida. Imigrantai pasakoja, kad dalyvauti imigrantų centrų veiklose juos paskatino tiesioginis kontaktas su specialistais, suteikta informaciją apie vykdomas veiklas: „*... jūsų darbuotoja, kurią aš sutikau Migracijos tarnyboje. Ji pasakė man adresą ir aš sužinojau apie jūsų centrą*“ (B). Kiti tyrimo dalyviai pažymi, kad informacija apie bendruomeninių organizacijų veiklas pateikta, pasitelkiant šiuolaikines informacines technologijas, tokias kaip internetas, Facebook'o erdvė: „*...visų pirmą aš per internetą sužinojau apie Y centrą. Aš vis dar buvau atvykęlis B mieste, bet kažkas mane pakvietė į draugus per Facebook'ą*“ (I). Informacijos sklaida apie imigrantų centrus gali būti traktuojama kaip tinkama techninė jų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida.

Subkategorija: Paslaugų pasiekiamumas laiko, vietos ir kokybės aspektais. Imigrantų centruose jiems sudarytos galimybės mokytis valstybinės lietuvių kalbos, gauti teisinę, socialinę, psichologinę pagalbą. Kiti imigrantai pažymi, kad imigrantų centrai yra įsteigti palankioje geografinėje vietoje, ir užsiėmimai yra organizuojami jiems tinkamu laiku: „*...čia mums geografiškai patogi padėtis ateiti*

ir tinkamas užsiėmimų laikas, taigi viskas susidėjo į vieną vietą, ir mes pradėjom lankytis“ (G). Bendruomeninių organizacijų teikiamų paslaugų pasiekiamumas laiko, vietos ir kokybės aspektais gali būti laikomas tinkama organizacine imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida.

Apibendrinimas. Imigrantų centrų veiklos socialinė vertė – palanki psichologinė atmosfera, specialistų socialinis pozityvumas, informacijos sklaida apie šiuos centrus, paslaugų pasiekiamumas laiko, vietos ir kokybės aspektais inkorporuoja tinkamas technines ir organizacines imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidas bendruomeninių organizacijų realizuojamų veiklų kontekste.

KATEGORIJA: ĮSIGALINIMAS SOCIALINIO IR ETNINIO DALYVAVIMO BALANSUI. Kategorija atskleidžia veiksni, paskatinusį imigrantus dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose – tai imigrantų įsigalinimas siekti socialinio ir etninio dalyvavimo balanso, kuris yra vienas iš savivaldaus mokymosi komponentų (žr. 8 pav.).

8 pav. Įsigalिनimo socialinio ir etninio dalyvavimo balansui struktūra

Subkategorija: „Paveldėtas“ aktyvumas dalyvauti visuomenei aktualiose veiklose. Imigrantai „paveldėtą“ aktyvumą sieja su jų pačių dalyvavimu politinėje veikloje kartu su šeimos nariais jų kilmės šalyse: „*Tai buvo 1996 metais. Labai labai seniai. Mano tėtis buvo politikas. Aš buvau mažas ir, aišku, mes daug žaisdavome. O tada jis mane pasikviesdavo „ateik čia“ ir nusivesdavo mane į politikų susirinkimą*“ (B). Tyrimo dalyviai „paveldėtą“ aktyvumą sieja ir su artimų giminių aktyviu dalyvavimu kilmės šalies organizacijų veiklose: „... *mano tėtis įkvėpė mane, jis priklauso kai kurioms organizacijoms mano gimtinėje... ir jis yra aktyvus šioje srityje*“ (C). Buvimo aktyviu piliečiu tendencija išlieka ir dabartiniame imigrantų gyvenime, atvykus į Lietuvą. Taigi, imigrantai asmenine iniciatyva bando ieškoti pagalbos, užmegzti ir palaikyti naujus socialinius ryšius, ir jų „paveldėtas“ aktyvumas ir asmeninis organizuotumas sudaro galimybes jiems

įsitraukti į bendruomeninių organizacijų / bendruomenių vykdomas veiklas, t. y., savivaldų mokymąsi.

Subkategorija: Imigrantų socialinio aktyvumo poreikis. Imigrantai, atvykę į naują šalį, turi daug asmeninių tikslų ir lūkesčių, kuriuos siekia realizuoti ir tai gali būti sietina su jų asmeniniu aktyvumu. Vieni tyrimo dalyviai teigia, kad jie yra aktyvūs asmenys, todėl nori įsitraukti, dalyvauti, būti reikalingais: „...*mane paskatino tai, kad aš norėjau kažką veikti. Aš iki tol nieko konkrečiau nedariau ir ta būsena tapo neįdomi man, nemiela, taigi aš norėjau kažkur įsitraukti, dalyvauti, būti reikalingas*“ (B). Kiti pažymi, kad jiems svarbu dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose, nes jie gali patenkinti ne tik asmeninius, tačiau ir bendruomeniškumo poreikius: „*Kai aš atvykau čia, aš taip pat ieškojau bendruomenės, kuri patenkintų mano poreikius. Aš esu aktyvus žmogus ir man reikia kitų žmonių, veiklos, bendruomenės*“ (Y). Imigrantų socialinis aktyvumo poreikis parodo imigrantų norą ir pasirengimą tikslingai dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose. Socialinis aktyvumo poreikio patenkinimas tampa savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida. Pastarieji disertacijos autorės teiginiai suformuoti, reflektuojant tyrimo duomenų analizės rezultatus.

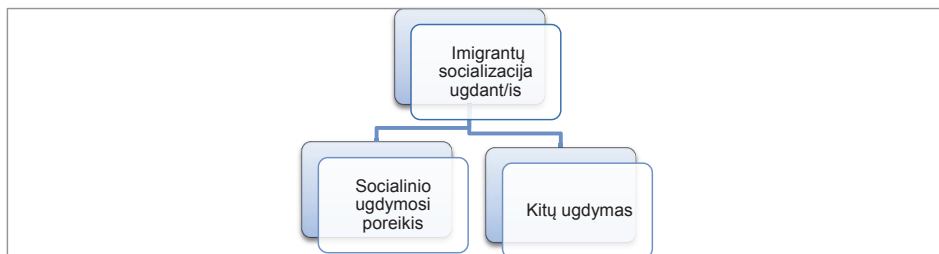
Subkategorija: Socialinis įsitraukimas palaikant socialinius santykius su bendruomeninės organizacijos nariais. Imigrantai įsitraukia į bendruomeninių organizacijų veiklas per draugus, kolegas, kurie dalyvauja bendruomeninių organizacijų veiklose: „*Vyko Afrikos kultūros vakaras ir viena mano pažįstama tiesiog pakvietė ateiti į jūsų renginį. Ta pažįstama yra iš T šalies, su kuria aš susipažinau kalbų kursuose*“ (L). Respondentai akcentuoja, kad, būnant svetimoje šalyje, svarbu turėti draugų, o jeigu jų neturi, jautiesi vienišas, tokiu atveju gali padėti bendruomenė, kuri padeda, pasirūpina tavimi „kaip šeima“. Taigi, socialinis įsitraukimas, socialinių santykių su bendruomeninės organizacijos nariais palaikymas, yra dar viena savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida, atverianti galimybes pasireikšti imigrantų socialiniam aktyvumui.

Subkategorija: Socialinių ryšių užmezgimo ir palaikymo poreikis. Vieni imigrantai teigia, kad dalyvauti bendruomeninių organizacijų realizuojamose veiklose juos paskatino tarpasmeninio bendravimo poreikis: „...*troškimas, kad man patinka susitikti su naujais žmonėmis, man patinka kažkas nauja, man patinka bendrauti*“ (B). Tuo tarpu kiti sako, kad juos dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose skatina socialinių poreikių patenkinimas, asmeninis pasitenkinimas: „*Aš ateinu čia, čia yra mano draugai: mes galim kalbėtis, bendrauti, gerti arbatą ir man čia labai gerai. Aš save atradau. Tai man suteikia gerų emocijų ir paskatinimo vėl ir vėl čia grįžti. Vėl čia būti*“ (F). Imigrantų socialinių ryšių

užmezgimo ir palaikymo poreikis ir jo patenkinimas yra susijęs su savivaldaus mokymosi realizavimo galimybėmis tarpasmeninio bendravimo metu.

Apibendrinimas. Imigrantų įsigalimumo socialinio ir etninio dalyvavimo balanso subdimensijos: „paveldėtas“ aktyvumas, socialinio aktyvumo poreikis, socialinis įsitraukimas, socialinių santykių su bendruomeninės organizacijos nariais palaikymas, socialinių ryšių užmezgimo ir vystymo poreikis atskleidžia jų asmenines pastangas dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose. Esminis imigrantų įsigalimumo socialinio ir etninio dalyvavimo balanso atveju pamatas – imigrantų asmeninis ir socialinis proaktyvumas, kuris yra savivaldžiai besimokančiojo elgsenos komponentas, inkorporuojantis asmeninį imigrantų organizuotumą. Tai reiškia, kad imigrantų asmeninis ir socialinis proaktyvumas sudaro galimybes imigrantams veikti asmeniniu ir kolektyviniu lygiu, taigi atsiranda prielaida realizuoti savivaldų mokymąsi bendruomeninių organizacijų / bendruomenių inicijuojamose veiklose.

KATEGORIJA: IMIGRANTŲ SOCIALIZACIJA UGDANT/IS. Kategorija atskleidžia veiksnį, paskatinusį imigrantus dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose – imigrantų socializaciją ugdant/is, sudarančią jiems prielaidas realizuoti savivaldų mokymąsi bendruomeninių organizacijų veiklų kontekste (žr. 9 pav.).

9 pav. Imigrantų socializacijos ugdant/is struktūra

Subkategorija: Socialinio ugdymosi poreikis. Imigrantų asmeninė motyvacija skatina juos aktyviai dalyvauti socialiniame gyvenime ir jį gerinti, ugdyti savo asmenybę, tobulinti profesinius ir socialinius įgūdžius: „...aš žinau, kad negerai stovėti vietoje, o reikia save tobulinti, mokytis naujų dalykų ir žengti į priekį tiek asmeninėje, tiek darbinėje, tiek ir socialinėje sferoje“ (F). Tyrimo dalyviai akcentuoja, kad socializacija yra svarbi jų asmeninio ir socialinio gyvenimo dalis: „Man patinka socializuotis, dirbti su žmonėmis, sutikti naujus žmones – tai yra svarbiausias dalykas“ (F). Kiti teigia, kad įsitraukti į bendruomeninių organizacijų veiklas juos paskatino noras patenkinti vaikų socialinio ugdymosi poreikį naujoje

socialinėje aplinkoje (multikultūrinėje aplinkoje): „*mane paskatino noras savo vaiką šviesti, kad ji bendrautų su įvairių kultūrų žmonėmis*“ (D). Taigi, imigrantų socialinio ugdymosi poreikis skatina juos dalyvauti bendruomeninių organizacijų vykdomose veiklose, iš to kyla savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida.

Subkategorija: Kitų ugdymas. Imigrantai, dalyvaudami bendruomeninių organizacijų veiklose, siekia atstovauti, pristatyti ir skleisti savo kultūrą bendruomeninių organizacijų aplinkoje: „*Man taip pat patinka žmonėms pasakoti apie savo kultūrą. Jeigu žmonės to nedarys, tai kas tai darys?...*“ (B). Tyrimo dalyviai pažymi, kad kitus ugdyti paskatino asmeninis suvokimas, kad kalbos mokymasis yra vertingas ir naudingas žmonių socialiniame gyvenime. Taip pat jie pasakoja, kad ugdyti kitus paskatino ir asmeninis noras dirbti ir padėti kitiems, patenkinant asmeninius poreikius: „*Aš manau, kad kalba būtent ir yra tai, ką žmogus vėliau galės panaudoti savo gyvenime. Taigi pagrindinis kriterijus, kodėl aš atėjau mokytis rusų kalbos tai yra todėl, kad tai buvo darbas, kuris buvo kažkam reikalingas*“ (L). Kitų ugdymas skatina imigrantus aktyviai dalyvauti bendruomeninių organizacijų vykdomose veiklose, taigi susiformuoja savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida.

Apibendrinimas. Imigrantų socializacija ugdant/is atskleidžia imigrantų dalyvavimo bendruomeninių organizacijų veiklose motyvus. Pirmasis motyvas, paskatinęs imigrantus dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose – tai socialinio ugdymosi poreikis, kurį imigrantai sieja su asmenybės ugdymu, naujos socialinės patirties įgijimu. Antrasis motyvas yra kitų ugdymas, siekiant perduoti savo etninės kultūros kalbos normas, patirtis bendruomeninių organizacijų nariams. Tai reiškia, kad imigrantų socializacijai būdingas pozityvusis aspektas, nes jie socializuojasi ugdydami save ir kitus sąmoningai ir tikslingai. Taigi, imigrantų pozityvioji socializacija tampa neatsiejama nuo savivaldaus mokymosi realizavimo galimybių bendruomeninių organizacijų veiklose.

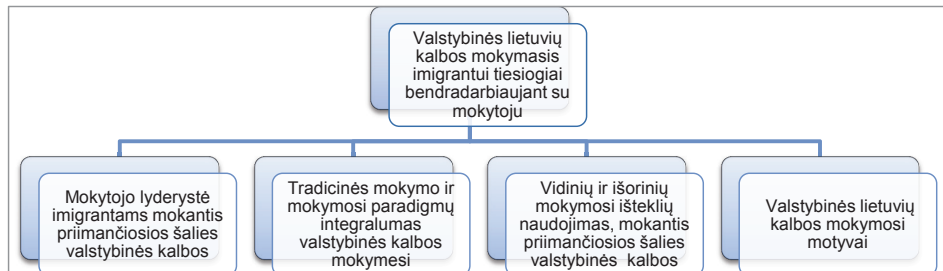
3.1.3. Imigrantų veikla bendruomeninių organizacijų vykdomų užsiėmimų metu

Rezultatai parodo imigrantų veiklas bendruomeninių organizacijų vykdomų užsiėmimų metu. Atlikus duomenų analizę, išskirtos 3 kategorijos (žr. 12 lentelę).

12 lentelė. Imigrantų veikla bendruomeninių organizacijų vykdomų užsiėmimų metu

Kategorijos	Subkategorijos
VALSTYBINĖS LIETUVIŲ KALBOS MOKYMASIS IMIGRANTUI TIESIOGIAI BENDRADARBIAUJANT SU MOKYTOJU	Mokytojo lyderystė, imigrantams mokantis priimančiosios šalies valstybinės kalbos
	Tradicinės mokymo ir mokymosi paradigmų integralumas valstybinės kalbos mokymesi
	Vidinių ir išorinių mokymosi išteklių naudojimas, mokantis priimančiosios šalies valstybinės kalbos
	Valstybinės lietuvių kalbos mokymosi motyvai
NUOLATINĖ ETNOKULTŪRINĖ IR BENDRAPAŽINTINĖ SAVIUGDA	Etnokultūrinio ugdymo/si motyvai
	Vidinių ir išorinių mokymosi išteklių panaudojimas etnokultūrinei saviugdai
	Etnokultūrinio ugdymo/si patirtis
IMIGRANTŲ VYKDOMAS GIMTOSIOS KALBOS MOKYMAS	Kitų antrosios užsienio kalbos ugdymo turinio planavimas
	Kitų antrosios užsienio kalbos ugdymo/si organizavimas

KATEGORIJA: VALSTYBINĖS LIETUVIŲ KALBOS MOKYMASIS, IMIGRANTUI TIESIOGIAI BENDRADARBIAUJANT SU MOKYTOJU. Valstybinės kalbos mokymasis, paremtas tiesioginiu bendradarbiavimu su mokytoju, inkorporuoja tradicines ir savivaldaus mokymo/si strategijas (žr. 10 pav.).

10 pav. Valstybinės lietuvių kalbos mokymosi, imigrantui tiesiogiai bendradarbiaujant su mokytoju, struktūra

Subkategorija: Mokytojo lyderystė imigrantams mokantis priimančiosios šalies valstybinės kalbos. Mokytojai, mokantys imigrantus valstybinės kalbos, atlieka lyderio vaidmenį, kurdami ir formuodami veiksmingus lietuvių kalbos mokymosi metodus. Imigrantai sako, kad lietuvių kalbos mokymas/is inicijuojamas mokytojos, kuri parengia dalomąją medžiagą, atsižvelgdama į besimokančiųjų individualius poreikius. Kiti teigia, kad, mokantis valstybinės kalbos, mokytoja taiko naujos temos aiškinimo metodą. Tyrimo dalyviai pažymi, kad vienas iš svarbiausių valstybinės kalbos mokymo/si būdų – tai namų darbų atlikimas: „...

Aš iš tiesų manau, kad net 90 proc. kalbos mokymosi sudaro namų darbai“ (G). Tuo tarp kiti mano, kad valstybinės kalbos mokymas/is – tai ne tik namų darbų atlikimas, tačiau ir namų darbų tikrinimas: „Per lietuvių kalbos pamokas mes mokomės kalbos, mokytoja tikrina namų darbus, ką mes būname parašę namie“ (K). Imigrantai pasakoja, kad, mokydamiesi valstybinės kalbos, jie lavina komunikacinius gebėjimus, taikydami dialogo metodą pamokų metu: „Mokytoja taip pat duoda mums medžiagą, užduodame vieni kitiems klausimus ir į juos bandome atsakyti lietuviškai“ (D). Mokytojo lyderystė yra orientuota į imigrantų valstybinės kalbos mokymo proceso organizavimą, sudarantį imigrantams galimybes realizuoti savivaldų mokymąsi, atliekant namų darbų užduotis.

Subkategorija: Tradicinės mokymo ir mokymosi paradigų integralumas valstybinės kalbos mokymesi. Imigrantai pripažįsta, kad lietuvių kalbos kursai yra klasikiniai kalbos kursai, kuriuose jie mokosi gramatikos, daro pratimus, tobulina žodyną. Kiti tyrimo dalyviai teigia, kad lietuvių kalbos mokytoja taiko mokymosi paradigmą, inicijuodama savivaldų mokymąsi, kuris sietinas su demokratinio mokymosi stiliaus dominavimu. Imigrantai teigia, kad valstybinės kalbos mokymesi yra taikomi tiek individualūs, tiek ir darbo grupėje metodai. Imigrantai pažymi, kad pastarieji metodai yra nukreipti į tarpusavio bendradarbiavimo skatinimą: „...Mūsų pamokose vyksta tiek individualus, tiek ir grupinis darbas, jie kažkaip kaitaliojasi tarpusavyje. Mokytoja stengiasi, kad mes bendrautume grupėje vieni su kitais“ (H). Tradicinio (klasikinio) mokymo ir savivaldaus mokymosi metodų taikymas organizuojant valstybinės kalbos mokymosi pedagoginį procesą priklauso nuo mokytojo profesinės ir dalykinės kompetencijos, asmeninių ir profesinių vertybių internalizavimo ir eksternalizavimo.

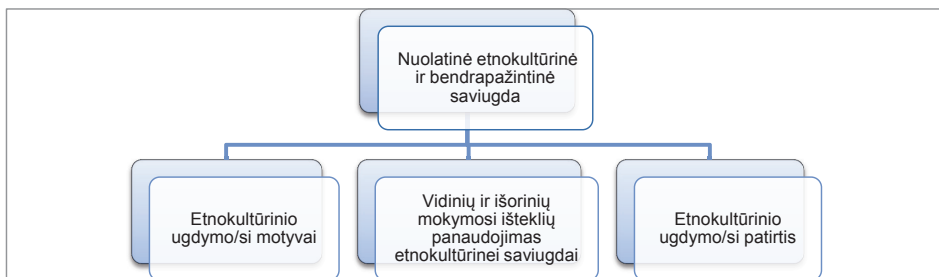
Subkategorija: Vidinių ir išorinių mokymosi išteklių naudojimas, mokantis priimančiosios šalies valstybinės kalbos. Imigrantai, dalydamiesi valstybinės kalbos mokymosi patirtimi, pasakoja, kad lietuvių kalbos mokytojas įgalina juos pasitelkti internetinius mokymosi išteklius mokantis priimančiosios šalies valstybinę kalbą: „Lietuvių kalbos pamokos pradžioje susirandame internetinius (angl. k. – on-line) dialogų išteklius, tada nagrinėjame dialogo tekstą, išsirašau man nežinomus žodžius, tada užsirašau jų reikšmes. Po to aptarinėjame su mokytoju, kas man buvo neaišku, tada aš atpasakoju tekstą savais žodžiais, mokytojas taisymano klaidas“ (F). Čia išryškėja imigrantų savivaldaus mokymosi būdai, t. y., internetinių išteklių (dialogų) paieška, dialogo analizė, aptarimas, atpasakojimas. Šiame mokymesi mokytojas atlieka fasilitatoriaus (mokymosi proceso palengvintojo) vaidmenį. Respondentai pasakoja, kad mokymosi pobūdis kinta, kai jie pereina į aukštesnį mokymosi lygį: „Gramatikos mokomės mažiau, dabar perėjau į kitą lygį, žiūrime ir klausomės dialogų“ (E). Tuo remiantis, galima teigti, kad

kuo aukštesnis besimokančiųjų žinių lygis, tuo didesnės galimybės savivaldaus mokymosi realizavimui. Kiti tyrimo dalyviai sako, kad sugeba panaudoti savo vidinius mokymosi išteklius, mokydamiesi priimančiosios šalies valstybinę kalbą, t.y., asmeninę kalbą mokymosi patirtį: „*Aš jau turėjau kalbą mokymosi patirties, todėl jūsų kursuose aš visada pasiimu pačius reikalingiausius, geriausius ir man naudingiausius dalykus*“ (L). Imigrantų savivaldaus mokymosi metodų taikymas valstybinės kalbos mokymesi priklauso nuo besimokančiųjų žinių ir mokymosi lygio ir jų asmeninės mokymosi patirties.

Subkategorija: Valstybinės lietuvių kalbos mokymosi motyvai. Imigrantų valstybinės kalbos mokymąsi inspiruoja vidinė motyvacija – savanoriškas, tikslingas noras ir apsisprendimas mokytis lietuvių kalbos. Respondentų valstybinės kalbos mokėjimas parodo pilietiškumo jausmą ir jo puoselėjimo galimybes: „*Toje šalyje, kurioje tu gyveni, tu turi kalbėti nacionaline kalba. Ir todėl ši mano asmeninė motyvacija paskatino mane ateiti į centrą*“ (J). Tyrimo dalyviai teigia, kad mokosi valstybinės kalbos, nes nori mokėti įvairias kalbas: „*Aš pamenu nuo pat vaikystės svajodavau kalbėti skirtingomis kalbomis, nes girdėjau kaip mano vyresnysis brolis kalbėjo*“ (L). Imigrantai teigia, kad sprendimą mokytis lietuvių kalbos nulemia išorinė motyvacija – reikalavimai ir įsipareigojimai, numatyti Lietuvos Respublikos įstatymuose ir kituose dokumentuose: „*...atėjau mokytis lietuvių kalbos į centrą kaip ir iš asmeninių savanoriškų paskatų, bet vis tiek, jeigu man nereiktų laikyti egzamino, tai greičiausiai būčiau atėjęs dar po keletu metų, kai atsirastų daugiau laiko ir resursų. Taigi vis tiek kažkiek skatino ir ta „nuleista“ motyvacija, tas reikalavimas iš migracijos tvarkyti dokumentus ir visokie panašūs dalykai*“ (G). Respondentai mano, kad lietuvių kalbos mokymosi motyvai sietini tiek su asmeniniu noru mokytis lietuvių kalbos, tiek ir su naujomis galimybėmis, kurias jie gali realizuoti tikrai mokėdami valstybinę Lietuvos Respublikos kalbą. Imigrantai trokšta laisvai bendrauti lietuvių kalba, studijuoti lietuvių kalbą aukštojoje mokykloje, tapti konkurencingais priimančiosios šalies darbo rinkoje: „*...man norėjosi, na ne tik norėjosi, bet ir toliau norisi išmokti kalbą, kuri man reikalinga, tam, kad aš galėčiau eiti dirbti geresnę darbą, tam, kad galėčiau laisvai bendrauti ir kad galėčiau eiti mokytis į aukštesniąją mokyklą ar universitetą*“ (D). Mokytis lietuvių kalbos juos skatina vidinės ir išorinės motyvacijos integralumas. Iš duomenų analizės rezultatų iškyla šio disertacinio darbo autorės teiginys, kad imigrantų valstybinės kalbos vidiniai ir išoriniai motyvai parodo valstybinės lietuvių kalbos mokymosi ir išmokimo poreikį, kurį galima patenkinti, realizuojant savivaldų mokymąsi. Valstybinės kalbos mokymasis, realizuojamas savivaldžiai, gali būti viena iš sėkmingos imigrantų integracijos į Lietuvos socialinę, švietimo ir darbo rinkos sistemas prielaidų.

Apibendrinimas. Lietuvių kalbos mokymuisi, imigrantui tiesiogiai bendradarbiaujant su mokytoju, būdinga tradicinio mokymo, savivaldaus mokymosi metodų integravimas į valstybinės kalbos mokymosi procesą bendruomeninių organizacijų realizuojamų veiklų kontekste. Imigrantų savivaldus mokymasis realizuojamas, atsižvelgiant į individualius besimokančiųjų poreikius, jų lietuvių kalbos žinių ir mokymosi lygį, naudojant vidinius (asmeninę mokymosi patirtį) ir išorinius (internetinius) mokymosi išteklius, skatinant besimokančiųjų iniciatyvumą ir savarankiškumą, palaikant lygiaverčius santykius tarp mokytojo ir besimokančiojo, kai mokymasis išreiškstas santykiu „mes“; ir jo pagrindą sudaro demokratinių vertybių internalizavimas ir eksternalizavimas pedagoginio proceso metu. Imigrantų valstybinės kalbos mokymosi motyvai rodo savanoriško, tikslingo, sąmoningo valstybinės kalbos mokymosi ir išorinių aplinkybių nulemtą valstybinės kalbos mokymosi tikslą. Imigrantų valstybinės kalbos mokymosi tikslus jungia asmeninių lūkesčių realizavimo poreikis priimančiojoje šalyje.

KATEGORIJA: NUOLATINĖ ETNOKULTŪRINĖ IR BENDRAPAŽINTINĖ SAVIUGDA. Imigrantų etnokultūrinio ugdymo/si organizavimo pagrindą sudaro nuolatinė imigrantų etnokultūrinė ir bendrapažintinė saviugda, inkorporuojanti savivaldaus mokymosi metodų integravimą į etnokultūrinį ugdymą/si (žr. 11 pav.)

11 paveikslas. Nuolatinės etnokultūrinės ir bendrapažintinės saviugdos struktūra

Subkategorija: Etnokultūrinio ugdymo/si motyvai. Imigrantų etnokultūrinių renginių vedimo ir organizavimo patirtys atskleidžia, kad šių renginių tikslas gali būti dvejopas: nukreiptas į asmeninį ir į kitų etnokultūrinį mokymą/si: „...jeigu nevyksta joks mokymosi procesas, nėra tikslo kažką daryti. Visad reikia atsižvelgti į tą mokymosi procesą (savo ir kitų), kuris ir sudaro esmę“ (B). Kitų imigrantų, dalyvavusių etnokultūriniuose renginiuose, patirtys atskleidžia jų asmeninio etnokultūrinio mokymosi – etnokultūrinės saviugdodos – poreikio patenkinimą: „... mes L šalyje irgi turime tokią pačią šventę, tai man buvo labai įdomu pamatyti panašumus

ir skirtumus. *L šalyje šita šventė yra labiau religinė, švenčiama šalia cerkvių. Taigi man buvo įdomu pažiūrėti, kaip vyksta čia“* (K). Tyrimo dalyviai pasakoja, kad minėtų renginių tikslas gali būti ir kitų etnokultūrinis mokymas, orientuotas į savo šalies ir jos kultūros viešą pristatymą bei supratimo apie kitas šalis ugdymą/si. Toks kontekstas parodo, kad imigrantų etnokultūrinio ugdymo/si motyvai sietini su jų pačių ir kitų asmenų interesais bei sudaro galimybes jiems įsitraukti ir dalyvauti socializacijos ir integracijos procesuose. Imigrantų nuolatinė etnokultūrinė ir bendrapažintinė saviugda yra susijusi su savivaldaus mokymosi realizavimu, dalyvaujant savarankiško, tikslingo asmeninio mokymo/si ir kitų mokymo procesuose.

Subkategorija: Vidinių ir išorinių mokymosi išteklių panaudojimas etnokultūrinei saviugdai. Imigrantų etnokultūrinių renginių organizavimo patirtys atskleidžia, kad imigrantai naudoja vidinius (asmeninę patirtį, turimus socialinius ryšius) ir išorinius mokymosi išteklius (internetą): „*Ruošdamasis renginiui pasinaudojau savo asmenine patirtimi, naudojausi informacija esančia internete, kai kurią gavau iš savo draugų“* (E). Tyrimo dalyviai pripažįsta, kad pagrindinis išorinis mokymosi išteklius – internetas, kuriame jie randa jiems aktualią informaciją apie jų šalį, kultūrą. Respondentai, ruošdamiesi renginiui, naudoja elektroninėmis knygų versijomis, *Google* paieškos sistema. Imigrantai sako, kad jie naudoja spausdintus išteklius, t. y., asmenines knygas: „*...Ruošiantis renginiui atradau tą pačią instrukciją ir tada į knygą įdėjau žymeklį. Turiu daug knygų apie lėlių gamybą ir ieškojau būdo, kuris neužimtų daug laiko, kad nereikėtų naudoti specifinių medžiagų ir priemonių. Rinkau tokį būdą, kad kiekvienas žmogus per dvi minutes galėtų išlankstyti lėlę“* (K). Tyrimo dalyviai geba ne tik pasirinkti ir panaudoti vidinius (asmeninę patirtį, socialinius tinklus), bet ir išorinius (internetinę informaciją, internetines ir spausdintines knygas) mokymosi išteklius etnokultūrinėje saviugdoje.

Subkategorija: Etnokultūrinio ugdymo/si patirtis. Imigrantų dalyvavimas priimančiosios šalies etnokultūrinį pažinimą skatinančiuose renginiuose sukelia pozityvius jausmus ir prisiminimus. Tyrimo dalyviai pasakoja, kad ekskursijose turėjo galimybę tiesiogiai, per duonos gamybos procesą, pažinti Lietuvos tradicijas artimiau. Kiti su džiugesiu prisimena dalyvavimą Užgavėnių šventėje, kurioje turėjo galimybę pamatyti istorinį filmą apie Užgavėnes: „*Paimkime kad ir Užgavėnes, nes aš jas atsimenu kaip labai įspūdingą, labai gražią šventę. Tai buvo ne tik blynų valgymas, bet mes žiūrėjome istorinį labai gražų animacinį filmą“* (H). Respondentai dalijasi dalyvavimo renginyje apie Lietuvos istoriją ir kultūrą patirtimis ir išryškina renginio vedimo metodo – žaidimo – interaktyvumą bei patrauklumą: „*Dalyvavau renginyje, kuris buvo organizuotas parke. Visi buvo užsiėmę, žaidėme žaidimą ant žolytės. Dalyvavau žaidime apie Lietuvos kultūrą ir istoriją. Buvo įdomu, piešėme paveikslą, vaidinome istorinius epizodus“* (K).

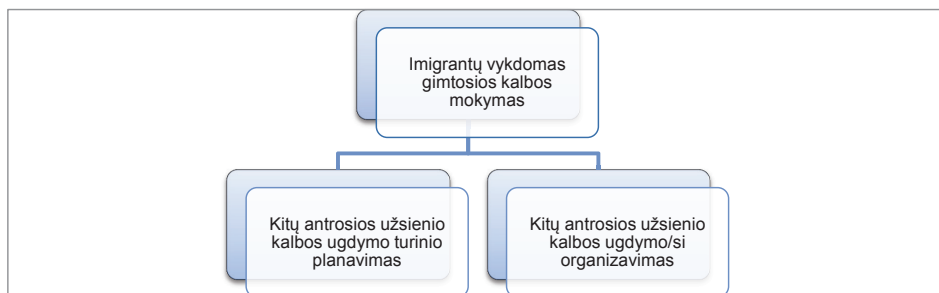
Taigi, savivaldaus mokymosi metodai, tokie, kaip istorinių filmų demonstravimas, praktiniai užsiėmimai (pvz.: duonos, kaukių gamyba), interaktyvūs žaidimai neformalioje ir kasdieninėje aplinkoje, skatina imigrantų priimančiosios šalies etnokultūrinį pažinimą.

Imigrantai, pasakoja, kad organizuodami etnokultūrinius renginius, naudojami asmeniniais socialiniais tinklais: „*Buvo arabų diena ..., kai kurie draugai pakvietė draugus iš mūsų grupės, ir mes suorganizavome arabų dieną*“ (C). Tyrimo dalyviai pažymi, kad, planuodami etnokultūrinius renginius, jie savarankiškai rengia prezentacijas apie savo šalį, kultūrą, o renginio meto daro prezentacijas: „...*aš buvau vienas iš to vakaro organizatorių, taigi pirmiausia aš ruošiau prezentaciją apie savo patirtį T šalyje, taip pat apie savo patirtį skirtingose šalyse, kuriose aš vėliau lankiausi, galėjau visa tai palyginti*“ (Y). Tai parodo, kad respondentai ne tik dalyvauja asmeninės saviugdės procese, tačiau ir sugeba parinkti bei taikyti tinkamus savivaldaus mokymosi metodus, t. y., taiko prezentacijos metodą, organizuodami etnokultūrinius renginius. Kitas savivaldaus mokymosi metodas, kurį taiko imigrantai etnokultūriniame ugdyme, yra vaizdo filmų demonstravimas: „...*buvau pasiruošęs keletą video filmukų. Pirmasis buvo toks juoko formos, kuriame buvo pristatomas mūsų nacionalinis muzikinis stilius, kuris vadinasi „michna“... Dar parodyčiau nacionalinį šokį. Tai buvo antrasis video*“ (E). Kiti tyrimo dalyviai, vesdami etnokultūrinius renginius, taiko savivaldaus mokymosi metodą – diskusijas: „*Pristatinėjome R šalies problemą, nors aš gyvenu K šalyje. Tai buvo panašu į politines diskusijas, mes pristatinėjome mūsų problemas, kultūrą, maistą*“ (C). Iš tyrimo dalyvių pasakojimų išryškėja etnokultūrinio mokymo metodai – rodymas ir eksperimentavimas, remiantis klaidomis, bandymais: „...*Aš patenkinta rezultatu, nes parodyčiau, kaip gaminti elementarią lėlę, o žmonės pradėjo pririšinėti kojeles, rišti sijonėlius, kiekvienas pradėjo rišti skareles*“ (K). Imigrantų etnokultūrinė ir bendrapažintinė saviugda yra esminė etnokultūrinio ugdymo organizavimo prielaida, įgalinanti juos tikslingai taikyti savivaldaus mokymosi metodus. Tyrimo dalyviai etnokultūrinio ugdymo/si patirtis sieja su mokymosi rezultatais, t. y., gaunama nauda. Imigrantai, dalyvaujantys etnokultūriniuose renginiuose, įgyja aktualią informaciją apie skirtingas šalis, jų istoriją ir kultūrą: „*Man įsiminė (...) diena. Ji buvo tikrai graži. Aš gavau daug informacijos apie (...), apie šalį R ir jos kultūrą. Tai buvo labai įdomu*“ (B). Respondentai dalyvavimą sieja ir su įgytos mokymo/si patirties realizavimu. Jie teigia, kad ateityje norėtų pritaikyti šių renginių organizavimo patirtį, įtraukdami naujus mokymo/si būdus: „*Man patiko E šalies ir F šalies diena. Buvo puikiai organizuota: supažindinta su šalies kultūra, įtraukti žaidimo elementai, visi renginio dalyviai buvo aktyviai įsitraukę. Iš tiesų, jeigu ateityje bus organizuojama L šalies kultūros diena, norėčiau perimti*

jų patirtį, pavyzdžiui, įtraukti daugiau žaidimo elementų“ (K). Šiame kontekste išryškėja, kad imigrantų etnokultūrinio ugdymo/si patirtys yra pozityvios ir naudingos asmeniniam ir etnokultūriniam tobulėjimui.

Apibendrinimas. Imigrantų nuolatinė etnokultūrinė ir bendrapažintinė saviugda yra realizuojama bendruomeninių organizacijų veiklų kontekste. Ši saviugda inkorporuoja savivaldaus mokymosi realizavimo patirtis, įgytas per savarankišką, tikslingą asmeninį mokymą/si ir kitų mokymą/si. Pirma, imigrantų etnokultūrinio ugdymo/si motyvai sietini su tikslingu asmeniniu etnokultūriniu mokymusi ir kitų etnokultūriniu mokymu/si, kuris sudaro galimybes imigrantams įsitraukti ir dalyvauti socializacijos, integracijos procesuose. Antra, imigrantai geba savarankiškai ne tik pasirinkti ir panaudoti vidinius (asmeninę patirtį, socialinius tinklus) ir išorinius (internetinę informaciją, internetines ir spausdintines knygas) mokymosi išteklius etnokultūrinėje saviugdoje, bet ir pritaiko juos kitų etnokultūrinio mokymo/si reikmėms. Trečia, imigrantai savanoriškai ir tikslingai dalyvauja ne tik asmeninėje etnokultūrinėje ir bendrapažintinėje saviugdoje, bet ir jie savarankiškai sugeba parinkti ir taikyti tinkamus savivaldaus mokymosi metodus. Ketvirta, imigrantų pozityvios etnokultūrinio ugdymo/si patirtys yra naudingos asmeninio ir etnokultūrinio tobulėjimo, t. y., mokymosi visą gyvenimą kontekste.

KATEGORIJA: IMIGRANTŲ VYKDOMAS GIMTOSIOS KALBOS MOKYMAS. Kategorija atskleidžia kitas imigrantų kalbinio ugdymo patirtis, pasitelkiant savivaldaus mokymo/si strategijas ir asmenines mokymosi patirtis (žr. 12 pav.).

12 pav. Imigrantų vykdomos gimtosios kalbos mokymo struktūra

Subkategorija: Kitų antrosios užsienio kalbos ugdymo turinio planavimas.

Imigrantų (mokytojų) antrosios užsienio kalbos ugdymo turinio planavimo pagrindą sudaro antrosios užsienio kalbos mokymo turinio, metodų, palydimosios/mokomosios medžiagos rengimas ir / arba parinkimas. Imigrantai (mokytojai)

savarankiškai rengia antrosios užsienio kalbos mokymo turinį, mokomąją medžiagą, naudodami išorinius (spausdintines knygas, turimą mokomąją medžiagą) ir vidinius (asmeninę mokymo/si patirtį) mokymosi išteklius: „*Taigi pradedan-tiesiems aš viską pati ruošiu, o pažengusiųjų grupei aš jau turiu medžiagą iš anksčiau. Iš esmės aš viską ruošiu pati. Kažką randu knygoje, kažką pamenu iš to, ko mane mokė*“ (L). Kiti imigrantai, dalydamiesi antrosios užsienio kalbos mokymosi patirtimis, pasakoja, kad mokytojas (imigrantas) parenka išorinius mokymosi išteklius namų darbų atlikimui: „*Būna, kad mokytojas užduoda namų darbus. Tokiu atveju jis nurodo konkretaus internetinio puslapio pavadinimą ir mums reikia susirasti mus dominančią temą ir parengti mini pristatymą apie tai*“ (K). Tyrimo dalyviai pasakoja, kad jų antrosios užsienio kalbos mokymo/si patirtis yra naudinga, planuojant kitų mokymą. Imigrantai, planuodami mokymą, analizuoja savo kalbų mokymo/si patirtį – kalbos mokymo/si metodus, o tuomet juos internalizuoja ir galiausiai tinkamiausią mokymo/si metodą pritaiko mokydami kitus: „*Man taip pat labai padėjo, kad, kai aš mokiausi įvairių kalbų, tai lankiau skirtingas mokyklas ir ten pamačiau, praktiškai patyriau įvairių mokymo metodų taikymą, taigi viską susieju ir sukuriu kažkokį tokį variantą, kurį pritaikau savo mokiniams*“ (L). Šiame kontekste išryškėja tikslinė imigrantų saviugda, jiems planuojant kitų antrosios užsienio kalbos ugdymo turinį. Imigrantai mokosi savivaldžiai, mokydami kitus, per tai ir patys mokydamiesi.

Subkategorija: Kitų antrosios užsienio kalbos ugdymo/si organizavimas.

Imigrantų antrosios užsienio kalbos ugdymo/si turinio realizavimas inkorporuoja mokymo/si proceso organizavimą. Šio proceso dalyvė mokytoja (imigrantė) pasakoja, kad vienas iš kitų antrosios užsienio kalbos ugdymo/si organizavimo būdų – žinių lygio nustatymas: „*...aš paruošiau tokias mini užduotėles, kad patikrinčiau jų lygį ir suprasčiau, kiek jie žino ir nuo ko derėtų pradėti*“ (L). Imigrantė (mokytoja), mokydama kitus antrosios užsienio kalbos, skaito tekstus, aiškina žodžių reikšmes: „*Pačioje pradžioje aš pati garsiai perskaitau tekstą, kad jie galėtų pasižymėti, kaip kirčiuojami žodžiai, o tada dar išsiaiškiname žodžių reikšmes, kurių nežinome*“ (L). Organizuodama rusų kalbos mokymąsi, mokytoja (imigrantė) taiko įvairias kalbos mokymąsi skatinančias užduotis: vienos orientuotos į kalbos žodyno lavinimą, kitos skirtos komunikacinių įgūdžių lavinimui. Imigrantai (besimokantieji) sako, kad anglų kalbos mokytojas (imigrantas) taiko diskusijų metodą, organizuodamas antrosios užsienio kalbos mokymą/si, nes anglų kalbos kursai skirti pažengusiems besimokantiems: „*Paprastai būna taip, kad anglų kalbos mokytojas užduoda kokią nors temą, ir visi šia tema diskutuoja, pavyzdžiui, buvo tema „Kalėdos“, pasakojome apie Kalėdų tradicijas, kaip jas švenčiame savo šeimose*“ (K). Tyrimo dalyviai mini, kad, mokydamiesi anglų kalbos, jie atlieka ir gramatines, žodyno

plėtos užduotis. Imigrantai (mokytojai) savarankiškai organizuoja kitų antrosios užsienio kalbos ugdymą/si, pasitelkdami ir integruodami asmenines savivaldaus mokymosi patirtis į kitų mokymą. Imigrantai (mokytojai), mokydami kitus, taiko įvairius mokymo/si metodus – diskusijas, aiškinimą, skaitymą – nukreiptus į įvairiapusį antrosios užsienio kalbos lingvistinį mokymą/si.

Apibendrinimas. Imigrantų (mokytojų) realizuojamas kitų kalbų mokymas bendruomeninių organizacijų realizuojamų veiklų kontekste yra pagrįstas asmeninės imigrantų kalbų mokymosi patirties ir saviugdų sinergija. Tai reiškia, kad imigrantai mokosi savivaldžiai, mokydami kitus. Tuo tikslu jie integruoja asmeninę kalbų mokymosi patirtį ir saviugdą į antrosios užsienio kalbos mokomojo turinio planavimą. Tai reiškia, kad saviugda tampa esminiu savivaldaus mokymosi procesualiū būdu, planuojant antrosios užsienio kalbos mokymo turinį. Imigrantų mokytojų asmeninės savivaldaus mokymosi patirtys perkeliamos į antrosios užsienio kalbos mokomojo turinio realizavimo etapą, organizuojant kitų kalbų mokymą, orientuotą į įvairiapusį antrosios užsienio kalbos lingvistinį mokymą/si.

3.1.4. Užsiėmimų, kuriuose dalyvauja imigrantai, pozityvūs ir negatyvūs aspektai

Šiame poskyryje tyrimo dalyviai pasakoja apie savo dalyvavimo užsiėmimuose pozityvias ir negatyvias patirtis. Atlikus duomenų analizę, išskirtos 4 kategorijos (žr. 13 lentelę).

13 lentelė. *Užsiėmimų, kuriuose dalyvauja imigrantai, pozityvūs ir negatyvūs aspektai*

Kategorijos	Subkategorijos
POZITYVI SOCIOEDUKACINĖ APLINKA	Informacijos prasmingumas
	Teigiama mokymosi ir tarpasmeninio bendravimo atmosfera imigrantų centre
	Aplinkos nuostatų ryšys su imigrantų jausena
SAVO IR KITŲ ETNOKULTŪRINĖS KOMPETENCIJOS STOKA INDIVIDUALIU, ORGANIZACINIU IR SOCIALINIU LYGMENIMIS	Imigrantų, organizuojančių etnokultūrinius renginius, planavimo įgūdžių stoka
	Nusivylimas žmonių, dalyvaujančių etnokultūriniuose renginiuose, pasyvumu
	Pagarbos poreikis etninių kultūrų įvairovei
	Pasyvus imigrantų dalyvavimas priimančiosios šalies pažinimo renginyje dėl socialinės kompetencijos stokos
	Priimančiosios visuomenės socialinio dalyvavimo etnokultūriniuose renginiuose poreikis
	Imigrantų centro specialistų bendradarbiavimo su renginių vedėjais stoka
	Vaikų užimtumo stoka etnokultūrinių renginių metu

13 lentelės tęsinys

Kategorijos	Subkategorijos
MORALINIS PASITENKINIMAS, MOKANTIS VALSTYBINĖS LIETUVIŲ KALBOS	Pasitenkinimas įgytais lietuvių kalbos įgūdžiais
	Pasitenkinimas valstybinės lietuvių kalbos mokymosi procesu
	Pasitenkinimas profesionaliu mokytoju
VALSTYBINĖS LIETUVIŲ KALBOS DIDAKTIKA	Lietuvių kalbos mokymosi motyvacijos stoka dėl gyvenimo Lietuvoje neapibrėžtumo
	Asmeninio ir kitų besimokančiųjų aktyvumo stoka mokantis valstybinės kalbos
	Mokytojo didaktinės kompetencijos stoka

KATEGORIJA: POZITYVI SOCIOEDUKACINĖ APLINKA. Kategorijos turinys inkorporuoja palankias savivaldžiam mokymuisi aplinkybes, kurios gali skatinti imigrantus realizuoti savivaldų mokymąsi bendruomeninėse organizacijose (žr. 13 pav.).

13 pav. Pozityvios socioedukacinės aplinkos struktūra

Subkategorija: Informacijos prasmingumas. Imigrantai gaunamos informacijos prasmingumą vertina pozityviai, nes ji ne tik padeda rasti tinkamą problemos sprendimą, bet ir įgalina juos priimti asmeninius sprendimus, susijusius su tolimesniu veikimu, sprendžiant problemas: „Aš tiesiog galiu pasidalinti su jumis man rūpimais klausimais ar turimomis problemomis ir bendraudama gaunu problemos sprendimą, patarimą, o tada galiu jau toliau veikti“ (D). Tyrimo dalyviai pasakoja, kad dalyvaudami bendruomeninių organizacijų realizuojamose veiklose, tokiose, kaip lietuvių kalbos pamokos, vairavimo kursai, gauna įvairiapusę informaciją, bendrauja su kitais užsieniųjų dalyviais, o tai yra jiems yra naudingas laiko leidimas. Imigrantams suteikiama prasminga informacija įgalina juos savarankiškam ir kryptingam veikimui

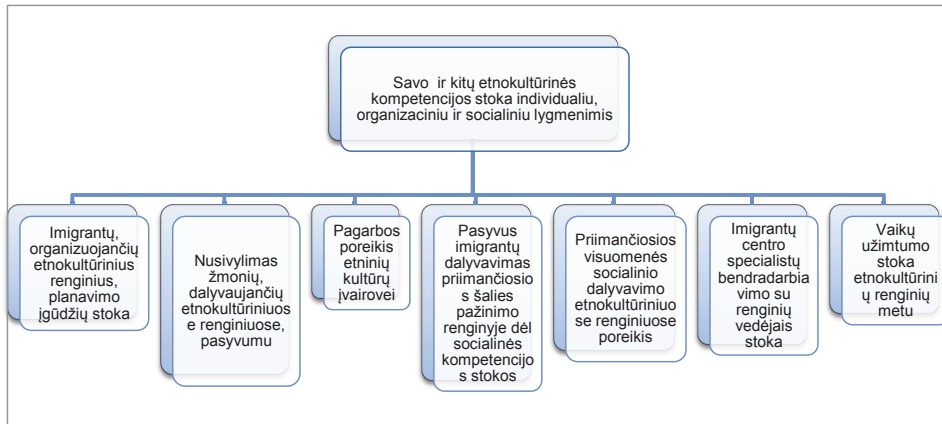
sprendžiant jų asmenines problemas, tai yra susiję su savivaldaus mokymosi realizavimo galimybėmis.

Subkategorija: Teigiama mokymosi ir tarpasmeninio bendravimo atmosfera imigrantų centre. Teigiama mokymosi ir tarpasmeninio bendravimo atmosfera imigrantų centre siejama su šiais komponentais: maloniu laiko leidimu, neformalia mokymosi aplinka ir asmeniniu specialistų pozityvumu. Imigrantai, dalyvaudami bendruomeninių organizacijų veiklose, linksmai leidžia laiką, o buvimas pozityvioje socialinėje aplinkoje suteikia jiems teigiamų jausmų ir emocijų. Tyrimo dalyviai mini, kad juos džiugina draugiška ir laisva mokymosi aplinka bei kartu su jais besimokantys motyvuoti žmonės: „...*džiugina draugiška atmosfera, visas vyksta lengva forma, taip pat kolektyvas, kuris motyvuotai susirinko mokytis lietuvių kalbos*“ (K). Imigrantai džiaugiasi draugiška atmosfera, kurią sukuria teikiančių pagalbą specialistų asmeninis pozityvumas ir rūpestingumas: „*Džiugina mane atmosfera šiame centre, visi labai geranoriškai nusiteikę, visada stengiasi padėti, pagelbėti*“ (E). Taigi, teigiama mokymosi ir tarpasmeninio bendravimo atmosfera imigrantų centre gali būti aplinkybė, skatinanti imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimą.

Subkategorija: Aplinkos nuostatų ryšys su imigrantų jausena. Imigrantų vedami užsiėmimai juos džiugina, jeigu dalyvaujantys asmenys būna pozityviai nusiteikę: „*Dauguma užsiėmimų mane džiugina. Labai priklauso nuo dalyvaujančių žmonių. Jei žmonės pozityvūs, aš jaučiuosi gerai*“ (Y). Negatyvius jausmus, pvz., liūdesį, tyrimo dalyviai patiria, kai žmonės ateina į renginius negatyviai nusiteikę. Čia išryškėja svarbus momentas, rodantis, kad imigrantai stokoja savireguliacijos įgūdžių, gebėjimų mokytis kitus bei mokymų, kaip tai daryti, todėl bendruomeninių organizacijų specialistai galėtų aktyviau įsitraukti į kitų mokymo/si procesą. Taip pat galima teigti, kad pozityvios aplinkinių nuostatų gali būti viena iš aplinkybių, kuri gali skatinti imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimą bendruomeninėse organizacijose.

Apibendrinimas. Bendruomeninių organizacijų pozityvios socioedukacinės aplinkos raiškai yra būdinga teigiama mokymosi ir tarpasmeninio bendravimo atmosfera, kurioje imigrantai gali gauti jiems aktualią ir prasmingą informaciją, turi galimybes prasmingai leisti laisvą laiką, patirti pozityvius jausmus ir emocijas iš pozityviai nusiteikusių aplinkinių. Tai reiškia, kad bendruomeninių organizacijų pozityvi socioedukacinė aplinka gali būti viena iš prielaidų, skatinančių imigrantus realizuoti savivaldų mokymąsi bendruomeninėse organizacijose.

KATEGORIJA: SAVO IR KITŲ ETNOKULTŪRINĖS KOMPETENCIJOS STOKA INDIVIDUALIU, ORGANIZACINIŲ IR SOCIALINIŲ LYGMENIMIS. Kategorijos turinys inkorporuoja nepalankias aplinkybes imigrantų savivaldžiam mokymuisi (žr. 14 pav.).

14 pav. Asmeninės ir kitų etnokultūrinės kompetencijos stokos individualiu, organizaciniu ir socialiniu lygmenimis struktūra

Subkategorija: Imigrantų, organizuojančių etnokultūrinius renginius, planavimo įgūdžių stoka. Imigrantai renginių planavimo įgūdžių stoką sieja su asmeninės atsakomybės ir praktinės etnokultūrinių renginių organizavimo patirties stoka. Tyrimo dalyviai pasakoja, kad ši renginių organizavimo patirtis yra nauja patirtis jų gyvenime, todėl jiems trūksta asmeninės atsakomybės renginių organizavimo proceso metu: „*Tose dienose („Arabijos dienose“) aš turėjau gaminti maistą, bet vėl kažkodėl man neišėjo, taigi, aš tik dalyvavau, bet ruošti nepadėjau*“ (B). Respondentai teigia, kad etnokultūrinių renginių organizavimo patirties stoka gali daryti neigiamą įtaką renginio planavimui: „*Tai buvo pirmasis toks užsiėmimas, pirmoji tokia veikla ir, galima sakyti, ji nebuvo gerai suplanuota. Niekas dar nežinojo, kaip turi būti*“ (B). Imigrantų, organizuojančių etnokultūrinius renginius, planavimo įgūdžių stoka gali būti traktuojama, kaip jų savivaldaus mokymosi vidinis trukdis, slopinantis jų mokymąsi, todėl aktuali specialistų, atliekančių mentoriaus funkciją, pagalba.

Subkategorija: Nusivylimas žmonių, dalyvaujančių etnokultūrinuose renginiuose, pasyvumu. Imigrantai jaučia nusivylimą, jei etnokultūrinio renginio dalyviai neparodo asmeninio susidomėjimo vykdoma veikla. Renginio vedėjai jaučia liūdesį, jeigu renginio dalyviai stokoja asmeninio įsitraukimo ir dalyva-

vimo renginio procese: „*Taigi, tai mane tikrai liūdina, kai žmonės neįsijungia, nekomunikuoja, atsiriboja, kai visiškai nerodo savo susidomėjimo*“ (B). Imigrantų nusivylimas žmonių, dalyvaujančių etnokultūrinuose renginiuose, pasyvumu gali būti traktuojamas kaip savivaldaus mokymosi vidinis trukdis, slopinantis imigrantų – renginių vedėjų – asmeninio dalyvavimo ir savivaldaus mokymo/si motyvaciją.

Subkategorija: Pagarbos poreikis etninių kultūrų įvairovei. Imigrantai nepagarbą etninių kultūrų įvairovei tapatina su veiksmingo, atidaus klausymosi stoka. Respondentai, vedę etnokultūrinius renginius, teigia, kad jaučiasi nusivylę, kai renginio dalyviai įdėmiai jų nesiklauso, bendrauja tarpusavyje: „*Per R šalies dieną, kai aš kalbėjau ir pasakojau, bet kiti garsiai kalbėjo, man trukdė, neklausė. Ir tai mane liūdino*“ (C). Šiame kontekste išryškėja imigrantų mokymo įgūdžių stoka. Pagarbos etninių kultūrų įvairovei nebuvimas, pasižymintis nedėmesingu elgesiu, gali būti traktuojamas kaip besimokančių imigrantų savivaldaus mokymosi išorinis trukdis, slopinantis jų mokymąsi.

Subkategorija: Pasyvus imigrantų dalyvavimas priimančiosios šalies pažinimo renginyje dėl socialinės kompetencijos stokos. Imigrantai pasyvaus dalyvavimo priimančiosios šalies pažinimo renginyje priežastį sieja su jų socialinės kompetencijos stoka. Tyrimo dalyviai sako, kad pagrindinė pasyvaus dalyvavimo renginyje problema – jų užsienio (anglų) kalbos mokėjimo stoka. Jie teigia, kad kalbos nemokėjimas ir kalbančiojo nesupratimas yra veiksniai, ribojantys imigrantų aktyvumą organizuojamuose renginiuose: „*Jeigu asmuo gerai žino anglų kalbą, jis gebės suprasti, bet jei jis nežino anglų kalbos, tai yra pakankamai nuobodu kalbėti apie Lietuvos istoriją*“ (B). Imigrantų pasyvaus dalyvavimo priimančiosios šalies pažinimo renginyje priežastis yra jų socialinės kompetencijos stoka, kuri gali būti traktuojama kaip jų savivaldaus mokymosi vidinis trukdis, slopinantis dalyvavimą ir mokymąsi šių renginių metu. Šioje kategorijoje išryškėja dar vienas svarbus momentas, kuris sietinas su aukščiau analizuota kategorija „Mokymasis multilingvistiniuose kursuose“. Šiame kontekste galima teigti, kad vienas iš imigrantų dalyvavimo multilingvistiniuose kursuose motyvų – tikslingas ir sąmoningas lingvistinių gebėjimų ugdymas, siekiant tobulinti socialinę ir bendrąją kompetencijas.

Subkategorija: Priimančiosios visuomenės socialinio dalyvavimo etnokultūrinuose renginiuose poreikis. Imigrantai pasigenda priimančiosios šalies narių įsitraukimo į organizuojamus etnokultūrinius renginius. Tyrimo dalyviai siūlo bendruomeninėms organizacijoms tobulinti jų puslapius Facebook'e, sudarant galimybes ne tik imigrantams, bet ir lietuviams naudotis ir gauti informaciją apie vykstančius renginius. Taip pat respondentai pastebi, kad priimančiosios šalies

narių dalyvavimas etnokultūriniuose renginiuose turi ir ugdomąjį tikslą, orientuotą į tarpkultūrinės kompetencijos įgijimą: „*Jeigu organizuojami renginiai, lietuviai turi žinoti apie tai. Tai yra svarbu lietuviams, nes užsieniečiai žino mano kultūrą, religiją, o lietuviai – ne*“ (I). Taigi, galima teigti, kad priimančiosios visuomenės socialinio dalyvavimo etnokultūriniuose renginiuose poreikio patenkinimas sudarytų abipusio savivaldaus mokymosi galimybes tiek imigrantams, tiek ir priimančiosios šalies nariams, todėl integracijos procesas galėtų tapti veiksmingesnis ir efektyvesnis. Priimančiosios visuomenės socialinis dalyvavimas etnokultūriniuose renginiuose padidintų imigrantų asmeninio dalyvavimo ir savivaldaus mokymo/si motyvaciją bendruomeninių organizacijų realizuojamų veiklų kontekste, imigrantams atliekant savivaldžiai besimokančiojo ir mokytojo vaidmenį, o priimančiosios šalies nariams – savivaldžiai besimokančiųjų vaidmenį.

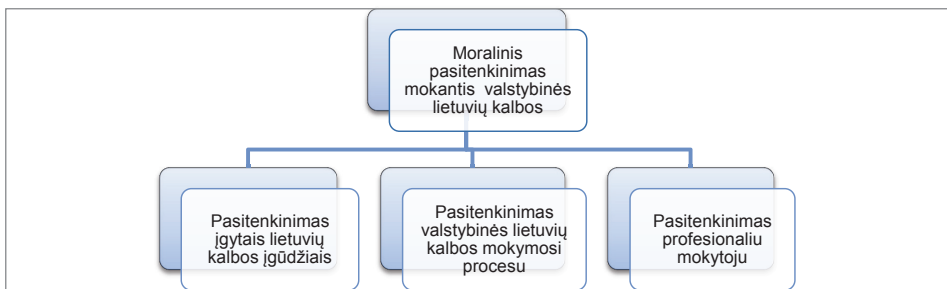
Subkategorija: Imigrantų centro specialistų bendradarbiavimo su renginių vedėjais stoka. Bendruomeninių organizacijų specialistai, imigrantų teigimu, turėtų įsitraukti į renginių planavimą, atliekant renginio koordinatoriaus vaidmenį: „...*šauunu, kad žmonės ateina, jūs jiems duodat erdvę ir laiką, bet būtų geriau ir šauniau būtų, kad ir jūs dalyvautumėt tame pasiruošimo procese*“ (F). Respondentai taip pat akcentuoja, kad bendruomeninių organizacijų specialistai turėtų siekti etnokultūrinių renginių organizavimo kokybės, todėl jie turi aiškiai suprasti organizuojamų renginių tikslą. Imigrantų centro specialistų bendradarbiavimo su renginių vedėjais stoka gali būti traktuojama kaip tyrimo dalyvių savivaldaus mokymosi išorinis trukdis, slopinantis imigrantų dalyvavimą ir mokymąsi etnokultūrinių renginių metu.

Subkategorija: Vaikų užimtumo stoka etnokultūrinių renginių metu. Imigrantai, dalyvaudami viename iš etnokultūrinių renginių, turėjo pasirūpinti ne tik savo vaiku, bet ir kitais vaikais, nes renginys buvo skirtas suaugusiems: „...*kai buvo G šalies vakaras, tai nebuvo iki galo pagalvota, kaip užimti vaikus, nes viskas buvo ruošiama suaugusiems, o vaikai tai ir liko be veiklos, tai man teko kažkaip linksminti tuos vaikus*“ (K). Čia išryškėja svarbus momentas – bendruomeninių organizacijų specialistų etnokultūrinių renginių organizavimo patirties stoka. Imigrantų vaikų užimtumo problema etnokultūrinių renginių metu gali būti traktuojama kaip jų savivaldaus mokymosi išorinis trukdis, slopinantis imigrantų dalyvavimą ir mokymąsi šių renginių metu.

Apibendrinimas. Imigrantai konstatuoja savo ir kitų etnokultūrinės kompetencijos stoką individualiu, socialiniu ir organizaciniu lygmeniu. Savo ir kitų etnokultūrinės kompetencijos stoka individualiu lygmeniu pasireiškia imigrantų, organizuojančių etnokultūrinius renginius, planavimo įgūdžių trūkumu, emociniu nusivylimu, kurį sukelia žmonių, dalyvaujančių etnokultūriniuose renginiuose,

pasyvumas, pagarbos etninių kultūrų įvairovei poreikiu. Imigrantų etnokultūrinės kompetencijos stoka socialiniu lygmeniu pasireiškia pasyviu dalyvavimu priimančiosios šalies pažinimo renginyje dėl socialinės kompetencijos stokos. Tuo tarpu specialistų etnokultūrinės kompetencijos stoka organizaciniu lygmeniu pastebima ir pasireiškia išoriškai: priimančiosios visuomenės socialinio dalyvavimo etnokultūriniuose renginiuose poreikiu, imigrantų centro specialistų bendradarbiavimo su renginių vedėjais stoka, vaikų užimtumo stoka etnokultūrinių renginių metu. Taigi, individualios ir kitų asmenų etnokultūrinės kompetencijos stoka individualiu, socialiniu ir organizaciniu lygmeniu gali slopinti imigrantų savivaldų mokymąsi bendruomeninėse organizacijose. Ji gali būti traktuojama ir kaip savivaldaus mokymosi trukdis.

KATEGORIJA: MORALINIS PASITENKINIMAS MOKANTIS VALSTYBINĖS LIETUVIŲ KALBOS. Kategorijos turinys apima palankias savivaldžiam mokymuisi aplinkybes, galinčias paskatinti imigrantus realizuoti savivaldų mokymąsi, dalyvaujant bendruomeninių organizacijų veiklose (žr. 15 pav.)

15 pav. Moralinio pasitenkinimo, mokantis valstybinės lietuvių kalbos, struktūra

Subkategorija: Pasitenkinimas įgytais lietuvių kalbos įgūdžiais. Imigrantams valstybinės kalbos mokymo/si rezultatai sukelia džiaugsmą. Vieni jų džiaugiasi, nes gali suprasti, apie ką kalbama lietuviškai, o kiti džiaugiasi valstybinės kalbos išmokimu, t. y., įgytais skaitymo, rašymo, kalbėjimo įgūdžiais, kurie tampa esminiu mokymo/si motyvu: „...aš jaučiau, kad kažko išmokstu. Ir dabar aš galiu skaityti, galiu kažką nesunkaus parašyti ir aš suprantu, ką žmonės kalba. Aš noriu kalbėti lietuviškai, ir aš manau, kad po metų kalbėsiu dar geriau“ (H). Tyrimo dalyvių pasitenkinimas įgytais lietuvių kalbos įgūdžiais gali būti traktuojamas kaip jų savivaldaus mokymą/si skatinantis veiksnys, didinantis valstybinės kalbos mokymosi motyvaciją bendruomeninių organizacijų realizuojamų veiklų kontekste.

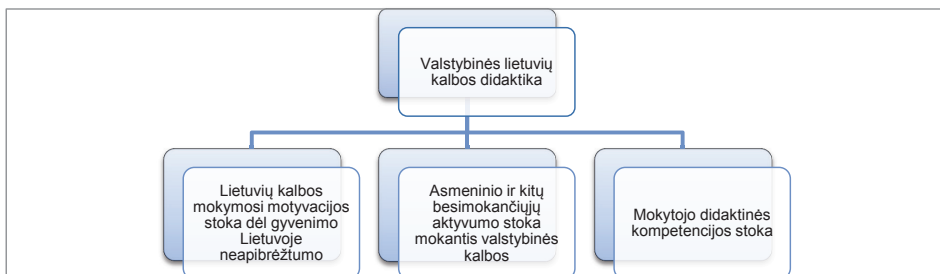
Subkategorija: Pasitenkinimas valstybinės lietuvių kalbos mokymosi procesu. Imigrantai džiaugiasi valstybinės lietuvių kalbos mokymusi, nes jiems

patinka mokymosi proceso organizavimas „*Užsiėmimu metu mes mokomės klausyti, kalbėti ir rašyti lietuviškai. Žinoma, per tokį trumpą laiką gal ir sunku pasiekti kažkokių akivaizdžių rezultatų, bet vis tiek procesas vyksta, mes mokomės kalbą ir tai yra labai gerai*“ (K). Respondentai sako, kad valstybinės kalbos mokymasis sukelia džiaugsmą, nes jie turi galimybę dalyvauti mokymesi, nors turi ir asmeninių problemų, susijusių su imigracijos ir integracijos procesais: „*Mane džiugina, kad mes, nepaisant visko (finansinių ir kitų sunkumų), vis tiek mokomės lietuvių kalbą*“ (G). Respondentai džiaugiasi, nes valstybinės lietuvių kalbos užsiėmimai yra organizuojami nemokamai. Imigrantų pasitenkinimas valstybinės lietuvių kalbos mokymosi procesu gali būti traktuojamas kaip imigrantų savivaldaus mokymą/si skatinantis veiksnys, didinantis jų valstybinės kalbos mokymosi motyvaciją.

Subkategorija: Pasitenkinimas profesionaliu mokytoju. Imigrantams valstybinės kalbos mokymasis sukelia džiaugsmą, nes jie mokosi su kompetentingu specialistu. Tyrimo dalyviai mini, kad lietuvių kalbos mokytojas atsakingai ir profesionaliai pasiruošia lietuvių kalbos pamokoms. Kiti imigrantai žavisi lietuvių kalbos mokytojos asmenybe ir jos taikomais mokymo/si metodais: „*Aš jau turbūt kokį trečią kartą mokausi lietuvių kalbos, nes visad pradėjusi mesdavau dėl laiko stygiaus ar mokslų, bet dabar aš esu turbūt labiausiai susižavėjusi mūsų mokytoja ir jos dėstymo būdu. Jos dėstymas yra labai įvairiapusis, labai įdomus*“ (H). Pasitenkinimas profesionaliu mokytoju gali būti traktuojamas kaip imigrantų savivaldaus mokymą/si skatinantis veiksnys, didinantis jų valstybinės kalbos mokymosi motyvaciją ir sukeliantis asmeninį pasitenkinimą.

Apibendrinimas. Imigrantai pozityviai vertina bendruomeninių organizacijų užsiėmimus – valstybinės kalbos kursus, nes patiria moralinį pasitenkinimą, mokydamiesi valstybinės kalbos. Moralinį pasitenkinimą jiems sukelia įgyti lietuvių kalbos įgūdžiai, valstybinės lietuvių kalbos mokymosi procesas, mokytojo profesionalumas. Tai reiškia, kad moralinis pasitenkinimas valstybinės kalbos kursais gali būti vienas iš motyvaciją stiprinančių veiksnių, skatinančių imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimą bendruomeninėse organizacijose.

KATEGORIJA: VALSTYBINĖS LIETUVIŲ KALBOS DIDAKTIKA. Kategorijos turinį sudaro nepalankios savivaldžiam mokymuisi aplinkybės, kurios gali būti traktuotinos kaip imigrantų savivaldaus mokymosi trukdžiai (žr. 16 pav.).

16 pav. Valstybinės lietuvių kalbos didaktikos struktūra

Subkategorija: Lietuvių kalbos mokymosi motyvacijos stoka dėl gyvenimo Lietuvoje neapibrėžtumo. Imigrantų valstybinės kalbos mokymosi motyvą slopina jų aiškias apsisprendimo gyvenimo Lietuvoje klausimu nebuvimas: „Iš tiesų, pamažu aš prarandu motyvą mokytis lietuvių kalbos, ne dėl pačių pamokų ar mokytojo, bet dėl klausimo „Likti Lietuvoje ar ne?“ (F). Taip pat respondentai pasakoja, kad valstybinės kalbos mokymosi motyvą slopina ne tik jų asmeninio sprendimo gyvenimo Lietuvoje stoka, tačiau ir išorinės priežastys – nepasitenkinimas organizuojamomis studijomis priimančiojoje šalyje. Tyrimo dalyviai patiria neigiamas emocijas ir jausmus, susijusius su studijomis Lietuvoje: „...aš esu labai nusivylęs savo studijomis, kaip viskas yra organizuojama ir vykdoma. Ir gal tai taip pat viena iš priežasčių, kodėl prarandu motyvą mokytis lietuvių kalbos“ (E). Imigrantų asmeninio sprendimo gyvenimo Lietuvoje klausimu nebuvimas ir nepasitenkinimas organizuojamomis studijomis gali būti traktuojami kaip jų savivaldaus mokymosi vidiniai trukdžiai, slopinantys imigrantų valstybinės kalbos mokymosi motyvą.

Subkategorija: Asmeninio ir kitų besimokančiųjų aktyvumo stoka mokantis valstybinės kalbos. Imigrantams valstybinės kalbos mokymasis sukelia neigiamas jausmus – gėdą ir liūdesį – dėl asmeninės atsakomybės stokos, atliekant namų darbų užduotis: „...liūdna, kai aš nebūnu padaręs namų darbų ir tenka raudonuoti“ (G). Imigrantai pažymi, kad jaučia nusivylimą ir nepasitenkinimą, nes valstybinės kalbos mokymuisi trukdo jų asmeninis nuovargis, kurį jie patiria pamokų metu: „...man nepatinka, kai aš užsnūstu per pamokas, bet ne dėl to, kad neįdomu, o tiesiog kad norisi miego“ (G). Kitiems imigrantams būdinga patirti liūdesį, suvokus asmeninių pastangų ir įsigalimo poreikį valstybinės kalbos mokymesi: „Mane liūdna tikrai tai, kad aš suprantu, kiek daug dar turiu mokytis, nes aš tada jaučiu, kiek dar daug man reikia mokytis, kad galėčiau laisvai reikšti savo mintis, bendrauti“ (D). Tuo tarpu kiti imigrantai dar pažymi, kad jaučia

liūdesį dėl kitų besimokančiųjų pasyvumo mokantis valstybinės kalbos: „*Liūdina dar ir tai, kad į pamokas neateina tie žmonės, su kuriais aš jau pripratau būti pamokose*“ (H). Asmeninio ir kitų besimokančiųjų aktyvumo stoka, mokantis valstybinės kalbos, gali būti traktuojama kaip imigrantų savivaldaus mokymosi vidiniai ir išoriniai trukdžiai, slopinantys valstybinės kalbos mokymosi motyvaciją.

Subkategorija: Mokytojo didaktinės kompetencijos stoka. Imigrantai riboto dalyvavimo valstybinės kalbos mokymo/si procese priežastį sieja su mokytojos profesinės kompetencijos stoka. Tyrimo dalyviai pasakoja, kad valstybinės kalbos pamokas pradėjo lankyti 25 asmenys, tačiau mokymo/si procese prasidėjo aktyvus atkrytis ir besimokančiųjų sumažėjo iki 5 asmenų. Respondentų nuomone, riboto dalyvavimo valstybinės kalbos mokymo/si procese priežastis yra mokytoja, kuri taiko tradicinius mokymo/si metodus, nepritaikytus užsieniečių antrosios užsienio kalbos mokymui/si: „...*mokytoja mokė mus labai akademiškai, bet mums nereikia tradicinio mokymo būdo. Mes esame užsieniečiai ir mūsų nereikia mokyti kaip mokykloje ar universitete, pagal tradiciją*“ (A). Imigrantai jaučia nepasitenkinimą ir išgyvena pykčio jausmą valstybinės kalbos mokymosi proceso pradžioje dėl netinkamos prieigos: „...*mane labai piktino tai, kad lietuvių kalbos mokytoja, kuri mus mokė, tai ji pradėjo nuo labai aukšto lygmens, ir aš nieko nesupratau*“ (A). Jie patiria neigiamus jausmus ir emocijas, mokydamiesi valstybinės kalbos, nes mokytoja negeba parinkti tinkamų mokymo/si metodų: „...*Būdamas tose pamokose jaučiausi labai kvailas, nes nieko nesupratau. Ir aš jai sakydavau, kad ji pradėtų mus mokyti nuo raidžių ir tarimo, nes mums tai svarbu ir mes nemokame. O ji mus pradėjo mokyti nuo veiksmažodžių*“ (B). Mokytojo didaktinės kompetencijos stoka gali būti traktuojama kaip imigrantų savivaldaus mokymosi išorinis trukdis, slopinantis motyvaciją, įsigalrinimą, atsakomybės jausmą valstybinės kalbos mokymesi.

Apibendrinimas. Imigrantai pastebi valstybinės lietuvių kalbos didaktikos problemas, kurias tapatina su vidiniais ir išoriniais mokymosi trukdžiais, sukeliančiais jiems negatyvius jausmus. Vidiniai valstybinės lietuvių kalbos mokymosi trukdžiai pasireiškia lietuvių kalbos mokymosi motyvacijos stoka dėl gyvenimo Lietuvoje neapibrėžtumo ir asmenine besimokančiųjų aktyvumo stoka, mokantis valstybinės kalbos. Tuo tarpu išoriniai valstybinės lietuvių kalbos mokymosi trukdžiai susiję su mokytojo didaktinės kompetencijos ir grupėje besimokančių asmenų aktyvumo stoka. Valstybinės lietuvių kalbos didaktikos stoka gali būti esminis trukdis, slopinantis imigrantų savivaldų mokymąsi bendruomeninėse organizacijose.

3.1.5. Imigrantų, dalyvaujančių bendruomeninių organizacijų veiklose, patiriama nauda

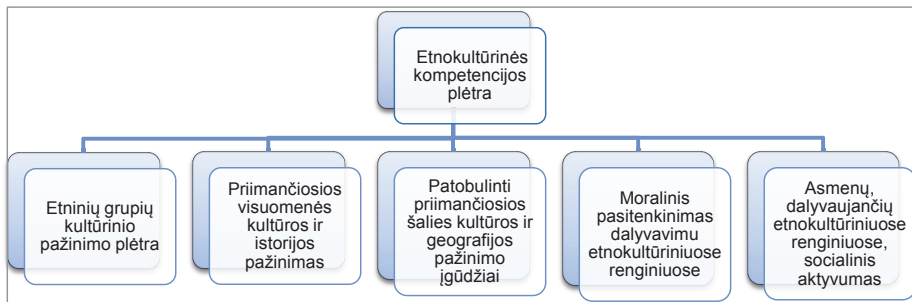
Rezultatai reflektuoja imigrantų, dalyvaujančių bendruomeninių organizacijų veiklose, patiriamą naudą. Atlikus duomenų analizę, išskirtos 3 kategorijos (žr. 14 lentelę).

14 lentelė. *Imigrantų patiriama nauda, dalyvaujant bendruomeninių organizacijų veiklose*

Kategorijos	Subkategorijos
ETNOKULTŪRINĖS KOMPETENCIJOS PLĖTRA	Etninių grupių kultūrinio pažinimo plėtra
	Priimančiosios visuomenės kultūros ir istorijos pažinimas
	Patobulinti priimančiosios šalies kultūros ir geografijos pažinimo įgūdžiai
	Moralinis pasitenkinimas dalyvavimu etnokultūrinuose renginiuose
SOCIALINĖ INTERAKCIJA PER ASMENINĮ IR SOCIALINĮ UGDYMĄSI	Asmenų, dalyvaujančių etnokultūrinuose renginiuose, socialinis aktyvumas
	Socialinių tinklų formavimas ir plėtojimas
	Mokymasis iš kitų ir su kitais per socialinę sąveiką
SOCIALINĖ INTEGRACIJA, MOKANTIS VALSTYBINĖS LIETUVIŲ KALBOS	Nauja socialinė patirtis
	Valstybinės kalbos mokėjimas – pilietinis statusas
	Bendravimas valstybine kalba viešumoje

KATEGORIJA: ETNOKULTŪRINĖS KOMPETENCIJOS PLĖTRA.

Imigrantų, dalyvaujančių bendruomeninių organizacijų veiklose, naudos raiškai būdingas etnokultūrinis ugdymasis, kuris susijęs su jų savivaldaus mokymosi patirtimis (žr. 17 pav.).

17 pav. Etnokultūrinės kompetencijos plėtos struktūra

Subkategorija: Etninių grupių kultūrinio pažinimo plėtra. Bendruomeninės organizacijos sudaro imigrantams galimybes dalyvauti kultūrinuose renginiuose ir gilinti kultūrinį pažinimą: „*Jūs suteikiate man paramą tiek socialinėje, tiek kultūrinėje srityse*“ (H). Respondentai renginiuose įgyja žinių apie kultūrinius skirtumus: „*Aš išmokau, sužinojau kažką nauja apie turkų kultūrą, apie korėjiečių kultūrą*“ (F). Tyrimo dalyviai džiaugiasi, nes turi galimybę mokyti kitus, t. y., suteikti naujų žinių kitiems apie savo kultūrą: „*Mane džiugina, kai pristatinėju savo kultūrą, religiją tiems, kurie nieko nežino apie ją*“ (C). Kiti tyrimo dalyviai pažymi, kad džiaugiasi, nes sugebėjo perteikti savo maisto kultūros ypatumus renginio dalyviams: „*Man labai patiko tai, kad atnešiau maisto ir pademonstravau bent truputėlį savo nacionalinės virtuvės, kuria mes visi labai didžiuojamės. Aš manau, kad kaukazietiška virtuvė labai įdomi bei įvairi, todėl džiaugiuosi, kad žmonėms bent truputį pavyko su ja susipažinti*“ (E). Respondentus džiugina priimančiosios šalies narių noras pažinti skirtingas kultūras etnokultūrinių renginių metu: „*... matau, kiek daug lietuvių ateina, nes jie domisi skirtingomis kultūromis. Tai mane džiugina, nes rodo, kad lietuviai nėra tokie jau uždari, bet nori pažinti kitas kultūras*“ (I). Taigi, imigrantų kitų kultūrų pažinimas yra jų savivaldaus mokymosi raiškos rezultatų dimensija, inkorporuojanti savivaldaus mokymosi patirtis, susijusias su asmeninio ir etnokultūrinio mokymosi patirtimis.

Subkategorija: Priimančiosios visuomenės kultūros ir istorijos pažinimas. Dalyvavimo ekskursijose dėka imigrantai susipažįsta su Lietuvos miestais, išplečia asmeninį akiratį. Respondentams naujos informacijos apie Lietuvą suteikimas ir įsisavinimas yra asmeninės naudos dimensija: „*Mokymasis naujų dalykų man yra labai svarbu ir, pavyzdžiui, tai, kad aš sužinau daug informacijos apie Lietuvą ar apie bet kurią kitą šalį, tai man yra labai gerai, labai naudinga*“ (E). Tyrimo dalyviai sako, kad įgytos žinios apie Lietuvos istoriją, tradicijas, papročius yra naudingos, nes jomis galima pasidalinti su kitais. Priimančiosios visuomenės kultūros ir istorijos pažinimas yra naudingas ne tik imigrantų asmeninio savivaldaus mokymosi, bet ir kitų imigrantų mokymo kontekste.

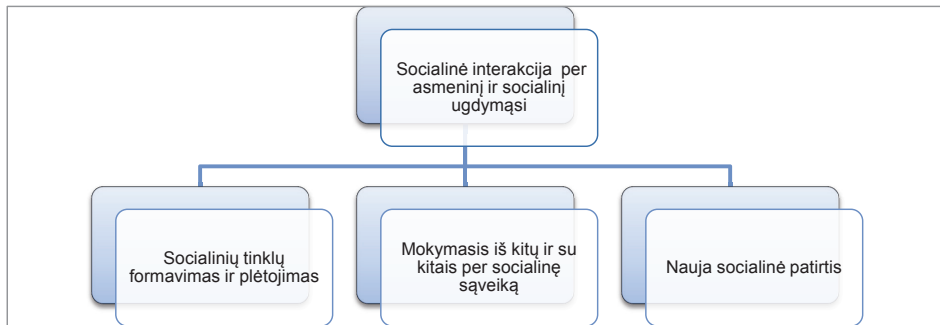
Subkategorija: Patobulinti priimančiosios šalies kultūros ir geografijos pažinimo įgūdžiai. Imigrantai įgijo papildomų žinių apie Lietuvos kultūrą, kalbą, literatūrą, susipažino su šalies Konstitucija. Jie teigia, kad patobulino savo geografijos įgūdžius, naudodami mokymosi išteklius, t. y., specialistų pagalbą ir internetines programas: „*Aš sužinojau (...), kaip naudotis tinklapiu maps.lt, taigi, man vėl tapo lengviau. Jie man parodė, išmokė, kaip tiksliai rasti kelią*“ (I). Patobulinti priimančiosios šalies kultūros ir geografijos pažinimo įgūdžiai yra ne tik rezultato raiškos dimensija, bet ir inkorporuoja imigrantų savivaldaus mokymosi patirtis, kurioms būdingas integruotas savivaldaus mokymosi išteklių naudojimas.

Subkategorija: Moralinis pasitenkinimas dalyvavimu etnokultūrinuose renginiuose. Imigrantai etnokultūrinių renginių vedimo patirtis sieja su palaimos pojūčio išgyvenimais. Tyrimo dalyviai mini, kad jautėsi laimingi dėl dviejų priežasčių: pirma – etnokultūrinio renginio dalyviai buvo laimingi, nes įgijo naujų žinių apie X šalį. Jiems buvo svarbus ir pats etnokultūrinio renginio moderavimas, t. y., savo kultūros pristatymas suteikė dvasinę palaimą. Respondentai mini, kad dalyvavimas etnokultūrinuose renginiuose suteikia pažinimo džiaugsmo: „*Dalyvaudami renginiuose, žmonės sužino kažką naujo, sužino kažką naujo apie kitas šalis, kitas kultūras, ir, jeigu ką aplanko pažinimo džiaugsmas – ką aš girdėjau vaikystėje, pasirodo, yra būtent tikrai taip*“ (K). Etnokultūrinių renginių vedimas ir dalyvavimas, pasižymintis imigrantų palaimos pojūčio jausmu, gali būti veiksnys, skatinantis imigrantų etnokultūrinės kompetencijos plėtrą bendruomeninėse organizacijose.

Subkategorija: Asmenų, dalyvaujančių etnokultūrinuose renginiuose, socialinis aktyvumas. Imigrantai, moderuodami etnokultūrinius renginius, patiria džiaugsmą, kai jaučia renginio dalyvių susidomėjimą. Tyrimo dalyviai pozityviai vertina renginio dalyvių užduodamus klausimus: „*O mane džiugina, kai aš gaunu daug klausimų, kai žmonės klausinėja; pavyzdžiui, per R šalies dieną, atėjusieji labai daug manęs klausinėjo*“ (C). Respondentai sako, kad etnokultūrinių renginių vedimas jiems suteikia pasitenkinimą, jeigu asmenys, dalyvaujantys šiuose renginiuose, patys jaučia prasmę ir naudą: „*Ir tai yra gerai, nes tai parodo, kad jie susidomėjo, kad įsitraukė, kad jiems buvo naudinga ir norėjo daugiau sužinoti*“ (B). Asmenų, dalyvaujančių etnokultūrinuose renginiuose, socialinis aktyvumas gali būti traktuojamas kaip imigrantų etnokultūrinės kompetencijos plėtrą skatinantis veiksnys, kuris gali padidinti imigrantų etnokultūrinių renginių vedimo ir organizavimo motyvaciją.

Apibendrinimas. Imigrantų etnokultūrinės kompetencijos plėtra pasireiškia per kitų etninių grupių kultūrinio pažinimo plėtrą ir priimančiosios visuomenės kultūros ir istorijos pažinimą, patobulintus priimančiosios šalies kultūros ir geografijos pažinimo įgūdžius. Jos naudingumas lokalizuotas asmeniniu bei visuomeniniu lygmenimis, kai jie įgyja naujų etnokultūrinių žinių, etnokultūrinio mokymosi patirčių ir jas pritaiko socialinėje aplinkoje. Tuo tarpu, moralinis pasitenkinimas dalyvavimu etnokultūrinuose renginiuose ir asmenų, dalyvaujančių etnokultūrinuose renginiuose, socialinis aktyvumas yra veiksniai, skatinantys imigrantų etnokultūrinės kompetencijos plėtrą. Tai reiškia, kad imigrantai gali plėtoti etnokultūrinę kompetenciją, tiesiogiai įsitraukdami ir dalyvaudami etninių kultūrų pažinimo procese, jausdami ir patirdami dalyvaujančių etnokultūrinuose renginiuose socialinį aktyvumą, dvasinį pasitenkinimą dėl dalyvavimo.

KATEGORIJA: SOCIALINĖ INTERAKCIJA PER ASMENINĮ IR SOCIALINĮ UGDYMĄSI. Imigrantų, dalyvaujančių bendruomeninių organizacijų veiklose, naudos raiškai būdinga asmeninio ir socialinio ugdymosi dimensija, apimanti jų savivaldaus mokymosi patirtis, įgytas tarpasmeninio bendravimo proceso metu (žr. 18 pav.).

18 pav. Socialinės interakcijos per asmeninį ir socialinį ugdymąsi struktūra

Subkategorija: Socialinių tinklų formavimas ir plėtojimas. Dalyvavimo bendruomeninių organizacijų realizuojamose veiklose dėka imigrantai gali užmegzti naujus socialinius ryšius: „...aš sutikau, susipažinau su daug naujų žmonių“ (E). Tyrimo dalyviai pastebi, kad bendruomeninių organizacijų realizuojamų veiklų dėka jie ne tik sugeba užmegzti ir plėtoti naujus socialinius ryšius, bet gali ir bendrauti tarpusavyje, t. y., patenkinti socialinius poreikius: „Gauname bendravimą, galimybę užmegzti ryšius, gal ateityje įgyvendinti (...) projektus“ (B). Taigi, socialinių tinklų formavimas ir plėtojimas yra imigrantų savivaldaus mokymosi raiškos rezultatų dimensija, inkorporuojanti imigrantų savivaldaus mokymosi patirtis, susijusias su tarpasmeninio bendravimo kontekstu.

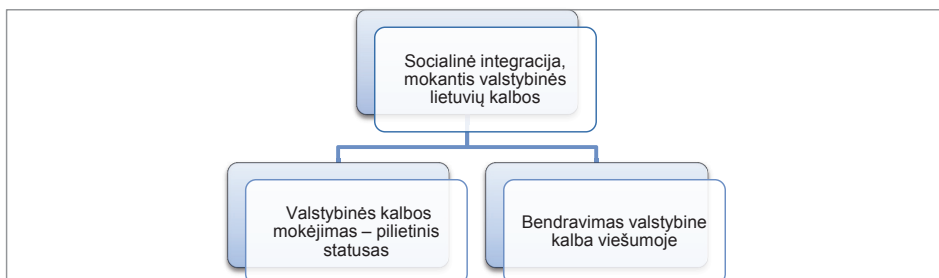
Subkategorija: Mokymasis iš kitų ir su kitais per socialinę sąveiką. Dalyvaudami bendruomeninių organizacijų realizuojamose veiklose, imigrantai užmezga naujus socialinius ryšius bei bendrauja su žmonėmis, turinčiais aukštąjį išsilavinimą, kurie atlieka ugdytojų funkciją; bendraudami, jie gauna vertingą ir aktualią informaciją, patenkina socializacijos poreikį: „Bendrauju su žmonėmis, turinčiais aukštąjį išsilavinimą, kurie gali kažkaip šviesti mane pačią ir nušviesti kultūros, estetikos ir kitais klausimais“ (D). Mokymasis iš kitų ir su kitais per socialinę sąveiką yra imigrantų savivaldaus mokymosi raiškos rezultatų dimensija, kurios pagrindą sudaro tarpasmeninis bendravimas.

Subkategorija: Nauja socialinė patirtis. Imigrantai, dalyvavę bendruomeninių organizacijų realizuojamose veiklose, įgijo naujų tarpasmeninio bendravimo

įgūdžių, elgesio strategijų, kurios gali būti traktuojamos kaip nauja socialinė patirtis: „Aš taip pat išmokau į svetimą aplinką „netempti su savimi namų“, *ne-sinešti problemų iš namų*“ (D). Tuo reminatis, galima teigti, kad imigrantų įgyta nauja socialinė patirtis yra įgyjama iš asmeninio mokymosi ir mokymosi iš kitų patirčių, mokantis savivaldžiai.

Apibendrinimas. Savivaldaus mokymosi naudos raiškos dimensija yra imigrantų asmeninis ir socialinis ugdymasis, realizuojamas per socialinę sąveiką jiems formuojant ir plėtojant socialinius ryšius, mokantis iš kitų ir su kitais bei įgyjant naujos socialinės patirties. Pastaroji yra esminis ir galutinis imigrantų savivaldaus mokymosi raiškos rezultatas, inkorporuojantis socialinių tinklų formavimo ir plėtojimo, mokymosi iš kitų ir su kitais per socialinę sąveiką dimensijas. Imigrantų įgytos naujos socialinės patirties naudingumas gali pasireikšti skirtingose socialinėse aplinkose.

KATEGORIJA: SOCIALINĖ INTEGRACIJA, MOKANTIS VALSTYBINĖS LIETUVIŲ KALBOS. Valstybinės kalbos mokymasis, nukreiptas į socialinės integracijos siekį, yra viena iš imigrantų dalyvavimo bendruomeninių organizacijų veiklose naudos raiškos dimensijų, kuri atskleidžia jų savivaldaus mokymosi patirtis (žr. 19 pav.)

19 pav. Socialinės integracijos, mokantis valstybinės lietuvių kalbos, struktūra

Subkategorija: Valstybinės kalbos mokėjimas – pilietinis statusas. Imigrantai sako, kad lietuvių kalbos žinių įgijimas pastebimas įvairiose kasdienio gyvenimo situacijose ir socialinėse aplinkose: „...ėmiau suprasti, ką kalba žmonės, sugebu skaityti ir suprasti skelbimus, perskaityti parduotuvėje etiketes ir suprasti produktų sudėtį“ (J). Tyrimo dalyviai akcentuoja, kad valstybinės kalbos mokėjimas yra abipusės pagarbos raiška tiek priimančiosios šalies nariams, tiek ir priimančiosios šalies narių pagarba imigrantams: „...labai malonu žinoti svetimą kalbą ir, kai kalbi su žmogumi, tai jis mato, kad tu su pagarba žvelgi į jo kultūrą, nes kalbi jo kalba“ (L). Valstybinės kalbos mokėjimas už-

tikrina pilietinio statuso įgijimą, leidžia susikurti patogesnę, komfortiškesnę gyvenimą Lietuvos Respublikoje, nes asmuo gauna, pvz., leidimą čia gyventi daug ilgesniam laikotarpiui arba Lietuvos Respublikos pilietybę, suteikiančią daug kitų, papildomų gerbūvio garantijų. Taigi, valstybinės kalbos mokėjimas ir / ar vartojimas yra susiję su savivaldaus mokymosi realizavimo patirtimis visuomeninio gyvenimo aplinkose.

Subkategorija: Bendravimas valstybine kalba viešumoje. Imigrantų valstybinės kalbos mokymosi rezultato raiška pasireiškia įvairiose asmeninio ir socialinio dialogo aplinkose. Tyrimo dalyviai teigia, kad jų tarpasmeninis bendravimas tapo aktyvesnis: „*Bendrauju, galiu save lengviau išreikšti, atsirado daugiau temų bendravimui*“ (E). Kiti tyrimo dalyviai pažymi, kad valstybinės kalbos mokymosi rezultato raiška – įgyti bendravimo valstybine kalba viešoje erdvėje įgūdžiai: „*Galiu gatvėje, kavinėse, restorane kalbėtis lietuviškai. Labai padėjo darbe tai, kad mokausi lietuvių kalbos*“ (I). Toks kontekstas rodo, kad imigrantų bendravimas valstybine kalba viešumoje yra jų savivaldaus mokymosi raiškos rezultatų dimensija, apimanti imigrantų savivaldaus mokymosi patirtis, susijusias su asmeninio kalbinio ir patyriminio mokymosi patirtimis.

Apibendrinimas. Kaip savivaldaus mokymosi naudos raiškos dimensija, traktuotinas ir valstybinės kalbos mokymasis, kuris yra sėkmingos imigrantų integracijos socialiniame gyvenime prielaida. Imigrantų valstybinės kalbos mokymosi nauda sietina su pilietinio statuso įgijimu ir pasireiškia per bendravimo valstybine kalba viešumoje patirtis. Tyrimo dalyvių valstybinės kalbos mokymosi, t. y., savivaldaus mokymosi rezultatai pasireiškia kolektyviniu ir visuomeniniu lygmenimis ir skatina abipusės integracijos vyksmą tarp imigrantų ir priimančiosios visuomenės.

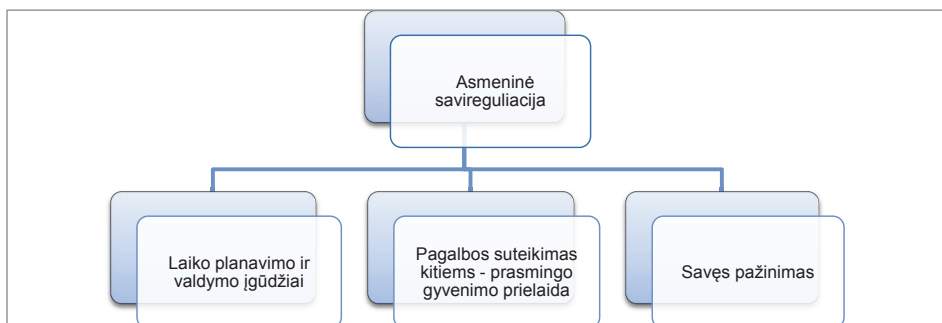
3.1.6. Pokyčiai, įvykę imigrantų gyvenime nuo dalyvavimo bendruomeninių organizacijų veiklose ir užsiėmimuose pradžios

Rezultatai atspindi imigrantų, dalyvaujančių bendruomeninių organizacijų veiklose bei užsiėmimuose, gyvenimo pokyčius. Atlikus duomenų analizę, išskirtos 3 kategorijos (žr. 15 lentelę).

15 lentelė. Pokyčiai, įvykę imigrantų gyvenime nuo dalyvavimo bendruomeninių organizacijų veiklose ir užsiėmimuose pradžios

Kategorijos	Subkategorijos
ASMENINĖ SAVIREGULIACIJA	Laiko planavimo ir valdymo įgūdžiai
	Pagalbos suteikimas kitiems – prasmingo gyvenimo prielaida
	Savęs pažinimas
SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS PLĖTRA	Išmoktas naujas socialinis elgesys
	Socialinių ryšių plėtra, įsigalinant socialiniam dalyvavimui ir mokymuisi
SOCIALINIŲ VERTYBIŲ TRANSFORMACIJA	Požiūrio į socialinį gyvenimą kaita
	Gyvenimo būdo kaita

KATEGORIJA: ASMENINĖ SAVIREGULIACIJA. Imigrantų asmeninė savireguliacija remiasi savivaldaus mokymosi patirtimi, kuri apima mokymąsi iš asmeninės patirties ir reflektvų mokymąsi (žr. 20 pav.).

20 pav. Asmeninės savireguliacijos struktūra

Subkategorija: Laiko planavimo ir valdymo įgūdžiai. Imigrantų gyvenimas Lietuvoje, t.y., gyvenimas naujoje socialinėje aplinkoje, paskatino juos spręsti laiko planavimo problemas: „Anksčiau aš labai „plaukiojančiai“ gyvenau, visada pavėluodavau į visus susitikimus. Dabar aš tapau labiau organizuota, atsirado daugiau tvarkos ir pasitikėjimo“ (H). Kiti tyrimo dalyviai pažymi, kad sugeba planuoti ir valdyti savo laiką taip, kad galėtų lankytis imigrantų centre: „Vienintelis pokytis, kuris įvyko, yra tai, kad aš sugebu rasti laiko šitai vietai, kur aš galiu ateiti ir kažko išmokti“ (A). Tyrimo dalyvių įgyti laiko planavimo ir valdymo įgūdžiai yra susiję su savivaldaus mokymosi realizavimo galimybėmis.

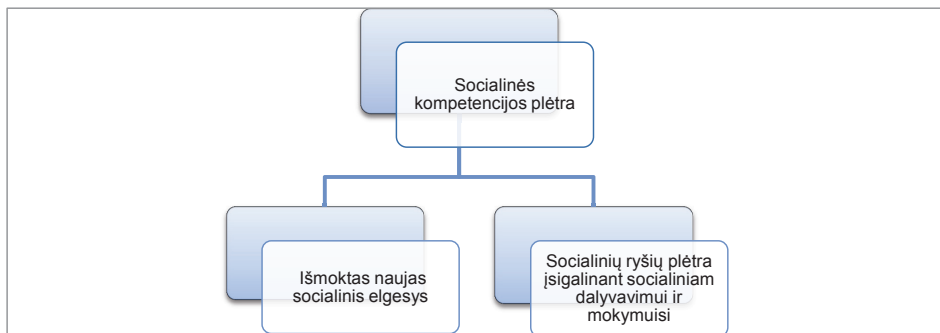
Subkategorija: Pagalbos suteikimas kitiems – prasmingo gyvenimo prielaida. Respondentai patiria pozityvius jausmus, lankydamiesi bendruomeninėse organizacijose, nes nori nuolat susitikti su naujais žmonėmis, bendrauti, palaikyti

ryšius, padėti. Imigrantai teigia, kad pagalbos suteikimas jiems asocijuojasi su jų gyvenimo pilnatve: „...kai aš padarau kažkokią smulkmeną, kažkokią mažą pagalbą suteikiu, tada mano diena šviesesnė, prasmingesnė tampa, aš jaučiuosi gerai“ (B). Pagalbos suteikimas kitiems apima savivaldaus mokymosi realizavimo galimybes, nes pats imigrantas, teikdamas pagalbą kitiems imigrantams, tampa savivaldaus mokymosi ištekliu.

Subkategorija: Savęs pažinimas. Imigrantai, dalyvaudami bendruomeninių organizacijų veiklose, suprato, kad gali būti naudingi kitiems žmonėms, nepriklausomai nuo savo turimo socialinio statuso: „Pradėjęs dalyvauti Centro ...veiklose ir užsiėmimuose pasijutau, kad esu naudingas, nepaisant to, kas aš esu“ (Y). Kiti imigrantai teigia, kad įgijo savęs pažinimo įgūdžių, kurie yra aktualūs jų asmenybinei raiškai: „...Man svarbu, nes išmokau ir radau savęs pažinimo būdus. Tai yra labai svarbu mano asmenybei“ (C). Tyrimo dalyvių savęs pažinimas yra susijęs su savivaldaus mokymosi realizavimo galimybėmis ir patirtimi, nes apima reflektivaus mokymosi ir mokymosi iš asmeninės patirties dimensijas.

Apibendrinimas. Pokytis, įvykęs imigrantų gyvenime nuo dalyvavimo bendruomeninių organizacijų veiklose ir užsiėmimuose pradžios, yra jų asmeninė savireguliacija, kurią inspiruoja integracijos proceso vyksmas priimančiojoje šalyje. Savivaldaus, reflektivaus, patyriminio mokymosi patirčių dėka imigrantai įgyja naujų gyvenimo įgūdžių, geba spręsti gyvenimiškas problemas, suteikdami pagalbą vieni kitiems, taip pat geba pritaikyti asmeninę – reflektiviąją – gyvenimo Lietuvoje patirtį bei kritinį mąstymą, pasitelkdami savęs pažinimo būdus bei ieškodami naujų problemų sprendimų būdų savo ir kitų gyvenime.

KATEGORIJA: SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS PLĖTRA. Socialinės kompetencijos plėtra neatsietina nuo imigrantų savivaldaus mokymosi, nes apima jų savivaldaus mokymosi rezultatus ir patirtis, įgytas nuo dalyvavimo bendruomeninių organizacijų veiklose pradžios (žr. 21 pav.).

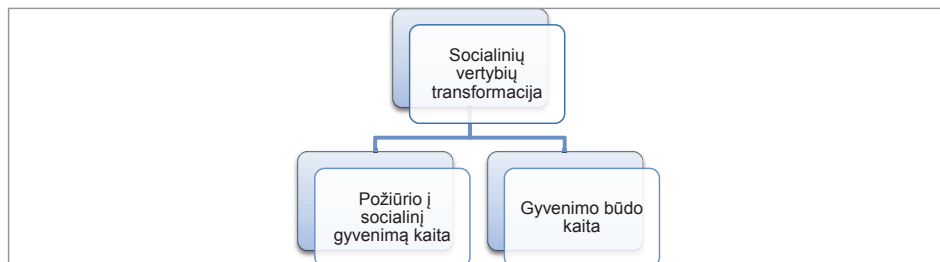
21 pav. Socialinės kompetencijos plėtros struktūra

Subkategorija: Išmoktas naujas socialinis elgesys. Imigrantai pastebi asmeninius pokyčius tarpasmeninio bendravimo srityje: „*Anksčiau aš nesileidau taip lengvai užmegzti kontaktą ir pati mažai bendravau, tai dabar aš matau pokyčius savyje. Aš anksčiau tikrai neturėjau galimybės bendrauti su žmonėmis, kurie intelektualiesni ir kurie savo gyvenimu galėtų būti man pavyzdžiu*“ (D). Taip pat tyrimo dalyviai akcentuoja ne tik naujus socialinio elgesio modelius, bet ir asmeninio elgesio pokytį santykio su kitais metu: „*Aš pradėjau geriau jaustis, tapau laisvesnė, atviresnė kitiems žmonėms, gebu lengviau užmegzti kontaktus*“ (H). Išmoktas naujas socialinis elgesys yra susijęs su tyrimo dalyvių savivaldaus mokymosi realizavimo patirtimis, įgytomis jiems dalyvaujant bendruomeninių organizacijų veiklose.

Subkategorija: Socialinių ryšių plėtra įsigalinant socialiniam dalyvavimui ir mokymuisi. Imigrantų dalyvavimas bendruomeninių organizacijų veiklose padėjo ne tik užmegzti naujus ir palaikyti turimus socialinius ryšius, bet taip pat ir paskatino / padidino jų socialinį aktyvumą: „*Prieš tai turėjau vos keletą draugų – migrantų B mieste, dabar turiu daug. Tai padėjo man susipažinti su naujais žmonėmis, rasti daugiau draugų, nesijausti nuobodžiai renginių metu*“ (B). Tyrimo dalyviai pasakoja, kad, dalyvaudami bendruomeninių organizacijų veiklose, jie turėjo galimybę mokytis tarpasmeninio bendravimo dėka: „*...kuo daugiau aš bendrauju su pozityviais žmonėmis, tuo daugiau aš gaunu (...), tikiuosi, kad ir jie gauna kažką iš manęs*“ (I). Taigi, socialinių ryšių plėtra, įsigalinant socialiniam dalyvavimui ir mokymuisi, inkorporuoja imigrantų savivaldaus mokymosi patirtis, kurių esminiu komponentu tampa tarpasmeninis bendravimas. Kitas svarbus momentas yra tai, kad socialinių ryšių plėtra gali būti esminė sąlyga savivaldaus mokymosi realizavimui imigrantų kasdieninio gyvenimo aplinkose, t. y., už bendruomeninių organizacijų ribų.

Apibendrinimas. Imigrantų socialinės kompetencijos plėtra traktuotina kaip jų asmeninio gyvenimo pokytis. Socialinės kompetencijos plėtra apima tyrimo dalyvių savivaldaus mokymosi patirtis, įgytas tarpasmeninio bendravimo metu, jiems dalyvaujant bendruomeninių organizacijų realizuojamose veiklose. Imigrantų socialinės kompetencijos plėtra pasireiškia išmoktu nauju socialiniu elgesiu ir socialinių ryšių plėtra, įsigalinant socialiniam dalyvavimui ir mokymuisi įvairiose socialinėse aplinkose.

KATEGORIJA: SOCIALINIŲ VERTYBIŲ TRANSFORMACIJA. Socialinių vertybių transformacija atskleidžia imigrantų savivaldaus mokymosi rezultatus ir patirtis, kurios įgytos nuo dalyvavimo bendruomeninių organizacijų veiklose pradžios (žr. 22 pav.)

22 pav. Socialinių vertybių transformacijos struktūra

Subkategorija: Požiūrio į socialinį gyvenimą kaita. Imigrantų socialinė elgsena ir asmeninė savirefleksija sudaro sąlygas jų požiūrio į socialinį gyvenimą kitimui: „*Aš labai ilgą laiką dirbau morališkai su savimi, visada stebėjau kitus žmones ir man buvo labai įdomu, kodėl žmonės taip į mane žiūri, kaip jie mane priima. Ir matydama ne tokį žvilgsnį, kokio aš tikėjau, aš pradėdavau labai kompleksuoti. Bet paskui kažkaip prie to įpratau, suprasdama, kad ne visi žmonės turi mane mylėti ir ne visiems galiu patikti*“ (D). Tyrimo dalyvių įgyta asmeninė patirtis, plėtojant tarpasmeninius ryšius, sudaro sąlygas požiūrio į socialinį gyvenimą kaitai: „*Anksčiau aš galvojau, kad lietuviai yra nedraugiški, bet nuo to laiko, kai aš pradėjau lankytis Centre X, aš pamačiau, kad lietuviai labai draugiški, labai mieli žmonės, ir mano požiūris visai pasikeitė*“ (Y). Dalyvavimas bendruomeninėse organizacijose respondentams sudarė galimybes stebėti ir analizuoti jų socialinį elgesį, įgyti tarpasmeninės bendravimo patirties, t. y., mokytis savivaldžiai. Taigi, socialinio gyvenimo nuostatų kaita yra imigrantų savivaldaus mokymosi raiškos rezultatas.

Subkategorija: Gyvenimo būdo kaita. Imigrantų gyvenimo būdo kaita įvyksta dėl įgyjamų naujų gyvenimo ir mokymosi patirčių, pasikeitusio gyvenimo būdo, kultūrinių skirtumų atsiradimo ir suvokimo. Tyrimo dalyviai asmeniniame gyvenime susiduria ir su laiko valdymo problemomis. Jie praranda laiko nuovoką, skirdami savo asmeninį laiką tėvynainiams, todėl skiria mažiau dėmesio bei laiko šeimos nariams ir dėl to patiria sunkumus asmeniniame gyvenime: „*...nuo tos akimirkos, kai aš pažinau daug naujų žmonių, aš pradėjau jiems skirti daugiau laiko negu savo asmeniniam gyvenimui. Tai man sukelia problemų. Aš nuolat esu kažkur išėjęs, nuolat ne namie. Kai čia ateina naujas žmogus, aš turiu jį pamatyti, su juo susitikti*“ (B). Tuo tarpu, kiti imigrantai pažymi, kad gyvenimo būdo kaita susijusi su šeimos sukūrimu priimančiojoje šalyje. Tyrimo dalyviai teigia, kad jie linkę savo laisvą laiką leisti namuose kartu su šeimos nariais: „*Mes, (...), daugiau*

gyvename miesto gyvenimą, nakties gyvenimą o ne pasyviai leidžiame laiką namie. O kai aš čia atvykau, aš supratau, kad čia bus kitaip, kad čia aš turiu būti namie su savo šeima. Taigi, pasikeitė mano gyvenimo stilius, gyvenimo būdas“ (A). Imigrantų gyvenimo būdo kaita turi dvi raiškos puses: negatyviąją ir pozityviąją. Negatyvioji susijusi su dėmesio skyrimo šeimos nariams stoka, siekiant suteikti asmeninę pagalbą savo tėvynainiams; tuo tarpu pozityvioji sietina su šeimos santykių puoselėjimu ir laiko leidimu namų aplinkoje. Šios aukščiau pateiktos imigrantų gyvenimo būdo kaitos patirtys yra susiję su savivaldaus mokymosi realizavimu, nes, vienu atveju, savivaldaus mokymosi realizavimo galimybės atsiranda pagalbos teikimo procesų metu, o kitu atveju – palaikant tarpusavio santykius su šeimos nariais.

Apibendrinimas. Imigrantų socialinių vertybių transformacija pasireiškia socialinio gyvenimo nuostatų kaita. Pastarąją lemia socialinio gyvenimo nuostatų kaita, kurią inspiruoja imigrantų savivaldaus mokymosi, t. y., tarpasmeninio bendravimo, pagrįsto kritiniu mąstymu, asmenine refleksija, patirtys, įgytos bendruomeninėse organizacijose. Tuo tarpu, imigrantų gyvenimo būdo kaitą paskatino naujos socialinio gyvenimo patirtys priimančiojoje šalyje – pagalbos suteikimo vertybės ir šeimos vertybių puoselėjimas.

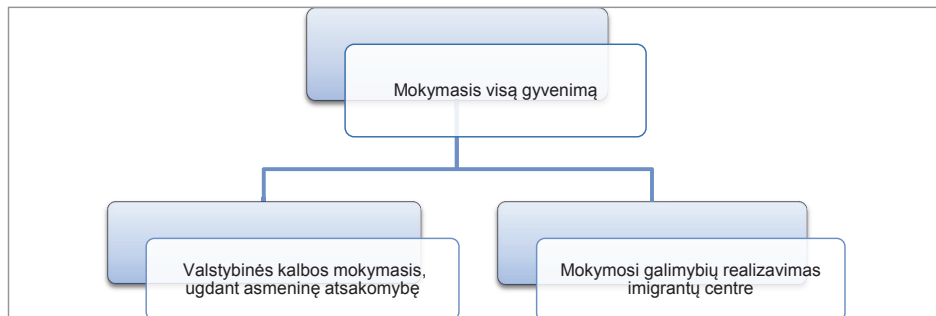
3.1.7. Imigrantų patarimai žmonėms, ketinantiems dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose

Rezultatai išreiškia pagrindines tyrimo dalyvių mintis, idėjas, orientuotas į jų patarimus kitiems imigrantams, ketinantiems dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose. Atlikus duomenų analizę, išskirtos 3 kategorijos (žr. 16 lentelę).

16 lentelė. *Imigrantų patarimai žmonėms, ketinantiems dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose*

Kategorijos	Subkategorijos
MOKYMASIS VISĄ GYVENIMĄ	Valstybinės kalbos mokymasis, ugdant asmeninę atsakomybę Mokymosi galimybių realizavimas imigrantų centre
ASMENINĖS SAVIVALDOS UGDYMAS/IS	Asmeninio apsisprendimo, realizuojamo aktyviais veiksmais, skatinimas Asmeninio socialinio aktyvumo skatinimas Socialinių ryšių plėtojimas tarp įvairių etninių grupių narių Imigranto įsigalėjimas numatyto tikslo įgyvendinimui
IMIGRANTAMS AKTUALIŲ INICIATYVŲ REALIZAVIMAS	Imigrantų asmeninių lūkesčių pateikimas konstruktyviu dialogu Imigrantų iniciatyvos, skirtos tarpkultūrinio dialogo plėtrai

KATEGORIJA: MOKYMASIS VISĄ GYVENIMĄ. Mokymasis visą gyvenimą susijęs su savivaldaus mokymosi patirtimis, kai imigrantai gali mokytis neformalioje aplinkoje, t.y., bendruomeninių organizacijų aplinkoje, patenkindami savo asmeninius mokymosi poreikius (žr. 23 pav.).

23 pav. Mokymosi visą gyvenimą struktūra

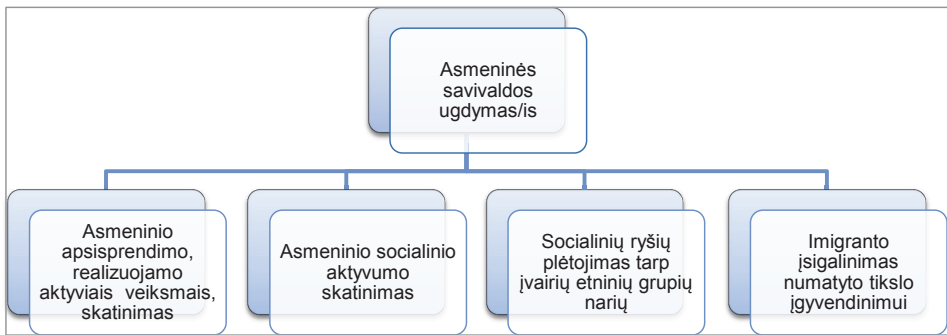
Subkategorija: Valstybinės kalbos mokymasis, ugdant asmeninę atsakomybę. Imigrantai akcentuoja, kad besimokantieji turėtų daugiau laiko skirti kalbos mokymuisi, sąžiningai mokytis, kad greičiau atsirastų kalbos vartojimo įgūdžiai. Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad kalbos mokymuisi yra svarbu pastoviai lankyti kursus, atlikti namų darbų užduotis. Imigrantai akcentuoja valstybinės kalbos mokymosi naudą, teigdami, kad: „*Daug žmonių jau kurį laiką gyvena Lietuvoje, bet nekalba lietuviškai. O aš jau po kelių mėnesių pradėjau kalbėti dėl to, kad Centras X davė man geriausia*“ (B). Valstybinės kalbos mokymasis, ugdant asmeninę atsakomybę, yra sietinas su asmenine ir mokymosi kontrolėmis, kuri yra savivaldaus mokymosi raiškos dimensija.

Subkategorija: Mokymosi galimybių realizavimas imigrantų centre. Imigrantai ketinantiems dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose siūlo naudotis mokymosi galimybėmis, kurias teikia imigrantų centras. Respondentai sako, kad imigrantų centre yra galimybės mokytis valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos Konstitucijos: „...jeigu prie manęs prieitų žmonės ir paklaustų apie centrą, tai aš ir pasakyčiau, kad čia yra žmonės, kurie mus moko kalbos, konstitucijos ir kitų vertingų dalykų...“ (J). Mokymosi galimybių realizavimas imigrantų centre yra susijęs su jų asmeninėmis savivaldaus mokymosi realizavimo patirtimis, siekiant patenkinti individualius integracijos poreikius neformalioje bendruomeninių organizacijų mokymosi aplinkoje.

Apibendrinimas. Imigrantų patarimai ketinantiems dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose orientuoti į mokymosi visą gyvenimą poreikių tenkinimą

imigrantų centruose. Vienas iš mokymosi visą gyvenimą realizavimo būdų bendruomeninėse organizacijose yra valstybinės kalbos mokymasis, ugdant asmeninę atsakomybę mokymosi proceso metu. Antrasis būdas – mokymosi galimybių realizavimas centre, rodantis imigrantų sąmoningos, tikslingos ir savanoriškos mokymosi veiklos poreikį. Šie būdai atskleidžia imigrantų savivaldaus mokymosi patirtis, kuriomis gali pasinaudoti kiti imigrantai, ketinantys dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose.

KATEGORIJA: ASMENINĖS SAVIVALDOS UGDYMAS/IS. Imigrantų asmeninės savivaldos ugdymas/is atskleidžia savivaldaus mokymosi patirtis, įgytas bendruomeninėse organizacijose (žr. 24 pav.).

24 pav. Imigrantų asmeninės savivaldos ugdymo/si struktūra

Subkategorija: Asmeninio apsisprendimo, realizuojamo aktyviais veiksmais, skatinimas. Imigrantai asmenims, ketinantiems dalyvauti bendruomeninės organizacijos veiklose, pataria būti aktyvesniais priimant asmeninius sprendimus: „Galiu patarti, kad nereikia abejoti, eiti ar neiti į centrą, reikia tiesiog ateiti. Nereikia bijoti. O visa kita jau vyks savaime“(C). Kiti tyrimo dalyviai pažymi, kad dalyvavimas bendruomeninės organizacijos veiklose gali būti naudingas, nes lankytojai gali patenkinti individualius poreikius: „Kiekvienas gali išsirinkti sau, kas reikalingiausia, bet niekada nesužinosi, jeigu nepabandysi“(D). Taip pat tyrimo dalyviai pataria būti atviriems naujiems išbandymams ir potyriams: „Nebijoti, ateiti, būti atviriems. Būti atviriems kažkam, kas dar nauja, dar nepažinta, nes visada yra gerai pabandyti kažką, ko dar nebandei“(E). Respondentai sako, kad imigrantų asmeninis motyvavimas gali būti viena iš priemonių, skatinanti jų įsitraukimą į bendruomeninių organizacijų veiklas: „Taigi, pirmiausia aš stenėjusi taip žmones sudominti, motyvuoti, o vėliau jie jau patys ateis ir įsijungs, pradės aktyviau dalyvauti“(C). Asmeninio apsisprendimo, realizuojamo aktyviais veiksmais, skatinimas, yra imigrantų asmeninės savivaldos ugdymo/si interna-

lizuota raiška. Imigrantų tikslingas aktyvumas sudaro prielaidas savivaldžiam mokymuisi, kai jie tampa atviri sprendimų priėmimui, susijusiam su asmeninių pokyčių siekimu.

Subkategorija: Asmeninio socialinio aktyvumo skatinimas. Imigrantai kitiems imigrantams pataria būti aktyvesniais socialinio gyvenimo dalyviais. Tyrimo dalyviai pabrėžia asmeninio dalyvavimo bendruomeninių organizacijų veiklose aktualumą: „...*Nepaisant to, kad neturime laiko ar esame pavargę po darbų, stengtis aktyviau dalyvauti. Visada kreiptis į žmones, kurie čia dirba. Atėjus ir pamačius, kad darbuotojas nelabai užsiėmęs ir turi laisvą valandėlę, tai pasikalbėti su juo, pasiklausti. Bent šiek tiek pabendrauti*“ (C). Taip pat respondentai pataria rodyti asmeninę iniciatyvą, padedant organizuoti renginius: „*Patarčiau kitiems žmonėms aktyviau dalyvauti renginiuose, įsitraukti į veiklas, ruošti prezentacijas apie savo šalį, rodyti iniciatyvą*“ (E). Asmeninio socialinio aktyvumo skatinimas gali būti traktuojamas kaip imigrantų asmeninės savivaldos ugdymo/si dimensija. Pastaroji sudaro prielaidas imigrantams realizuoti savivaldų mokymąsi, inicijuojant veiklas bendruomeninėse organizacijose.

Subkategorija: Socialinių ryšių plėtojimas tarp įvairių etninių grupių narių. Imigrantai mato jų pačių iniciatyvumo prasmę, užmegzdami ir palaikydami tarpusavio santykius, bendraudami su skirtingų etninių grupių nariais: „...*didesnio atvirumo tarp savęs, tarp pačių užsieniečių, pavyzdžiui, tarp gruzinų ir nigeriečių*“ (F). Respondentai, dalyvaudami bendruomeninių organizacijų veiklose, turi galimybę užmegzti ir palaikyti tarpusavio ryšius: „...*rasti tokių pažįstamų tikrai galima tokiuose centruose*“ (I). Imigrantų socialinių ryšių plėtojimas tarp įvairių etninių grupių narių yra jų asmeninės savivaldos ugdymo/si dimensija, sukurianti galimybes imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimui tarpasmeninio bendravimo kontekste.

Subkategorija: Imigranto įsigalėjimas numatyto tikslo įgyvendinimui. Imigrantai rekomenduoja siekti užsibrėžtų tikslų, įsigalinant dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose: „*Pirmiausia aš jiems patarčiau padaryti viską, ką jie gali geriausiai ... jei nesieki to, ką gali geriausiai, nors visur dalyvausi, nepasieksi geriausio rezultato*“ (C). Respondentai akcentuoja psichinio ir fizinio sutelktumo ir racionalaus laiko išteklių valdymo svarbą asmeninio tikslo realizavimui: „*Aš jiems patarčiau mobilizuotis, susitelkti ties savo konkrečiu tikslu ir neleisti taip brangaus laiko veltui ir imtis įgyvendinti tą tikslą*“ (B). Imigrantų įsigalėjimas numatyto tikslo įgyvendinimui yra asmeninės savivaldos ugdymo/si dimensija. Taigi, respondentai gali realizuoti savivaldų mokymąsi, nes jų įsigalėjimas vyksta metakognityviniu lygmeniu, reflektuojant gyvenimo prioritetus, leidžiančius imigrantams atrasti ir priimti tinkamus gyvenimo sprendimus.

Apibendrinimas. Imigrantų patarimai ketinantiems dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose yra orientuoti į asmeninės savivaldos ugdymą/si, kuris rodo imigrantų savivaldaus mokymosi patirtis, ugdant asmeninį savarankiškumą bendruomeninių organizacijų veiklų kontekste. Savivaldos ugdymas/is inkorporuoja asmeninio apsisprendimo ir socialinio aktyvumo skatinimo, socialinių ryšių plėtojimo tarp įvairių etninių grupių narių, išigalinimo numatyto tikslo įgyvendinimui dimensijas. Pastarosios skatina imigrantus dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose, mokyti kitus bei siekti asmeninių tikslų realizavimo priimančiojoje šalyje.

KATEGORIJA: IMIGRANTAMS AKTUALIŲ INICIATYVŲ REALIZAVIMAS. Aktualių iniciatyvų realizavimas apima imigrantų savivaldaus mokymosi patirtis, įgytas bendruomeninėse organizacijose (žr. 25 pav.).

25 pav. Imigrantams aktualių iniciatyvų realizavimo struktūra

Subkategorija: Imigrantų asmeninių lūkesčių pateikimas konstruktyviu dialogu. Imigrantai pataria būti iniciatyviems, teikti asmeninius pasiūlymus. Tyrimo dalyviai akcentuoja, kad asmeniniai pasiūlymai turėtų būti teikiami, remiantis demokratiniais siūlymų pateikimo būdais: „*Užsieniečiams patarčiau būti atviresniems ir turėti daugiau klausimų bei pageidavimų organizacijoms, į kurias ateina. Bet, žinoma, visą tai daryti labai konstruktyviu būdu. Ne taip, kad šaukti ir rėkti apie savo reikalavimus ir norus*“(F). Respondentai siūlo ugdyti asmeninį pasitikėjimą ir pasitikėjimą organizacija, kuri teikia pagalbą imigrantams. Imigrantų asmeninių lūkesčių pateikimas konstruktyviu dialogu sietinas su jų demokratinėmis vertybėmis puoselėjimu ir atskleidžia asmenines savivaldaus mokymosi patirtis.

Subkategorija: Imigrantų iniciatyvos, skirtos tarpkultūrinio dialogo plėtrai. Imigrantai teigia, kad priimančiosios šalies nariai ir patys imigrantai turi būti aktyvesni bendruomeninių organizacijų realizuojamų veiklų socialiniai dalyviai, todėl siūlo patys dalyvauti naujų dalyvių pritraukimo procese: „*Mums reikia daugiau žmonių, kurie prisijungtų. Svarbu nebūti droviu, arba,*

jeigu esi užsiėmęs, gali prisijungti po darbo. Iš tikrųjų tai svarbu, ir aš prašysiu jų prisijungti ir ypatingai lietuvių“ (F). Tyrimo dalyviai sako, kad patys norėtų inicijuoti tarpkultūrines programas, nes turi asmeninius išteklius, t. y., kontaktus priimančiojoje šalyje: „Aš pasiūlyčiau organizuoti (...) kultūrinę programą. Turiu daug kontaktų su vaikų bibliotekomis P mieste“ (K). Imigrantų iniciatyvos, skirtos tarpkultūrinio dialogo plėtrai, rodo imigrantų savivaldą iniciatyvų realizavimo atveju, ji susijusi su imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo patirtimis bendruomeninėse organizacijose.

Apibendrinimas. Imigrantų patarimai ketinantiems dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose yra fokusuoti į jiems aktualias iniciatyvas. Vienas iš imigrantams aktualių iniciatyvų realizavimo būdų yra gebėjimas pateikti asmeninius lūkesčius konstruktyviu dialogu bendruomeninių organizacijų specialistams. Kitas būdas – imigrantų iniciatyvų, kurios nukreiptos į tarpkultūrinio dialogo plėtrą, realizavimas. Pastarieji imigrantų patarimai rodo šių asmenų ambicingumą, asmeninį iniciatyvumą, gebėjimą konstruktyviai spręsti problemas, savarankiškumą priimant sprendimus, gebėjimą pasirinkti tinkamus išteklius realizuojant iniciatyvas, tai yra susiję su imigrantų savivaldaus mokymosi patirtimis bendruomeninėse organizacijose.

3.2. Imigrantų savivaldus mokymasis bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje: organizacijos lygmuo

3.2.1. Bendruomeninių organizacijų pasirengimas patenkinti imigrantų poreikius

Šiame poskyryje pristatomi rezultatai parodo bendruomeninių organizacijų pasirengimą tenkinti imigrantų poreikius. Atlikus duomenų analizę, išskirtos 4 kategorijos (žr. 17 lentelę).

17 lentelė. Bendruomeninių organizacijų pasirengimas tenkinti imigrantų poreikius

Kategorijos	Subkategorijos
SOCIALINIŲ RYŠIŲ PLĖTRA	Etnokultūrinis pažinimas, suaktualinant mokymosi ir bendravimo poreikius
	Socialinių ryšių užmezgimas ir palaikymas
INDIVIDUALIZUOTA PAGALBA	Valstybinės kalbos kursai, atitinkantys imigrantų individualius poreikius
	Konsultacijos gyvenimo priimančiojoje šalyje klausimais
	Imigrantų individualių poreikių nustatymas

17 lentelės tęsinys

Kategorijos	Subkategorijos
ORGANIZACINĖ/INSTI- TUCINĖ SAVIREFLEK- SIJA	Etninių bendruomenių valdymas
	Informacijos iš formalių organizacijų imigrantams poreikis
	Pasitikėjimas profesionalais
	Imigrantų specifinių poreikių tenkinimas
IMIGRANTŲ SAVIREA- LIZACIJA	Imigrantų užimtumas
	Etnokultūrinis mokymas
	Ugdymo ir švietimo programų poreikis

KATEGORIJA: SOCIALINIŲ RYŠIŲ PLĖTRA. Kategorija atskleidžia imigrantų socialinių ryšių plėtros galimybes, jiems bendraujant tarpusavyje. Šis bendravimas sudaro imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidas (žr. 26 pav.)

26 pav. Imigrantų socialinių ryšių plėtros struktūra

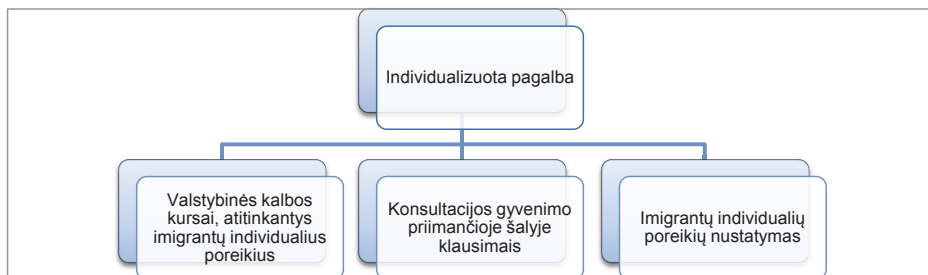
Subkategorija: Etnokultūrinis pažinimas, suaktualinant mokymosi ir bendravimo poreikius. Bendruomeninės organizacijos inicijuoja ir vykdo veiklas, skatinančias imigrantų etnokultūrinį pažinimą: organizuojami tiek priimančiosios šalies kultūrą, istoriją puoselėjantys renginiai, tiek ir skirtingų etninių kultūrų vakarai. Šie renginiai ne tik skatina tyrimo dalyvius pažinti priimančiosios šalies kultūrą (kalbą, istoriją, tradicijas), padeda integruotis priimančiojoje šalyje, bet ir sudaro galimybes jiems susipažinti, bendrauti su priimančiosios visuomenės nariais „švenčiamos nacionalinės lietuviškos šventės. Kviečiami svečiai iš įvairių Lietuvos valstybinių institucijų. Ir va taip jie bendrauja“ (E). Respondentai pasakoja, kad etnokultūriniai renginiai padeda pažinti ir kitų etninių grupių / bendruomenių, gyvenančių Lietuvoje, kultūrinius skirtumus. Etnokultūrinio pažinimo procese imigrantams atsiranda tarpasmeninio bendravimo su skirtingų kultūrų atstovais galimybės: „Vėlgi – skirtingos kultūros, tai yra visada labai įdomu bet kokiam žmogui ir jos visada vilioja. Tai greičiausiai ir skatina žmones ateiti mokytis

kalbų (...) Viena yra, kai tu per televiziją girdi, kas yra sakoma apie vieną ar kitą šalį, o visai kas kita, kai susitinki gyvą žmogų iš tos šalies ir gali pabendrauti“ (J). Bendruomeninės organizacijos, kuriose realizuojamos etnokultūrinę pažinimą skatinančios iniciatyvos, tampa ne tik tyrimo dalyvių mokymosi, bet ir tarpasmeninio bendravimo aplinka, kurioje atsiranda jų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidos.

Subkategorija: Socialinių ryšių užmezgimas ir palaikymas. Imigrantai bendruomeninių organizacijų fizinę aplinką apibūdina kaip palankią aplinką jų tarpasmeninės sąveikos vyksmui. Tyrimo dalyviams bendruomeninių organizacijų aplinka – tai vieta, kurioje jie gali susitikti, bendrauti vieni su kitais, dalytis rūpimais klausimais, atrasti sau artimų žmonių: „*Man atrodo, kad šitie abu centrai (...) labai padeda imigrantams, nes jie su niekuo kitu nebendruoja, jiems reikia tokių vietų, kur galėtų ateiti, rinktis, gauti reikalingą pagalbą“* (C). Respondentai pasakoja, kad bendruomeninių organizacijų aplinkoje jie gali patenkinti savo socialinius poreikius, bendraudami vieni su kitais: „...iš Centro (...)aš turiu labai daug draugų ir mes bendruojame, taip pat bendruoja mūsų vaikai“ (K). Taigi, bendruomeninių organizacijų sukurta fizinė aplinka yra imigrantų tarpasmeninio bendravimo aplinka, kurioje jie gali patenkinti savo socialinius poreikius, pastarieji taip pat rodo imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidas.

Apibendrinimas. Bendruomeninių organizacijų realizuojamos etnokultūrinio pažinimo iniciatyvos ir sukurta neformali fizinė aplinka skatina imigrantus plėtoti socialinius ryšius, bendrauti tarpusavyje. Tai reiškia, kad bendruomeninių organizacijų sukurta pozityvi fizinė aplinka tampa palankia mokymui/si aplinka, kuri stimuliuoja savivaldaus mokymosi realizavimą. Tuo tarpu imigrantų užmezgami ir palaikomi socialiniai ryšiai (socialiniai tinklai) formuojasi tarpasmeninio bendravimo dėka, t. y., sąveika su kitais ir pan. socialinių vyksmų formos gali būti traktuojamos kaip savivaldaus mokymosi išteklių, glūdinčių bendruomeninių organizacijų aplinkoje.

KATEGORIJA: INDIVIDUALIZUOTA PAGALBA. Kategorija parodo organizacijų, dirbančių su imigrantais, vykdomų veiklų diapazoną, kuris sudaro prielaidas imigrantams realizuoti savivaldų mokymąsi, sprendžiant gyvenimo Lietuvoje problemas (žr. 27 pav.).

27 pav. Individualizuotos pagalbos struktūra

Subkategorija: Valstybinės kalbos kursai, atitinkantys imigrantų individualius poreikius. Bendruomeninėse organizacijose imigrantams sudaromos galimybės mokytis lietuvių kalbos. Imigrantai, atvykę į naują šalį, nemoka priimančiosios šalies kalbos, turi kalbos barjerų, kurie stabdo jų socialinę, ekonominę, politinę integraciją. Esminis motyvas, paskatinęs juos lankytis bendruomeninėse organizacijose – organizuojami valstybinės kalbos kursai: „*Aš – žmogus, mažai bendraujantis ir man nereikia daug kitų žmonių. Mes atėjome į centrą, nes norėjome mokytis kalbos. Ir dabar labai sėkmingai tą ir darome, taigi, šitą mano poreikį centras ir patenkina*“ (G). Tyrimo dalyviai pažymi, kad lietuvių kalbos žinios reikalingos ne tik kasdieniniame bendravime, t. y., lankantis įvairiose institucijose, siekiant gauti laikiną arba nuolatinį leidimą gyventi Lietuvoje, bet ir tęstinio mokymosi procesų metu, pvz., siekiant gauti vairuotojo pažymėjimą, patvirtinantį teisę vairuoti motorines kelių transporto priemones. Respondentai jaučiasi patenkinti ne tik turėdami galimybę lankyti nemokamus lietuvių kalbos kursus, kuriuos organizuoja nevyriausybinės organizacijos, taip pat yra patenkinti profesionalia mokytoja. Jie jaučia asmeninį dėkingumą mokytojui, kuris geba profesionaliai organizuoti valstybinės kalbos mokymosi procesą ir džiaugiasi pasiektais mokymosi rezultatais: „*Man labai čia patinka ir aš tikrai jau daug daugiau žinau lietuviškų žodžių vien tik lietuvių kalbos mokytojos dėka. Ji labai gerai paaiškina, stengiasi kažkaip žmogui padėti, kad tos kalbos mokymasis būtų lengvesnis*“ (D). Imigrantai negatyviai nusiteikę valstybinių institucijų atžvilgiu, kurios reikalauja lietuvių kalbos žinių iš jų, tačiau valstybinės kalbos mokymosi paslaugų neteikia: „*Jie reikalauja iš mūsų kalbos žinių, nors patys nesiūlo tokių kursų nemokamai, kuriuos jūs čia organizuojate visiškai be jokio mokesčio*“ (B). Bendruomeninėse organizacijose imigrantams yra sudarytos galimybės mokytis priimančiosios šalies kalbos, tad atsiranda prielaidos savivaldaus mokymosi realizavimui.

Subkategorija: Konsultacijos gyvenimo priimančiojoje šalyje klausimais.

Imigrantai, dalydamiesi patirtimis suteiktų konsultacijų gyvenimo priimančiojoje šalyje klausimais, atskleidžia konsultacijų pobūdį, aktualumą ir naudą. Imigrantai konsultacijų gyvenimo klausimais naujoje socialinėje aplinkoje aktualumą sieja su atvirų, svarbių klausimų pateikimu. Tyrimo dalyvių teigimu, rūpimų klausimų pateikimas – tai asmeninis troškimas gauti žinių, kurios padėtų spręsti gyvenimo priimančiojoje šalyje problemas. Respondentai dalyvauja išorinių ekspertų teikiamose konsultacijose: „...*dalyvaudavau tuose susitikimuose, kai ateidavo darbuotojai iš įvairių institucijų, tokių kaip Darbo birža, Migracijos departamentas, SKVC ir galėdavai užduoti tau rūpimus klausimus*“ (E). Respondentai akcentuoja, kad specialistai (išoriniai ekspertai), atvykstantys į bendruomenines organizacijas, suteikia imigrantams aktualią informaciją, kurios jie neišdrįsta klausti, lankydami valstybinėse institucijose: „*ateina žmogus iš Migracijos valdybos, yra tokių klausimų, kurių ten nuėjęs nepaklausi, o čia tiesiog gali ateiti į konsultaciją ir gauti tau reikalingą ir svarbią informaciją*“ (E). Tyrimo dalyviams spręsti jų buitines, socialines, teisines, migracijos, darbo paieškos ir kitas gyvenimo priimančiojoje šalyje problemas padeda įvairių sričių specialistai, dirbantys imigrantų centruose: „...*esu dalyvavusi tokiame užsiėmime tema „Imigrantų teisių apsauga“ . Buvo toks kaip paskaitos tipo užsiėmimas, kurio metu buvo galima užduoti visus rūpimus klausimus, susijusius su imigrantų darbo paieškos ir darbuotojo teisėmis, taip pat kalbėjomės bendrai apie žmogaus teises*“ (J). Kitas svarbus aspektas – bendruomeninių organizacijų specialistų pagalba, sprendžiant problemas, atstovaujant imigrantų interesus valstybinėse institucijose. Imigrantai pozityviai vertina ir tai, kad bendruomeninėse organizacijose teikiamos konsultacijos yra nemokamos: „*Kitas dalykas, jūs teikiate teisininko konsultacijos. Jos visur yra labai brangios, o pas jus galima gauti nemokamą teisinę konsultaciją, tai čia irgi labai daug ir labai didelė pagalba žmogui*“ (L). Akivaizdu, kad teikiamos konsultacijos imigrantams gyvenimo priimančiojoje šalyje klausimais sudaro prielaidas realizuoti savivaldų mokymąsi, nes jie kreipiasi pagalbos į specialistus tikslingai, siekdami įgyti žinių, reikalingų gyvenimo problemų sprendimui. Tai reiškia, kad specialistai, teikiantys konsultacijas tyrimo dalyviams, tampa savivaldaus mokymosi ištekliu, kuris inkorporuoja įgalinimo dimensiją.

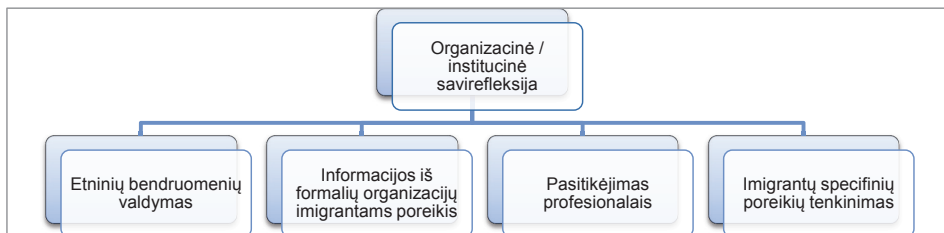
Subkategorija: Imigrantų individualių poreikių nustatymas. Imigrantai, dalindamiesi savo dalyvavimo bendruomeninių organizacijų veiklose patirtimi, išryškina poreikių nustatymo aktualumą ir pastarąjį sieja su asmeninių poreikių patenkinimu. Anot tyrimo dalyvių, bendruomeninės organizacijos stengiasi dirbti individualiai su kiekvienu imigrantu, t. y., sugeba patenkinti jų asmeninius poreikius: „*Pavyzdžiui, man bendruomeninė organizacija suteikė darbą ir aš*

jaučiuosi puikiai šioje bendruomenėje“ (Y). Imigrantai išreiškia savo asmeninius lūkesčius, susijusius su bendruomeninių organizacijų veiklos perspektyvomis. Jie teigia, kad jų poreikiai yra skirtingi, todėl jie rekomenduoja bendruomeninėms organizacijoms, dirbančioms imigrantų migracijos ir integracijos srityse, dalį savo vykdomos veiklos skirti jų individualių poreikių nustatymui ir įvertinimui. Tyrimo dalyviai pasakoja, kad susiduria su diskriminacijos problemomis priimančiojoje visuomenėje, kurias patiems sudėtinga sąmoningai pastebėti ir / ar įvardinti: „... diskriminacija egzistuoja kiekvienoje visuomenėje, kiekviename tos visuomenės sluoksnyje. Bet daugelis to nesuvokia, nesvarbu, ar tai būtų lietuviai, ar užsieniečiai, kad galbūt jie yra diskriminuojami“ (F). Respondentai savo paslėptus poreikius sieja su tokiomis teorinėmis sąvokomis, kaip diskriminacija, tarpkultūrinis mokymas/is, kultūrinis sąmoningumas, stereotipinės nuostatos. Imigrantai mano, kad šiuos poreikius nustatyti ir patenkinti galima, atlikus tyrimą: „Mano nuomone, tokie poreikiai būtų daug geriau patenkinami tokiose organizacijose kaip jūs, jei jūs atliktumėte mažą tyrimą ir išgrynintumėte, kokie iš tikrųjų yra tie paslėpti poreikiai“ (F). Šiame kontekste išryškėja imigrantų individualių poreikių patenkinimo ir / ar asmeninių interesų realizavimo aktualumas, todėl atsiranda savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidos bendruomeninėse organizacijose.

Individualizuotos pagalbos raiškos dimensijos – valstybinės kalbos kursai, atitinkantys imigrantų individualius poreikius, konsultacijos gyvenimo priimančiojoje šalyje klausimais – atskleidžia integracijos į priimančiąją visuomenę siekį ir taip pat apima savivaldaus mokymosi komponentus. Vienas iš savivaldaus mokymosi raiškos komponentų – tikslingas ir sąmoningas kalbos mokymas/is, konsultavimasis gyvenimo klausimais, rodo dalyvavimo bendruomeninių organizacijų veiklose motyvus. Kitas svarbus savivaldaus mokymosi komponentas, inkorporuojantis mokymosi strategijas – specialistų teikiamos konsultacijos ir mentorystės realizavimas imigrantų atstovavimo proceso metu.

KATEGORIJA: ORGANIZACINĖ / INSTITUCINĖ SAVIREFLEKSIJA.

Kategorija atskleidžia nepalankias ir palankias aplinkybes imigrantų savivaldžiam mokymuisi bendruomeninėse organizacijose (žr. 28 pav.).

28 pav. Organizacinės / institucinės savirefleksijos struktūra

Subkategorija: Etninių bendruomenių valdymas. Etninės bendruomenės susiduria su organizacijos valdymo ir administravimo problemomis. Tyrimo dalyviai pasakoja, kad kai kurios etninės bendruomenės turi po du lyderius – formalų ir neformalų, kurie nepasidalina galios pozicijomis. Tokiu atveju, bendruomeninės organizacijos negali patenkinti jos narių lūkesčių ir poreikių, nes prioritetine sritimi tampa lyderių pozicionavimas: „*Mes turime savo vieną bendruomenę, bet kadangi jai vadovauja du vadai, du verslininkai, ir vienas nori, kad pas jį daug veiklų vyktų ir visi eitų, o kitas nori, kad pas jį, tai nieko ir neišeina, jie nieko ir nepadedą žmonėms*“ (D). Lyderių tarpusavio galių pozicionavimas rodo, kad organizacijos vadovai stokoja strateginio organizacijos valdymo įgūdžių. Kita problema, su kuria susiduria etninės bendruomenės – finansinių išteklių trūkumas: „*Dirbti jie negali dėl finansų stokos*“ (D). Imigrantų teigimu, finansinių išteklių stoka riboja organizacijos pagalbos teikimo galimybes. Jos negali suteikti pagalbos tiems, kuriems labiausia jos reikia, negali teikti paslaugų, kurios patenkintų respondentų individualius poreikius, neturi galimybių puoselėti valstybinę ir etninę kultūrą. Tyrimo dalyviai pažymi, kad kai kurios etninės bendruomenės randa finansinių rėmėjų, kurie suteikia tiek moralinę, tiek ir finansinę paramą, tačiau pastarieji atvejai yra pavieniai. Taigi, etninių bendruomenių strateginio ir finansinio valdymo problemos gali būti traktuojamos kaip nepalankios organizacinės aplinkybės, kurios neskatina imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo.

Subkategorija: Informacijos iš formalių organizacijų imigrantams poreikis. Imigrantai teikiamos informacijos stoką sieja su šiomis problemomis: informacijos pasiekiamumo problema, ribotais informacijos viešinimo ir sklaidos būdais bei galimybėmis. Tyrimo dalyviai pažymi, kad bendruomeninių organizacijų veiklos yra aktualios, tačiau jiems sudėtinga surasti informaciją apie organizacijas, kurios teikia pagalbą imigrantams. Respondentai teigia, kad bendruomeninės organizacijos taiko ribotas informacijos vadybos ir viešinimo priemones, skirtas organizacijos įvaizdžio formavimui ir žinių apie organizaciją sklaidai: „*Kiekvienas užsienietis, atvykęs į Lietuvą, jis norėtų ateiti į tokią organizaciją, susipažinti, sudalyvauti jūsų veiklose. Bet galbūt tai yra komunikacijos trūkumas, kad mažai kas apie jas žino. Nors iš tiesų, yra sudėtinga tokią informaciją išviešinti ir skelbti, kad visi žinotų*“ (F). Informacijos pasiekiamumo problema, riboti informacijos viešinimo ir sklaidos būdai nesudaro galimybių imigrantams įsitraukti į bendruomeninių organizacijų vykdomas veiklas ir todėl jie neturi galimybių realizuoti savivaldaus mokymosi.

Subkategorija: Pasitikėjimas profesionalais. Imigrantai savo pasitikėjimo specialistais jausmą sieja su profesionalios pagalbos suteikimu ir organizacijos darbo veiksmingumu. Tyrimo dalyviai pasitiki bendruomeninių organizacijų

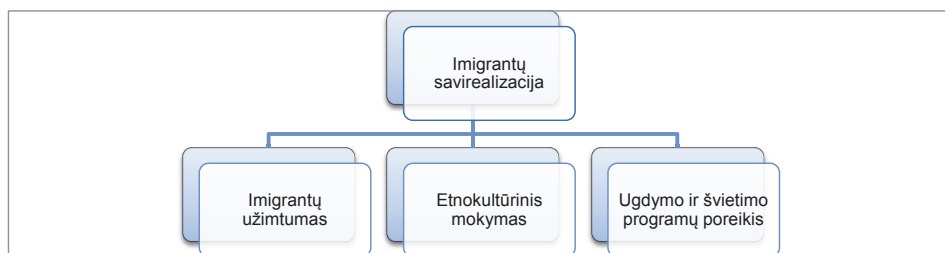
specialistais, nes jie žino jų problemas, padeda jas tinkamai išspręsti, randa alternatyvių pagalbos būdų: *“O ateidamas čia, aš žinau, kad tai – jūsų darbas, aš jau bandžiau gauti pagalbą ir likau patenkintas. Taigi, aš galiu eiti trumpiausiu keliu, kam man eiti toliau pas kitus žmones, aš galiu ateiti tiesiogiai pas jus. Taigi, aš visada ateinu pas jus ir žinau, kad čia rasiu, ko ieškau“* (A). Respondentai akcentuoja, kad veiksmingos pagalbos suteikimas yra motyvas, skatinantis juos kreiptis pagalbos į bendruomeninių organizacijų specialistus; tai rodo šių organizacijų darbo prasingumą ir naudingumą. Galima teigti, kad pasitikėjimas profesionalais yra bendruomeninių organizacijų specialistų nuolatinių pastangų, atsakingo darbo rezultatas, kuris yra ir veiksmingos pagalbos raiškos dimensija. Šiuo atveju pasitikėjimas specialistais gali būti traktuojamas kaip palanki aplinkybė, galinti skatinti imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimą.

Subkategorija: Imigrantų specifinių poreikių tenkinimas. Imigrantai bendruomeninių organizacijų teikiamos pagalbos pranašumą sieja su adekvačios pagalbos suteikimu. Tyrimo dalyvių teigimu, bendruomeninės organizacijos sugeba rasti ir panaudoti papildomus žmogiškuosius išteklius, siekdamos patenkinti jų specifinius poreikius. Respondentai pasakoja, kad bendruomeninės organizacijos teikia įvairiapusę pagalbą imigrantams (suaugusiems), tačiau, esant poreikiui, savo pagalbą orientuoja ir į imigrantų vaikus. Tyrimo dalyviai išryškina ir organizacijų, teikiančių pagalbą imigrantams, privalumus – vaikų priežiūros ir užimtumo paslaugų organizavimą: *„Man dar atrodo, kad labai didelis plusas yra tai, kad vaikai į jūsų centrą gali ateiti kartu su tėvais. Tai čia yra labai gerai, nes mamoms tas labai palengvina. Juk mama, būdama svečioje šalyje, ir dar su mažu vaiku – jai juk daug sunkiau, ne šiaip tik pačiai būti svetur. Taigi, labai džiugu, kad į jūsų centriuką mamos gali atsivesti ir savo vaikus“* (L). Kitas svarbus aspektas – šiuolaikinis pavienių religinių bendruomenių (bažnyčių) valdymas, sudarantis galimybes rusakalbiams katalikams pamaldų klausytis rusų kalba. Imigrantų integracijos kontekste tikėjimo išpažinimas gimtąja kalba gali būti vertinamas kaip pozityvus fenomenas, kuris leidžia užsieniečiui, atvykusiam į naują šalį, pasijusti lyg „antruose namuose“ ir visa sielos gelme išpažinti tikėjimą savo kalba, t. y., suartėti su Dievu: *„... bažnyčioje vyksta mišios rusų kalba, ir specialiai organizuojama rusakalbiams katalikams, kurie nori savo gimtąja kalba švęsti mišias“* (K). Bendruomeninės organizacijos sudaro galimybes imigrantams patenkinti jų specifinius poreikius, tad atsiranda prielaidos realizuoti savivaldų mokymąsi saugioje ir laisvoje socialinėje aplinkoje.

Apibendrinimas. Bendruomeninių organizacijų organizacinė / institucinė savirefleksija yra savivaldaus mokymosi komponentas, parodantis imigrantų savivaldžiam mokymuisi nepalankias ir palankias aplinkybes. Taigi, etninių bend-

ruomenių strateginio ir finansinio valdymo problemos, informacijos iš formalių institucijų pasiekiamumo stoka yra traktuojamos kaip nepalankios savivaldaus mokymosi aplinkybės, kurios gali riboti imigrantų savivaldaus mokymosi galimybes. Pasitikėjimas profesionalais, specifinių poreikių tenkinimas (imigrantų vaikų priežiūra ir užimtumas, pamaldos, vykstančios gimtąja kalba) yra palankios aplinkybės, kurios gali inspiruoti savivaldų mokymąsi tinkamoje mokymuisi aplinkoje.

KATEGORIJA: IMIGRANTŲ SAVIREALIZACIJA. Kategorija atskleidžia imigrantų savirealizacijos sritis, sudarančias savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidas (žr. 29 pav.).

29 pav. Imigrantų savirealizacijos struktūra

Subkategorija: Imigrantų užimtumas. Imigrantai savo darbinę patirtį sieja su bendruomeninių organizacijų socialiniu aktyvumu, jų asmeniniu požiūriu į darbinę veiklą, artimų žmonių dalyvavimu bendruomeninių organizacijų veiklose. Tyrimo dalyviai turi realias galimybes užsiimti prasminga ir naudinga veikla aktyviai veikiančiose bendruomeninėse organizacijose: „Šita organizacija man yra tokia vienintelė, nes jie neturi savo biuro, bet jie vykdo labai daug įvairių vietinio lygmens projektų“ (F). Kiti tyrimo dalyviai pažymi, kad jų išpažįstamas tikėjimas – islamas, netrukdo jiems įsitraukti į darbinę veiklą: „...aš, musulmonas, dabar čia turiu normalų darbą (...), man gerai sekasi“ (A). Respondentai pasakoja, kad neformalių ryšių palaikymas ir asmeninės iniciatyvos skatina juos įsitraukti ir aktyviai dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose: „Pradėkime nuo to, kad mano mergina dirba vienoje organizacijoje, viename nedideliame Lietuvos mieste. Ir aš esu irgi įsitraukęs į tos organizacijos veiklas. Aš dalyvauju skirtinguose renginiuose, kuriuos jie organizuoja, tokiuose tarpkultūriniuose renginiuose“ (F). Taigi, bendruomeninėse organizacijose yra sudarytos galimybės tyrimo dalyviams užsiimti darbine veikla, suteikiančia jiems pilnatvės ir asmeninės emancipacijos jausmus. Pastarosios veiklos realizavimas yra imigrantų savivaldaus mokymosi prielaida.

Subkategorija: Etnokultūrinis mokymas. Imigrantai savo etnokultūrinio mokymo patirtis sieja su asmenine pedagogine kompetencija ir giliu gimtosios kultūros pažinimu bei meninės raiškos suvokimu, pajauta. Tyrimo dalyviai pasakoja, kad bendruomeninės organizacijos sudaro galimybes jiems organizuoti etnokultūrinius mokymus, jeigu jie turi asmeninių interesų ir iniciatyvų. Jie moko lietuvius savo etninių šokių, dainų, grojimo technikos, naudodami etninius instrumentus. Imigrantų teigimu, atrasti ir realizuoti save etnokultūrinio mokymo srityje jiems padėjo jų turimos meninės, etnokultūrinės, didaktinės kompetencijos: „...*man atsivėrė dar kitos durys, nes aš groju būgnu. Daug žmonių nori mokytis groti būgnais, išmolti naudotis jais; daug pilvo šokėjų dirbo su manimi, pasinaudojo mano pagalba, padėjau daugeliui pilvo šokėjų pakoreguoti kai ką jų šokių programose*“ (A). Tyrimo dalyviai akcentuoja jų etnokultūrinio mokymo organizavimo pranašumą – savosios etninės kultūros pažinimą: „*Aš mokau tikro šokio, kadangi tai yra mūsų muzika, mūsų menas, tai aš jį žinau ir išmanau geriau, negu kokie nors Lietuvos mokytojai ar Rusijos mokytojai*“ (A). Bendruomeninėse organizacijose yra sudarytos galimybės imigrantams mokytis kitus etnokultūros, panaudojant asmeninius savivaldaus mokymosi išteklius: savo žinias, įgūdžius, ekspertinę patirtį.

Subkategorija: Ugdymo ir švietimo programų poreikis. Imigrantai edukacinių programų poreikį sieja su mokymo/si veiklos realizavimu. Tyrimo dalyviai rekomenduoja bendruomeninėms organizacijoms inicijuoti naujas ugdymo ir švietimo programas, kurios padėtų realizuoti asmeninius lūkesčius, susijusius su individualiu augimu ir tobulėjimu: „*Aš manau, kad gerai, jei tokių organizacijų būtų daugiau. Jos turėtų suteikti daugiau galimybių mokytis kalbos, taip pat vykdyti (...) švietimo programas, nes mums visiems reikia save tobulinti ir gilinti žinias*“ (C). Imigrantai mano, kad švietimo ir ugdymo programų realizavimas būtų jiems naudingas, plėtojant jų profesines kompetencijas. Tyrimo dalyvių teigimu, įgytų ir patobulintų profesinių kompetencijų dėka padidėtų jų konkurencingumas darbo rinkoje: „*Imigrantams (...) ypatingai reikia suteikti tam tikrų specialių žinių, tam, kad taptų konkurencingais darbo rinkoje. Kiekvienam reikia tobulėti ir vystyti tam tikrus savo gebėjimus*“ (J). Ugdymo ir švietimo programų įgyvendinimas bendruomeninėse organizacijose sudarytų galimybes imigrantams patenkinti savirealizacijos ir profesinius poreikius. Taigi, atsiranda mokymosi visą gyvenimą poreikis, kurio patenkinimas yra susijęs su savivaldaus mokymosi realizavimo galimybėmis.

Apibendrinimas. Imigrantų savirealizacijos sritys – imigrantų užimtumas, etnokultūrinis mokymas, ugdymo ir švietimo programų realizavimo poreikis – parodo jų asmeninių ir profesinių lūkesčių realizavimo poreikį. Asmeninis pro-

aktyvumas, turimos bendrosios ir profesinės kompetencijos atskleidžia tyrimo dalyvių etnokultūrinio savivaldaus mokymo patirtis, pasirengimą savivaldaus mokymosi realizavimui ir / arba savivaldaus mokymosi realizavimą darbinėje aplinkoje, mokymosi visą gyvenimą realizavimo, dalyvaujant ugdymo ir švietimo programose, prielaidas.

3.2.2. Specialistų, dirbančių bendruomeninėse organizacijose, veiklos, skirtos tenkinti imigrantų poreikius

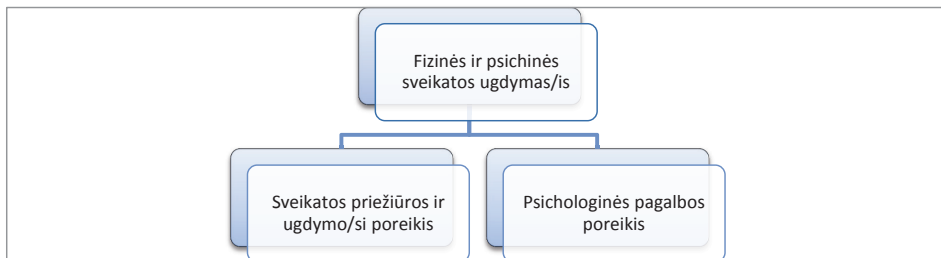
Rezultatai parodo specialistų, dirbančių bendruomeninėse organizacijose, veiklas, skirtas tenkinti imigrantų poreikius. Atlikus duomenų analizę, išskirtos 4 kategorijos (žr. 18 lentelę).

18 lentelė. *Specialistų, dirbančių bendruomeninėse organizacijose, veiklos, skirtos tenkinti imigrantų poreikius*

Kategorijos	Subkategorijos
FIZINĖS IR PSICHINĖS SVEIKATOS UGDYMAS/IS	Sveikatos priežiūros ir ugdymo/si poreikis
	Psichologinės pagalbos poreikis
SOCIALINIS UGDYMAS/IS	Specialistų pagalba, sprendžiant imigrantų socialines problemas
	Pažintinių kursų apie priimančiosios šalies teisinę sistemą poreikis
	Socialinis bendravimas su specialistais
	Profesinės integracijos poreikis
	Mokymo/si kurso „Gyvenamosios vietos pažinimas“ poreikis
ETNOKULTŪRINIS UGDYMAS/IS	Renginių, skatinančių imigrantų ir priimančiosios visuomenės bendradarbiavimą, poreikis.
	Užsiėmimų, nukreiptų į priimančiosios šalies kultūrinio pažinimo ugdymą/si, poreikis.
	Užsiėmimų, puoselėjančių imigrantų tautinį ir kultūrinį identitetą, poreikis
IMIGRANČIŲ MOTERŲ IR JŲ VAIKŲ UGDYMAS/IS	Papildomo ugdymo/si imigrantų vaikams poreikis
	Specialaus ugdymo/si imigrantų vaikams poreikis
	Užimtumo renginių moterims imigrantėms organizavimo poreikis

KATEGORIJA: FIZINĖS IR PSICHINĖS SVEIKATOS UGDYMAS/IS.

Kategorija atskleidžia imigrantų fizinės ir psichinės sveikatos ugdymo/si poreikį ir jo patenkinimo galimybes, kurios sudaro imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidas bendruomeninėse organizacijose (žr. 30 pav.).

30 pav. Fizinės ir psichinės sveikatos ugdymo/si struktūra

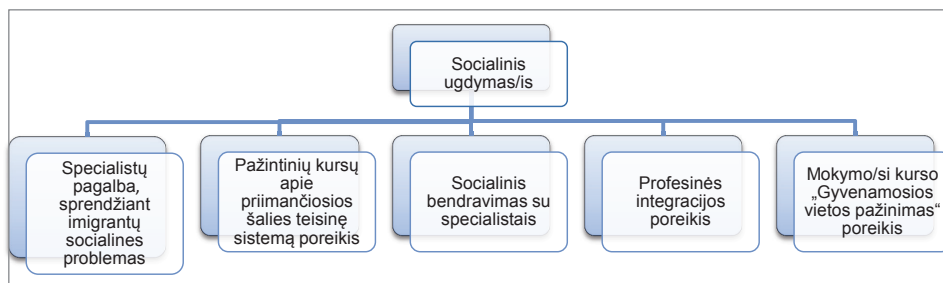
Subkategorija: Sveikatos priežiūros ir ugdymo/si poreikis. Imigrantai sveikatos priežiūros ir sveikatos ugdymo/si poreikį sieja su sveikatos problemų sprendimu ir mokymo/si galimybėmis. Tyrimo dalyviai pasakoja, kad susiduria su sveikatos problemomis, tokiomis, kaip peršalimas, galvos skausmas, kosulys. Šią problemą spręsti jie siūlo, įdarbinant sveikatos priežiūros specialistą arba gydytoją bendruomeninėse organizacijose, kuris galėtų suteikti pirminės sveikatos priežiūros paslaugas: „...*man nueiti į polikliniką daug kainuoja, tai jeigu mane apžiūrėtų toks gydytojas centre, pavyzdžiui, ir pasakytų „Gerai, tu peršalai“ arba, kai skauda galvą, kad galima būtų kreiptis“* (I). Kitas glaudžiai su sveikatos priežiūra susijęs poreikis – sveikatos ugdymo/si poreikis. Imigrantai sveikatos ugdymo/si poreikį sieja ne tik su sveikatos problemų sprendimu, bet ir su sveikatos prevencijos galimybėmis bei naujų žinių, įgūdžių įgijimu. Respondentai akcentuoja pirmosios pagalbos kursų organizavimo bendruomeninėse organizacijose aktualumą. Tyrimo dalyviai teigia, kad šiuose kursuose jie galėtų įgyti naujų teorinių ir praktinių įgūdžių. Šiame kontekste išryškėja sveikatos priežiūros specialisto ir sveikatos ugdymo/si poreikis, kurio patenkinimas sudarytų galimybes imigrantams realizuoti savivaldų mokymąsi bendruomeninėse organizacijose.

Subkategorija: Psichologinės pagalbos poreikis. Imigrantai psichologinės pagalbos poreikį sieja su psichologo – specialisto poreikiu, jo veiklos turiniu, psichologinėmis problemomis ir jų atsiradimo priežastimis. Tyrimo dalyviams reikalingas psichologas, kuris galėtų suteikti ne tik emocinę, bet ir moralinę paramą: „...*turi būti psichologas, kuris suteiktų visą psichologinę pagalbą, na, ne tik išklaustų, bet psichologas, jeigu kalbėsime būtent apie jį, jis turi suteikti jiems moralinę paramą“* (D). Respondentai, dalindamiesi vaikų ugdymo/si problemomis, pasakoja, kad jų vaikai susiduria su dvikalbystės problema. Jie teigia, kad ši problema išryškėja bendrojo lavinimo mokyklose, nes vaikai susiduria su kalbos barjeru. Tyrimo dalyviai mini, kad kalbos barjero problema sukelia neigiamus jausmus ir

vaikai patiria vienatvės, izoliacijos problemą, sąmoningai atsiskirdami nuo juos supančios socialinės aplinkos. Anot imigrantų, šiuo konkrečiu atveju psichologinė problema paveikia ne tik vaiką, bet ir jo / jos tėvus, todėl ir atsiranda psichologinės pagalbos poreikis: „...*vaikas turi dvikalbystės problemą ar kalbos barjerų, jie tarpusavyje bendrauja rusų kalba, o mokykloje bendrauja lietuvių kalba, todėl jie jaučiasi vieniši (...) jeigu tokia pagalba būtų teikiama tiek vaikams, tiek ir jų tėvams*“ (D). Šiame kontekste išryškėja psichologo, gebančio spręsti imigrantų psichologines / psichines problemas, poreikis, kurio suaktualinimas sudarytų galimybes realizuoti savivaldų mokymąsi bendruomeninėse organizacijose.

Apibendrinimas. Imigrantai siekia patenkinti savo fizinės ir psichinės sveikatos poreikius, kuriuos galima suaktualinti, realizuojant sveikatos ugdymo/si programas ir teikiant psichologinę pagalbą bendruomeninėse organizacijose. Tai reiškia, kad sveikatos priežiūros specialistai, realizuojantys sveikatos ugdymo/si programas, padėtų imigrantams spręsti fizinės sveikatos problemas, suteiktų žinių apie sveikatos prevencijos priemones, tuo tarpu psichologo teikiamos pagalbos dėka imigrantai pagerintų psichinės sveikatos kokybę. Čia išryškėja numatomas sveikatos ugdymo/si programos ir psichologinės pagalbos rezultatas – imigrantų įgalinimas spręsti sveikatos problemas, kuris gali būti sietinas su savivaldaus mokymosi galimybėmis, ieškant individualių sveikatos problemų sprendimų būdų.

KATEGORIJA: SOCIALINIS UGDYMAS/IS. Kategorija parodo imigrantų socialinio ugdymo/si poreikį ir jo suaktualinimo galimybes, kurios sudaro imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidas bendruomeninėse organizacijose (žr. 31 pav.).

31 pav. Socialinio ugdymo/si struktūra

Subkategorija: Specialistų pagalba, sprendžiant imigrantų socialines problemas. Imigrantai, atvykę į naują šalį, susiduria su kalbos barjero problema, užmegzdami ir palaikydami tarpusavio dialogą tiek su priimančiosios visuomenės piliečiais, tiek ir su įvairių institucijų atstovais. Jie nesupranta arba turi ribotą

supratimą apie priimančiosios šalies galiojančią įstatymų ir kitų teisės aktų bazę, todėl jiems iškyla nemažai problemų, susijusių su gyvenimu naujoje socialinėje aplinkoje. Tyrimo dalyviai teigia, kad bendruomeninėse organizacijose reikalingi specialistai, teikiantys socialinę pagalbą – konsultacijas, tarpininkaujantys, atstovaujantys imigrantų interesus, sprendžiant jų darbo paieškos ir įsidarbinimo, būsto paieškos ir nuomos problemas: „*Turėtų būti žmogus, kuris padėtų spręsti būsto klausimus (...) dažniausiai būna taip, kad užsienietį, atvykusį į Lietuvą, apgauna buto savininkai nuomodami jam butą. Užsienietis (...) nežino visų įstatymų ir, kaip teisingai turi būti*“ (B). Kitas pagalbos aspektas – specialistų pagalbos poreikis, parengiant ir pateikiant įvairaus pobūdžio dokumentus institucijoms, vykdančioms imigrantų legalaus gyvenimo Lietuvoje priežiūrą ir kontrolę: „...*centras galėtų šitoje srityje teikti pagalbą, kad imigrantai, kurie turi legalizuoti čia savo aukštojo mokslo diplomus, galėtų greičiau ir lengviau tai padaryti*“ (J). Specialistų teikiama pagalba – konsultavimas, tarpininkavimas, interesų atstovavimas yra orientuota į imigrantų socialinių problemų sprendimo būdus. Tai reiškia, kad ši pagalba inkorporuoja savivaldaus mokymosi išteklius ir šitaip atsiranda imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidos.

Subkategorija: Pažintinių kursų apie priimančiosios šalies teisinę sistemą poreikis. Imigrantai mokymo/si apie priimančiosios šalies teisinę sistemą poreikį sieja su mokymo/si turiniu, būdais (individualiu konsultavimu, grupiniu mokymu/si) ir gaunama nauda. Vieni tyrimo dalyviai mano, kad bendruomeninėje organizacijoje, teikiančioje pagalbą imigrantams, turėtų dirbti teisininkas, kuris paaiškintų imigrantams priimančiosios šalies teisinę sistemą. Kiti tyrimo dalyviai teigia, kad bendruomeninėse organizacijose turėtų būti organizuojami prevencinio pobūdžio užsiėmimai/ mokymai, supažindinantys imigrantus su Lietuvos teisine sistema, jos veikimo principais: „...*turi būti rengiami ir teisiniai užsiėmimai, kur žmonėms būtų aiškinami įstatymai ir jų veikimo principai, kad žmonės žinotų ir ateityje galėtų išvengti pažeidimų. Taip pat turi būti išaiškintos imigrantų teisės šioje šalyje*“ (E). Taip pat imigrantams yra aktualūs yra Lietuvos Respublikos Konstitucijos mokymai užsienio kalba: „...*galėtų būti Lietuvos Konstitucijos pamokos, bet irgi anglų kalba. Jeigu jūs siūlytumėte tokius užsiėmimus ir jie vyktų anglų kalba, tai tikrai atsirastų žmonių, kurie susidomėtų, kuriuos pritrauktumėte*“ (I). Konstitucijos mokymų poreikis yra logiškas ir pagrįstas, nes Lietuvos Respublikos įstatymai numato, kad imigrantai, norintys gauti nuolatinį leidimą gyventi Lietuvoje, turi išlaikyti LR Konstitucijos egzaminą. Taigi, pažintinių kursų apie priimančiosios šalies teisinę sistemą poreikis ir jo patenkinimas yra imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida.

Subkategorija: Socialinis bendravimas su specialistais. Imigrantai socialinį bendravimą su specialistais suvokia per asmeninių bendravimo poreikių tenkinimą ir jį sieja su pagalbos teikimo procesu. Tyrimo dalyviai, dalindamiesi gyvenimo Lietuvoje patirtimis, pasakoja, kad specialistai, dirbantys bendruomeninėse organizacijose, padeda patenkinti jų kasdieninio bendravimo poreikius. Jie sako, kad, atvykę į naują šalį, jie jaučiasi vieniši, neturi užmezgę pastovių socialinių ryšių, stokoja darbinės veiklos. Imigrantai nori dalyvauti bendroje veikloje, būti kartu, priklausyti grupei, padėti ir priimti pagalbą, palaikyti ir jausti emocinį kontaktą, o tai gali suteikti imigrantų centrų specialistai: „...*kai pradėjau lankytis Centre (...), aš dar neturėjau darbo, taigi, aš ir ateidavau reguliariai kiekvieną dieną, minutę minutėn, nes man tai buvo labai svarbu. Aš norėjau ateiti, man buvo reikalingas bendravimas*“ (D). Kitas aspektas, rodantis imigrantų socialinio bendravimo prasmę – pagalbos suteikimas. Anot respondentų, pagalbos teikimo pagrindą sudaro tarpusavio bendravimas, kurio dėka jie gali spręsti savo individualias problemas: „...*vyksta susitikimai su valstybinių institucijų darbuotojais, kai galima gauti atsakymus į rūpimus klausimus*“ (E). Galima teigti, kad bendruomeninėse organizacijose yra sudarytos galimybės imigrantams patenkinti jų socialinius poreikius ir šitaip imigrantų savanoriškas ir tikslingas bendravimas su specialistais tampa savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida.

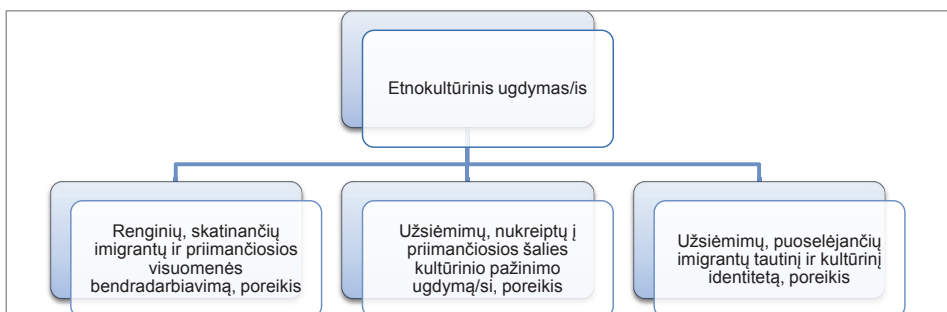
Subkategorija: Profesinės integracijos poreikis. Imigrantai profesinio mokymo/si organizavimo poreikį sieja su jų integracijos į darbo rinką problemomis. Norėdami įsidarbinti, pirmiausia jie turi atlikti savo įgyto išsilavinimo pripažinimo ir legalizavimo procedūras. Tyrimo dalyviai pasakoja, kad jų įgyta profesija ar specialybė Lietuvos darbo rinkoje dažnai būna nepaklausī. Imigrantai siūlo minėtas problemas spręsti, organizuojant profesinio mokymo arba persikvalifikavimo kursus, kurie padidintų jų ekonominės integracijos galimybes: „...*galėtų būti kursai, padedantys tobulėti profesinėje sferoje, arba persikvalifikavimo kursai, nes Lietuvoje profesinė sfera skiriasi nei Z šalyje. Z šalyje, gavus aukštąjį išsilavinimą, galima jau iš karto eiti ir ieškotis darbo; pavyzdžiui, dirbti inžinieriumi, o Lietuvoje dar būtina legalizuoti ir pavirtinti visus aukštojo mokslo diplomus*“ (J). Vienas iš pagrindinių imigrantų gyvenimo priimančiojoje šalyje tikslų – integracija į darbo rinką, todėl bendruomeninėse organizacijose turėtų būti sudarytos galimybės imigrantams patenkinti profesinės integracijos poreikį. Taigi, profesinio mokymo arba persikvalifikavimo kursų organizavimas tampa savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida.

Subkategorija: Mokymo/si kurso „Gyvenamosios vietos pažinimas“ poreikis. Imigrantai mokymo/si kurso „Gyvenamosios vietos pažinimas“ poreikį sieja su miesto pažinimo ir orientacinių įgūdžių stoka miesto erdvėje. Tyrimo dalyviai

mano, kad minėtas problemas galima spręsti, organizuojant mokymus, skirtus gyvenamosios bendruomenės geografinio pažinimo lavinimui ir tobulinimui: „... reikėtų apmokyti užsieniečius naudotis žemėlapiu, kad ir tuo pačiu Google.map. Aš pamenu, kai atvažiavau ir pirmą kartą ieškojau jūsų centro, tai klausinėjau visų, bet niekas nesugebėjo man atsakyti“ (I). Galima teigti, kad mokymo/si kurso metu imigrantai pagilintų savo geografines žinias ir orientacinius įgūdžius, kurie padidintų jų savarankiškumo ir mobilumo galimybes. Tai reiškia, kad mokymo/si kurso „Gyvenamosios vietos pažinimas“ poreikio patenkinimas, taikant išorinius mokymosi išteklius (internetines programas), tampa imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida.

Apibendrinimas. Imigrantų poreikiai susiję su kryptingo socialinio ugdymo/si realizavimu, kuris sudarytų galimybes jiems spręsti socialines problemas, patenkinti pažintinių kursų apie priimančiosios šalies teisinę sistemą, bendravimo, profesinės integracijos ir gyvenamosios bendruomenės pažinimo poreikius bendruomeninėse organizacijose. Socialinio ugdymo/si kryptių turinys atskleidžia potencialias ir realias imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo galimybes. Taigi, išryškėja ir imigrantų savivaldaus mokymosi išteklių, t. y., specialistų konsultantų, atliekančių socialinių ugdytojų vaidmenį, turinčių andragoginę darbo patirtį, gebančių integruoti individualaus, grupinio mokymo/si metodus, taikyti informacines technologijų programas imigrantų socialinio mokymo/si ir pažinimo procesuose, poreikis.

KATEGORIJA: ETNOKULTŪRINIS UGDYMAS/IS. Kategorija atskleidžia etnokultūrinių renginių ir užsiėmimų, orientuotų į abipusės integracijos proceso skatinimą, poreikį ir jo patenkinimo galimybes, kurios sudaro imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo bendruomeninėse organizacijose prielaidas (žr. 32 pav.).

32 pav. Etnokultūrinio ugdymo/si struktūra

Subkategorija: Renginių, skatinančių imigrantų ir priimančiosios visuomenės bendradarbiavimą, poreikis. Imigrantai renginių organizavimo poreikį aiškina pabrėždami renginių aktualumo ir gaunamos naudos dimensijas. Tyrimo dalyviai pasakoja, kad užsieniečiai kuria savo uždaras grupes ir šitaip atsiriboja nuo priimančiosios visuomenės. Respondentai akcentuoja šią jų atsiskyrimo nuo priimančiosios visuomenės problemą. Jie mano, kad vienas iš sprendimo būdų, skatinančių abipusės integracijos vyksmą (tiek priimančiosios visuomenės narių, tiek ir imigrantų) – tai bendruomeninių organizacijų iniciatyvos ir veiklos, orientuotos į sociokultūrinį pažinimą, tarpkultūrinę sąveiką: „...*lietuviai turi priimti užsieniečius ir tie patys užsieniečiai turi norėti integruotis. Viskas turi vykti vice versa. Nieks nekalba, kad užsieniečiai turi tapti tokie, kaip lietuviai, ar galvoti kaip lietuviai, bet jie turi perimti tam tikrus kultūrinius dalykus*“ (F). Tyrimo rezultatai rodo, kad tarpkultūrinis dialogas padeda imigrantui suvokti patį save, kitą ir supančią aplinką, ir taip pat atskleidžia jo / jos asmenybės unikalumą ir autonomiškumą, taigi, atsiranda savivaldaus mokymosi, realizuojamo bendruomeninių organizacijų aplinkoje, prielaidos.

Subkategorija: Užsiėmimų, nukreiptų į priimančiosios šalies kultūrinio pažinimo ugdymą/si, poreikis. Imigrantai, dalydamiesi asmenine patirtimi, atskleidžia priimančiosios šalies kultūrinio ugdymo/si turinį, kultūrinio pažinimo būdus, kuriuos gali panaudoti bendruomeninių organizacijų specialistai, organizuodami jų kultūrinį ugdymą. Tyrimo dalyviai sako, kad bendruomeninėse organizacijose dirbantys specialistai turėtų atlikti ugdytojo vaidmenį, patys organizuodami švietėjišką veiklą. Jie supažindintų imigrantus su Lietuvos šalimi, jos kultūra, kultūriniais ypatumais. Respondentai akcentuoja informacijos suteikimo apie Lietuvos kultūrą aktualumą jų atvykimo pradžioje: „...*galėtų būti tokie informaciniai bendro pobūdžio pirmieji susitikimai ką tik atvykusiems. Juose galėtų būti supažindinama su šalimi, šalies kultūra ir kitais dalykais, kuriuos verta žinoti vos atvykusiam imigrantui*“ (E). Jiems yra svarbios žinios apie priimančiosios šalies puoselėjamas valstybines šventes. Jie mano, kad specialistai turėtų inicijuoti užsiėmimus, skirtus nacionalinių, valstybinių švenčių pažinimui: „...*Labai svarbu, kad mes žinotume apie valstybines šventes, taigi, specialistai irgi, manau, turėtų pagalvoti apie tokių užsiėmimų organizavimą*“ (J). Imigrantai siūlo taikyti interaktyvius priimančiosios šalies pažinimo būdus, vykdant bendruomeninių organizacijų veiklas. Jų manymu, grupinių ekskursijų po miestą organizavimas galėtų būti vienu iš priimančiosios šalies pažinimo būdų. Kiti tyrimo dalyviai siūlo savo asmeninę iniciatyvą, organizuojant vaizdo filmų demonstracijas, dalijantis kultūrine ir gyvenimo skirtinguose miestuose patirtimis: „...*galima daryti video apie I, J miestus. Aš ten buvau, tai galėčiau daryti. O užsieniečiai tikrai mažai*

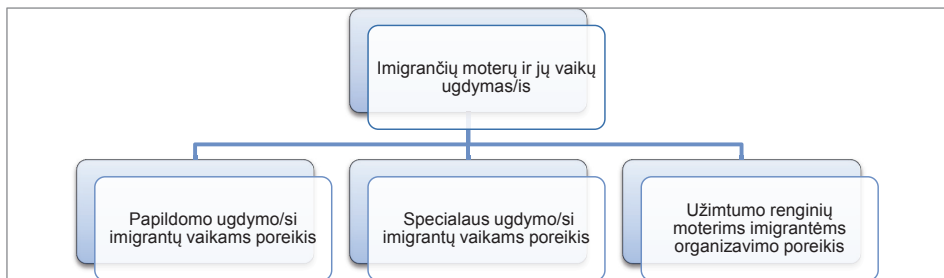
žino apie tokius miestus. Ir gali būti toks informatyvus video, kur būtų pristatyta informacija apie tą miestą“(I). Užsiėmimų, orientuotų į priimančiosios šalies kultūrinio pažinimo ugdymą/si, poreikio patenkinimas gali būti imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida. Čia išryškėja du galimi savivaldaus mokymosi realizavimo būdai. Vienas būdas – specialistų organizuojami užsiėmimai; šiuo atveju specialistai tampa savivaldaus mokymosi ištekliu. Antras būdas – imigrantų asmeninių iniciatyvų realizavimas, siekiant pasidalinti savo kultūrinio ir socialinio gyvenimo patirtimi su kitais imigrantais, taikant vaizdinę medžiagą; šiuo atveju imigranto asmeninė patirtis, pateikta vizualiniu formatu, tampa išoriniu savivaldaus mokymosi ištekliu.

Subkategorija: Užsiėmimų, puoselėjančių imigrantų tautinį ir kultūrinį identitetą, poreikis. Imigrantai užsiėmimų, nukreiptų į jų tautinio ir kultūrinio identiteto puoselėjimą, poreikį sieja su etninių grupių ir / ar bendruomenių kultūrinių pasirodymų organizavimu. Jiems yra aktualus kultūrinio identiteto palaikymas ir puoselėjimas. Tyrimo dalyviai mano, kad atskleisti kultūrinį identitetą ir nacionalinį mentalitetą yra svarbu tiek priimančiosios šalies nariams, tiek ir įvairioms imigrantų etninėms grupėms. Vienas iš jų tautinio ir kultūrinio identiteto palaikymo būdų – etninės kultūros vakarų organizavimas. Tokių renginių metu jie turėtų galimybę pristatyti savo šalį, kultūrą, jos savitumus ir išskirtinumus: *„Galėtų būti organizuojamos tam tikrų šalių dienos, bet ne tiktai pristatomas maistas pabandymui, bet ir kažkas daugiau. (...) galėtų būti video, kurią pristatytų imigrantas iš tos šalies, ir supažindintų su savo šalimi, jos tradicijomis, papasakotų daugiau*“(B). Tyrimo dalyviai nerimauja dėl vaikų ateities, kuri susijusi su tautinio, t. y., kalbinio identiteto praradimo procesu, vykstančiu priimančiojoje šalyje: *„Žiūrint į savo vaiko patirtį, galiu sakyti, kad mano vaikas jau beveik nekalba savo gimtąja kalba. Iš vienos pusės, tai labai gerai, bet iš kitos, jeigu ji užaugęs norėtų dirbti azerbaidžaniečių struktūrose, tai gali būti sudėtingiau*“(D). Užsiėmimų, puoselėjančių imigrantų tautinį ir kultūrinį identitetą, poreikio patenkinimas tampa imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida. Imigrantai, pristatantys savo šalį, kultūrą, jos savitumus, pasitelkia asmeninę patirtį, vaizdinę medžiagą, tradicinius maisto patiekalus. Šiuo atveju asmens naudojami vidiniai ir išoriniai ištekliai traktuojami kaip savivaldaus mokymosi ištekliai.

Apibendrinimas. Imigrantai siekia realizuoti etnokultūrinį ugdymą/si bendruomeninėse organizacijose. Etnokultūrinio ugdymo/si raiška sietina su renginių, skatinančių imigrantų ir priimančiosios visuomenės bendradarbiavimą, užsiėmimų, orientuotų į priimančiosios šalies kultūrinio pažinimo ugdymą/si, užsiėmimų, puoselėjančių imigrantų tautinį ir kultūrinį identitetą, poreikiais. Pastarųjų veiklų realizavimas parodo savivaldaus mokymosi realizavimo galimybes bendruome-

ninėse organizacijose, kurios inkorporuoja tikslingą socialinį ir kultūrinį dialogą. Imigrantai, atvykę į naują šalį, susiduria su gyvenimo priimančiojoje šalyje sunkumais ir naujomis gyvenimo patirtimis, kurias įveikti gali padėti jų vidiniai (kultūrinio ir socialinio gyvenimo patirtis) ir išoriniai savivaldaus mokymosi ištekčiai (vaizdinė medžiaga, tradiciniai maisto patiekalai), taikomi etnokultūrinio pažinimo veiklose. Taigi, savivaldaus mokymasis gali būti vienas iš būdų, kurio dėka galima siekti pokyčių, sprendžiant imigrantų sociokultūrinės integracijos problemas, kylančias jų asmeninėje ir visuomeninėje aplinkose.

KATEGORIJA: IMIGRANČIŲ MOTERŲ IR JŲ VAIKŲ UGDYMAS/IS. Kategorija parodo imigrančių moterų ir jų vaikų ugdymo/si poreikį ir jo suaktualinimo galimybes, kurios sudaro prielaidas imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimui bendruomeninėse organizacijose (žr. 33 pav.).

33 pav. Imigrančių moterų ir jų vaikų ugdymo/si struktūra

Subkategorija: Papildomo ugdymo/si imigrantų vaikams poreikis. Imigrantės moterys papildomo ugdymo/si realizavimo poreikį sieja su jų vaikų kultūrinių vertybių puoseleėjimu, turiningo laisvalaikio praleidimu, socializacijos galimybėmis. Tyrimo dalyvės pasakoja, kad bendruomeninėse organizacijose yra organizuojami piešimo, rankdarbių gamybos užsiėmimai, tačiau papildomo ugdymo/si galimybės yra ribotos. Respondentės mano, kad bendruomeninių organizacijų specialistai turėtų plėtoti veiklas, skatinančias jų vaikų kultūrinį pažinimą ir ugdymą/si, t.y., formuotų vertybines nuostatas, kultūrinį akiratį, ugdytų komunikacinius, meninius gebėjimus, kūrybinę raišką: „Piešimas man tikrai labai patinka arba kažkokių rankdarbių gamyba, bet turėtų būti ne tik tai (...) pavyzdžiui, kurti kokį spektaklį, kokį vaidinimą sugalvoti ir su vaikais vaidinti“(D). Kitas svarbus aspektas yra užsiėmimų, skirtų imigrantų vaikams, organizavimo poreikis tais atvejais, kai jų tėvai dalyvauja valstybinės kalbos mokymuose, konsultuojasi su specialistais: „...metu, kai tėvai turi konsultacijas, su tuo vaiku kažkas pabūtų, su juo užsiimtų“(K). Bendruomeninių organizacijų veiklų plėtros kontekste išryškėja

specialisto, galinčio organizuoti imigrantų vaikų papildomą ugdymą/si, priežiūrą ir užimtumą, poreikis, kurio patenkinimas sudarytų galimybes imigrantų vaikams realizuoti savivaldų mokymąsi bendruomeninėse organizacijose.

Subkategorija: Specialaus ugdymo/si imigrantų vaikams poreikis. Imigrantės moterys specialaus ugdymo/si jų vaikams organizavimo poreikį sieja su jų vaikų kalbos barjero, dvikalbystės problemomis ir jų sprendimo būdais. Tyrimo dalyvių teigimu, aktuali – kompleksinė specialistų pagalba imigrantų vaikams, turintiems dvikalbystės problemų. Jos sako, kad šią pagalbą turėtų teikti logopedas, psichoterapeutas, specialusis pedagogas. Respondentės mano, kad specialistų teikiamos pagalbos dėka galėtų būti lavinami ir ugdomi vaikų intelektualiniai gebėjimai: „... vaikai turi kalbos barjerų ne tik rusų ar anglų arba ir kitų kalbų, reikia stengtis kviešti tokius specialistus, kaip logopedai, vaikų psichoterapeutai, specialieji pedagogai, kurie galėtų tiems vaikams skirti kažkokį laiką ir suteikti jiems tam tikrą informaciją, žinių apmąstymui, jų protiniam vystymuisi“ (D). Specialaus ugdymo/si imigrantų vaikams poreikio patenkinimas gali būti imigrantų vaikų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida. Šiuo atveju kompleksinė specialistų pagalba, inkorporuojanti specialistų žinias, teikiamą informaciją, konsultacijas, gali būti traktuojama kaip savivaldaus mokymosi ištekliai.

Subkategorija: Užimtumo renginių moterims imigrantėms organizavimo poreikis. Moterys imigrantės užimtumo renginių organizavimo poreikį sieja su jų užimtumo problema ir saviraiškos stoka naujoje gyvenamojoje vietoje. Tyrimo dalyvės minėtas problemas siūlo spręsti, organizuojant edukacinius užimtumo renginius mamoms, auginančioms vaikus, namų šeimininkėms. Respondentės sako, kad šių renginių metu galėtų būtų sudarytos galimybės mokytis rankdarbių, kulinarijos meno subtilybių: „...vieną dieną galima organizuoti kokio nors patiekalo vakarą ar kokios nors kulinarinės technikos arba siuvinėjimo technikos ar mezgimo, tai yra to, ko moterys nemoka“ (D). Jos mano, kad dalyvavimas užimtumo renginiuose gali būti naudingas ne tik dėl sudarytų naujų mokymosi galimybių, bet ir jų asmeninės saviraiškos galimybių: „... esmė tai, kad moterys galėtų pasiaukoti (save skirti) kažkam, galėtų save atskleisti“ (D). Galima teigti, kad užimtumo renginių moterims imigrantėms organizavimo poreikio patenkinimas gali būti jų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida. Čia išryškėja galimi savivaldaus mokymosi momentai: mokymosi motyvas – asmeninis mokymasis bendruomeninėje organizacijoje ir numatomas mokymosi rezultatas – asmeninė saviraiška.

Apibendrinimas. Bendruomeninės organizacijos turi būti pasirėngusios patenkinti atskirų imigrantų socialinių grupių poreikius, t. y., jos turėtų organizuoti papildomą ir specialųjį ugdymą/si imigrantų vaikams, užimtumo renginius mote-

rims imigrantams. Papildomo ugdymo/si realizavimas pagerintų imigrantų vaikų kultūrinės socializacijos galimybes, o specialusis ugdymas sudarytų sąlygas spręsti imigrantų vaikų mokymosi problemas, kurias sukelia imigracijos ir integracijos procesai. Kitas svarbus momentas – imigrančių moterų užimtumo poreikių tenkinimas bendruomeninėse organizacijose, realizuojant mokymo/si veiklą. Šiuo atveju užimtumo renginiai inkorporuoja savivaldaus mokymosi komponentus, tokius, kaip savivaldaus mokymo/si tikslas – buitinio gyvenimo įgūdžių įgijimas ir savivaldaus mokymosi rezultatų raiškos dimensija – asmeninė saviraiška.

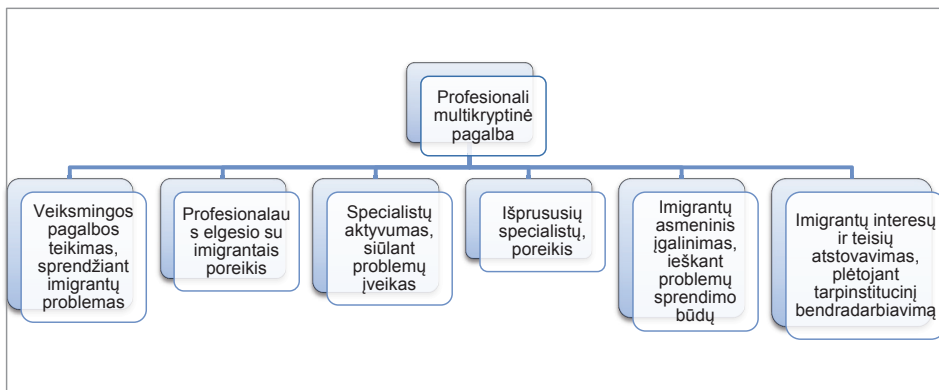
3.2.3. Bendruomeninėse organizacijose dirbančių specialistų pagalba imigrantams

Šio poskyrio rezultatai atskleidžia bendruomeninių organizacijų specialistų teikiamos ir teiktinos pagalbos imigrantams pobūdį. Atlikus duomenų analizę, išskirtos 2 kategorijos (žr. 19 lentelę).

19 lentelė. Bendruomeninėse organizacijose dirbančių specialistų pagalba imigrantams

Kategorijos	Subkategorijos
PROFESIONALI MULTIKRYPTINĖ PAGALBA	Veiksmingos pagalbos teikimas, sprendžiant imigrantų problemas
	Profesionalaus elgesio su imigrantais poreikis
	Specialistų aktyvumas, siūlant problemų įveikas
	Išprususių specialistų poreikis
	Imigrantų asmeninis įgalinimas, ieškant problemų sprendimo būdų
	Imigrantų interesų ir teisių atstovavimas, plėtojant tarpinstitucinį bendradarbiavimą
DIFERENCIJUOTI UŽSIĖMIMAI IMIGRANTŲ MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ REALIZAVIMUI	Specialiųjų pedagogų pagalba suaugusiems mokytis
	Ugdomųjų seminarų gyvenimo priimančiojoje šalyje klausimais organizavimas, pasitelkiant išorinius konsultantus
	Psichologo dalyvavimas organizuojamuose renginiuose, lavinant imigrantų savęs pažinimo įgūdžius
	Konsultacijų įsidarbinimo klausimais teikimas, ugdant imigranto pasitikėjimą savimi

KATEGORIJA: PROFESIONALI MULTIKRYPTINĖ PAGALBA. Profesionalios multikryptinės pagalbos organizavimo aktualumas atskleidžia numanomas savivaldaus mokymosi strategijas, sprendžiant imigrantų gyvenimo naujoje socialinėje aplinkoje problemas (žr. 34 pav.).

34 pav. Profesionalios multikryptinės pagalbos struktūra

Subkategorija: Veiksmingos pagalbos teikimas, sprendžiant imigrantų problemas. Imigrantai veiksmingos pagalbos teikimą sieja su pagalbos poreikio nustatymo, pagalbos planavimo ir tinkamų intervencijų taikymo integralumu, specialistų asmeninėmis savybėmis. Tyrimo dalyviai mano, kad pagalba turėtų būti pasiekiamą ir teikiama tiems, kuriems labiausiai jos reikia: „...*Aš galiu pasakyti labai trumpai ir aiškiai: tiems, kurie nori, kad jiems padėtų, tiems reikia padėti, o tiems, kurie nenori, tai tada nereikia lįsti į jų reikalus, palikti juos veikti pačius*“ (G). Respondentai sako, kad yra neįmanoma patenkinti visų poreikius. Jiems vienas iš galimų pagalbos poreikio įvertinimo ir planavimo būdų (kuris galėtų būti taikomas bendruomeninėse organizacijose) yra „kolektyvinis naujų idėjų svarstymas“. Tyrimo dalyviai akcentuoja jų individualios situacijos įvertinimo ir tinkamų pagalbos intervencijų taikymo integralumo galimybes teikiant pagalbą: „...*Iš tikrųjų specialistas turi labai pajauti situaciją ir suprasti, ar čia jau tas atvejis, kada reikalingas įsikišimas iš išorės, ar tiesiog leisti būti tai situacijai, kokia ji yra*“ (B). Svarbus pagalbos teikimo komponentas – specialistų nuoširdumas, o ne darbas, orientuotas į rezultatų siekimą ir vykdymą: „...*Tiesiog pasiūlyti savo pagalbą, bet nesiekti rezultatų. Su tokiu specialistu aš jausčiausi ramiai, saugiai. Tai įgalintų mane pačiam imtis veiksmų, jeigu aš matyčiau, kad tas specialistas tikrai nuoširdžiai nori man padėti*“ (B). Tyrimo dalyviai tiki, kad nuoširdi pagalba sukuria pasitikėjimo santykius tarp specialisto ir imigranto ir skatina juos kreiptis pagalbos. Taigi, veiksmingos pagalbos teikimas – savivaldaus mokymosi strategija, įgalinanti imigrantus savarankiškai spręsti jų gyvenimo priimančiojoje šalyje problemas.

Subkategorija: Profesionalaus elgesio su imigrantais poreikis. Imigrantai profesionalų elgesį sieja su specialistų bendravimo įgūdžiais, neformaliu bendravimu, pačių specialistų asmeniniu pozityvumu pagalbos teikimo proceso metu. Tyrimo dalyvių manymu, pagalbą teikiantys specialistai turėtų būti dėmesingi klausytojai: „...*Aš noriu tik pasikalbėti, būti išklaustas – tik tiek. Taigi, pats svarbiausias dalykas, kad specialistai nepamirštų, kad jie yra tam, kad tiesiog klausytųsi užsieniečio*“ (B). Jie teigia, kad specialistai turėtų bendrauti neformaliu būdu. Tada jie jaustųsi esantys grindžiamoje pasitikėjimu ir saugioje aplinkoje: „*Kartais gerai palikti nuošalyje visus formalumus ir formalų bendravimą, kad tas žmogus nesijaustų įsitemęs, o labiau atsipalaiduotų, įgautų pasitikėjimo*“ (B). Pasak respondentų, specialistai, dirbantys bendruomeninėse organizacijose, turėtų parodyti asmeninę iniciatyvą ir pozityvumą imigrantų atžvilgiu, t. y., turėtų nuoširdžiai domėtis jų gyvenimu, palaikyti nuolatinius tarpusavio ryšius: „*Taip pat tie specialistai turi visada palaikyti ryšį su žmonėmis, kurie ateina į centrą: ar tai ateitų mokytis lietuvių kalbos, ar į kokį kultūrinį renginį, bet visada reikia stengtis palaikyti ryšius ir domėtis tuo žmogumi, kuris ateina. Nes užsieniečiai neturi draugų ir pažįstamų ir jiems reikia žmonių, kuriems jie rūpėtų*“ (D). Tyrimo dalyviai specialistų profesionalumą sieja ne tik su specialistų profesine, bet ir socialine kompetencija: „*Žmonės, kurie dirba, man, pirmiausia, jie privalo būti profesionalai toje srityje, [išmanyti] tai, ką jie daro, ir jie turi sąveikauti su žmonėmis čia*“ (C). Profesionalus specialistų elgesys, pasireiškiantis neformaliu bendravimo būdu – savivaldaus mokymosi strategija, skatinanti imigrantus asmeniškai ieškoti tinkamų problemų sprendimų jiems patikimoje ir saugioje aplinkoje.

Subkategorija: Specialistų aktyvumas, siūlant problemų įveikas. Imigrantai bendruomeninių organizacijų specialistų aktyvumą sieja su alternatyvių problemų įveikos strategijų ir naujų pagalbos būdų paieška bei pasiūla. Tyrimo dalyviai mano, kad specialistai turėtų padėti spręsti jų individualias problemas, siūlydami alternatyvius pagalbos būdus: „*Jie turėtų mokėti parodyti daugiau pasirinkimo galimybių. Jeigu aš kažko klausiu, tai specialisto atsakymas turėtų pasiūlyti man keletą galimybių, keletą variantų, o ne vieną*“ (B). Respondentai tikisi iš bendruomeninių organizacijų specialistų sulaukti naujų idėjų, naujų galimybių esamai problemai spręsti: „...*mes, užsieniečiai, ateiname čia, nes ieškome kažko naujo, mes galbūt norim naujos idėjos, ieškome ir laukiame naujos galimybės, ką daryti. Taigi, štai apie ką aš kalbu, apie tą naują idėją, kurią specialistas galėtų mums, man pasiūlyti*“ (B). Taigi, specialistų aktyvumas sprendžiant problemas – savivaldaus mokymosi strategija, kuriai būdingas tarpusavio bendravimas su imigrantu, ieškant alternatyvių problemos sprendimų būdų.

Subkategorija: Išprususių specialistų poreikis. Imigrantai išprususių specialistų poreikį sieja su šių specialistų turimos gyvenimiškos patirties, profesinės ir tarpkultūrinės kompetencijos poreikiu. Tyrimo dalyvių teigimu, bendruomeninėse organizacijose turėtų dirbti specialistai, turintys gyvenimiškos patirties, t. y., patys susidūrę ir įveikę gyvenimiškas problemas. Respondentai mano, kad gyvenimiška patirtis yra tiesiogiai susijusi su specialisto profesine kompetencija: „...*specialistas turi būti stiprus žmogus, turintis sukaupęs daug gyvenimiškos patirties ir dėl to galintis dar geriau mums padėti*“(B). Jie akcentuoja specialistų, dirbančių bendruomeninėse organizacijose, profesinės kompetencijos aktualumą. Imigrantų tvirtinimu, specialistai, teikiantys pagalbą bendruomeninėse organizacijose, turi gebėti taikyti įvairius imigrantų pažinimo ir pagalbos metodus, atsižvelgiant į kliento asmeninę situaciją: „*Ir kad patys specialistai turėtų daugiau psichologijos žinių. Kad mokėtų dirbti su skirtingais žmonėmis skirtingais būdais. Jie turi suvokti, ką aš noriu daryti, ar ko nenoriu*“(Y). Kitas aspektas – specialistų streso valdymo įgūdžių svarba, teikiant pagalbą: „*Reikia mokėti susigaudyti stresinėse situacijose, greitai reaguoti*“(B). Tyrimo dalyviai specialistų, dirbančių su imigrantais, profesinę kompetenciją sieja su tolerancijos puoselėjimu. Jie mano, kad tolerancija ir jos ugdytas yra vienas iš svarbiausių profesionalumo kriterijų ir viena iš prioritetinių profesinės kompetencijos plėtros sričių: „*Aš manau, kad pats svarbiausias dalykas, kurį turi turėti ir ugdytis specialistas, dirbantis tokia centre, yra tolerancija*“(C). Tyrimo dalyviai pažymi, kad specialistai dirbantys su imigrantais, turėtų gebėti laisvai bendrauti užsienio kalbomis. Jie išryškina tarpkultūrinio bendravimo įgūdžių poreikio aktualumą pagalbos teikimo proceso metu: „...*reikia mokėti bendrauti skirtingomis kalbomis, atsakyti į interesantų klausimus. Taigi, reikia gebėjimo dirbti tokioje multikultūrinėje aplinkoje su daug žmonių*“(B). Šiame kontekste išryškėja išprususių specialistų poreikis, neatsiejamas nuo jų asmeninės gyvenimiškos patirties savirefleksijos ir profesinės bei tarpkultūrinės kompetencijų tobulinimo galimybių. Tai reiškia, kad išprususių specialistų poreikio patenkinimas gali būti aplinkybė, skatinanti imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimą bendruomeninėse organizacijose.

Subkategorija: Imigrantų asmeninis įgalinimas, ieškant problemų sprendimo būdų. Imigrantai asmeninį įgalinimą sieja su savo asmenybės pažinimu. Tyrimo dalyviai mano, kad pagalbos organizavimo procese turi dalyvauti ne tik specialistas, tačiau ir pats imigrantas. Jie pripažįsta, kad imigrantas turi pasitelkti savo asmeninę iniciatyvą, pats ieškoti tinkamų problemos sprendimo būdų. Pagalbos išteklių lokalizuojami jų santykiuose su pačiu savimi ir šiuo atveju asmeninis pažinimas, per savirefleksiją, jiems suteikia stiprybės, galios ieškoti sprendimų ir juos priimti. Taigi, imigrantai gali rasti tinkamiausius savo problemos sprendimo

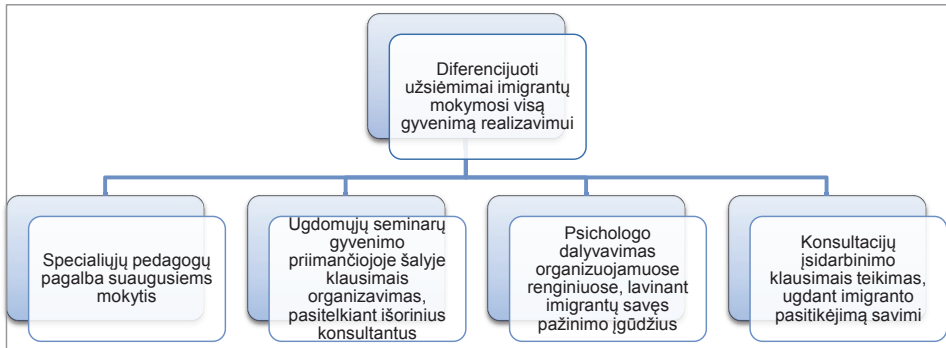
būdas: „...aš sakau, kad asmuo, save geriausiai pažinodamas, geriausiai žino, kaip sau padėti ir kur ieškoti išeičių. Ir žmogus suras“ (B). Imigrantų asmeninis įgalinimas, ieškant tinkamų problemų sprendimo būdų, yra susijęs su pagalbos santykių modeliu, skatinančiu jų asmeninį pažinimą per savirefleksiją. Tai reiškia, kad savirefleksija yra įgalinimo komponentas, o asmeninis įgalinimas – savivaldaus mokymosi strategija.

Subkategorija: Imigrantų interesų ir teisių atstovavimas, plėtojant tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Imigrantai savo interesų ir teisių atstovavimą tarpinstituciniu lygmeniu sieja su bendruomeninių organizacijų bendradarbiavimo galimybėmis. Tyrimo dalyviai, dalindamiesi savo asmenine patirtimi, teigia, kad jų interesų ir teisių atstovavimas padeda sumažinti patiriamą frustraciją ir stresą, kreipiantis pagalbos į valstybines institucijas. Jie susiduria su kalbos barjero problema, kreipdamiesi pagalbos valstybinių institucijų lygmeniu, todėl jaučiasi nesaugiai; taip pat stokoja pasitikėjimo savo jėgomis, nes jaučia nerimą, baimę dėl turimo užsieniečio statuso: „...darbuotojai turėtų (...) palydėti į tam tikras institucijas, nes, kai eini vienas, tai yra labai nejauku ir nežinai, ar suprasi, ar įstengsi pats susitvarkyti. O dar esi užsienietis, tai viskas vis tiek kitaip ir nesijauti labai drąsiai“ (B). Bendruomeninių organizacijų vykdomas jų interesų ir teisių atstovavimas ne tik padeda spręsti imigrantų individualias problemas, bet tuo pat metu šios organizacijos gali užmegzti ir palaikyti tarpinstitucinio bendradarbiavimo tinklus: „...tokia organizacija, kaip jūsų arba kitos, atlieka jungiamosios grandies vaidmenį, ji yra palaikančioji ir jungiančioji“ (C). Kitas svarbus aspektas – nevyriausybinių organizacijų, veikiančių migracijos srityje, konkurencijos problema. Tyrimo dalyviai tvirtina, kad būtina plėtoti bendradarbiavimo galimybes tarp nevyriausybinių organizacijų, nes šiuo atveju pagalba taptų pasiekiamesnė ir sutelktesnė imigrantų integracijos problemų sprendimo atžvilgiu: „...organizacijos turėtų dirbti kartu, bet ne vienam centrui konkuruojant su kitu, tam, kad pritrauktumėte daugiau žmonių. Reikia dirbti kartu, nes turite tą patį tikslą, tą pačią tikslinę grupę“ (C). Imigrantų interesų ir teisių atstovavimas, nukreiptas į jų patiriamos frustracijos, streso mažinimą, saugumo jausmo suteikimą, yra viena iš savivaldaus mokymosi strategijų, kuriai būdingos problemų sprendimo galimybės, pagrįstos mokymosi iš patirties ir „čia ir dabar“ principais.

Apibendrinimas. Profesionalios multikryptinės pagalbos organizavimo pobūdis atskleidė savivaldaus mokymosi strategijas: veiksmingos pagalbos teikimą, sprendžiant imigrantų problemas, specialistų aktyvumą, siūlant problemų įveikas, asmeninį įgalinimą, ieškant problemų sprendimų būdų, interesų ir teisių atstovavimą, plėtojant tarpinstitucinį bendradarbiavimą, kurių taikymas nukreiptas į imigrantų asmeninių problemų sprendimų paiešką. Profesionalios multikryptinės

pagalbos proceso organizavimo pobūdis parodė specialistų profesinės kompetencijos tobulinimo poreikį. Tai reiškia, kad specialistų, dirbančių bendruomeninėse organizacijose, profesinė veikla ir kompetencija gali būti esminė sąlyga, sprendžiant imigrantų problemas, skatinanti jų savivaldaus mokymo/si realizavimą. Šiuo atveju savivaldaus mokymosi strategijos esminė dimensija gali būti nuolatinė specialisto ir imigranto socialinė interakcija, inkorporuojanti gyvenimo problemas ir jų įveikos reflektyviąją praktiką.

KATEGORIJA: DIFERENCIJUOTI UŽSIĖMIMAI IMIGRANTŲ MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ REALIZAVIMUI. Diferencijuoti užsiėmimai, skatinantys imigrantų mokymosi visą gyvenimą poreikio suaktualinimą bendruomeninėse organizacijose, parodo numanomas savivaldaus mokymosi strategijas, sprendžiant imigrantų mokymosi ir gyvenimo naujoje socialinėje aplinkoje problemas (žr. 35 pav.).

35 pav. Diferencijuotų užsiėmimų imigrantų mokymosi visą gyvenimą realizavimui struktūra

Subkategorija: Specialiųjų pedagogų pagalba suaugusiems mokyti. Imigrantai specialiųjų pedagogų pagalba suaugusiems mokyti aktualumą ir poreikį sieja su jų mokymosi problemomis. Tyrimo dalyviai pasakoja, kad jų socialinėse grupėse atsiranda tokių asmenų, kurie neturi pagrindinio ir/ar vidurinio išsilavinimo. Tokie žmonės stokoja bendrojo ir kultūrinio raštingumo ir susiduria su kalbos valdymo problemomis – asmeninės raidos problemomis. Taip išryškėja ne tik specialiųjų pedagogų pagalba suaugusiems mokyti aktualumas ir poreikis, tačiau ir imigrantų mokymosi mokyti aktualumas ir poreikis: „...jeigu žmogus yra nebaigęs vidurinės mokyklos, nemoka nei rašyti, nei skaityti ir negali visiškai savęs išreikšti, jam reikalinga (...) specialisto pagalba“ (D). Suaugusių imigrantų mokymosi problemos gali būti sprendžiamos, teikiant specialiąją pedagoginę pagalbą, kuri gali būti traktuojama

kaip savivaldaus mokymosi strategija. Šiai strategijai būdinga, kad imigrantai gali naudotis specialistų – mentorių mokymosi ištekliais, tad atsiranda imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida bendruomeninėse organizacijose.

Subkategorija: Ugdomųjų seminarų gyvenimo priimančiojoje šalyje klausimais organizavimas, pasitelkiant išorinius konsultantus. Imigrantai ugdomųjų seminarų organizavimo poreikį sieja su jų gyvenimo priimančiojoje šalyje problemomis ir galimais sprendimo būdais. Imigrantai, atvykę į naują šalį, stokoja informacijos įvairiais gyvenimo aspektais: kokia yra viešoji tvarka, kaip veikia švietimo sistema, sveikatos apsaugos sistema. Tyrimo dalyviai teigia, kad bendruomeninių organizacijų realizuojamų veiklų kontekste aktualūs ir naudingi būtų teminiai seminarai gyvenimo priimančiojoje šalyje klausimais. Tokio pobūdžio užsiėmimus galėtų vesti išoriniai konsultantai, t. y., specialistai, dirbantys konkrečiose srityse. Respondentai pažymi, kad jiems būtų naudinga viešosios tvarkos specialisto paskaita, kurios metu jie galėtų sužinoti savo teises ir pareigas, susidūrus su policijos pareigūnais, galėtų gauti informaciją apie pagalbą teikiančias institucijas, turint reikalų su teisėsaugos organais. Kitas svarbus aspektas – sveikatos apsaugos specialisto informaciniai mokymai, supažindinantys imigrantus su priimančiosios šalies sveikatos apsaugos sistema, jos struktūra, veikimo ir organizavimo principais, aktualumas: „...*pasikviesti asmenį, dirbantį sveikatos apsaugos sistemoje, kuris irgi suteiktų informaciją, kaip gyventi žmogui, neturinčiam sveikatos draudimo, ką tokiu atveju daryti, kaip galima gauti tą draudimą*“ (G). Tyrimo dalyviai sako, kad jiems svarbu yra žinoti Lietuvos švietimo sistemos ypatumus, nes jų vaikai turės adaptuotis priimančiosios šalies ugdymo/si sistemoje: „...*pristatyti Lietuvos švietimo sistemą, suteikti (...) žinių, kaip ir kas čia vyksta, kur kreiptis (...) vaikas auga ir reiks eiti į mokyklą*“ (K). Imigrantai siekia tikslingai įgyti žinių, gauti praktinių patarimų teisės, švietimo, sveikatos apsaugos klausimais. Tai reiškia, kad ugdomųjų seminarų gyvenimo priimančiojoje šalyje klausimais jiems organizavimas, pasitelkiant išorinius konsultantus, gali būti savivaldaus mokymosi strategija.

Subkategorija: Psichologo dalyvavimas organizuojamuose renginiuose, lavinant imigrantų savęs pažinimo įgūdžius. Imigrantai psichologo dalyvavimą organizuojamuose renginiuose sieja su jų asmeninio pažinimo poreikiu. Jie teigia, kad psichologo dalyvavimas renginių metu yra aktualus. Tyrimo dalyviai mano, kad psichologas galėtų juos supažindinti, įvertinti dalyvavimo motyvaciją, psichologinį nusiteikimą, taikant savęs pažinimo ugdymo/si technikas: „...*būtų gerai, jei renginių metu dalyvautų (...) psichologai, kurie žinotų, ar aš noriu dalyvauti toje veikloje ar ne, ir galėtų padėti suprasti save, paanalizuoti*“ (Y). Psichologiniai

metodai, taikomi organizuojamuose renginiuose, gali būti savivaldaus mokymosi strategija, nukreipta į imigrantų asmeninį pažinimo skatinimą.

Subkategorija: Konsultacijų įsidarbinimo klausimais teikimas, ugdant imigranto pasitikėjimą savimi. Imigrantai konsultacijų įsidarbinimo klausimais teikimą sieja su jų asmeninio pasitikėjimo savimi ugdymo/si galimybėmis. Tyrimo dalyviai sako, kad jiems reikalinga ne tik pagalba rengiant gyvenimo aprašymus, tačiau ir informacija apie siūlomas darbo vietas. Įsidarbinimo konsultacijos yra pagalbos teikimo būdas, skirtas asmenims, praradusiems ne tik darbą, bet ir įsidarbinimo viltį. Respondentai įsitikinę, kad įsidarbinimo konsultacijų tikslas turėtų būti nukreiptas į jų įgalinimą, naujų galimybių darbo rinkoje paiešką, profesinių lūkesčių formavimą, ugdant asmeninį pasitikėjimą savo jėgomis: „...vyktų (...) įsidarbinimo konsultacijos, (...) pagalba, parama, kad žmogus, praradęs darbą, ilgainiui vėl atgautų pasitikėjimą ir pajustų savo vertę darbo rinkoje. Specialisto užduotis – rasti būdus, kaip padėti lankytojui atskleisti savo gebėjimus“ (J). Tai gi, konsultacijų įsidarbinimo klausimais teikimas, ugdant imigranto pasitikėjimą savimi, gali būti savivaldaus mokymosi strategija, kuriai būdinga imigrantų asmeninės savirefleksijos taikymas konsultacijų proceso metu.

Apibendrinimas. Imigrantų poreikiai ir lūkesčiai yra susiję su pagalbos teikimu mokymo/si proceso metu ir ugdomaisiais renginiais ir užsiėmimais bei veiklomis, skatinančiomis imigrantų asmeninio pažinimo ir pasitikėjimo raišką. Savivaldaus mokymosi strategijos pasireiškia mokymosi veiklomis, kurios orientuotos į imigrantų asmeninės, pilietinės, socialinės ir profesinės kompetencijų tobulinimą, skatina juos tikslingai mokytis visą gyvenimą. Tai reiškia, kad imigrantai gali spręsti integracijos problemas priimančiojoje šalyje, taikydami savivaldaus mokymosi strategijas ir taip pagerinti savo gyvenimo kokybę.

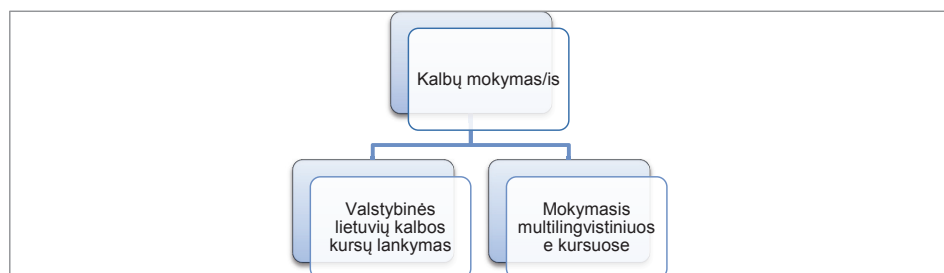
3.2.4. Bendruomeninių organizacijų vykdomos veiklos ir užsiėmimai imigrantams

Rezultatai reflektuoja bendruomeninių organizacijų vykdomas veiklas ir užsiėmimus, kuriuose dalyvauja imigrantai. Atlikus duomenų analizę, išskirtos 3 kategorijos (žr. 20 lentelę).

20 lentelė. Bendruomeninių organizacijų vykdomos veiklos ir užsiėmimai, kuriuose dalyvauja imigrantai

Kategorijos	Subkategorijos
KALBŲ MOKYMAS/IS	Valstybinės lietuvių kalbos kursų lankymas
	Mokymasis multilingvistiniuose kursuose
ETNOKULTŪRINAI RENGINIAI, SKATINANTYS IMIGRANTŲ SOCIOKULTŪRINĘ INTEGRACIJĄ	Priimančiosios šalies istorijos ir kultūros pažinimą skatinantys užsiėmimai imigrantams
	Imigrantų, gyvenančių priimančiojoje šalyje, organizuojami etnokultūriniai renginiai
	Dalyvavimas kultūrinį sąmoningumą skatinančiuose renginiuose
PILIETINIS UGDYMAS/IS	Užsiėmimai imigrantams apie priimančiosios šalies valstybės ir visuomenės pažinimą
	Imigrantų savanoriška veikla, skatinanti mokymosi poreikio patenkinimą

KATEGORIJA: KALBŲ MOKYMAS/IS. Kalbų mokymosi užsiėmimai, kuriuose dalyvauja imigrantai, inkorporuoja savivaldaus mokymosi realizavimo aplinkybes ir strategijas (žr. 36 pav.).

36 paveikslas. Kalbų mokymo/si struktūra

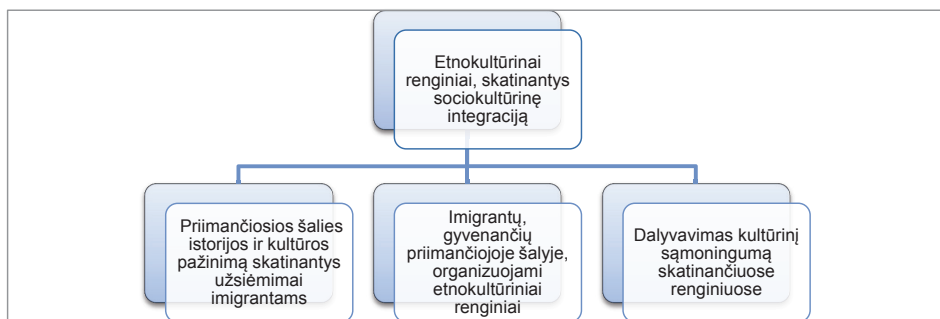
Subkategorija: Valstybinės lietuvių kalbos kursų lankymas. Imigrantai noriai lanko valstybinės kalbos užsiėmimus. Jie teigia, kad organizuojami lietuvių kalbos kursai tenkina jų, kaip besimokančiųjų, poreikius: „...dalyvauju lietuvių kalbos užsiėmimuose. Mūsų užsiėmimai labai apgalvoti ir gerai struktūruoti“ (J). Čia pastebėtina sąsaja su anksčiau analizuota kategorija. Vieni tyrimo dalyviai akcentuoja ribotą dalyvavimą lietuvių kalbos pamokose, nes lietuvių kalbos mokytuoja stokoja profesinės kompetencijos. Kiti tyrimo dalyviai jaučia pasitenkinimą valstybinės kalbos mokymo/si organizavimu. Rezultatai atskleidžia, kad imigrantų aktyvumas ir pasitenkinimas valstybinės kalbos mokymo/si priklauso nuo konkrečios bendruomeninės organizacijos požiūrio į teikiamų paslaugų kokybę, kuri sietina besimokančiųjų poreikių patenkinimu, valstybinės kalbos mokymo/

si proceso organizavimu, asmeniniais besimokančiųjų mokymo/si rezultatais. Lietuvių kalbos mokymo/si patirtys skirtingos, nes jos įgytos skirtingose bendruomeninėse organizacijose. Iš tyrimo duomenų analizės konteksto akivaizdu, kad imigrantai noriai lanko tuos lietuvių kalbos užsiėmimus, kurie suteikia asmeninį pasitenkinimą mokymosi veikla. Tokiu atveju atsiranda palankios aplinkybės imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimui valstybinės kalbos pamokose, o lietuvių kalbos mokymasis tampa savivaldaus mokymosi strategija.

Subkategorija: Mokymasis multilingvistiniuose kursuose. Bendruomeninėse organizacijose imigrantams yra sudarytos galimybės mokytis italų, anglų, rusų kalbų. Tyrimo dalyviai sako, kad bendruomeninių organizacijų aplinka - tai jų mokymo/si aplinka: „*Visų pirma, aš čia mokausi. Mokausi lietuvių, italų ir anglų kalbų*“ (K). Imigrantai savanoriškai ir tikslingai dalyvauja užsienių kalbų mokymesi. Taigi, atsiranda palankios aplinkybės imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimui užsienio kalbų pamokose, o mokymasis multilingvistiniuose kursuose gali būti savivaldaus mokymosi strategija.

Apibendrinimas. Imigrantai aktyviai dalyvauja kalbos mokymo/si veiklose, t. y., priimančiosios šalies valstybinės kalbos ir multilingvistiniuose užsiėmimuose, kuriuos organizuoja bendruomeninės organizacijos. Imigrantų dalyvavimas kalbos mokymuose, užsiėmimuose, pagrįstas asmenine, savanoriška iniciatyva, kuri gali būti sietina su asmeninių ir profesinių lūkesčių priimančiojoje šalyje realizavimu, saviraiškos ir asmeninio pasitenkinimo galimybėmis. Tai reiškia, kad atsiranda palankios aplinkybės savivaldaus mokymosi realizavimui kalbų mokymo/si procese, o kalbų mokymasis, paremtas nuolatine tarpasmenine sąveika ir bendradarbiavimu su ugdytoju, gali būti traktuojamas, kaip viena iš savivaldaus mokymosi strategijų.

KATEGORIJA: ETNOKULTŪRINAI RENGINIAI, SKATINANTYS SOCIOKULTŪRINĘ INTEGRACIJĄ. Etnokultūriniai renginiai, kuriuose dalyvauja imigrantai, inkorporuoja savivaldaus mokymosi realizavimo sąlygas, strategijas, gaunamos naudos dimensijas (žr. 37 pav.).

37 pav. Etnokultūrinių renginių, skatinančių sociokultūrinę integraciją, struktūra

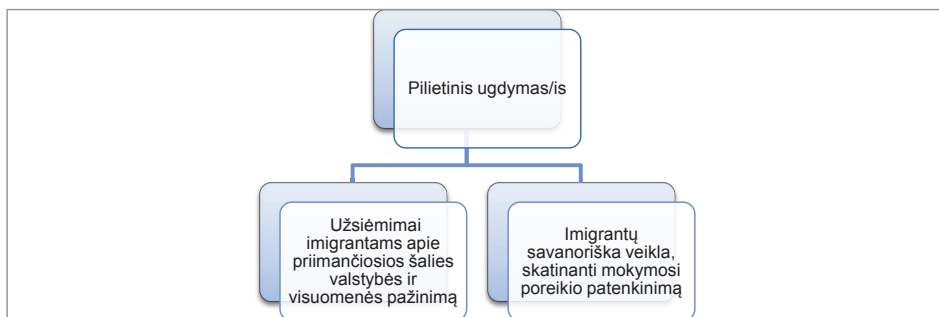
Subkategorija: Priimančiosios šalies istorijos ir kultūros pažinimą skatinantys užsiėmimai imigrantams. Bendruomeninių organizacijų inicijuojami užsiėmimai skatina priimančiosios šalies istorijos ir kultūros pažinimą. Imigrantai, dalyvaudami renginiuose, skirtuose Lietuvos istoriniams įvykiams paminėti, gilina savo turimas Lietuvos istorijos žinias: „...esu buvęs renginyje, skirtame Vasario 16-osios dienai paminėti. Į tą renginį buvo atėjęs istorikas ir daug pasakojo, taigi, galima sakyti, kad aš dar kartą įtvirtinau savo žinias, nes, prieš atvažiuodamas į Lietuvą, skaičiau ir domėjausi šios šalies istorija“ (E). Tyrimo dalyviai pasakoja, kad, dalyvaudami įvairiuose renginiuose apie Lietuvos kultūrą, jie turi galimybę pažinti priimančiosios šalies papročius, tradicijas, šventes: „Ji kalbėjo apie gatvių pavadinimus, viską mums aiškino, kas iš kur kilo (...). Taip, tikrai, buvo labai įdomu su ja pasikalbėti“ (B). Respondentai pažymi, kad aktyviai dalyvauja organizuojamuose etnokultūrinuose renginiuose ir taip pat atskleidžia savo asmeninius lūkesčius, susijusius su renginių apie priimančiosios šalies istorijos ir kultūros pažinimą, organizavimu: „...dalyvavau Vasario 16 d. minėjime (...) Užgavėnėse. Aš tikiuosi, kad ir toliau bus visokių renginių, nes labai noriu juose dalyvauti“ (H). Imigrantų dalyvavimas priimančiosios šalies istorijos ir kultūros pažinimą skatinančiuose užsiėmimuose atskleidžia savivaldaus mokymosi strategiją, kuriai būdinga savanoriškas ir tikslingas mokymasis, pagrįstas tarpasmeniniu bendravimu ir orientuotas į turimų žinių gilinimą ir naujų žinių įgijimą.

Subkategorija: Imigrantų, gyvenančių priimančiojoje šalyje, organizuojami etnokultūriniai renginiai. Imigrantai organizuojamus etnokultūrinius renginius vadina kultūros dienomis arba kultūros mugėmis ir jų aktualumą sieja su etnokultūriniu pažinimu, tarpkultūrinės patirties įgijimu. Tyrimo dalyviai pasakoja, kad dalyvavo baltarusių, kinų, korėjiečių, egiptiečių kultūrų dienose. Jie sako, kad atskirų etninių grupių / bendruomenių pristatoma liaudies kūryba, šventės, gyvenimo ciklo apeigos, socialinis elgesys, apranga ir išvaizda padeda pažinti įvairias šalis, kultūras: „...kostiumai, šokiai, maistas, prezentacijos ir visa kita labai padeda pažinti kultūras ir man labai patinka lankytis šiuose centro renginiuose“ (I). Respondentai pažymi, kad etnokultūrinių renginių metu vyksta ne tik pažintis su kitomis kultūromis, tačiau ir tolerancijos bei pagarbos „kitokiai kultūrai“ ugdymo/si procesas: „...jos (...)gamino maistą ne iš kiaulienos. Jos žinojo, kad mes, musulmonai, nevalgome kiaulienos ir tai buvo labai gražu, kad jos atsižvelgė į tai, ir va mes visi galėjome valgyti bendrai“ (B). Imigrantų organizuojami etnokultūriniai renginiai yra savivaldaus mokymosi strategija, inkorporuojanti imigrantų asmeninį iniciatyvumą, savivaldą renginių organizavime, tautinio ir kultūrinio mokymo/si patirtį ir jos perteikimą, taikant vizualines mokymo/si priemones, naudingumo dimensiją – kultūrinį pažinimą.

Subkategorija: Dalyvavimas kultūrinį sąmoningumą skatinančiuose renginiuose. Imigrantai aktyviai dalyvauja bendruomeninių organizacijų renginiuose, skatinančiuose jų kultūrinį sąmoningumą. Dalyvavimas kultūrinuose renginiuose yra susijęs su imigrantų kultūrinio sąmoningumo ugdymu/si ir kultūrine raiška, būtina plėtojant jų kūrybinius gebėjimus. Pastarieji gebėjimai gali būti pritaikomi įvairiose asmeninio gyvenimo ir profesinės karjeros srityse. Tyrimo dalyviai sako, kad aktyviai dalyvauja įvairiuose kultūrinį sąmoningumą skatinančiuose renginiuose: „*Aš dalyvavau muzikiniame renginyje – karaokėje. Dar aš dalyvavau Migrantų dienoje*“ (H). Šiame kontekste imigrantų tikslingas ir savanoriškas dalyvavimas kultūrinį sąmoningumą skatinančiuose renginiuose rodo jų savivaldaus mokymosi patirtis, kurioms būdingos kūrybinių gebėjimų plėtros galimybės.

Apibendrinimas. Imigrantų savivaldaus mokymosi strategija pasireiškia jiems aktyviai ir tikslingai dalyvaujant etnokultūrinuose renginiuose, tokiuose, kaip priimančiosios šalies istorijos ir kultūros pažinimą skatinantys užsiėmimai, jų pačių organizuojami etnokultūriniai ir kultūrinio sąmoningumo renginiai. Šių realizuojamų mokymo/si veiklų kontekste išryškėja imigrantų savivaldaus mokymo/si motyvai: tikslingas ir sąmoningas siekimas įgyti ir gilinti turimas žinias apie priimančiosios šalies istoriją ir kultūrą, pažinti kitų šalių kultūrą ir jos raišką. Realizuojamų mokymo/si veiklų kontekste atsiskleidžia asmeninės etnokultūrinio savivaldaus mokymo/si patirtys, t. y., kultūros dienų realizavimo ir mokymo/si iš kitų patirtys, taikomų savivaldaus mokymosi išteklių pobūdis (asmeninė patirtis, tarpasmeninis bendravimas, vizualinės raiškos priemonės), savivaldaus mokymosi rezultatų raiškos dimensija – imigrantų tarpkultūrinės kompetencijos plėtra.

KATEGORIJA: PILIETINIS UGDYMAS/IS. Pilietinio ugdymo/si veiklos, kuriose dalyvauja imigrantai, inkorporuoja savivaldaus mokymosi sąlygas, strategijas, gaunamos naudos dimensijas (žr. 38 pav.).

38 pav. Pilietinio ugdymo/si struktūra

Subkategorija: Užsiėmimai imigrantams apie priimančiosios šalies valstybės ir visuomenės pažinimą. Imigrantai dalyvavimą užsiėmimuose apie priimančiosios šalies valstybės ir visuomenės pažinimą sieja su organizuojamų užsiėmimų aktualumu ir naujų žinių įgijimo prasmingumu. Tyrimo dalyviai pasakoja, kad dalyvauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos mokymuose. Respondentai dalyvauja užsiėmimuose, kurie skirti Lietuvos valstybingumui paminėti. Dalindamiesi asmenine patirtimi, jie teigia žiūrėję istorinį filmą: „...mes ten šventėme Lietuvos Nepriklausomybės dieną. Tada buvo rodomas dokumentinis filmas apie Lietuvą ir kaip buvo siekiama nepriklausomybės“ (H). Imigrantai dalyvauja užsiėmimuose apie priimančiosios šalies valstybės ir visuomenės pažinimą savanoriškai, siekdami įgyti žinių apie Lietuvos valstybės ir visuomenės pažinimą, naudodami išorinius savivaldaus mokymosi išteklius – dokumentinį filmą.

Subkategorija: Imigrantų savanoriška veikla, skatinanti mokymosi poreikio patenkinimą. Imigrantai savanoriškos veiklos realizavimo motyvus sieja su jų mokymosi poreikio aktualizavimu. Jie mano, kad mokymosi galimybės, t. y., nauja savanorystės patirtis, sudaro galimybes jų asmeniniam augimui ir savirealizacijai: „... aš savanoriauju tose srityse, kuriose aš gaunu asmeninį augimą, tobulėjimą. Jeigu aš mokausi naujų dalykų, aš einu ten savanoriauti, jeigu nesimokau – neinu“ (F). Kiti tyrimo dalyviai pažymi, kad jų tautinis identitetas įpareigoja juos dalyvauti savanoriškose veiklose. Jie teigia, kad aktyviai dalyvauja renginiuose, skirtuose jų kilmės šalies politinėms problemoms pristatyti ir analizuoti: „... aš priklausu (...) grupei, todėl dalyvavau renginiuose politiniais klausimais, tokiomis, kaip „Vidurio Rytų klausimai“, šie klausimai yra komplikuoti lyg šiol“ (C). Imigrantų savanoriškos veiklos motyvas – savanoriškas ir tikslingas mokymasis, kurio rezultatas – asmeninis augimas ir tobulėjimas, kuris susijęs su savivaldaus mokymosi realizavimo raiškos ir rezultatų dimensijomis.

Apibendrinimas. Imigrantų savivaldaus mokymosi strategija inkorporuoja pilietinio ugdymo/si veiklas, kurios sietinos su jų dalyvavimu užsiėmimuose apie priimančiosios šalies valstybės ir visuomenės pažinimą, savanoriška veikla. Imigrantai siekia įgyti žinių ir pažinti priimančiosios šalies valstybę ir visuomenę, gauti aktualios informacijos, susijusios su jų gyvenimu priimančiojoje šalyje, patenkinti asmeninio mokymosi poreikius, dalyvaujant savanoriškoje veikloje. Čia išryškėja svarbus momentas – savivaldaus mokymo/si išteklių taikymas, dalyvaujant pilietinio ugdymo/si veiklose. Vienu atveju, specialistai, moderuojantys užsiėmimus apie priimančiosios šalies valstybės ir visuomenės pažinimą, dalijasi savo patirtimi, žiniomis. Taigi, tokiu atveju jie sudaro galimybes imigrantams naudotis vidiniais savivaldaus mokymo/si ištekliais. Kitais atvejais specialistai naudoja išorinius savivaldaus mokymo/si išteklius, tokius, kaip dokumentinis fil-

mas, skatindami imigrantų priimančiosios šalies pažinimą per asmeninę imigrantų refleksiją. Kitas svarbus momentas – tai imigrantų savanoriška veikla, apimanti savivaldaus mokymo/si komponentus – imigranto vidinius motyvus, skatinančius realizuoti savanoriškas iniciatyvas; numatomų rezultatų siekimas – asmeninis augimas ir tobulėjimas bendruomeninių organizacijų realizuojamų veiklų kontekste.

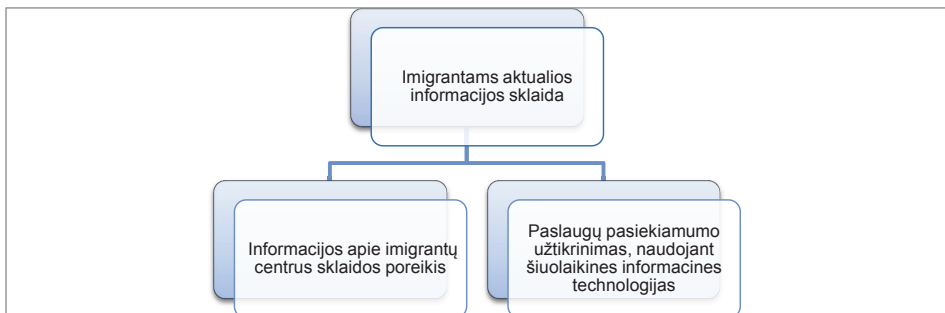
3.2.5. Bendruomeninių organizacijų, dirbančių su imigrantais, tobulintinos veiklos kryptys

Rezultatai reflektuoja bendruomeninių organizacijų, dirbančių su imigrantais, tobulintinas veiklos kryptis. Atlikus duomenų analizę, išskirtos 3 kategorijos (žr. 21 lentelę).

21 lentelė. Bendruomeninių organizacijų, dirbančių su imigrantais, tobulintinos veiklos kryptys

Kategorijos	Subkategorijos
IMIGRANTAMS AKTUALIOS INFORMACIJOS SKLAIDA	Informacijos apie imigrantų centrų sklaidos poreikis
	Paslaugų pasiekiamumo užtikrinimas, naudojant šiuolaikines informacines technologijas
INICIATYVOS, UGDANČIOS IMIGRANTŲ PILIETIŠKUMĄ	Imigrantų asmeninių ir pilietinių iniciatyvų plėtojimas
	Priimančiosios visuomenės požiūrio į imigrantus kaitos proceso inicijavimas
IMIGRANTŲ CENTRŲ VEIKLOS EFEKTYVINIMAS	Adekvачios ir kokybiškos pagalbos poreikis
	Teikiamų paslaugų skirtinguose miestuose poreikis
	Valstybinės kalbos mokymo/si programos tobulinimas

KATEGORIJA: IMIGRANTAMS AKTUALIOS INFORMACIJOS SKLAIDA. Kategorija atskleidžia bendruomeninių organizacijų tobulintiną veiklos kryptį – imigrantams aktualios informacijos sklaidą, kuri sudaro prielaidas imigrantams realizuoti savivaldų mokymąsi (žr. 39 pav.).

39 pav. Imigrantams aktualios informacijos sklaidos struktūra

Subkategorija: Informacijos apie imigrantų centrus sklaidos poreikis.

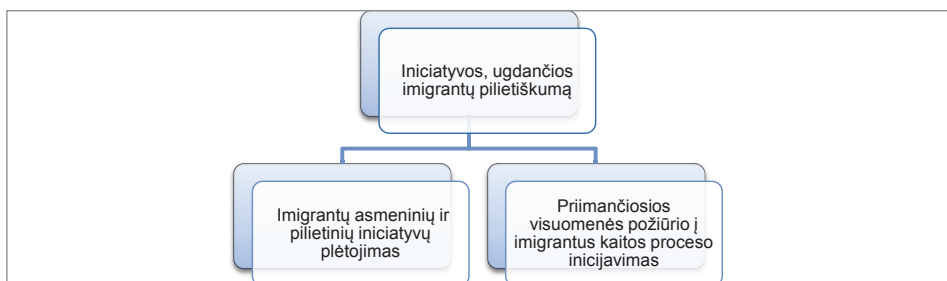
Ribota ir nepakankama informacijos apie imigrantų centrus sklaida mažina bendruomeninių organizacijų paslaugų pasiekiamumą. Imigrantai teigia, kad informacijos sklaidos problemas galima spręsti pasitelkiant įvairius informacijos sklaidos būdus ir priemones. Vieni respondentai prioritetą skiria informacijos viešinimui, naudojant lankstinukus, o kiti mano, kad individualūs pokalbiai yra veiksmingesni, nei lankstinukų platinimas: „*Ir aš dar noriu pastebėti, kad labai svarbu, kad būtų žmogus asmeniškai priėjo ir pakvietė į centrą, papasakojo apie veiklas, o ne kai tik guli lankstinukai ir turi pasiimti. Tikrai ne kiekvienas pasiima. Mane tai paveikė labai palankiai ir pozityviai, aš iškart išreiškiau savo džiaugsmą, kad yra tokia organizacija ir iškart pas jus apsilankiau*“(I). Tyrimo dalyviai mano, kad imigrantų centrai galėtų skleisti informaciją apie savo vykdomas veiklas internete, talpindami filmuotą medžiagą apie vykdomas veiklas: „*Ką dar reiktų pagerinti, tai yra reklama ir informacijos platinimas, nes nedaug kas žino apie tokius centrus. Gal reiktų pasinaudoti Youtube, filmuoti visa tai, ką darote, o paskui skelbti internete*“(F). Kiti tyrimo dalyviai sako, kad informacija apie imigrantų centrų vykdomas veiklas galėtų būti skelbiama viešose vietose, kurios skirtos informacijos viešinimui: „*...yra vietos mieste, kur galima nemokamai skelbti savo reklamą, gal reiktų tuo pasinaudoti. Nes daug užsieniečių nuolat stebi, kas vyksta mieste, ir jie tą reklamą neabejotinai pamatytų*“(I). Respondentai išryškina imigrantų centrų geografinės vietos sklaidos aktualumą ir poreikį. Jie teigia, kad susiduria su imigrantų centro lokalizacijos problema, todėl siūlo du sprendimo būdus. Vieni imigrantai mano, kad interneto svetainėje reiktų patalpinti vietos žemėlapi, kurio dėka jie rastų imigrantų centro vietos geografinę padėtį ir kryptį. Kiti imigrantai prioritetą skiria informaciniam stendui. Jie teigia, kad šis stendas, stovintis šalia imigrantų centro, padėtų rasti organizaciją, teikiančią pagalbą: „*O visų pirma, reikia padaryti kažkokį ženklą lauke, ant pastato, nes niekas nežino, kaip į jūsų centrą patekti*“(B). Imigrantų centrų žinomumas ir pasiekiamumas gali būti viena iš savivaldaus mokymosi realizavimo prielaidų. Šitaip būtų skatinamas imigrantų socialinis dalyvavimas bendruomeninių organizacijų veiklose, ir taip pat sudaromos galimybės imigrantams įsitraukti ir į mokymosi visą gyvenimą procesą.

Subkategorija: Paslaugų pasiekiamumo užtikrinimas, naudojant šiuolaikines informacines technologijas. Imigrantai paslaugų pasiekiamumo užtikrinimą sieja su informacinės technologijos programų ir priemonių taikymo įvairove, teikiant pagalbą. Tyrimo dalyviai mano, kad paslaugų pasiekiamumas gali būti padidintas, teikiant jiems pagalbą nuotoliniu būdu, t. y., taikant informacinių technologijų programą „Skype“: „*...kai kurie užsieniečiai neturi galimybės pasikambinti telefonu arba gal kokie užsieniečiai planuoja atvykti į Lietuvą ir jie turi*

klausimų. Ir jeigu turėtumėte skype, tikrai daug lengviau taptumėte pasiekiami daugeliui žmonių“(F). Tyrimo dalyviai išryškina internetinio puslapio poreikį ir aktualumą. Jie teigia, kad internetinio puslapio dėka galėtų gauti jiems aktualią ir reikalingą informaciją: „...*turėti centro internetinį puslapį, kuriame būtų patalpinta visa reikalingiausia ir būtiniausia informacija, kad imigrantas, pasinaudojęs tokiu puslapiu, gautų visą būtiniausių ir aktualiausių informaciją*“(E). Kai kurie respondentai išskiria net talpinamos informacijos internetinėje erdvėje pobūdį: „...*surinkti ir pateikti informaciją (...), kaip rasti darbą – tai cv.lt, kaip rasti maršrutą – tai maps.lt, kaip rasti pašto kodą – post.lt. (...), taksi numerius, policijos numerius (...)* Kad visa tai būtų vienoje vietoje“(I). Paslaugų psiekiamumo užtikrinimas, naudojant šiuolaikines informacines technologijas, yra savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida, nes imigrantams būtų sudaromos galimybės naudotis išoriniais savivaldaus mokymosi ištekliais. Skype programos, internetinio puslapio dėka imigrantai gautų jiems aktualią informaciją ir mokytųsi savivaldžiai.

Apibendrinimas. Bendruomeninių organizacijų tobulintina veiklos kryptis – aktualios informacijos sklaida, kuri parodo informacijos apie imigrantų centrus sklaidos poreikį ir paslaugų psiekiamumo užtikrinimą, taikant šiuolaikines informacines technologijas. Čia atsiskleidžia svarbus momentas – savivaldaus mokymo/si išteklių poreikis, integruojant informacines technologijas į imigrantų mokymą/si. Tai reiškia, kad ateityje bendruomeninės organizacijos turėtų sudaryti galimybes imigrantams mokytis savivaldžiai nuotoliniu būdu, taikant šiuolaikines informacines technologijas.

KATEGORIJA: INICIATYVOS, UGDANČIOS IMIGRANTŲ PILIETIŠKUMĄ. Kategorija atskleidžia bendruomeninių organizacijų tobulintą veiklos kryptį – iniciatyvas, ugdančias imigrantų pilietiškumą, sudarantį prielaidas imigrantams realizuoti savivaldų mokymąsi (žr. 40 pav.).

40 pav. Inicatyvų, ugdančių imigrantų pilietiškumą, struktūra

Subkategorija: Imigrantų asmeninių ir pilietinių iniciatyvų plėtojimas.

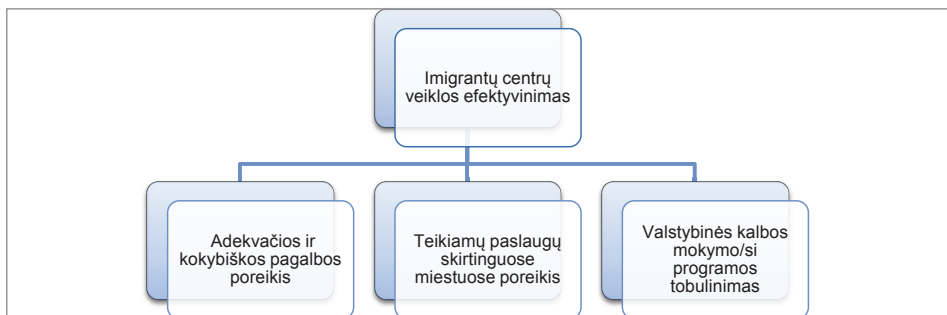
Imigrantai asmeninių ir pilietinių iniciatyvų plėtojimo aktualumą sieja su šių iniciatyvų palaikymu ir skatinimu. Tyrimo dalyvių teigimu, bendruomeninės organizacijos turėtų sudaryti palankias sąlygas motyvuotų ir aktyvių imigrantų idėjų ir veiklų realizavimui. Tai reiškia, kad imigrantai pasirenge realizuoti socialines – savanoriškas iniciatyvas. Respondentai akcentuoja ir asmeninės laisvės pajautos poreikį savo asmeninių iniciatyvų plėtojimo proceso metu: „...*galima duoti daugiau laisvės patiems užsieniečiams, kad jie galėtų organizuoti kažkokius užsiėmimus, tiesiog sukurti erdvę jų iniciatyvai, jeigu užsieniečiai patys parodo norą ir susidomėjimą*“ (F). Yra ir kita nuomonė, kad imigrantai, vykdančios kultūrinio pilietiškumo iniciatyvas, stokoja asmeninės iniciatyvos: „...*tarkime, kad ir afrikiečių gyvoji biblioteka... Aš nežinau, tiesiog kiekvieną kartą, kai aš juos matau, man trūksta tos motyvacijos iš jų pačių*“ (F). Tyrimo dalyviai sako, kad svarbu realizuoti pilietiškumo iniciatyvas, kurios būtų nukreiptos į jų pozityvių visuomeninio gyvenimo patirčių išryškinimą ir sklaidą: „*Reikia tik tinkamo laiko ir tinkamos vietos. Ir taip mes galėtume parodyti, kad mes, užsieniečiai, mes irgi kažką gero čia darome, kad mes nesame čia, kad kažką sugadintume, sulaužytume, pažeistume. NE!*“ (F). Imigrantų asmeninių ir pilietinių iniciatyvų plėtojimas atskleidžia jų asmeninės emancipacijos ir pilietinės savirefleksijos raiškos galimybes, kurios sudaro savivaldaus mokymosi realizavimo bendruomeninėse organizacijose prielaidas.

Subkategorija: Priimančiosios visuomenės požiūrio į imigrantus kaitos proceso inicijavimas. Imigrantai kultūrinio pilietiškumo iniciatyvų poreikį sieja su priimančiosios visuomenės požiūrio į imigrantus kaitos procesu. Respondentų nuomone, kultūrinio pilietiškumo iniciatyvos sudaro galimybes ugdyti etninį pažinimą, toleranciją ir pagarbą kitoniškumui, abipusį supratimą, tarpkultūrinį dialogą, solidarumą, gebėjimus palaikyti harmoningus tarpusavio santykius su kitais. Tyrimo dalyviai sako, kad reikia vystyti iniciatyvas, kurios skatina jų ir priimančiosios visuomenės tarpusavio pažinimą ir tarpasmeninį bendravimą: „...*yra gera idėja, kad bent kartą į savaitę būtų tokie... ne kaip vakarėliai, bet kaip susitikimai. Tada būna daug lietuvių ir daug užsieniečių, ir tai yra gerai. Lietuviai, būdami tokiuose susitikimuose, bendrauja su užsieniečiais, kartu kalba*“ (C). Kitas svarbus aspektas – įvairių priimančiosios visuomenės gyventojų amžiaus grupių socialinio dalyvavimo skatinimas. Imigrantai teigia, kad bendruomeninės organizacijos turėtų rasti būdus, skatinančius įvairias amžiaus grupes įsitraukti į jų vykdomas veiklas: „...*aš matau, kad čia yra labai daug jaunų žmonių, bet mums taip pat reikia įtraukti ir vyresnių žmonių. Na, nebūtina juos priversti, bet rasti būdą, kaip sudominti ir juos prisikviesti*“ (I). Yra ir kita nuomonė, kad

vienas iš priimančiosios visuomenės požiūrio į imigrantus kaitos proceso inicijavimo būdų – straipsnių rengimas ir publikavimas viešoje erdvėje: „Dar viena idėja, galite parašyti straipsnį ir išspausdinti jį delfi.lt ar kur kitur. Žmonės tai skaitys, ir jų nuomonė keisis“ (I). Tyrimo dalyviai mano, kad bendruomeninės organizacijos turėtų aktyviau dirbti su visuomenės informacijos priemonėmis, nes pastarosios formuoja požiūrį į juos. Taigi, priimančiosios visuomenės požiūrio į imigrantus kaitos proceso inicijavimo pagrindas – tarpasmeninis bendravimas tarp imigrantų ir priimančiosios šalies narių, sudarantis savivaldaus mokymosi realizavimo bendruomeninėse organizacijose prielaidas.

Apibendrinimas. Bendruomeninių organizacijų tobulintina veiklos kryptis – galimybių sudarymas imigrantams realizuoti iniciatyvas, ugdančias jų pilietiškumą. Pastarosios sietinos su jų asmeninių ir pilietinių iniciatyvų plėtojimu, priimančiosios visuomenės požiūrio į juos kaitos proceso inicijavimu. Šios pilietinės iniciatyvos parodo tyrimo dalyvių pasirengimą asmeniniam ir socialiniam veikimui, kuris inkorporuoja asmeninio ir kolektyvinio mokymo/si raiškos dimensijas. Imigrantai siekia pasidalinti savo visuomeninio gyvenimo priimančiojoje šalyje patirtimis, pasitelkdami asmeninę savirefleksiją, kuri gali būti jų asmeninio savivaldaus mokymo/si raiškos dimensija. Tuo tarpu priimančiosios visuomenės požiūrio į imigrantus kaitos proceso inicijavimas parodo kolektyvinio idėjų ir mokymo/si realizavimo poreikį, kuris skatina tyrimo dalyvių ir priimančiosios visuomenės tarpusavio pažinimą ir tarpasmeninį bendravimą. Taigi, imigrantams atsiranda galimybės realizuoti savivaldų mokymą/si bendruomeninių organizacijų aplinkoje.

KATEGORIJA: IMIGRANTŲ CENTRŲ VEIKLOS EFEKTYVINIMAS. Kategorija atskleidžia bendruomeninių organizacijų tobulintą veiklos kryptį – imigrantų centrų veiklos efektyvumo didinimą, kuris sudaro prielaidas imigrantams realizuoti savivaldų mokymąsi (žr. 41 pav.).

41 pav. Imigrantų centrų veiklos efektyvinimo struktūra

Subkategorija: Adekvačios ir kokybiškos pagalbos poreikis. Imigrantai adekvačios pagalbos poreikį sieja su jų asmeninių poreikių nustatymu. Jie mano, kad specialistai, dirbantys bendruomeninėse organizacijose, turėtų įvertinti ir analizuoti jų individualius poreikius: „...*visad būti arti žmogaus, suprasti, ko žmogui reikia ir ką mes galime pasiūlyti*“ (Y). Respondentai adekvačios pagalbos poreikį sieja su teikiamų paslaugų pobūdžiu. Jie teigia, kad tikslingos pagalbos poreikis atsiranda krizinėse gyvenimo situacijose: „...*stengtis suteikti psichologinę, moralinę ir kitokią pagalbą žmonėms, turintiems rimtų problemų, pavyzdžiui, skyrybų atveju*“ (D). Kai kurie tyrimo dalyviai adekvačios pagalbos poreikį sieja su įvairių pagalbos formų taikymu pagalbos proceso metu. Jie akcentuoja ne finansinės pagalbos poreikį pirminiu, t. y., įsitvirtinimo priimančiojoje visuomenėje, etapu: „...*pirmoji vieta, kurioje turi apsilankyti atvykęs į Lietuvą užsienietis, tai nueiti į Migracijos tarnybą. (...) tuo metu tas žmogus yra pasimetęs ir ieško vietos, kur galėtų nueiti ir gauti kažkokios pagalbos, sutikti panašių žmonių. Tokiam žmogui nebūtinai reikia pagalbos pinigais, ne, jam reikia pagalbos iš kitų žmonių, pasidalijimo, susipažinimo*“ (A). Dar vienas aspektas – kokybiškos pagalbos poreikis. Tyrimo dalyviai šios pagalbos poreikį sieja su specialistų teikiamų paslaugų kokybe. Jų teigimu, bendruomeninėse organizacijose teikiama pagalba turėtų būti kokybiška: „*Svarbus dalykas – dirbančių asmenų kokybė, tokių, kaip mokytojai, konsultantai*“ (C). Adekvačios ir kokybiškos pagalbos poreikio suaktualinimas, sprendžiant gyvenimo Lietuvoje problemas, yra imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo prielaida bendruomeninėse organizacijose.

Subkategorija: Teikiamų paslaugų skirtinguose miestuose poreikis. Imigrantai teikiamų paslaugų skirtinguose miestuose poreikį sieja su bendruomeninių organizacijų pozicionavimu valstybiniu lygmeniu. Tyrimo dalyviai pažymi, kad oficialaus statuso įgijimas sudaro galimybes bendruomeninėms organizacijoms plėtoti savo paslaugas: „... *ilgainiui jūs gausite kokį oficialesnę statusą ir galėsite plačiau dirbti, gal kituose miestuose, rajonuose ir galėsite pasiekti didesnę žmonių ratą*“ (J). Kiti tyrimo dalyviai teikiamų paslaugų skirtinguose miestuose poreikį sieja su paslaugų pasiekiamumo užtikrinimu ir imigrantų, gyvenančių mažesniuose miestuose, poreikių aktualinimu. Jie mano, kad pagalba galėtų būti teikiama įvairiuose Lietuvos miestuose ir miesteliuose, kuriuose pagalbos išteklių nėra: „...*linkėčiau išsiplėsti ir tai būtų labai pozityvu ir į naudą. Nes juk imigrantų yra visur ir būtų šaunu, jeigu jie turėtų galimybę ateiti į tokį centrą*“ (I). Taigi, teikiamų paslaugų skirtinguose miestuose poreikio tenkinimas, ieškant tinkamų gyvenimo problemų sprendimų, yra imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo bendruomeninėse organizacijose prielaida.

Subkategorija: Valstybinės kalbos mokymo/si programos tobulinimas.

Imigrantai valstybinės kalbos mokymąsi suvokia per jų asmeninio pasirinkimo laisvę, kuri turi šias raiškos dimensijas: 1) programos intensyvumą; 2) mokymo/si metodus; 3) kalbos taikymo sritį. Tyrimo dalyviai sako, kad jų valstybinės kalbos pasirinkimo galimybės pagal mokymo/si intensyvumą yra ribotos. Jie mano, kad bendruomeninėse organizacijose galėtų būti realizuojamos įvairaus intensyvumo valstybinės kalbos mokymosi programos, ir jie turėtų asmeninio pasirinkimo laisvę: „*Taigi, jūsų centre galėtų būti naudojamos skirtingos metodikos, o žmogus atėjęs galėtų pasirinkti, ar jis nori intensyvaus kurso, ar ilgiau trunkančio*“ (J). Respondentai išryškina valstybinės kalbos mokymosi būdo pasirinkimo laisvę, atsižvelgiant į mokymo/si metodų ir kalbos taikymo sričių sinergijos galimybes. Jie mini asmeninius mokymosi poreikius, asmeninę laisvę ir atsakomybę valstybinės kalbos mokymosi planavimo proceso metu: „*Viskas galėtų vykti tokiu principu – žmogus ateina ir išsirenka, ko jam reikia ir kaip jam norisi mokytis, ar praktikuoti savo kalbėjimą, ar mokytis daugiau gramatiką ir rašytinę kalbą*“ (J). Valstybinės kalbos mokymo/si programos tobulinimas, orientuotas į asmeninių mokymosi poreikių patenkinimą, parodo imigrantų asmeninį apsisprendimą mokymosi planavimo ir organizavimo atžvilgiu, kuris yra susijęs su savivaldaus mokymosi realizavimu bendruomeninėse organizacijose.

Apibendrinimas. Bendruomeninių organizacijų tobulintina veiklos kryptis – imigrantų centrų veiklos efektyvinimas, sietinas su adekvačios ir kokybiškos pagalbos poreikiu, teikiamų paslaugų skirtinguose miestuose poreikiu ir valstybinės kalbos mokymo/si veiklos tobulinimu. Savivaldaus mokymo/si kontekste išryškėja du aktualūs momentai: savivaldaus mokymo/si išteklių panaudojimo ir savivaldaus mokymo/si realizavimo galimybės. Bendruomeninių organizacijų adekvati ir kokybiška pagalba, teikiama skirtinguose geografiniuose regionuose, gali sudaryti galimybes imigrantams teikiamą pagalbą panaudoti kaip savivaldaus mokymo/si išteklius. Tuo tarpu patobulinus valstybinės kalbos mokymo/si programos turinį bendruomeninių organizacijų realizuojamų veiklų kontekste, imigrantai galėtų patenkinti savo individualius mokymo/si poreikius ir atsirastų savivaldaus mokymo/si realizavimo galimybės.

3.3. Imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, grindžiamosios teorijos parametrai: asmens lygmuo

Remiantis Strauss ir Corbin (1998) grindžiamosios teorijos tyrimo strategija, išskirti imigrantų savivaldaus mokymosi asmens lygmeniu grindžiamosios teorijos parametrai (prielaidos, fenomenas, kontekstas, strategijos, įsiterpiančios būsenos, rezultatai) (žr. 22 lentelę). Išanalizavus imigrantų interviu metu gautus duomenis, išskirtos 23 kategorijos, kurios inkorporuotos į grindžiamosios teorijos parametrus.

22 lentelė. *Imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, grindžiamosios teorijos parametrai: asmens lygmuo*

Prielaidos	Fenomenas	Kontekstas	Strategijos	Įsiterpiančios būsenos	Rezultatai
Socialiniai ryšiai	Nuolatinė etnokultūrinė ir bendrapažintinė saviugda	Multikultūrinio ugdymo/ si ir religingumo integralumas	Imigrantų socializacija ugdant/ is	Įsigalimas socialinio ir etninio dalyvavimo balansui	Asmeninis tobulėjimas
				Imigrantų vykdomas gimtosios kalbos mokymas	Socialinės kompetencijos plėtra
Socialinė interakcija per asmeninį ir socialinį ugdymąsi		Valstybinės lietuvių kalbos mokymasis, imigrantui tiesiogiai bendradarbiaujant su mokytoju	Moralinis pasitenkinimas, mokantis valstybinės lietuvių kalbos	Socialinė integracija, mokantis valstybinės lietuvių kalbos	
			Valstybinės lietuvių kalbos didaktika		
Mokymasis visą gyvenimą		Asmeninės savivaldos ugdymas/ is	Imigrantams aktualių iniciatyvų realizavimas	Socialinių vertybių transformacija	
			Savo ir kitų etnokultūrinės kompetencijos stoka individualiu, organizaciniu ir socialiniu lygmenimis	Asmeninė savireguliacija	

Prielaidos – prielaidos, kurios skatina imigrantus realizuoti savivaldų mokymąsi asmens lygmeniu – *socialiniai ryšiai, pozityvi socioedukacinė aplinka*. Pirmoji prielaida, skatinanti imigrantus realizuoti savivaldų mokymąsi – *sociali-*

niai ryšiai. Imigrantai tikslingai konstruoja socialinius ryšius įvairiose socialinėse aplinkose: imigrantų centruose, imigrantų etninėse, imigrantų virtualiose, religinėse, tarptautinėse, priimančiosios šalies etninėse bendruomenėse, nevyriausybinėse organizacijose, nes siekia patenkinti tarpasmeninio bendravimo, etninės kultūros puoselėjimo, kultūrinius, pagalbos, politinius poreikius. Pastarųjų poreikių aktualinimas skatina imigrantus realizuoti savivaldų mokymąsi asmens lygmeniu, ieškant tinkamų integracijos priimančiojoje šalyje problemų sprendimo būdų įvairiose bendruomeninėse organizacijose ir / ar bendruomenėse, kuriose lokalizuoti jiems reikalingi pagalbos ištekliai, t. y., savivaldaus mokymosi ištekliai. Antroji priežastis, kuri skatina imigrantus realizuoti savivaldų mokymąsi – bendruomeninių organizacijų sukurta *pozityvi socioedukacinė aplinka*. Pozityviai socioedukacinei aplinkai būdinga teigiama mokymosi ir tarpasmeninio bendravimo atmosfera, ten imigrantai taip pat gali gauti jiems aktualios ir prasmingos informacijos, turi galimybes prasmingai leisti laisvalaikį, patirti teigiamus jausmus ir nuotaikas iš pozityviai nusiteikusių aplinkinių. Taigi, pozityvi bendruomeninių organizacijų socioedukacinė aplinka yra susijusi su imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo galimybėmis jų asmens lygmeniu.

Fenomenas. Imigrantų savivaldaus mokymosi centrinis fenomenas – *nuolatinė etnokultūrinė ir bendrapažintinė saviugda*, kuri inkorporuoja etnokultūrinio ugdymo/si motyvus, vidinių ir išorinių mokymosi išteklių panaudojimą etnokultūrinei saviugdai, etnokultūrinio ugdymo/si patirtis, kurios įgyjamos inicijuojant įvairių kultūrų atstovų etnokultūrinį ugdymą ir patiems dalyvaujant etnokultūrinio priimančiosios šalies pažinimo procesuose. Etnokultūrinio ugdymo/si motyvai sietini su imigrantų tikslingu asmeniniu etnokultūrinio mokymosi ir kitų etnokultūrinio mokymo/si, kuris sudaro galimybes jiems patenkinti socializacijos, integracijos poreikius. Imigrantai geba ne tik savarankiškai pasirinkti ir panaudoti vidinius (asmeninę patirtį, socialinius tinklus) ir išorinius (internetinę informaciją, internetines ir spausdintines knygas) mokymosi išteklius etnokultūrinei saviugdai, bet ir pritaikyti juos kitų etnokultūrinio mokymo/si reikmėms. Inicijuodami įvairių kultūrų atstovų etnokultūrinį ugdymą, imigrantai savanoriškai ir tikslingai dalyvauja ne tik asmeninėje etnokultūrinėje ir bendrapažintinėje saviugdoje, bet ir sugeba savarankiškai parinkti ir taikyti tinkamus mokymosi metodus, tokius, kaip prezentacijos, vaizdo filmų demonstravimas, diskusijos. Tuo tarpu etnokultūrinio priimančiosios šalies pažinimo proceso metu taikomi mokymosi metodai, tokie, kaip istorinių filmų demonstravimas, praktiniai užsiėmimai (pvz.: duonos, kaukių gamyba), interaktyvūs žaidimai sudaro galimybes imigrantams dalyvauti etnokultūrinėje ir bendrapažintinėje saviugdoje, sąveikaujant su ugdytoju. Taigi, galima teigti, nuolatinė etnokultūrinė ir bendrapažintinė saviugda yra imigrantų asmeninio

savivaldaus mokymosi kertinė šerdis, inkorporuojanti pozityvias savivaldaus mokymosi patirtis, įgytas organizuojant ir dalyvaujant etnokultūriniuose renginiuose, kurias imigrantai gali pritaikyti kitose savivaldaus mokymosi veiklose.

Kontekstas. Imigrantų savivaldaus mokymosi kontekstą sudaro *multikultūrinio ugdymo/si ir religingumo integralumas, socialinė interakcija per asmeninį ir socialinį ugdymąsi, mokymasis visą gyvenimą*, kurių metu imigrantams atsiranda galimybės realizuoti savivaldų mokymąsi asmens lygmeniu. Imigrantų *multikultūrinis ugdymas/is* yra orientuotas į etninio identiteto ir orumo palaikymo, mokymosi iš kitų kultūrų, sprendžiant problemas, etnokultūrinio mokymosi multikultūrinėje aplinkoje veiklų įgyvendinimą. Pastarųjų mokymosi veiklų realizavimas sudaro jiems galimybes patenkinti kultūrinius, etnokultūrinius, tarpkultūrinio bendravimo poreikius bendruomeninėse organizacijose. Tuo tarpu imigrantų *dalyvavimas religinių bendruomenių veiklose* sudaro galimybes jiems patenkinti religinius, socialinius, dvasinius poreikius. Tai reiškia, kad, imigrantams suaktualinus pastaruosius poreikius per religinį, kultūrinį, etnokultūrinį mokymą/si, formuojasi palankus kontekstas asmeniniam savivaldžiam mokymuisi, realizuojamam bendruomeninėse organizacijose ir religinėse bendruomenėse. Kitas kontekstas, kuriame gali pasireikšti imigrantų savivaldus mokymasis asmens lygmeniu – *socialinė interakcija asmeninio ir socialinio ugdymo/si procesų metu*. Socialinės sąveikos metu imigrantai formuoja ir plėtoja socialinius ryšius, mokosi iš kitų ir su kitais, įgyja naujos socialinės patirties. Tai reiškia, kad socialinės sąveikos metu vyksta imigrantų asmeninis ir socialinis ugdymasis, kuris parodo savivaldaus mokymosi asmens lygmeniu galimybes bendruomeninėse organizacijose ir už jų ribų. *Mokymosi visą gyvenimą* kontekste imigrantai siekia mokytis valstybinės, lietuvių kalbos, ugdydami asmeninę atsakomybę ir turi galimybes įsitraukti bei dalyvauti įvairiose mokymosi veiklose, kurias siūlo imigrantų centrai. Tai reiškia, kad imigrantai siekia dalyvauti mokymosi veiklose sąmoningai, tikslingai, savanoriškai, ugdydami asmeninę atsakomybę, tai yra neatsiejama nuo savivaldaus mokymosi realizavimo galimybių.

Strategijos. Imigrantų savivaldaus mokymosi strategijos asmens lygmeniu pasireiškia *imigrantų socializacija ugdant/is, valstybinės lietuvių kalbos mokymusi, imigrantui tiesiogiai bendradarbiaujant su mokytoju, imigrantams aktualių iniciatyvų realizavimu, asmeninės savivaldos ugdymu/si*. Pastarosios strategijos yra susiję su savivaldaus mokymosi prielaidomis ir kontekstu. Multikultūrinio ugdymo/si ir religingumo integralumo kontekste vyksta imigrantų *socializacija jiems ugdant/is*. Imigrantų socializacija ugdant/is yra orientuota į socialinio ugdymosi poreikio aktualinimą, kuris sietinas su jų asmenybės ugdymu, naujos socialinės patirties įgijimu. Imigrantų socializacija vyksta ir organizuojant kitų

ugdymą, kurio tikslas – perduoti savo etninės kultūros kalbos normas, patirtis bendruomeninių organizacijų nariams. Tai reiškia, kad imigrantai socializuojasi, ugdydami save ir kitus sąmoningai ir tikslingai. Socialinės interakcijos per asmeninį ir socialinį ugdymąsi kontekste aktualios tampa šios savivaldaus mokymosi strategijos: *valstybinės lietuvių kalbos mokymasis, imigrantui tiesiogiai bendradarbiaujant su mokytoju, imigrantams aktualių iniciatyvų realizavimas*. Imigrantų lietuvių kalbos mokymasis, tiesiogiai bendradarbiaujant su mokytoju, realizuojamas atsižvelgiant į jų individualius poreikius, turimą lietuvių kalbos žinių ir mokymosi lygį, integruojant vidinius (asmeninę mokymosi patirtį) ir išorinius (internetinius) mokymosi išteklius į mokymąsi, skatinant besimokančiųjų iniciatyvumą ir savarankiškumą, palaikant lygiaverčius santykius tarp mokytojo ir besimokančiojo, kai mokymasis tampa išreikštas santykiu „mes“, kurio pagrindą sudaro demokratinių vertybių ir principų puoselėjimas mokymosi proceso metu. Imigrantų valstybinės lietuvių kalbos mokymosi motyvai rodo savanoriško, tikslingo, sąmoningo valstybinės kalbos mokymosi ir išorinių aplinkybių lemiamą valstybinės kalbos mokymosi tikslą. Imigrantų valstybinės kalbos mokymosi tikslus jungia asmeninių lūkesčių realizavimo poreikis priimančiojoje šalyje. Kita savivaldaus mokymosi strategija – *imigrantams aktualių iniciatyvų realizavimas*, pasireiškiantis gebėjimu pateikti asmeninius lūkesčius bendruomeninių organizacijų specialistams konstruktyviu dialogu ir realizuoti iniciatyvas, skatinančias tarpkultūrinio dialogo plėtrą. Siekdami realizuoti šią strategiją, imigrantai turi būti ambicingi, pasižymėti asmeniniu iniciatyvumu, gebėjimu konstruktyviai spręsti problemas, savarankiškumu priimant sprendimus, gebėjimu pasirinkti tinkamus mokymosi išteklius, realizuojant iniciatyvas. Mokymosi visą gyvenime kontekste tampa aktuali *asmeninės savivaldos ugdymo/si* strategija, kuri pasireiškia asmeniniu apsisprendimu ir socialinio aktyvumo skatinimu, socialinių ryšių plėtojimu tarp įvairių etninių grupių narių, įsigalimumu įgyvendinti numatytą tikslą. Pastaroji savivaldaus mokymosi strategija skatina imigrantus įsitraukti ir dalyvauti bendruomeninių organizacijų veiklose, mokytis patiems ir mokyti kitus bei siekti asmeninių tikslų realizavimo priimančiojoje šalyje.

Įsiterpiančios būsenos – veiksniai, skatinantys ir / arba trukdantys imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimui: *įsigalimumas socialinio ir etninio dalyvavimo balansui, imigrantų vykdomas gimtosios kalbos mokymas, moralinis pasitenkinimas, mokantis valstybinės lietuvių kalbos, valstybinės lietuvių kalbos didaktika, imigrantų centrų veiklos socialinis vertingumas, savo ir kitų etnokultūrinės kompetencijos stoka individualiu, organizaciniu ir socialiniu lygmenimis*. Pastarieji veiksniai yra neatsiejami nuo savivaldaus mokymosi konteksto ir daro įtaką savivaldaus mokymosi strategijų pasirinkimui ir realizavimui bei rezultatų pasie-

kimui. Multikultūrinio ugdymo/si ir religingumo integralumo kontekste vyksta imigrantų socializacija jiems ugdant/is, o pastarąją paspartinti gali *įsigalinimas siekti socialinio ir etninio dalyvavimo balanso*, kuris daro teigiamą įtaką rezultatų raiškos dimensijoms – asmeniniam tobulėjimui ir socialinės kompetencijos plėtrai. Imigrantų įsigalinimui siekti socialinio ir etninio dalyvavimo balanso būdingas „paveldėtas“ aktyvumas, socialinio aktyvumo poreikis, socialinis įsitraukimas, palaikant socialinius santykius su bendruomeninės organizacijos nariais, socialinių ryšių užmezgimo ir palaikymo poreikis. Pastarieji veiksmai atskleidžia imigrantų asmeninį ir socialinį proaktyvumą, inkorporuojantį asmeninį organizuotumą. Tai reiškia, kad įsigalinimas siekti socialinio ir etninio dalyvavimo balanso gali būti veiksnys, skatinantis jų savivaldaus mokymosi realizavimą per socializaciją, jiems ugdant/is. Multikultūrinio ugdymo/si ir religingumo integralumo kontekste vyksta imigrantų socializacija, kurios rezultatų raiškai būdingas asmeninis tobulėjimas, socialinės ir etnokultūrinės kompetencijos plėtra. Pastarosios strategijos realizavimą bei rezultato pasiekimą gali paskatinti *imigrantų vykdomas gimtosios kalbos mokymas*, realizuojamas integruojant asmeninę kalbų mokymosi patirtį ir saviugdą į mokymo procesą. Imigrantų mokytojai perkelia savo asmenines kalbų mokymosi patirtis į antrosios užsienio kalbos mokomojo turinio realizavimo etapą, organizuodami kitų kalbos mokymą, orientuotą į įvairiapusį antrosios užsienio kalbos lingvistinį mokymą/si. Taigi, imigrantų *vykdomas gimtosios kalbos mokymas* gali būti veiksnys, skatinantis jų savivaldaus mokymosi realizavimą per socializaciją jiems ugdant/is. Socialinės interakcijos per asmeninį ir socialinį ugdymą/si kontekste imigrantai mokosi valstybinės lietuvių kalbos, tiesiogiai bendradarbiaudami su mokytoju. Šio mokymosi rezultatas – socialinė integracija, mokantis valstybinės lietuvių kalbos. Socialinę integraciją mokantis valstybinės lietuvių kalbos, gali paspartinti *moralinis pasitenkinimas, mokantis valstybinės lietuvių kalbos*. Moralinį pasitenkinimą sukelia įgyti lietuvių kalbos įgūdžiai, lietuvių kalbos mokymosi procesas, mokytojo profesionalumas. Tai reiškia, kad moralinis pasitenkinimas valstybinės kalbos kursais gali būti imigrantų motyvaciją stiprinantis veiksnys, kuris skatina savivaldaus mokymosi realizavimą, mokantis valstybinės lietuvių kalbos tiesiogiai bendradarbiaujant su mokytoju. Tuo tarpu *valstybinės lietuvių kalbos didaktika* gali stabdyti imigrantų valstybinės kalbos mokymosi procesą ir jų socialinę integraciją, mokantis lietuvių kalbos. Imigrantai susiduria su valstybinės kalbos didaktikos problemomis, kurios sietinos su jų mokymosi motyvacijos dėl gyvenimo Lietuvoje neapibrėžtumo, asmeninio aktyvumo, grupėje besimokančių asmenų aktyvumo ir mokytojo didaktinės kompetencijos stoka. Taigi, valstybinės lietuvių kalbos didaktikos problemos gali būti esminis trukdis, slopinantis imigrantų savivaldų mokymąsi, realizuojamą per valstybinės

lietuvių kalbos mokymąsi, tiesiogiai bendradarbiaujant su mokytoju. Socialinės interakcijos per asmeninį ir socialinį ugdymą/si kontekste imigrantai turi galimybę realizuoti jiems aktualias iniciatyvas, kurių raiškos rezultatas – socialinių vertybių transformacija. Šių imigrantų iniciatyvų realizavimą ir socialinių vertybių transformaciją gali paskatinti *imigrantų centrų veiklos socialinis vertingumas*, pasižymintis pozityvia psichologine atmosfera, specialistų socialiniu pozityvumu, informacijos sklaida apie šiuos centrus, paslaugų pasiekiamumu laiko, vietos ir kokybės aspektais. Tai reiškia, kad šių centrų veiklos socialinis vertingumas gali būti veiksnys, skatinantis imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimą pasitelkus jiems aktualias iniciatyvas. Mokymosi visą gyvenimą kontekste imigrantai gali dalyvauti asmeninės savivaldos ugdyme/si, kurios raiškos rezultatas – asmeninė savireguliacija. Šios strategijos realizavimą ir rezultatų pasiekimą gali stabdyti *savo ir kitų etnokultūrinės kompetencijos stoka individualiu, organizaciniu ir socialiniu lygmenimis*. Etnokultūrinės kompetencijos stoka pasireiškia imigrantų, organizuojančių etnokultūrinius renginius, planavimo įgūdžių stoka, emociniu nusivylimu, kurį sukelia žmonių, dalyvaujančių etnokultūriniuose renginiuose, pasyvumas, pagarbos poreikiu etninių kultūrų įvairovei, pasyviu dalyvavimu priimančiosios šalies pažinimo renginyje dėl socialinės kompetencijos stokos, priimančiosios visuomenės socialinio dalyvavimo etnokultūriniuose renginiuose poreikiu, imigrantų centro specialistų bendradarbiavimo su renginių vedėjais stoka, vaikų užimtumo stoka etnokultūrinių renginių metu. Galima teigti, kad savo ir kitų etnokultūrinės kompetencijos stoka individualiu, organizaciniu ir socialiniu lygmenimis gali būti veiksnys, trukdantis imigrantams įsitraukti ir dalyvauti asmeninės savivaldos ugdyme/si.

Rezultatai. Imigrantų savivaldaus mokymosi rezultatai – *asmeninis tobulėjimas, socialinės kompetencijos plėtra, etnokultūrinės kompetencijos plėtra, socialinė integracija, mokantis valstybinės lietuvių kalbos, socialinių vertybių transformacija, asmeninė savireguliacija* yra neatsiejami nuo savivaldaus mokymosi prielaidų, konteksto, išiterpiančių būsenų, strategijų. Multikultūrinio ugdymo/si ir religingumo integralumo kontekste vyksta imigrantų socializacija jiems ugdant/is, kurios rezultatų raiškos dimensijos yra *asmeninis tobulėjimas, socialinės kompetencijos bei etnokultūrinės kompetencijos plėtra*. Imigrantai gali siekti asmeninio tobulėjimo per asmeninių lūkesčių realizavimą ir mokymąsi iš asmeninės ir kitų patirties, patenkindami asmeninius, socialinius, mokymosi poreikius. Socialinės kompetencijos plėtra pasireiškia imigrantų išmoktu nauju socialiniu elgesiu ir socialinių ryšių plėtojimu, įsigalinant socialiniam dalyvavimui ir mokymuisi įvairiose socialinėse aplinkose. Tuo tarpu imigrantų etnokultūrinės kompetencijos plėtra pasireiškia per kitų etninių grupių kultūrinio pažinimo

plėtrą ir priimančiosios visuomenės kultūros ir istorijos pažinimą, patobulintus priimančiosios šalies kultūros ir geografijos pažinimo įgūdžius, įgyjant naujų etnokultūrinių žinių, etnokultūrinio mokymosi patirčių ir jų pritaikymu socialinėje aplinkoje. Imigrantai gali plėtoti etnokultūrinę kompetenciją, tiesiogiai įsitraukdami ir dalyvaudami etninių kultūrų pažinimo procese, jausdami ir patirdami dalyvaujančiųjų etnokultūriniuose renginiuose socialinį aktyvumą, patirdami dvasinį pasitenkinimą dėl dalyvavimo. Socialinės interakcijos per asmeninį ir socialinį ugdymą/si kontekste imigrantai mokosi valstybinės lietuvių kalbos, tiesiogiai bendradarbiaudami su mokytoju. Šio mokymosi rezultatas – *socialinė integracija, mokantis valstybinės lietuvių kalbos*. Imigrantų savivaldaus mokymosi rezultatai sietini su pilietinio statuso įgijimu ir pasireiškia per bendravimo valstybine kalba viešumoje patirtis, kurios skatina abipusės integracijos vyksmą tarp imigrantų ir priimančiosios visuomenės. Socialinės interakcijos per asmeninį ir socialinį ugdymą/si kontekste imigrantai turi galimybę realizuoti jiems aktualias iniciatyvas, kurių raiškos rezultatas – *socialinių vertybių transformacija*. Pastarajai būdinga nuostatų, susijusių su socialiniu gyvenimu, kaita, kurią inspiruoja imigrantų savivaldaus mokymosi, t. y., tarpasmeninio bendravimo, paremto kritiniu mąstymu, asmenine refleksija, patirtys. Tuo tarpu imigrantų gyvenimo būdo kaitą inspiruoja naujos socialinio gyvenimo patirtys priimančiojoje šalyje – pagalbos suteikimo ir šeimos vertybių puoselėjimas. Mokymosi visą gyvenimą kontekste imigrantai gali dalyvauti asmeninės savivaldos ugdyme/si, kurios raiškos rezultatas – *asmeninė savireguliacija*. Pastarąją inspiruoja integracijos proceso vyksmas priimančiojoje šalyje. Savivaldaus mokymosi dėka imigrantai įgyja naujų gyvenimo įgūdžių, geba spręsti kasdienio gyvenimo problemas, suteikdami pagalbą vieni kitiems, taip pat geba pritaikyti asmeninę – reflektiviąją – gyvenimo Lietuvoje patirtį bei kritinį mąstymą, pasitelkdami savęs pažinimo būdus bei ieškodami naujų problemų sprendimų būdų savo ir kitų gyvenime.

3.4. Imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, grindžiamosios teorijos parametrai: organizacijos lygmuo

Remiantis Strauss, Corbin (1998) grindžiamosios teorijos tyrimo strategija, išskirti imigrantų savivaldaus mokymosi grindžiamosios teorijos parametrai organizaciniu lygmeniu (prielaidos, fenomenas, kontekstas, strategijos, įsiterpiančios būsenos, rezultatai) (žr. 23 lentelę). Išanalizavus imigrantų interviu metu gautus duomenis, išskirta 15 kategorijų, kurios inkorporuotos į grindžiamosios teorijos parametrus.

23 lentelė. *Imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje šalyje, grindžiamosios teorijos parametrai: organizacijos lygmuo*

Prielaidos	Fenomenas	Kontekstas	Strategijos	Įsiterpiančios būsenos	Rezultatai
Socialinių ryšių plėtra	Organizacinė / institucinė savirefleksija	-	Imigrantams aktualios informacijos sklaida	-	Imigrantų savirealizacija
Iniciatyvos, ugdančios imigrantų pilietiškumą		Etnokultūriniai renginiai, skatinantys sociokultūrinę integraciją	Etnokultūrinis ugdymas/is	-	
			Socialinis ugdymas/is		
Individualizuota pagalba	Diferencijuoti užsiėmimai imigrantų mokymosi visą gyvenimą realizavimui	Kalbų mokymas/is	Profesionali multikryptinė pagalba	Imigrantų centrų veiklos efektyvumas	
		Fizinės ir psichinės sveikatos ugdymas/is			
		Imigrančių moterų ir jų vaikų ugdymas/is			

Prielaidos – priežastys, sudarančios galimybes bendruomeninių organizacijų lygmeniu realizuoti savivaldų mokymąsi – tai *socialinių ryšių plėtra, iniciatyvos, ugdančios imigrantų pilietiškumą, individualizuota pagalba*.

Pirmoji prielaida, sudaranti galimybes imigrantams realizuoti savivaldų mokymąsi bendruomeninių organizacijų lygmeniu – *socialinių ryšių plėtra*. Bendruomeninių organizacijų realizuojamos etnokultūrinio pažinimo iniciatyvos skatina imigrantus užmegzti ir palaikyti socialinius ryšius, kurie formuojasi tarpasmeninio bendravimo ir mokymosi dėka, t. y., sąveikaujant su kitais aplinkos nariais. Bendruomeninių organizacijų aplinkose yra sudarytos galimybės imigrantams aktualinti jų socialinius poreikius. Tai reiškia, kad bendruomeninių organizacijų inspiruojama socialinių ryšių plėtra, paremta tarpasmeninio ir mokymosi motyvais, yra neatsiejama nuo imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo galimybių. Antroji prielaida, sudaranti galimybes imigrantams realizuoti savivaldų mokymąsi bendruomeninių organizacijų lygmeniu – *iniciatyvos, ugdančios imigrantų pilietiškumą*. Šių pilietinių iniciatyvų realizavimo kontekste yra svarbus bendruomeninių organizacijų aktyvumas, pasireiškiantis imigrantų asmeninių ir pilietinių iniciatyvų palaikymu ir tiesioginiu dalyvavimu priimančiosios visuomenės požiūriu į imigrantus kaitos inicijavime. Imigrantai siekia bendruomeninių organizacijų palaikymo, nes yra pasirengę asmeniniam ir socialiniam veikimui, kuris inkorporuoja asmeninio ir kolektyvinio savivaldaus mokymo/si raiškos dimensijas. Jie

nori pasidalinti savo visuomeninio gyvenimo priimančiojoje šalyje patirtimis, pasitelkdami asmeninę savirefleksiją. Tuo tarpu priimančiosios visuomenės požiūriu į imigrantus kaitos proceso inicijavimas parodo kolektyvinio savivaldaus mokymo/si realizavimo poreikį, kuris skatina tyrimo dalyvių ir priimančiosios visuomenės tarpusavio pažinimą ir tarpasmeninį bendravimą, ugdant abipusį etninį pažinimą, abipusę toleranciją ir pagarbą kitoniškumui, supratimą, tarpkultūrinį dialogą, solidarumą. Taigi, iniciatyvos, ugdančios imigrantų pilietiškumą, sudaro jiems galimybes realizuoti asmeninį ir kolektyvinį savivaldų mokymąsi bendruomeninių organizacijų lygmeniu, kai bendruomeninės organizacijos skatina ir palaiko bei tiesiogiai įsitraukia į šių iniciatyvų įgyvendinimą. Tokiu atveju ne tik imigrantai, bet ir bendruomeninės organizacijos gali įsitraukti ir dalyvauti savivaldaus mokymosi procese. Trečioji prielaida, sudaranti galimybes imigrantams realizuoti savivaldų mokymąsi bendruomeninių organizacijų lygmeniu – *individualizuota pagalba*. Teikiamos pagalbos raiškos dimensijos yra: organizuojami valstybinės kalbos kursai, atitinkantys imigrantų individualius poreikius; teikiamos konsultacijos gyvenimo priimančiojoje šalyje klausimais, siekiant spręsti jų buitines, socialines, teisines, migracijos, darbo paieškos ir kitas gyvenimo priimančiojoje šalyje problemas; imigrantų individualių poreikių nustatymas. Bendruomeninių organizacijų teikiama individualizuota pagalba padeda imigrantams ne tik patenkinti integracijos į priimančiąją visuomenę siekį, tačiau tuo pačiu atskleidžia jų pagalbos motyvus, t. y., sąmoningo ir tikslingo mokymosi, pagalbos gyvenimo priimančiojoje šalyje klausimais poreikius. Tai reiškia, kad individualizuotos pagalbos teikimo kontekste atsiranda galimybės realizuoti savivaldų mokymąsi ne tik imigrantams, bet ir bendruomeninių organizacijų specialistams, kurie tampa savivaldaus mokymosi ištekliais.

Fenomenas. Bendruomeninių organizacijų savivaldaus mokymosi centrinis fenomenas – *organizacinė / institucinė savirefleksija*, kuri sudaro galimybes kritiškai įvertinti ir analizuoti palankias ir nepalankias imigrantų savivaldžiam mokymuisi aplinkybes. Imigrantų pasitikėjimas profesionalais, dirbančiais bendruomeninėse organizacijose, ir jų specifinių poreikių tenkinimas yra palankios aplinkybės, kurios gali inspiruoti imigrantų savivaldų mokymąsi. Tuo tarpu etninių bendruomenių strateginio ir finansinio valdymo problemos, informacijos iš formalių institucijų pasiekiamumo stoka yra nepalankios aplinkybės, kurios gali riboti imigrantų savivaldaus mokymosi galimybes. Taigi, galima teigti, kad organizacinė / institucinė savirefleksija yra pagrindinė savivaldaus mokymosi ašis organizaciniu lygmeniu, nuo kurios tiesiogiai priklauso imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo galimybės jų asmeniniu ir / arba kolektyviniu lygmenimis.

Kontekstas. Bendruomeninių organizacijų savivaldaus mokymosi kontekstą sudaro *etnokultūriniai renginiai, skatinantys sociokultūrinę integraciją, ir diferencijuoti užsiėmimai imigrantų mokymosi visą gyvenimą realizavimui*, kurių metu imigrantams atsiranda galimybės realizuoti savivaldų mokymąsi. Bendruomeninės organizacijos inicijuoja ir organizuoja *etnokultūrinius renginius*, skatinančius priimančiosios šalies istorijos ir kultūros, kitų kultūrų pažinimą, kultūrinį sąmoningumą. Šių realizuojamų mokymo/si veiklų kontekste besimokantieji imigrantai tikslingai ir sąmoningai siekia įgyti, gilinti turimas žinias apie priimančiosios šalies istoriją, kultūrą, pažinti kitų šalių kultūrą, jos raišką, pasitelkdami išorinius savivaldaus mokymosi išteklius. Tai reiškia, kad bendruomeninės organizacijos atsižvelgdamos į imigrantų asmeninius ir mokymosi poreikius, sudaro tinkamas savivaldaus mokymosi realizavimui sąlygas. Kitas kontekstas, kuriame gali pasireikšti imigrantų savivaldus mokymasis bendruomeninių organizacijų lygmeniu – *diferencijuoti užsiėmimai, skirti imigrantų mokymosi visą gyvenimą realizavimui*. Bendruomeninių organizacijų specialistų teikiama pagalba imigrantų mokymosi proceso metu ir mokymosi veiklų realizavimas skatina imigrantų asmeninio pažinimo ir pasitikėjimo raišką. Tai reiškia, kad imigrantai gali plėtoti bendrąsias kompetencijas bendruomeninėse organizacijose, siekdami ne tik spręsti integracijos problemas priimančiojoje šalyje, bet ir siekdami patenkinti asmeninio ugdymosi poreikius. Galima teigti, kad bendruomeninės organizacijos, gebančios diferencijuoti užsiėmimus, skirtus imigrantų mokymosi visą gyvenimą realizavimui, sąmoningai skatina juos įsitraukti į savivaldų mokymąsi ir jį realizuoti.

Strategijos. Bendruomeninės organizacijos, skatinamos imigrantus realizuoti savivaldų mokymąsi, turi galimybes taikyti skirtingas savivaldaus mokymosi strategijas: *imigrantams aktualios informacijos sklaida, etnokultūrinis ugdymas/is, socialinis ugdymas/is, pilietinis ugdymas/is, kalbų mokymas/is, fizinės ir psichinės sveikatos ugdymas/is, imigrančių moterų ir jų vaikų ugdymas/is*. Pastarosios strategijos yra susiję su organizaciniu lygmeniu realizuojamų veiklų kontekstu. Imigrantų socialinių ryšių plėtojimo kontekste aktuali gali būti virtuali mokymosi aplinka, kuri sietina su *imigrantams aktualios informacijos sklaida*. Ši sklaida parodo informacijos apie imigrantų centrus sklaidos poreikį ir paslaugų pasiekiamumo užtikrinimą, taikant šiuolaikines informacines technologijas. Tai reiškia, kad bendruomeninių organizacijų lygmeniu tampa aktualūs išoriniai savivaldaus mokymo/si ištekliai. Taigi, siekiant suaktualinti imigrantų asmeninius ir mokymosi poreikius, bendruomeninės organizacijos turėtų sudaryti galimybes imigrantams mokytis savivaldžiai nuotoliniu būdu, integruojant šiuolaikines informacines technologijas į jų mokymosi procesą. Jie turėtų galimybę plėtoti socialinius ryšius

bendraudami tarpusavyje ne tik fizinėje bendruomeninių organizacijų aplinkoje, bet ir virtualioje mokymosi aplinkoje. Etnokultūrinių renginių, skatinančių sociokultūrinę integraciją, realizavimo kontekste aktualios tampa šios savivaldaus mokymosi strategijos: *etnokultūrinis ugdymas/is*, *socialinis ugdymas/is*, *pilietinis ugdymas/is*. Pirma, bendruomeninės organizacijos, atsižvelgdamos į imigrantų asmeninius ir mokymosi poreikius, turėtų sudaryti galimybes jiems dalyvauti *etnokultūriniame ugdyme/si*, organizuodamos renginius, skatinančius imigrantų ir priimančiosios visuomenės bendradarbiavimą; užsiėmimus, orientuotus į priimančiosios šalies kultūrinio pažinimo ugdymą/si ir puoselėjančius imigrantų tautinį bei kultūrinį identitetą. Tai reiškia, kad savivaldus mokymasis, realizuojamas per etnokultūrinio pažinimo veiklas, gali būti vienas iš būdų, padedančių spręsti imigrantų sociokultūrinės integracijos problemas, kylančias jų asmeninėje ir visuomeninėse aplinkose. Antroji bendruomeninių organizacijų savivaldaus mokymosi strategija turėtų būti orientuota į imigrantų kryptingą *socialinio ugdymo/si* realizavimą, kuris sudarytų galimybes jiems spręsti socialines problemas, patenkinti pažintinių kursų apie priimančiosios šalies teisinę sistemą, bendravimo, profesinės integracijos ir gyvenamosios bendruomenės pažinimo poreikius. Šią strategiją realizuoti galima pasitelkus tinkamus savivaldaus mokymosi išteklius, t. y., specialistus konsultantus, atliekančius socialinių ugdytojų vaidmenį, turinčius andragoginio darbo patirties, gebančius integruoti individualaus, grupinio mokymo/si metodus, taikyti informacines technologijų programas imigrantų socialinio mokymo/si ir pažinimo procesų metu. Tai reiškia, kad pirmiausia turi būti realizuojamas savivaldus mokymasis, orientuotas į specialistų, profesinių kompetencijų tobulinimą bendruomeninių organizacijų lygmeniu, o tik po to sudaromos galimybės imigrantams įsitraukti ir dalyvauti socialinio ugdymo/si procese. Šiuo atveju savivaldus mokymasis, realizuojamas per socialinio ugdymo/si veiklas, gali būti antruoju būdu, padedančiu spręsti imigrantų sociokultūrinės integracijos problemas, kylančias jų asmeninėje ir visuomeninėse aplinkose. Trečioji bendruomeninių organizacijų lygmeniu taikoma savivaldaus mokymosi strategija – *pilietinis ugdymas/is*. Bendruomeninių organizacijų specialistai inicijuoja ir organizuoja užsiėmimus apie priimančiosios šalies valstybės ir visuomenės pažinimą, jie remia imigrantų savanoriškas veiklas. Specialistai, vedantys užsiėmimus apie priimančiosios šalies valstybės ir visuomenės pažinimą, dalijasi savo patirtimi, žiniomis. Taigi, jie sudaro galimybes imigrantams naudotis savo vidiniais savivaldaus mokymo/si ištekliais. Skatindami imigrantų priimančiosios šalies pažinimo procesą, specialistai naudoja ir išorinius savivaldaus mokymo/si išteklius, tokius, kaip dokumentinis filmas. Bendruomeninėse organizacijose realizuojamos imigrantų savanoriškos veiklos atskleidžia jų savivaldaus mokymo/

si patirtis, kurioms būdingas savanoriškas ir tikslingas mokymasis, pasireiškiantis asmeniniu augimu ir tobulėjimu. Tai reiškia, kad savivaldus mokymasis realizuojamas per pilietinio ugdymo/si veiklas, yra trečiasis būdas, orientuotas į imigrantų sociokultūrinės integracijos problemų, kylančių jų asmeninėje ir visuomeninėse aplinkose, sprendimus. Diferencijuotų užsiėmimų, skirtų imigrantų mokymosi visą gyvenimą realizavimui, kontekste aktualios tampa šios savivaldaus mokymosi strategijos: *kalbų mokymas/is, fizinės ir psichinės sveikatos ugdymas/is, imigrantų moterų ir jų vaikų ugdymas/is*. Bendruomeninės organizacijos, siekdamos patenkinti imigrantų kalbų mokymosi poreikį, organizuoja *kalbų mokymą/si*, t. y., valstybinės lietuvių kalbos ir užsienio kalbų kursus. Imigrantų dalyvavimas kalbų užsiėmimuose pagrįstas asmeniniu, savanorišku sprendimu. Jų aktyvumas mokantis kalbų gali būti sietinas su asmeninių ir profesinių lūkesčių priimančiojoje šalyje ir saviraiškos poreikio realizavimu bei asmeniniu pasitenkinimu. Tai reiškia, kad savivaldus mokymasis, realizuojamas organizuojant kalbų mokymąsi bendruomeninėse organizacijose, gali būti laikytinas vienu iš būdų, sudarančių jiems galimybės mokytis visą gyvenimą, tobulinant bendrąsias kompetencijas. Kita savivaldaus mokymosi strategija – *fizinės ir psichinės sveikatos ugdymas/is*. Bendruomeninės organizacijos, siekdamos patenkinti imigrantų fizinės ir psichinės sveikatos poreikius, turėtų realizuoti sveikatos ugdymo/si programas ir teikti psichologinę pagalbą. Tai reiškia, kad sveikatos priežiūros specialistai, realizuojantys sveikatos ugdymo/si programas, padėtų imigrantams spręsti jų fizinės sveikatos problemas, suteiktų žinių apie sveikatos prevencijos priemones, tuo tarpu psichologo teikiamos pagalbos dėka imigrantai pagerintų psichinę sveikatą. Šiuo atveju fizinės ir psichinės sveikatos specialistai sudarytų galimybes imigrantams naudotis specialistų ir imigrantų vidiniais savivaldaus mokymo/si ištekliais. Taigi, savivaldus mokymasis, realizuojamas per fizinės ir psichinės sveikatos ugdymą/si bendruomeninėse organizacijose, gali būti antrasis būdas, sudarantis imigrantams galimybes mokytis visą gyvenimą, sprendžiant individualias sveikatos problemas. Imigrantų moterų ir jų vaikų ugdymas/is – bendruomeninių organizacijų lygmens savivaldaus mokymosi strategija, kuri gali būti taikoma, siekiant patenkinti atskirų imigrantų socialinių grupių (moterų, vaikų) mokymo/si poreikius. Šios strategijos komponentai – užimtumo renginių moterims imigrantėms, papildomo ir specialus ugdymo/si imigrantų vaikams, organizavimas. Užimtumo renginių organizavimas sudarytų galimybes moterims imigrantėms įgyti buitinio gyvenimo įgūdžių ir padėtų atsiskleisti jų saviraiškai. Tuo tarpu papildomo ugdymo/si organizavimo dėka imigrantų vaikai galėtų patenkinti kultūrinės socializacijos poreikius, o specialusis ugdymas padėtų spręsti jų mokymosi problemas, kurias sukelia imigracijos ir integracijos procesai. Taigi, savivaldus mokymasis, rea-

lizuojamas per moterų ir vaikų ugdymą/si, gali būti trečiasis būdas, sudarantis galimybes atskiroms imigrantų socialinėms grupėms įsitraukti į mokymosi visą gyvenimą procesą.

Įsiterpiančios būsenos. Diferencijuotų užsiėmimų, skirtų imigrantų mokymosi visą gyvenimą realizavimui, kontekste aktuali tampa bendruomeninių organizacijų *profesionali multikryptinė pagalba*. Bendruomeninių organizacijų specialistai, siekdami imigrantų centrų veiklos efektyvinimo, turėtų teikti veiksmingą pagalbą, padėdami spręsti imigrantų problemas, profesionaliai elgtis su imigrantais, būti ne tik aktyvūs, siūlydami problemų įveikas, bet ir kompetentingi specialistai, gebėti įgalinti imigrantus, ieškant problemų sprendimų būdų, atstovauti jų interesus ir teises, plėtojant tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Teikiamos pagalbos pobūdis parodo ne tik pagalbos būdus, tačiau ir specialistų profesinės kompetencijos tobulinimo poreikį. Tai reiškia, kad specialistų, dirbančių bendruomeninėse organizacijose, profesinės veiklos ir kompetencijos tobulinimas yra esminė imigrantų centrų veiklos efektyvinimo sąlyga, nuo kurios priklauso imigrantų savivaldaus mokymosi galimybės, sprendžiant jų problemas.

Rezultatai. Bendruomeninės organizacijos, sudarydamos sąlygas imigrantų socialinių ryšių plėtrai ir inicijuodamos bei organizuodamos etnokultūrinius renginius, skatinančius sociokultūrinės integraciją, skatina imigrantus realizuoti savivaldų mokymąsi, kurio rezultatų raiškos dimensija lokalizuojama individualiu lygmeniu, kaip jų *savirealizacija*. Imigrantų savirealizacija tampa įmanoma jiems dalyvaujant užimtumo, etnokultūrinio mokymo veiklose, ugdymo ir švietimo programose, kai jie gali patenkinti asmeninius ir profesinius lūkesčius. Tuo tarpu bendruomeninės organizacijos, gebėdamos organizuoti diferencijuotus užsiėmimus, skirtus imigrantų mokymosi visą gyvenimą realizavimui, turi galimybes siekti pozityvaus rezultato organizaciniu lygmeniu – *imigrantų centrų veiklos efektyvinimo*. Šio rezultato galima siekti, teikiant tikslingą ir kokybišką pagalbą imigrantams, plėtojant teikiamas paslaugas skirtinguose miestuose, tobulinant valstybinės kalbos mokymosi programą. Galima teigti, kad imigrantų centrų veiklų plėtra ir jų tobulinimas per organizacinę / institucinę savirefleksiją sudarytų galimybes imigrantams realizuoti savivaldų mokymąsi asmeniniu ir kolektyviniu lygmenimis.

DISKUSIJA. IMIGRANTŲ SAVIVALDAUS MOKYMOŠI BENDRUOMENINĖSE ORGANIZACIJOSE, JIEMS INTEGRUOJANTIS PRIIMANČIOJOJE VISUOMENĖJE, GRINDŽIAMOJI TEORIJA: ASMENS LYGMUO

Struktūrinis aiškinimas. Imigrantų savivaldaus mokymosi asmens lygmeniu grindžiamoji teorija sukonstruota, remiantis Strauss, Corbin (1998) grindžiamosios teorijos tyrimo strategija, kuri aprašyta 63–68 psl.

Sukurta grindžiamoji teorija, pavaizduota 42 paveiksle. Paveikslo kairės pusės viršuje nubrėžtas žalias stačiakampis, pažymėtas skaičiumi 1, parodo pirmąją imigrantų savivaldaus mokymosi asmens lygmeniu prielaidą, t. y., priešastį. Imigrantai įsitraukia ir dalyvauja savivaldaus mokymosi procese, nes siekia užmegzti ir palaikyti socialinius ryšius. Plėtojant socialinius ryšius atsiranda tinkamos sąlygos realizuoti multikultūrinio ugdymo/si ir religingumo integralumą skatinančias veiklas ir atvirkščiai – savivaldaus mokymosi kontekstas sudaro galimybes imigrantams užmegzti ir palaikyti socialinius ryšius. Tuo tarpu multikultūrinio ugdymo/si ir religingumo integralumo kontekstas skatina imigrantus realizuoti socializaciją, ugdant/įs strategiją ir atvirkščiai – taikydami socializacijos ugdant/įs strategiją, jie gali realizuoti multikultūrinio ugdymo/si ir religingumo integralumą skatinančias veiklas (žr. paveikslo kairės pusės viršuje abipuses žalias rodykles, judančias nuo pirmojo žalio stačiakampio link antrojo stačiakampio, nuo antrojo link trečiojo stačiakampio ir atvirkščiai). Imigrantų realizuojamos strategijos socializacija ugdant/įs, remiantis galutiniais savivaldaus mokymosi rezultatais, yra asmeninis tobulėjimas ir socialinės kompetencijos plėtra, kurios ir skatina juos taikyti pastarąją strategiją (žr. paveikslo viršuje vienkryptes žalias rodykles, judančias abipuse kryptimi nuo trečiojo žalio stačiakampio link paskutiniųjų dviejų žalių stačiakampių, esančių paveikslo viršuje, dešinėje ir nuo jų trečiojo žalio stačiakampio link, esančio paveikslo viršuje, centre ir atvirkščiai). Imigrantų realizuojamą savivaldaus mokymosi strategiją gali paspartinti išgalinimas siekti socialinio ir etninio dalyvavimo balanso ir imigrantų vykdomas gimtosios kalbos mokymas. Pirmasis veiksnys daro teigiamą įtaką rezultatų pasiekimui: asmeniniam tobulėjimui, socialinės ir etnokultūrinės kompetencijos plėtrai; tuo tarpu antrasis daro teigiamą įtaką rezultato pasiekimui etnokultūrinės kompetencijos plėtrai (žr. paveikslo viršuje vienkryptes žalias rodykles, judančias dešine kryptimi nuo trečiojo žalio stačiakampio, esančioje paveikslo viršuje, centre link dviejų žalių stačiakampių ir nuo jų link paskutinių trijų žalių stačia-

kampių, esančių paveikslo viršuje, dešinėje). Etnokultūrinės kompetencijos dėka vyksta imigrantų socializacija jiems ugdant/ is (žr. paskutinįjį žalią stačiakampį „Etnokultūrinės kompetencijos plėtra“ paveikslo dešinėje, nuo kurio eina linija link trečiojo žalio stačiakampio, esančio paveikslo viršuje, centre). Paveikslo kairės pusės viršuje nubrėžtas mėlynas stačiakampis, pažymėtas skaičiumi 2, parodo antrąją imigrantų savivaldaus mokymosi asmens lygmeniu prielaidą, t. y., priešastį. Imigrantai įsitraukia ir dalyvauja savivaldaus mokymosi procese, nes bendruomeninėse organizacijose yra sudaryta pozityvi socioedukacinė aplinka. Ši aplinka skatina imigrantus realizuoti savivaldų mokymąsi skirtinguose kontekstuose, nuo kurių priklauso tolimesnis imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo kelias. Pirmasis kontekstas, kuriame pasireiškia imigrantų savivaldus mokymasis – socialinė interakcija per asmeninį ir socialinį ugdymąsi (žr. pirmą mėlyną stačiakampį, pažymėtą skaičiumi 2.1). Šis kontekstas sudaro galimybes imigrantams taikyti skirtingas savivaldaus mokymosi strategijas – valstybinės lietuvių kalbos mokymasis, imigrantui tiesiogiai bendradarbiaujant su mokytoju, ir imigrantams aktualių iniciatyvų realizavimas, ir atvirkščiai – pastarosios savivaldaus mokymosi strategijos gali skatinti socialinę interakciją per asmeninį ir socialinį ugdymąsi (žr. mėlynas abipusė rodyklės, judančias nuo mėlyno stačiakampio, pažymėto skaičiumi 2.1, mėlyno stačiakampio, pažymėto 2.1.a, link, ir mėlyno stačiakampio, pažymėto 2.1.b, ir atvirkščiai). Imigrantų, realizuojamą valstybinės lietuvių kalbos mokymosi, tiesiogiai bendradarbiaujant su mokytoju, strategiją ir savivaldaus mokymosi rezultatą, socialinę integraciją, mokantis valstybinės lietuvių kalbos, gali paspartinti moralinis pasitenkinimas, mokantis valstybinės lietuvių kalbos. Tuo tarpu valstybinės lietuvių kalbos didaktikos problemos gali būti esminis trukdis, slopinantis imigrantų savivaldų mokymąsi, realizuojamą mokantis valstybinės lietuvių kalbos, tiesiogiai bendradarbiaujant su mokytoju. Socialinės integracijos, mokantis valstybinės lietuvių kalbos, dėka, imigrantai gali jausti moralinį pasitenkinimą, mokantis valstybinės lietuvių kalbos, įveikti kalbos didaktikos problemas ir šitaip sėkmingai realizuoti pasirinktą savivaldaus mokymosi strategiją (žr. trečiąjį mėlyną stačiakampį, pažymėtą skaičiumi 2.1a, ir nuo jo abipusę rodyklę, judančią link ketvirtojo mėlyno stačiakampio, pažymėto skaičiumi 2.1a, o nuo pastarojo – abipusę rodyklę, judančią penktojo mėlyno stačiakampio, pažymėto skaičiumi 2.1a, link ir atvirkščiai). Kaip nurodyta anksčiau, socialinės interakcijos per asmeninį ir socialinį ugdymą/si kontekste imigrantai turi galimybę realizuoti savivaldaus mokymosi strategiją – jiems aktualias iniciatyvas, kurių raiškos rezultatas – socialinių vertybių transformacija. Šių imigrantų iniciatyvų realizavimą ir socialinių vertybių transformaciją gali paskatinti imigrantų centrų veiklos socialinis vertingumas. Taip pat,

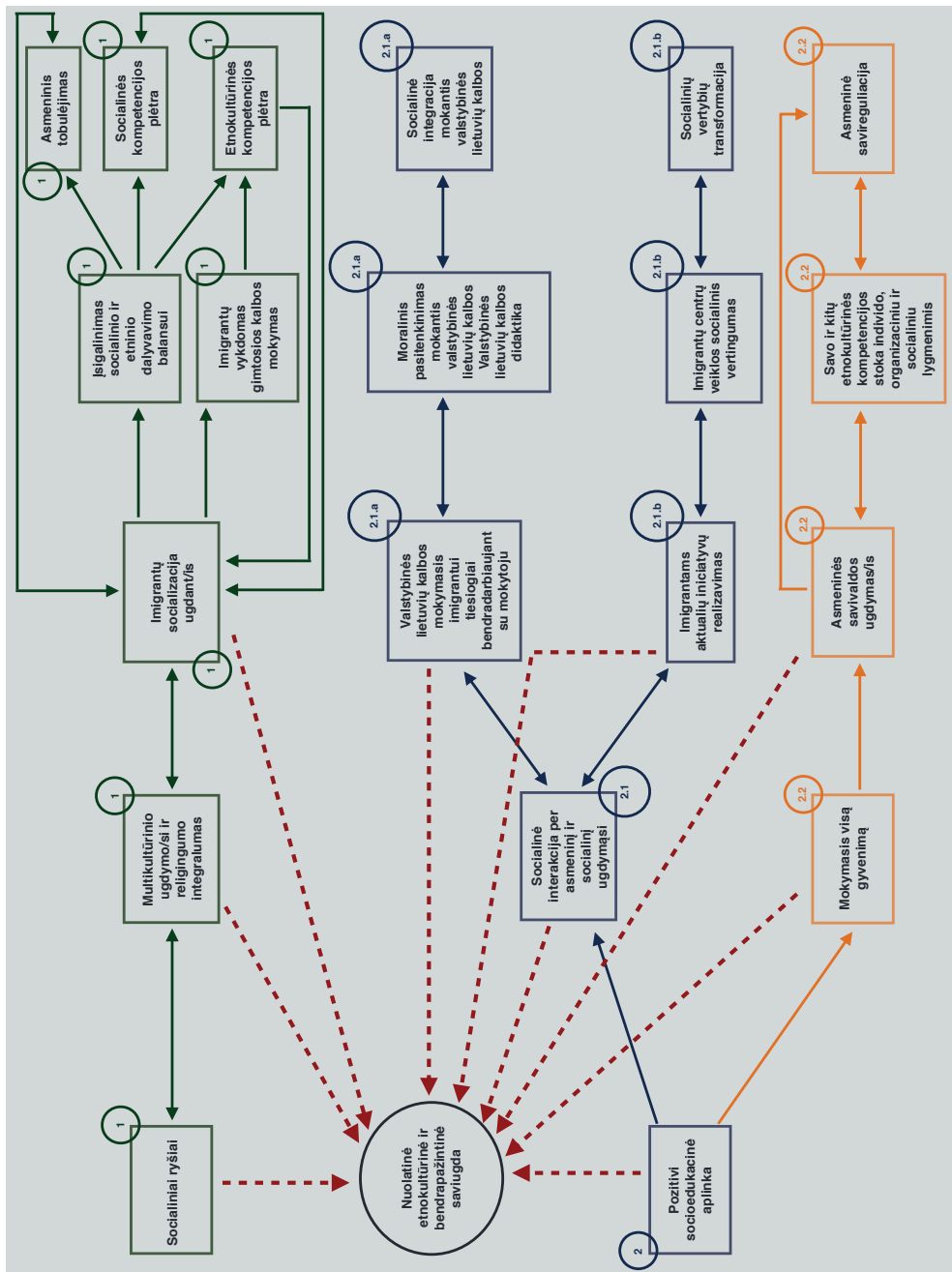
socialinių vertybių transformacijos dėka, imigrantai gali pasinaudoti imigrantų centrų veiklos socialiniu vertingumu ir realizuoti pasirinktą savivaldaus mokymosi strategiją – imigrantams aktualių iniciatyvų įgyvendinimą (žr. trečiąjį mėlyną stačiakampį, pažymėtą skaičiumi 2.1b, ir nuo jo abipusę rodyklę, judančią ketvirtojo mėlyno stačiakampio, pažymėto skaičiumi 2.1b, link, o nuo pastarojo – abipusę rodyklę, judančią penktojo mėlyno stačiakampio, pažymėto skaičiumi 2.1b, link, ir atvirkščiai). Antrasis savivaldaus mokymosi kontekstas – mokymasis visą gyvenimą, kuris skatina imigrantus taikyti asmeninės savivaldos ugdymo/si strategiją, kurios rezultatas – asmeninė savireguliacija (žr. pirmą oranžinį stačiakampį, pažymėtą skaičiumi 2.2, ir nuo jo kryptingai judančią vienpusę rodyklę, antrojo oranžinio stačiakampio, pažymėto skaičiumi 2.2, link, o nuo pastarojo – ketvirtojo oranžinio stačiakampio, pažymėto skaičiumi 2.2, link). Asmeninės savivaldos ugdymo/si strategijos realizavimą ir, kaip rezultato, asmeninės savireguliacijos pasiekimą, gali stabdyti savo ir kitų etnokultūrinės kompetencijos stoka individualiu, organizaciniu ir socialiniu lygmenimis. Tuo tarpu asmeninės savireguliacijos dėka, imigrantai gali įveikti trukdį, savo ir kitų etnokultūrinės kompetencijos stoką, individualiu, organizaciniu ir socialiniu lygmenimis ir sėkmingai realizuoti asmeninės savivaldos ugdymo/si strategiją (žr. paveikslą kairėje, apačioje antrąjį oranžinį stačiakampį, pažymėtą skaičiumi 2.2, ir nuo jo abipusę rodyklę, judančią trečiojo oranžinio stačiakampio, pažymėto skaičiumi 2.2, link, o nuo pastarojo – abipusę rodyklę, judančią link ketvirtojo oranžinio stačiakampio, pažymėto skaičiumi 2.2, ir atvirkščiai). Šios imigrantų savivaldaus mokymosi, realizuojamo asmens lygmeniu, grindžiamosios teorijos kartinė šerdis yra nuolatinė etnokultūrinė ir bendrapažintinė saviugda, kuri pavaizduota apskritimo forma. Pastaroji inkorporuoja pozityvias imigrantų savivaldaus mokymosi patirtis, įgytas organizuojant ir dalyvaujant etnokultūrinuose renginiuose. Nuolatinės etnokultūrinės ir bendrapažintinės saviugdą patirtis imigrantai gali pritaikyti kitose savivaldaus mokymosi veiklose, nes tam yra tinkamos prielaidos (socialiniai ryšiai ir pozityvi socioedukacinė aplinka). Įgytą patirtį jie gali suaktyvinti skirtinguose savivaldaus mokymosi kontekstuose (tokiuose, kaip multikultūrinio ugdymo/si ir religingumo integralumas, socialinė interakcija per asmeninę ir socialinę ugdymąsį, mokymasis visą gyvenimą), taikydami skirtingas savivaldaus mokymosi strategijas (imigrantų socializacija ugdant/is; valstybinės lietuvių kalbos mokymasis, imigrantui tiesiogiai bendradarbiaujant su mokytoju, imigrantams aktualių iniciatyvų realizavimas; asmeninės savivaldos ugdymas/is) (žr. punktyrines rudas rodykles, einančias iš savivaldaus mokymosi prielaidų, konteksto, strategijų – nuolatinės etnokultūrinės ir bendrapažintinės saviugdą link).

Konceptualusis aiškinimas. Nuolatinė etnokultūrinė ir bendrapažintinė saviugda yra imigrantų asmeninio savivaldaus mokymosi pamatinis komponentas, aplink kurį koncentruojasi savivaldaus mokymosi procesas. Svarbūs pastarojo proceso komponentai yra **prielaidos**, parodančios savivaldaus mokymosi priežastis ir motyvus (*socialiniai ryšiai, pozityvi socioedukacinė aplinka*); **kontekstas** – aplinkybės, skatinančios savivaldaus mokymosi realizavimą (*multikultūrinio ugdymo/si ir religingumo integralumą, socialinę interakciją per asmeninį ir socialinį ugdymąsi, mokymąsi visą gyvenimą*); **strategijos**, parodančios savivaldaus mokymosi realizavimo būdus (*imigrantų socializacija ugdant/is, valstybinės lietuvių kalbos mokymasis, imigrantui tiesiogiai bendradarbiaujant su mokytoju, imigrantams aktualių iniciatyvų realizavimas, asmeninės savivaldos ugdymas/is*); **įsiterpiančios būsenos** – veiksniai, skatinantys ir / arba stabdantys savivaldaus mokymosi realizavimą (*įsigalėjimas socialinio ir etninio dalyvavimo balansui, imigrantų vykdomas gimtosios kalbos mokymas, moralinis pasitenkinimas, mokantis valstybinės lietuvių kalbos, valstybinės lietuvių kalbos didaktika, imigrantų centrų veiklos socialinis vertingumas, savo ir kitų etnokultūrinės kompetencijos stoka individualiu, organizaciniu ir socialiniu lygmenimis*); pasiekiami **rezultatai**, realizavus savivaldų mokymąsi (*asmeninis tobulėjimas, socialinės kompetencijos plėtra, etnokultūrinės kompetencijos plėtra, socialinė integracija, mokantis valstybinės lietuvių kalbos, socialinių vertybių transformacija, asmeninė savireguliacija*). Imigrantų savivaldaus mokymosi proceso, vykstančio asmens lygmeniu, inovatyvumas yra tas, kad savivaldaus mokymosi realizavimo kartinė ašis yra įgyta nuolatinė etnokultūrinė ir bendros pažintinės saviugdgos patirtis, kurią imigrantai gali pritaikyti ir integruoti į kitas realizuojamas savivaldaus mokymosi veiklas, kurios yra nukreiptos į imigrantų asmeninį tobulėjimą ir bendrųjų kompetencijų tobulinimą bei sudaro prielaidas jiems integruotis į priimančiosios šalies visuomenę. Imigrantų savivaldaus mokymosi procesas turi panašumų su Garrison (1997) interaktyviu savivaldaus mokymosi procesu, kuriam būdinga *motyvacijos* dimensija, pasireiškianti įsitraukimu ir užduoties atlikimu; *vadovavimo sau* dimensija, pasižyminti užduoties kontrole, tinkamų mokymosi išteklių ir strategijų parinkimu, kad būtų pasiekti suplanuoti tikslai ir uždaviniai; *savęs monitoringo* dimensija, pasižyminti kognityvine atsakomybe, kuri inkorporuoja gebėjimą stebėti savo kognityvinius ir metakognityvinius procesus, t. y., reflektuoti savo arba kitų mintis, sugebėjimą atpažinti savo mąstymo procesus. Pastarųjų dimensijų integralumo rezultatas – savivaldus mokymasis. Šių procesų panašumas yra tas, kad imigrantai įsitraukia į savivaldaus mokymosi veiklas, turėdami socialinius, mokymo/si motyvus; geba pasirinkti tinkamus savivaldaus moky-

mosi išteklius ir strategijas bei sprendžia integracijos problemas, pasitelkdami savo gyvenimišką praktiką, paremtą savirefleksijos savivaldžiam mokymesi taikymu. Imigrantų savivaldaus mokymosi procesas skiriasi nuo Garrison (1997) modelio, nes jame nėra koncentruojamasi į konkrečius savivaldaus mokymosi rezultatus. Imigrantų savivaldaus mokymosi motyvų kontekste svarbu akcentuoti Houle (1961) konceptualias nuostatas. Pastaroji mokslininkė teigia, kad yra trys besimokančiųjų grupės, kurios realizuoja savivaldų mokymąsi: į tikslą orientuoti besimokantieji, kurie siekia specifinių tikslų; į veiklą orientuoti besimokantieji, kurie renkasi mokymosi veiklas dėl socialinių priežasčių; į mokymąsi orientuoti besimokantieji, kurie siekia žinių savo labui ir yra nuolatos įsitraukę į mokymąsi. Čia galima rasti panašumų ir su imigrantų savivaldaus mokymosi procesu. Imigrantų savivaldaus mokymosi prielaidos, kontekstas ir strategijos leidžia teigti, kad imigrantai yra į veiklą ir mokymąsi orientuoti besimokantieji. Imigrantų savivaldaus mokymosi procesas yra panašus į Spear, Mocker (1984) jungiančių (angl. k. – *organizing*) aplinkybių modelį, kuris integruoja tris interaktyvias sritis: *galimybes*, kurias žmogus randa aplinkoje; *turimas arba naujas žinias*, kurias žmogus taiko savo veikloje; *ir veikla*, kurios žmogus imasi, kad įgytų žinių. Šiame procese asmeninės žinios, galimybės mokytis ir atsitiktinės situacijos susijungia, kad suformuotų unikalią mokymosi patirtį. Šių procesų panašumas – imigrantų galimybės, turimos arba naujos žinios, veikla, pateikta per konkretų pavyzdį. Multikultūrinio ugdymo/si ir religingumo integralumo kontekste vyksta imigrantų *socializacija, jiems ugdant/is*. Imigrantų socializacija ugdant/is yra nukreipta į socialinio ugdymosi poreikio aktualinimą, kuris siejamas su jų asmenybės ugdymu, naujos socialinės patirties įgijimu. Imigrantų socializacija vyksta ir organizuojant kitų ugdymą, kurio tikslas – perduoti savo etninės kultūros kalbos normas, patirtis bendruomeninių organizacijų nariams. Tai reiškia, kad imigrantai socializuojasi, ugdydami save ir kitus sąmoningai ir tikslingai, kai rezultatų raiškai būdinga etnokultūrinės kompetencijos plėtra. Pastarosios strategijos realizavimą bei rezultato pasiekimą gali paskatinti imigrantų vykdomas gimtosios kalbos mokymas, kuris realizuojamas integruojant asmeninę kalbų mokymosi patirtį ir saviugdą į mokymo procesą. Imigrantų mokytojai perkelia savo asmenines kalbų mokymosi patirtis į antrosios užsienio kalbos mokomojo turinio realizavimo etapą, organizuodami kitų kalbinį mokymą, nukreiptą į įvairiapusį antrosios užsienio kalbos lingvistinį mokymą/si. Konstatuotina ir tai, kad imigrantų savivaldaus mokymosi procesas skiriasi nuo Spear, Mocker (1984) modelio, nes jame nėra koncentruojamasi į savivaldaus mokymosi rezultatus. Kitų mokslininkų (Brockett, Hiemstra, 1991; Candy, 1991) savivaldaus mokymosi modeliai

turi tik fragmentinių sąsajų su imigrantų savivaldaus mokymosi procesu, realizuojamu asmens lygmeniu. Brockett, Hiemstra (1991) į asmeninę atsakomybę orientuotas interaktyvus modelis išryškina išorinių (mokymosi proceso) ir asmeninių besimokančiojo faktorių svarbą savivaldžiam mokymuisi, kai asmeninė atsakomybė tampa esminiu savivaldaus mokymosi komponentu ir pabrėžiama socialinio konteksto įtaka savivaldžiam mokymuisi. Tuo tarpu imigrantų savivaldaus mokymosi procesas atskleidžia savivaldaus mokymosi strategijas. Pastarosios parodo, kad imigrantai geba planuoti ir organizuoti savivaldaus mokymosi procesą. Kitas panašumas – tai socialinis kontekstas, kuriame gali pasireikšti imigrantų savivaldaus mokymasis asmeniniu lygmeniu – socialinė interakcija per asmeninį ir socialinį ugdymą/si. Socialinės sąveikos metu imigrantai formuoja ir plėtoja socialinius ryšius, mokosi iš kitų ir su kitais, įgyja naujos socialinės patirties. Tai reiškia, kad socialinės sąveikos metu vyksta imigrantų asmeninis ir socialinis ugdymasis, kuris parodo savivaldaus mokymosi asmens lygmeniu galimybes bendruomeninėse organizacijose ir už jų ribų. Tuo tarpu Candy (1991) parodo, kad savivaldaus mokymasis vyksta pasitelkiant savivaldą, kuriai būdingos proceso ir produkto dimensijos bei pasižymi keturiais skirtingais fenomenais. Savivalda suprantama kaip: 1) asmeninė savybė, t. y., asmeninė autonomija; 2) kaip noras ir sugebėjimas vadovauti savo mokymuisi; 3) metodas organizuojant mokymąsi formalioje aplinkoje, t. y., mokinio kontrolė, 4) individualus, neinstitucinis mokymosi galimybių siekimas „natūralioje socialinėje aplinkoje“, t. y., autodidaktika. Imigrantų savivaldaus mokymosi proceso esminis komponentas – nuolatinė etnokultūrinė ir bendrapažintinė saviugda turi panašumų su Candy (1991) autodidaktika, t. y., tikslinga saviugda. Anot Candy (1991), saviugda vyksta siekiant patenkinti asmeninius motyvus ir interesus, kurie formuojami ir modifikuojami sąveikaujant su kitais žmonėmis; saviugdų procesas yra nelinijinis, saviugdų projektais siekiama išspręsti probleminę situaciją; saviugda dažnai vyksta socialiniame (socialinių grupių) kontekste, o retai vienumoje. Panašumas yra tas, kad etnokultūrinio ugdymo/si motyvai sietini su imigrantų tikslingu asmeniniu etnokultūriniu mokymuisi ir kitų etnokultūriniu mokymu/si, kuris sudaro galimybes jiems patenkinti socializacijos, integracijos poreikius. Imigrantai geba savarankiškai ne tik pasirinkti ir panaudoti vidinius (asmeninę patirtį, socialinius tinklus) ir išorinius (internetinę informaciją, internetines ir spausdintines knygas) mokymosi išteklius, metodus etnokultūrinei saviugdai, bet ir geba juos integruoti į kitų etnokultūrinį mokymą/si. Imigrantų savivaldaus mokymasis neturi sąsajų su Knowles (1975) ir Tough (1971, 1979) savivaldaus mokymosi procesais, nes pastarieji yra linijiniai ir nukreipti į besimokančiojo savivaldaus mokymosi proceso planavimą. Imigran-

tų savivaldaus mokymosi procesas, realizuojamas asmens lygmeniu, inkorporuoja rezultatų raiškos dimensijas (asmeninis tobulėjimas, socialinės kompetencijos plėtra, etnokultūrinės kompetencijos plėtra, socialinė integracija, mokantis valstybinės lietuvių kalbos, socialinių vertybių transformacija, asmeninė savireguliacija), kurios skiriasi nuo kitų mokslininkų (Andruske, 2003; Rager, 2003; Valente, 2005) savivaldaus mokymosi rezultatų, nes pastarasis procesas yra socialiai kontekstualus. Bet imigrantų savivaldaus mokymosi rezultatai (socialinės kompetencijos plėtra, asmeninė savireguliacija) turi fragmentinių sąsajų su Huang (2008) savivaldaus mokymosi rezultatais, kurie pasireiškia bendrųjų įgūdžių tobulinimu (komunikacijos, savęs ir informacijos valdymo įgūdžiais). Apibendrinant galima teigti, kad imigrantų savivaldaus mokymasis, realizuojamas asmens lygmeniu, yra interaktyvus procesas, kurio kartinė šerdis yra nuolatinė etnokultūrinė ir bendrapažintinė saviugda.

42 pav. Imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, grindžiamoji teorija: asmens lygmuo

DISKUSIJA. IMIGRANTŲ SAVIVALDAUS MOKYMOSI BENDRUOMENINĖSE ORGANIZACIJOSE, JIEMS INTEGRUOJANTIS PRIIMANČIOJOJE VISUOMENĖJE, GRINDŽIAMOJI TEORIJA: ORGANIZACIJOS LYGMUO

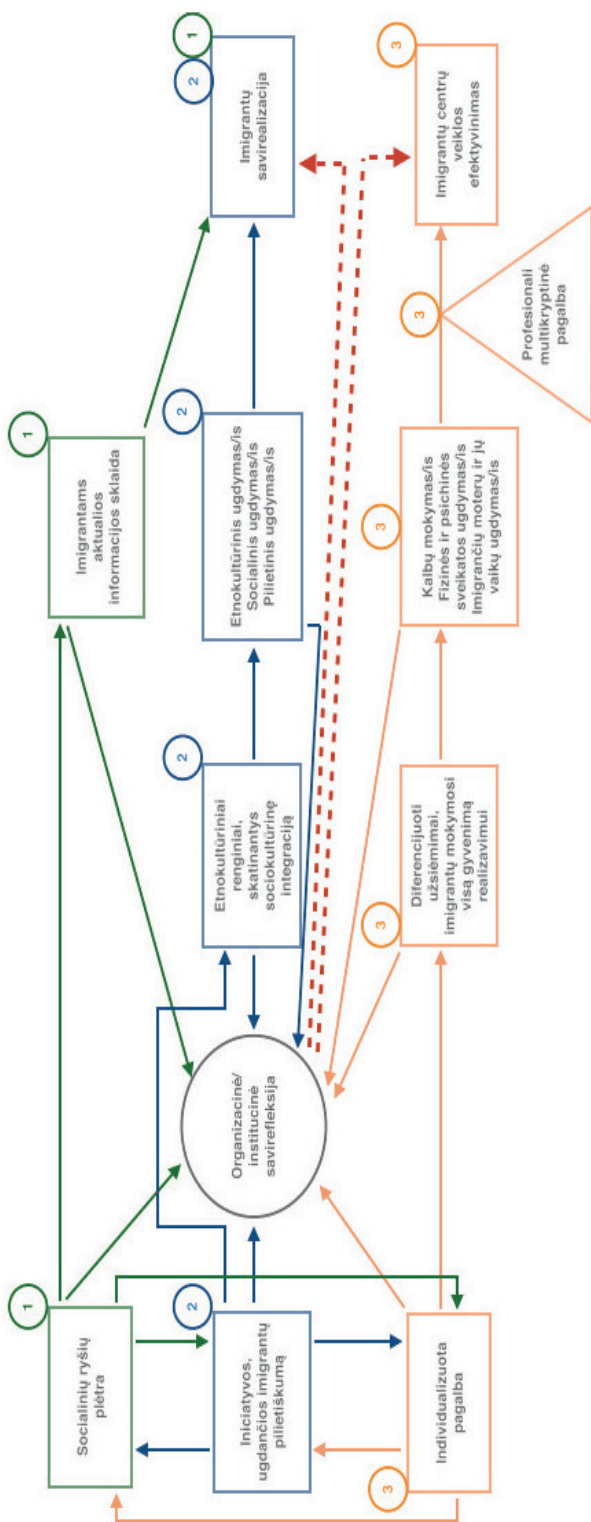
Struktūrinis aiškinimas. Imigrantų savivaldaus mokymosi organizacijos lygmeniu grindžiamoji teorija sukonstruota, remiantis Strauss, Corbin (1998) grindžiamosios teorijos tyrimo strategija (63-68 psl.). Sukurta grindžiamoji teorija, pavaizduota 43 paveiksle. Paveikslo vertikaliame lygmenyje, kairėje, nubrėžti stačiakampiai su skaičių numeriais 1, 2, 3 ir žalios, mėlynos, rudos spalvos rodyklės, judančios skirtingomis kryptimis, parodo, kad bendruomeninės organizacijos sudaro skirtingas savivaldaus mokymosi realizavimo galimybes. Šios galimybės atsiranda, kai imigrantai apsisprendžia, kokio pirminio tikslo jie siekia, dalyvaujant bendruomeninių organizacijų veiklose, nors turi tris galimus pasirinkimus: nori plėtoti socialinius ryšius; realizuoti iniciatyvas, ugdančias imigrantų pilietiškumą; dalyvauti individualizuotos pagalbos teikime. Pastarųjų tikslų realizavimo chronologinė seka gali būti skirtinga. Nuo imigrantų tikslo ir veiklos pasirinkimo priklauso tolimesnis savivaldaus mokymosi realizavimo kelias, kuris pavaizduotas horizontaliu lygmeniu. Bendruomeninių organizacijų lygmeniu savivaldaus mokymasis gali būti realizuojamas trimis kryptimis: viršutine, vidurine, apatine, kurias žymi atitinkami skaičių numeriai 1, 2, 3 ir rodyklės, judančios kryptingai iš kairės į dešinę pusę, horizontaliuoju lygmeniu. Pirmoji savivaldaus mokymosi realizavimo galimybė bendruomeninių organizacijų lygmeniu atsiranda, kai imigrantai gali plėtoti socialinius ryšius tarpasmeninio bendravimo ir mokymosi aplinkoje. Imigrantų socialinių ryšių plėtojimo kontekste aktuali tampa viena iš savivaldaus mokymosi strategijų – imigrantams aktualios informacijos sklaida. Šios sklaidos dėka bendruomeninės organizacijos patenkintų sklaidos poreikį apie imigrantų centrus ir būtų užtikrintas paslaugų pasiekiamumas, taikant šiuolaikines informacines technologijas. Tai reiškia, kad bendruomeninės organizacijos sudarytų galimybes imigrantams mokytis savivaldžiai nuotoliniu būdu, integruojant šiuolaikines informacines technologijas į jų mokymosi procesą. Šio proceso galutiniu raiškos rezultatu tampa imigrantų savirealizacija (žr. viršutinę kryptį, pažymėtą 1, rodyklės, judančios kryptingai iš kairės į dešinę pusę, nuspalvintos žalia spalva). Antroji savivaldaus mokymosi galimybė bendruomeninių organizacijų lygmeniu atsiranda realizuojant iniciatyvas, ugdančias imigrantų pilietiškumą, kurios išreiškiamos etnokultūrinių renginių skatinančių sociokultūrinę integraciją,

organizavimu. Pastarieji renginiai gali būti organizuojami, pasitelkiant tokias savivaldaus mokymosi strategijas, kaip: etnokultūrinis ugdymas/is, socialinis ugdymas/is, pilietinis ugdymas/is. Šio proceso galutiniu raiškos rezultatu tampa imigrantų savirealizacija (žr. vidurinę kryptį, pažymėtą 2, rodyklės, judančios kryptingai iš kairės į dešinę pusę, nuspalvintos mėlyna spalva). Trečioji savivaldaus mokymosi realizavimo galimybė bendruomeninių organizacijų lygmeniu sietina su individualizuotos pagalbos teikimu, kuris pasireiškia diferencijuotų užsiėmimų, skirtų mokymosi visą gyvenimo realizavimui, organizavimu. Tai reiškia, kad bendruomeninės organizacijos, organizuodamos diferencijuotus užsiėmimus, gali taikyti šias savivaldaus mokymosi strategijas: kalbų mokymas/is, fizinės ir psichinės sveikatos ugdymas/is, imigrančių moterų ir jų vaikų ugdymas/is. Šio proceso galutiniu raiškos rezultatu tampa imigrantų centrų veiklos efektyvinimas, kuris neatsietinas nuo profesionalios multikryptinės pagalbos teikimo. Specialistų, dirbančių bendruomeninėse organizacijose, profesinės veiklos ir kompetencijos tobulinimas yra esminė imigrantų centrų veiklos efektyvinimo sąlyga, nuo kurios priklauso imigrantų savivaldaus mokymosi galimybės, sprendžiant jų problemas (žr. apatinę kryptį, pažymėtą 3, rodyklės, judančios kryptingai iš kairės į dešinę pusę, nuspalvintos ruda spalva). Šios bendruomeninių organizacijų savivaldaus mokymosi grindžiamosios teorijos esmine ašimi tampa organizacinė / institucinė savirefleksija, kuri pavaizduota apskritimo forma. Rodyklės, einančios iš kairės į dešinę, kurias žymi numeriai 1, 2, 3, pavaizduotos horizontaliajame lygmenyje, rodo bendruomeninių organizacijų organizacinės / institucinės savirefleksijos svarbą imigrantų savivaldaus mokymosi galimybių sudarymo kontekste, t. y., savivaldaus mokymosi veiklų planavimo etape. Tuo tarpu rodyklės, einančios iš dešinės į kairę, kurias žymi numeriai 1, 2, 3, pavaizduotos horizontaliajame lygmenyje, ir yra orientuotos į organizacinę/institucinę savirefleksiją, parodo organizacinės / institucinės savirefleksijos aktualumą, realizavus savivaldaus mokymosi veiklas. Ryškios punktyrinės rodyklės, einančios nuo organizacinės / institucinės savirefleksijos rezultatų link – imigrantų savirealizacija ir imigrantų centrų veiklos efektyvinimas – parodo organizacinės / institucinės savirefleksijos tiesioginį ryšį su siektiniais rezultatais, skirtingomis jų raiškos dimensijomis, tai yra susiję su imigrantų ir bendruomeninių organizacijų specialistų savivaldaus mokymosi realizavimo galimybėmis.

Konceptualusis aiškinimas. Organizacinė / institucinė savirefleksija yra pagrindinė savivaldaus mokymosi ašis organizaciniu lygmeniu, nuo kurios tiesiogiai priklauso imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimo galimybės. Šių galimybių realizavimas atskleidžia imigrantų savivaldaus mokymosi procesą, kuris inkorporuoja pasikartojančią bendruomeninių organizacijų organizacinę /

institucinę savirefleksiją. Pastarajame procese svarbūs komponentai yra **prielaidos**, parodančios savivaldaus mokymosi priežastis ir motyvus (*socialinių ryšių plėtra, iniciatyvos, ugdančios imigrantų pilietiškumą, individualizuota pagalba*); **kontekstas** – aplinkybės ir / ar veiklos, kurios skatina savivaldaus mokymosi realizavimą (*etnokultūriniai renginiai, skatinantys sociokultūrinę integraciją ir diferencijuoti užsiėmimai imigrantų mokymosi visą gyvenimą realizavimui*); **strategijos**, parodančios savivaldaus mokymosi veiklų realizavimo kryptis / sritis (*imigrantams aktualios informacijos sklaida, etnokultūrinis ugdymas/is, socialinis ugdymas/is, pilietinis ugdymas/is, kalbų mokymas/is, fizinės ir psichinės sveikatos ugdymas/is, imigrančių moterų ir jų vaikų ugdymas/is*); **įsiterpiančios būsenos** – veiksniai, skatinantys savivaldaus mokymosi realizavimą (*profesionali multikryptinė pagalba*); pasiekiami **rezultatai**, realizavus savivaldų mokymąsi (*imigrantų savirealizacija, imigrantų centrų veiklos efektyvinimas*). Šio proceso eiga inkorporuoja nuolatinę bendruomeninių organizacijų organizacinę / institucinę savirefleksiją. Imigrantų savivaldaus mokymosi proceso, vykstančio bendruomeninių organizacijų lygmeniu, naujumas yra tas, kad savivaldaus mokymosi realizavimo galimybės yra inspiruojamos institucinės / organizacinės savirefleksijos dėka ir jos yra nukreiptos ne tik į imigrantų savirealizaciją, bet ir į imigrantų centrų veiklos efektyvinimą, tai yra neatsiejama nuo imigrantų integracijos sistemos tobulinimo. Imigrantų savivaldaus mokymosi procesas turi panašumų su Garrison (1997) interaktyviu savivaldaus mokymosi procesu, kuriam būdinga *motyvacijos* dimensija, pasireiškianti įsitraukimu ir užduoties atlikimu; *vadovavimo sau* dimensija, pasižyminti užduoties kontrole, kad būtų pasiekti suplanuoti tikslai ir uždaviniai; *savęs monitoringo (kitaip dar vadinama stebėjimo)* dimensija, pasižyminti kognityvine atsakomybe, kuri inkorporuoja gebėjimą stebėti savo kognityvinius ir metakognityvinius procesus, t. y., reflektuoti savo arba kitų mintis, gebėjimą naudotis įvairiomis mokymosi strategijomis, sugebėjimą atpažinti savo mąstymo procesus. Pastarųjų dimensijų integralumo rezultatas – savivaldus mokymasis. Šių procesų panašumas yra įsitraukimo į savivaldų mokymąsi motyvai, t. y., imigrantai įsitraukia į savivaldaus mokymosi veiklas, turėdami socialinius, mokymosi motyvus. Kitos Garrison (1997) savivaldaus modelio dimensijos – vadovavimas sau ir savęs monitoringas – neturi sąsajų su imigrantų savivaldaus mokymosi procesu bendruomeninių organizacijų lygmeniu. Imigrantų savivaldaus mokymosi motyvų kontekste svarbu akcentuoti Houle (1961) konceptualias nuostatas. Pastaroji mokslininkė teigia, kad yra trys besimokančiųjų grupės, kurios realizuoja savivaldų mokymąsi: į tikslą orientuoti besimokantieji, kurie siekia specifinių tikslų; į veiklą orientuoti besimokantieji, kurie renkasi mokymosi veiklas dėl socialinių priežasčių; į mokymąsi orientuoti

besimokantieji, kurie siekia žinių savo labui ir yra nuolatos įsitraukę į mokymąsi. Čia galima rasti panašumų ir su imigrantų savivaldaus mokymosi procesu. Imigrantų savivaldaus mokymosi prielaidos, kontekstas ir strategijos leidžia teigti, kad imigrantai yra į veiklą ir mokymąsi orientuoti besimokantieji. Taip pat imigrantų savivaldaus mokymosi procesas iš dalies atitinka Spear, Mocker (1984) sujungiančių (angl. k. – *organizing*) aplinkybių modelį, kuris integruoja tris interaktyvias sritis: *galimybės*, kurias žmogus randa aplinkoje; *turimas arba naujas žinias*, kurias žmogus taiko savo veikloje; *ir veiklą*, kurios žmogus imasi, kad įgytų žinių. Šiame procese asmeninės žinios, galimybės mokytis ir atsitiktinės situacijos susijungia, kad suformuotų unikalią mokymosi patirtį. Šių procesų panašumas – galimybės ir veikla. Imigrantai turi galimybes realizuoti savivaldų mokymąsi bendruomeninėse organizacijose, dalyvaudami etnokultūriniuose renginiuose, kurie skatina sociokultūrinę integraciją, ir diferencijuotuose užsiėmimuose, skirtuose jų mokymosi visą gyvenimą realizavimui. Šiame kontekste imigrantai gali įsitraukti į skirtingas veiklas, kurių metu jie gali realizuoti savivaldų mokymąsi. Viena iš Spear, Mocker (1984) dimensijų – turimos ir naujos žinios, kurias žmogus taiko savo veikloje, nėra susijusi su imigrantų savivaldaus mokymosi procesu. Kitų mokslininkų (Brockett, Hiemstra, 1991; Candy, 1991; Cavaliere, 1992) interaktyvūs savivaldaus mokymosi modeliai neturi sąsajų su imigrantų savivaldaus mokymosi procesu, realizuojamu bendruomeninių organizacijų lygmeniu, nes pastarųjų modelių dėmesio objektas – savivaldaus mokymosi procesas, kuris realizuojamas besimokančiojo (asmens) lygmeniu. Brockett, Hiemstra (1991) į asmeninę atsakomybę orientuotas modelis išryškina situacinių ir asmeninių faktorių svarbą savivaldžiam mokymesi, kai asmeninė atsakomybė tampa esminiu savivaldaus mokymosi komponentu. Tuo tarpu Candy (1991) parodo, kad savivaldus mokymasis vyksta pasitelkiant savivaldą, kuriai būdingos keturios proceso ir produkto dimensijos. Cavaliere (1992) interaktyvus modelis atskleidžia savivaldaus mokymosi procesą, sudarytą iš penkių etapų: smalsumo, modeliavimo, eksperimentavimo ir praktikos, teorijos kūrimo ir tobulinimo, įgyvendinimo, tarp kurių atsiranda keturi pasikartojantys kognityviniai procesai: (a) tikslo nustatymas, (b) sutelktumas, (c) atkaklumas ir (d) performulavimas. Bendruomeninių organizacijų lygmeniu realizuojamas imigrantų savivaldus mokymasis neturi sąsajų su Knowles (1975) ir Tough (1971, 1979) savivaldaus mokymosi procesais, nes pastarieji yra linijiniai ir orientuoti į besimokančiojo savivaldaus mokymosi proceso planavimą. Apibendrinant galima teigti, kad imigrantų savivaldaus mokymasis, realizuojamas bendruomeninių organizacijų lygmeniu, yra interaktyvus procesas, kurio esminė šerdis yra nuolatinė organizacinė / institucinė savirefleksija.

43 pav. Imigrantų savivaldaus mokymosi bendruomeninėse organizacijose, jiems integruojantis priimančiojoje visuomenėje, grindžiamoji teorija: organizacijos lygmuo

IŠVADOS

1. Savivaldaus mokymosi, kaip reiškinio ir proceso, kompleksiškas pasižymi trimis aspektais. *Pirma*, savivaldaus mokymosi kompleksiškumo raiška – akademių, profesinių tikslų suaktualinimas, kai savivaldaus mokymasis realizuojamas formalioje mokymosi aplinkoje. Tačiau savivaldų mokymąsi, realizuojamą neformalioje mokymosi aplinkoje (socialinėse institucijose), inspiruoja gyvenimo įvykiai, kai imigrantai siekia įveikti sunkumus, susidariusias sudėtingas situacijas bei pakeisti savo gyvenimą. *Antra*, savivaldaus mokymosi kompleksiškas atskleidžia savivaldaus mokymosi proceso kontekstualumą. Todėl savivaldaus mokymosi proceso etapai nėra identiški ir nulemti mokymosi aplinkos, kurioje realizuojamas savivaldaus mokymasis. *Trečia*, savivaldaus mokymosi kompleksiškas susijęs su savivaldaus mokymosi rezultatų vertinimo stoka ir pasiektų rezultatų neapibrėžtumu. Neformalioje mokymosi aplinkoje (socialinėse institucijose) pasiektiems savivaldaus mokymosi rezultatams nėra taikomi formalūs vertinimo kriterijai, todėl savivaldaus mokymosi rezultatų išraiškai būdingas multidimensiškumas.

2. *Bendruomenės* samprata inkorporuoja *bendruomeninės organizacijos* sampratą. Socialinių mokslų (teisės, psichologijos, sociologijos, edukologijos, socialinio darbo) kontekste **bendruomeninė organizacija** traktuojama kaip viena iš bendruomenės formų. Tai reiškia, kad bendruomeninė organizacija yra bendruomenė, kurią sudaro formalus atskirų asmenų arba socialinių grupių organizacinis sambūvis apibrėžtoje geografinėje teritorijoje, siekiant pavienių asmenų, grupių, visuomenės individualių poreikių tenkinimo ir / ar viešųjų interesų realizavimo. Bendruomeninės organizacijos vykdoma veikla pagrįsta jos narių tarpasmeniniais ryšiais, bendru identitetu, bendruomeniškumo jausmu. Imigrantų integracijos bendruomeninėse organizacijose procesų metu gali būti realizuojamas savivaldaus mokymasis, kai asmuo ir / ar žmonių grupės įgyja žinių, praktinių įgūdžių, orientuotų į problemų, atsirandančių įvairiuose socialinio gyvenimo kontekstuose, sprendimą.

3. Imigrantų integracija yra savivaldaus mokymosi kontekstas. Integracijos konteksto raiška – integracijos procesualumas, multikultūriškumas, mokymosi visą gyvenimą galimybių realizavimas įvairiose priimančiosios visuomenės socialinėse struktūrose, siekiant patenkinti profesinius, asmeninius ir socialinius tikslus, kuriems patys imigrantai suteikia prasmę.

Integracijos proceso metu imigrantai susiduria su kalbinio barjero, dalyvavimo darbo rinkoje, akulturacijos, socialinės izoliacijos, visuomenės negatyvaus požiū-

rio ir diskriminacijos bei sveikatos problemomis, kurios yra savivaldaus mokymosi prielaidos. Integracijos problemos skatina imigrantus ieškoti tinkamų integracijos problemų sprendinių, pagrįstų mokymosi visą gyvenimą poreikių tenkinimu, kurie sudaro galimybes imigrantams įsitraukti ir dalyvauti tikslingame ir savivaldžiam mokymesi bei siekti socialinės, kultūrinės, ekonominės, politinės integracijų.

4. Imigrantų savivaldaus mokymosi strategija yra tikslingas mokymosi veiklų realizavimas, pasižymintis vidinių ir išorinių mokymosi išteklių, mokymosi būdų taikymo integralumu. Formaliajame ir neformaliajame ugdyme pripažįstamos savivaldaus mokymosi strategijos, pagrįstos socialinėmis interakcijomis, nes skatina besimokančiuosius spręsti kompleksines integracijos problemas asmeniniu, kolektyviniu ir visuomeniniu lygmenimis.

Imigrantai, realizuodami savivaldų mokymąsi *asmeniniu lygmeniu*, yra linkę taikyti metakognityvines, asmenine mokymosi patirtimi bei tarpasmenine sąveika paremtas, mokymosi strategijas. Metakognityvinės mokymosi strategijos raiška – imigrantų asmeninės savivaldos ugdymas/sis, orientuotas į savęs pažinimą ir ugdymą/si, kitų mokymo bei mokymosi mokytis poreikių patenkinimą. Asmenine mokymosi patirtimi grindžiama strategija išryškėja imigrantų tikslingos socializacijos ugdant/is proceso metu; ji yra orientuota į naujos socialinės ir mokymo/si patirties įgijimą. Tarpasmenine sąveika pagrįstos mokymosi strategijos orientuotos į imigrantų asmeninių ir socialinių poreikių patenkinimą ir savivaldaus mokymosi patirties akumuliaciją.

Bendruomeninių organizacijų realizuojamų veiklų kontekste aktualios yra tarpasmenine sąveika ir bendradarbiavimu su neformaliu ugdytoju pagrįstos neformalios savivaldaus mokymosi strategijos, nukreiptos į imigrantams aktualios informacijos sklaidą, etnokultūrinį ugdymą/si, socialinį ugdymą/si, pilietinį ugdymą/si, kalbų mokymą/si, fizinės ir psichinės sveikatos bei imigrančių moterų ir jų vaikų ugdymą/si. Šių mokymosi strategijų kontekste aktualus tampa neformalus ugdytojas, išsiskiriantis savo ekspertinėmis žiniomis, asmenine ir profesine patirtimi bei gebantis taikyti tarpasmeninio bendravimo mokymosi būdus, skatinančius savivaldų imigrantų mokymąsi.

5. Imigrantų integracijos kontekste savivaldaus mokymasis apibūdinamas kaip socialiai kontekstualus ir interaktyvus procesas, kurio struktūriniai komponentai yra prielaidos, fenomenas, kontekstas, strategijos, įsiterpiančios būsenos, rezultatai.

Asmens lygmeniu imigrantų savivaldaus mokymosi proceso komponentai yra prielaidos, parodančios savivaldaus mokymosi priežastis ir motyvus (socialiniai ryšiai, pozityvi socioedukacinė aplinka); kontekstas – aplinkybės, skatinančios savivaldaus mokymosi realizaciją (multikultūrinio ugdymo/si ir religingumo integralumą, socialinę interakciją per asmeninį ir socialinį ugdymąsi, mokymąsi

visą gyvenimą); strategijos, parodančios savivaldaus mokymosi realizavimo būdus (imigrantų socializacija ugdant/įs, valstybinės lietuvių kalbos mokymasis, imigrantui tiesiogiai bendradarbiaujant su mokytoju, imigrantams aktualių iniciatyvų realizavimas, asmeninės savivaldos ugdymas/įs); įsiterpiančios būsenos – veiksniai, skatinantys ir / arba stabdantys savivaldaus mokymosi realizavimą (įsigalėjimas socialinio ir etninio dalyvavimo balansui, imigrantų vykdomas gimtosios kalbos mokymas, moralinis pasitenkinimas, mokantis valstybinės lietuvių kalbos, valstybinės lietuvių kalbos didaktika, imigrantų centrų veiklos socialinis vertingumas, savo ir kitų etnokultūrinės kompetencijos stoka individualiu, organizaciniu ir socialiniu lygmenimis); pasiekiami rezultatai, realizavus savivaldų mokymąsi (asmeninis tobulėjimas, socialinės kompetencijos plėtra, etnokultūrinės kompetencijos plėtra, socialinė integracija, mokantis valstybinės lietuvių kalbos, socialinių vertybių transformacija, asmeninė savireguliacija). Imigrantų savivaldaus mokymosi rezultatai inkorporuoja asmens vidinius ir / ar išorinius pokyčius, kurių raiška – multidimensinės asmens tobulėjimo ir augimo rezultatų formos. Nuolatinė etnokultūrinė ir bendrapažintinė saviugda yra imigrantų asmeninio savivaldaus mokymosi pamatinis komponentas, aplink kurį koncentruojasi savivaldaus mokymosi procesas.

Bendruomeninių organizacijų lygmeniu savivaldaus mokymosi procese svarbūs komponentai yra prielaidos, parodančios savivaldaus mokymosi priežastis ir motyvus (socialinių ryšių plėtra, iniciatyvos, ugdančios imigrantų pilietiškumą, individualizuota pagalba); kontekstas – aplinkybės ir / ar veiklos, kurios skatina imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimą (etnokultūriniai renginiai, skatinantys sociokultūrinę integraciją ir diferencijuoti užsiėmimai imigrantų mokymosi visą gyvenimą realizavimui); strategijos, parodančios savivaldaus mokymosi veiklų realizavimo kryptis / sritis (imigrantams aktualios informacijos sklaida, etnokultūrinis ugdymas/įs, socialinis ugdymas/įs, pilietinis ugdymas/įs, kalbų mokymas/įs, fizinės ir psichinės sveikatos ugdymas/įs, imigrančių moterų ir jų vaikų ugdymas/įs); įsiterpiančios būsenos – veiksniai, skatinantys imigrantų savivaldaus mokymosi realizavimą (profesionali multikryptinė pagalba); pasiekiami rezultatai, realizavus savivaldų mokymąsi (imigrantų savirealizacija, imigrantų centrų veiklos efektyvinimas). Savivaldaus mokymosi rezultatų raiškai būdinga imigrantų pilnatvės pajauta ir imigrantų integracijos tobulinimas politikos lygmeniu, plėtojant ne tik imigrantų, bet ir organizacijos mokymosi visą gyvenimą galimybes. Nuolatinė bendruomeninių organizacijų organizacinė / institucinė savirefleksija yra pamatinis komponentas, nuo kurio priklauso imigrantų savivaldaus mokymosi vyksmas organizacijos lygmeniu.

REKOMENDACIJOS

I. TARPTAUTINIŲ IR NACIONALINIŲ LYGMENIŲ

1) Tolimesnių tyrimų perspektyvos:

- išlaikant tyrimo problemos nagrinėjimo tęstinumą, tikslinga didesnę dėmesį skirti pažeidžiamų imigrantų grupių, tokių, kaip vaikai ir moterys, savivaldaus mokymosi galimybėms bendruomeninėse organizacijose, nes tokiu atveju bendruomeninių organizacijų neformalus ugdytojai galėtų patenkinti pažeidžiamų imigrantų grupių, t. y., vaikų ir moterų, mokymosi ir integracijos poreikius;
- tirti imigrantų savivaldų mokymąsi, realizuojamą neformaliose mokymosi aplinkose (darbe, šeimoje, geografiškai neribotose bendruomenėse), siekiant išplėtoti savivaldaus mokymosi išteklių ir mokymosi būdų lauką, kuriuo galėtų pasinaudoti imigrantai, siekiantys patenkinti mokymosi ir integracijos poreikius už bendruomeninių organizacijų ribų.

II. ORGANIZACINIŲ LYGMENIŲ

(1) Plėtojant bendruomeninių organizacijų lyderių, vadovų kompetentingumą:

- tobulinti bendruomeninių organizacijų lyderių, vadovų strateginio ir finansinio valdymo kompetencijas, siekiant spręsti organizacijos administravimo ir finansines problemas, kurios neatsiejamos nuo imigrantų integracijos poreikių.

(2) Realizuojant savivaldaus mokymosi veiklas, nukreiptas į imigrantų kompleksinių integracijos problemų sprendimus, bendruomeninėse organizacijose:

- bendruomeninių organizacijų neformaliems imigrantų ugdytojams vykdyti valstybinės kalbos mokymosi, socialinio, sveikatos, etnokultūrinio, multikultūrinio ir pilietinio ugdymosi veiklas, skirtas imigrantams, taikant savivaldaus mokymosi strategijas, tokias, kaip knygų klubas, pagrįstas medijų ir tinklapių išteklių, konsultavimo, grupių diskusijų, kritinių debatų, atvejo analizės metodais, kad būtų sprendžiamos imigrantų kalbos barjero, socialinės, psichinės sveikatos, akultūracijos ir inkultūracijos, neigiamos visuomenės požiūrio ir diskriminacijos, politinės problemos.

(3) Plėtojant bendruomeninių organizacijų teikiamų paslaugų kokybę imigrantų mokymosi visą gyvenimą kontekste:

- plėtoti bendruomeninių organizacijų neformalių imigrantų ugdytojų profesinę / dalykinę, socialinę, tarpkultūrinio bendravimo ir elgsenos su imigrantais, andragoginę kompetencijas, dalyvaujant kvalifikacijos kėlimo kursuose, gerosios patirties sklaidos seminaruose, konferencijose, stažuo-

tėse, kad būtų suteiktos kokybiškos mokymosi paslaugos, atitinkančios imigrantų poreikius;

- bendruomeninių organizacijų neformaliems imigrantų ugdytojams organizuoti imigrantų vaikų papildomą ugdymą/si, priežiūrą ir užimtumą, siekiant sudaryti imigrantams (tėvams) mokymosi galimybes ir patenkinti vaikų sociokultūrinio ugdymo/si, rekreacijos ir laisvalaikio poreikius;
- bendruomeninių organizacijų, etninių bendruomenių neformaliems ugdytojams integruoti šiuolaikines informacines technologijas į teikiamų paslaugų diapazoną, kad imigrantams būtų sudarytos nuotolinio mokymosi galimybės ir užtikrintas teikiamų paslaugų pasiekiamumas imigrantams, reziduojantiems ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų.

LITERATŪRA

1. Alur, P., Fatima, K., Joseph, R. (2002). Medical teaching websites, do they reflect the learning paradigm? *Medical teacher*, 24 (4), 422–424.
2. Andruske, C. L. (2003). Self-Directed Learning Projects of Women on Welfare as Political Acts. *Adult learning*, 14 (4), 13–16.
3. Balaišienė, I. (2004). *Prancūzų-lietuvių kalbų žodynas = Dictionnaire français-lituanien: apie 75 000 žodžių ir posakių*. Vilnius: Žodynas.
4. Bary, R., Rees, M. (2006). Is (self-directed) learning the key skill for tomorrow's engineers? *European Journal of Engineering Education*, 31(1), 73–81.
5. Barnes, J., MacPherson, K., Senior, R. (2006). Factors influencing the acceptance of volunteer home visiting support offered to families with new babies. *Child and Family Social Work*, 11 (2), 107–111.
6. Barry, D. T., Grilo, C. M. (2003). Cultural, self-esteem, and demographic correlates of perception of personal and group discrimination among East Asian immigrants. *American Journal of Orthopsychiatry*, 73 (2), 223–229.
7. Baršauskienė, V., Leliūgienė, I. (2001). *Sociokultūrinis darbas bendruomenėje: (užsienio šalių patirtis)*. Monografija. Kaunas: Technologija.
8. Berg, B. L., Lune, H. (2011). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Harlow, Essex, England : Pearson Education.
9. Berger, N. O., Caffarella, R. S., O'Donnell. *Learning Contracts*. In Galbraith, M. W. *Adult Learning Methods: A Guide for Effective Instruction*. Malabar, Florida: Krieger Publishing Company.
10. Berger, P., Luckman, T. (1999). *Socialinė tikrovės konstravimas*. Vilnius: Pradai.
11. Berry, J. W. (2011). Integration and Multiculturalism: Ways towards social Solidarity. *Papers on Social Representations*, 20 (1). [žiūrėta 2013 m. lapkričio 22 d.]. Retrieved from: www.psych.lse.ac.uk/psr/PSR2011/20_02.pdf
12. Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: an International Review*, 46 (1), 5–68.
13. Billings, D., Connors, H., Skida, D. (2001). Benchmarking Best Practices in Web-Based Nursing Courses. *Advances in Nursing Science*, 23 (3), 41–52.
14. Blinstrubis, T. (2009). Suvereniteto įgyvendinimo ypatumai ir religijos laisvė valstybės ir bažnyčios konstituciniuose santykiuose. Šveicarijos pavyzdys (I). *Socialinių mokslų studijos*, 2 (2), 63–78.
15. Bock, T., Sergeant, J. (2002). Small sample market research. *International Journal of Market Research*, 44 (2), 235–44.
16. Breton, R. (1992). *Report of the Academic Advisory Panel on the Social and Cultural Impacts of Immigration*. Canada: Research Division, Strategic

- Planning and Research, Immigration Policy Group, Employment and Immigration.
17. Brinkmann, S., Kvale, S. (2014). *InterViews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. London: SAGE Publications.
 18. Brint, S. (2001). Gemeinschaft Revisited: A Critique and Reconstruction of the Community Concept. *Sociological Theory*, 19 (1), 1–23.
 19. Brockett, R., Hiemstra, R. (1991). *Self-direction in adult learning: Perspectives on theory, research, and practice*. London: Routledge.
 20. Brockett, R. G., Hiemstra, R. (1985). Bridging the Theory – Practice Gap in Self-directed Learning. In S. Brookfield (Eds.). *Self-Directed Learning: From Theory to Practice* (p. 31–40). San Francisco: Jossey-Bass.
 21. Brookfield, S. D. (2004). Discussion. In M. W. Galbraith (Eds.). *Adult Learning Methods: A Guide for Effective Instruction* (p. 209–226). Malabar, Florida: Krieger Publishing Company.
 22. Brookfield, S. D. (2004). Critical Thinking techniques. In M. W. Galbraith (Eds.). *Adult Learning Methods: A Guide for Effective Instruction* (p. 341–360). Malabar, Florida: Krieger Publishing Company.
 23. Brookfield, S. D. (1993). Self-directed learning, political clarity, and the critical practice of adult education. *Adult Education Quarterly*, 43 (4), 227–242.
 24. Brookfield, S. D. (1987). *Developing critical thinkers*. San Francisco: Jossey-Bass.
 25. Brookfield, S. (1985). Self-Directed Learning: A Critical Review of Research. In S. Brookfield (Eds.). *Self-Directed Learning: From Theory to Practice* (p. 5–16). San Francisco: Jossey-Bass.
 26. Butkienė, G., Kepalaitė, A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
 27. Caffarella, R. S., Caffarella, E. P. (1986). Self-Directedness and Learning Contracts In Adult Education. *Adult Education Quarterly*, 36 (4), 226–234.
 28. Candy, P. C. (1991). *Self-direction for lifelong learning*. San Francisco: Jossey-Bass.
 29. Cane, P., Conaghan, J. (2008). *The New Oxford Companion to Law*. New York: Oxford university press.
 30. Castles, S. (1993). Migrant incorporation in highly developed countries: an international comparison. *Occasional Paper*, 27, 40. [žiūrėta 2014 m. rugsėjo 2 d.]. Retrieved from: <http://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1024&context=cmsocpapers>
 31. Cavaliere, L. A. (1992). The Wright brothers' odyssey: Their flight of learning. In L. A. Cavaliere, A. Sgroi (Eds.). *Learning for personal development* (p. 51–59). New Directions for Adult and Continuing Education, 53. San Francisco: Jossey-Bass.

32. Chang, B. (2010). *Knowledge construction in the learning community: a case study of the Shanghai Zhabei learning community*. Dissertation. Athens: The University of Georgia.
33. Chaskin, R. (2001). Building community capacity: a definitional framework and case studies from a comprehensive community initiative. *Urban Affairs Review*, 36 (3), 291–323.
34. Chou, P. N. (2012). Effect of Students' Self-Directed Learning Abilities on Online Learning Outcomes: Two Exploratory Experiments in Electronic Engineering. *International Journal of Humanities and Social Science*, 2 (6), 172–179.
35. Clark, K. (2005). Serving Underserved Communities with Instructional Technologies: Giving Them What They Need, Not What You Want. *Urban Education*, 40 (4), 430–445.
36. Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. New York: Routledge.
37. Colombo, M., Senatore, A. (2005). The discursive construction of community identity. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 15 (1), 48–62.
38. Cremers, P. H. M., Wals, A. E. J., Wesselink, R., Nieveen, N., Mulder, M. (2014). Self-directed lifelong learning in hybrid learning configurations. *International Journal of Lifelong Education*, 33 (2), 207–232.
39. Curran-Smith, J., Abidi, S. S. R., Forgeron, P. (2005). Towards a collaborative learning environment for children's pain management: leveraging an online discussion forum. *Health informatics Journal*, 11 (1) 19–31.
40. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. (2000). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
41. Dai, H. (2008). Community in a diverse society: Using three western approaches to understand community organization in post-socialist urban China. *International social work*, 51 (1), 55–68.
42. Dali, K. (2010). „*The Psychosocial Portrait of Immigration through the Medium of Reading*”: *Leisure Reading and Its Role in the Lives of Russian-Speaking Immigrants in Toronto*. Dissertation. Toronto: University of Toronto.
43. Dalisay, F. (2012). Media Use and Acculturation of New Immigrants in the United States. *Communication Research Reports*, 29 (2), 148–160.
44. Dalton, J. H., Elias, M., Wandersman, A. (2007). *Community Psychology: Linking individuals and communities (Second Edition)*. Belmont, California: Wadsworth.
45. Danis, C. (1992). Advances in research and practice in self-directed learning. In G. J. Confessore, S. U. Confessore (Eds.). *Guideposts to self-directed learning* (p. 160–174). King of Prussia, PA: Organization Design and Development.
46. Danis, C., Tremblay, N. (1987). Propositions regarding autodiactic learning and their implications for teaching. *Lifelong Learning*, 10 (7), 4–7.

47. Denzin, N. K, Lincoln, Y. S (2000). *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage Publications.
48. Dobranskienė, R. (2004). *Mokyklos bendruomenės vadyba*. Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
49. Douglass, C., Morris, S. R. (2014). Student perspectives on self-directed learning. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 14 (1), 13–25.
50. Eby, L. T., Rhodes, J. E., Allen, T. D. (2007). Definition and Evaluation of Mentoring. In T. D. Allen, L. T. Eby (Eds.). *The Blackwell Handbook of Mentoring. A Multiple perspectives approach* (p. 7–20). Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
51. Elias, N., Lemish, D. (2008). Media uses in immigrant families. Torn between ‘Inward’ and ‘Outward’ Paths of Integration. *The International Communication Gazette*, 70 (1), 21–40.
52. Ellinger A. D. (2004). The concept of Self-directed Learning and Its Implications for Human Resource Development. *Advances in Developing Human Resources*, 6 (2), 158–177.
53. *Encyclopedia of Social work*. (2008). London: Routledge.
54. Espanshade, T. J., Calhoun, C. A. (1993). An analysis of public opinion toward undocumented migration. *Population Research and Policy Review*, 12 (3), 189–224.
55. Esser, H. (2006). Migration, language and integration. *AKI Research Review 4*. [žiūrėta 2014 rugsėjo 4 d.]. Retrieved from: <http://bibliothek.wzb.eu/pdf/2006/iv06-akibilanz4b.pdf>
56. Falk, I., Kilpatrick, S. (2000). What is social capital? A study of rural communities. *Sociologica Ruralis*, 40 (1), 87–110.
57. Finch, B. K., Catalano, R. C., Novaco, R. W., Vega, W. A. (2003). Employment Frustration and Alcohol Abuse/Dependence Among Labor Migrants in California. *Journal of Immigrant Health*, 5 (4), 181–186.
58. Findsen, B. (2006). Social institutions as sites of learning for older adults: Differential opportunities, *Journal of Transformative Education*, 4 (1), 65–81.
59. Foner, N. (2001). Benefits and burdens: Immigrant women and work in New York City. In R. J. Simon. (Eds.). *Immigrant women* (p. 1–20). New Brunswick, NJ: Transaction.
60. Garrison, D. R. (1997). Self-directed learning: Toward a comprehensive model. *Adult Education Quarterly*, 48 (1), 18–33.
61. Getting, B. (2007). Basic Definitions: Web 1.0, Web 2.0, Web 3.0. Practical Ecommerce. [žiūrėta 2014 spalio 14 d.]. Retrieved from: <http://www.practicalecommerce.com/articles/464-Basic-Definitions-Web-1-0-Web-2-0-Web-3-0>
62. Ghosh, S. (2015). Learning from community: Agenda for citizenship education. *Education, Citizenship and Social Justice*, 10 (1), 21 –36.
63. Glaser, B. G., Strauss, A. (1967). *Discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine De Gruyter.

64. Goldsmith, S., Eggers, W. D. (2004). *Governing by network: The new shape of the public sector*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
65. Grant, M. J., Booth, A. (2009). A typology of reviews: an analysis of 14 review types and associated methodologies. *Health Information and Libraries Journal*, 26 (2), 91–108.
66. Greenwald, A. D., Adams, M. T. (2008). School Nurse Book Clubs: An Innovative strategy for Lifelong Learning. *The Journal Of School Nursing*, 24 (2), 61–65.
67. Grover, K. S., Miller, M. T. (2013). Citizen Use of Self-Directed Learning Strategies: Differences between Leaders and Non-Leaders. *Journal of Organizational Learning and Leadership*, 11 (1), 37–46.
68. Grow, G. O. (1991). Teaching learners to be self-directed. *Adult Education Quarterly*, 41 (1), 125–149.
69. Grzywacz, J. G., Quandt, S. A., Arcury, T. A., Marin, A. (2005). The Work-Family Challenge and Mental Health: Experiences of Mexican Immigrants. *Community, Work and Family*, 8 (3), 271–279.
70. Hains, B. J., Smith, B. (2012). Student-Centered Course Design: Empowering Students to Become Self-Directed Learners. *Journal of Experiential Education*, 35 (2) , 357–374 .
71. Hammond, M., Collins, R. (1991). *Self-directed learning. Critical Practice*. London: Kogan Page Limited.
72. Handy, F., Greenspan, I. (2008). Immigrant volunteering: A stepping stone to integration? *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 38 (6), 956–982.
73. He, Y., Bettez, S. C., Levin, B. B. (2015). Imagined Community of Education: Voices From Refugees and Immigrants. *Urban Education*, 1–29.
74. Hiemstra, R. (2011). Self-directed learning: Individualizing instruction – Most Still Do It Wrong! *International Journal of Self-directed Learning*, 8 (1), 46–59.
75. Hiemstra, R. (1987). Creating the future. In R. G. Brockett (Eds.). *Continuing Education the year 2000* (p. 619–640). New directions for Continuing Education, No 36. San Francisco: Jossey-Bass.
76. Hiemstra, R. (1985). *Self-directed adult learning: Some implications for facilitators (CEP 3)*. Syracuse, New York: Syracuse University Printing Service.
77. Horenczyk, G. (1996). Immigrants' perceptions of host attitudes and their reconstruction of cultural groups. *Applied Psychology: An International Review*, 46 (1), 34–38.
78. Houle, C. O. (1961). *The Inquiring Mind*. Madison, WI: University of Wisconsin Press.
79. Huang, M. H. B. (2008). *Factors Influencing Self-directed Learning Readiness amongst Taiwanese Nursing Students*. Dissertation. Queensland University of Technology: School of Nursing Institute of Health and

- Biomedical Innovation. [žiūrėta 2012 liepos 18 d.]. Retrieved from: http://eprints.qut.edu.au/20709/1/Mei-hui_Huang_Thesis.pdf
80. Hur, M. H. (2006). Empowerment in terms of theoretical perspectives: exploring a typology of the process and components across disciplines. *Journal of Community Psychology*, 34 (5), 523–540.
 81. Hurtado, S., Carter, D. F., Spuler, A. (1996). Latino student transition to college: Assessing difficulties and factors in successful college adjustment. *Research in Higher Education*, 37 (2), 135–157.
 82. Igoudin, A. L. (2008). Adult ESL Student Motivation for Participation in Advanced Language Learning. *The CATESOL Journal*, 20 (1), 27–48.
 83. Intzidis, E. (2003). *Lifelong learning: Seeking constants for changing societies*. In Medel-Añonuevo, C. *Lifelong Learning Discourses in Europe*. Hamburg: UNESCO.
 84. Yakushko, O. (2009). Xenophobia: Understanding the roots and consequences of negative attitudes towards immigrants. *The Counseling Psychologist*, 37 (1), 36–66.
 85. Yakushko, O. (2006). Career development of immigrant women. In W. B. Walsh, M. J. Heppner (Eds.). *Handbook of career counseling of women* (p. 387–426). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
 86. Yakushko, O., Backhaus, A. Watson, M., Ngaruiya, K., Gonzalez, J. (2008). Career Development Concerns of Recent Immigrants and Refugees. *Journal of Career Development*, 34 (4), 362–39.
 87. Jarvis, P. (2002). *International dictionary of adult and continuing education*. London: Kogan Page Limited.
 88. Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K., Jaakkola, M., Reuter, A. (2006). Perceived Discrimination, Social Support Networks, and Psychological Well-being Among Three Immigrant Groups. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37 (3), 293–311.
 89. Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. (2001). Perceived discrimination and psychological adjustment of Russian speaking immigrant adolescents in Finland. *International Journal of Psychology*, 36 (3), 174–185.
 90. Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K., Horenczyk, G., Schmitz, P. (2003). The interactive nature of acculturation: Perceived discrimination, acculturation attitudes and stress among young ethnic repatriates in Finland, Israel and Germany. *International Journal of Intercultural Relations*, 27 (1), 79–97.
 91. Johnson, L. C. (2001). *Socialinio darbo praktika: bendrasis požiūris*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
 92. Johnson, M. A. (1996). Latinas and television in the United States: Relationships among genre identification, acculturation, and acculturation stress. *Howard Journal of Communications*, 7 (4), 289–313.
 93. Jonutytė, I. (2007). *Savanorystė socialinio ugdymo sistemoje*. Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
 94. Jovaiša, L. (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa

95. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
96. Jucevičienė, P. (2007). *Besimokantis miestas*. Monografija. Kaunas: Technologija.
97. Juodaitytė, A., Kvedaraitė, N. (2010). Mokytojų savivaldaus mokymosi kompetencijų raiška besimokančioje mokykloje. *Mokytojų ugdymas*, 15 (2), 80–94.
98. Kallenbach, S., Lee, K. S., Downs-Karkos, S., Taylor, M. B. (2013). *Adult Education and Immigrant Integration: Networks for Integrating New Americans (NINA). Theoretical framework*. World Education. [žiūrėta 2014 rugpjūčio 5 d.]. Retrieved from: http://www.worlded.org/WEIInternet/inc/common/_download_pub.cfm?id=14014&lid=3
99. Kang, S. J. (2011). *Church curriculum theory and practice in the Korean American immigrant church*. Dissertation. Deerfield, Illinois: Trinity Evangelical Divinity School.
100. Kazlauskienė, A., Masiliauskienė, E., Gaučaitė, R., Pocevičienė, R. (2010). Savivaldaus mokymosi mokykloje organizavimas kaip švietimo inovacija: Bolonijos proceso kontekstas. *Mokytojų ugdymas*, 15 (2), 95–111.
101. Keinys, S. (2012). *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
102. Keller, S. C., Silberberg, M., Hartmann, K. E., Michener, J. L. (2010). Perceived Discrimination and Use of Health Care Services in a North Carolina population of Latino Immigrants. *Hispanic health Care International*, 8 (1), 4–13.
103. Kang, W.M., Harington, P., Park, H., J. (2014). Double empowerment: The roles of ethnic groups in the Korean community in New Zealand – Implications for social work practice. *Journal of Social Work*, 0 (0), 1–19.
104. Kennedy, R. (2007). In-Class Debates: Fertile Ground for Active Learning and the Cultivation of Critical Thinking and Oral Communication Skills. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 19 (2), 183–190.
105. Kim, B. S. K., Abreu, J. M. (2001). Acculturation measurement: Theory, current instruments, and future directions. In J. G. Ponterotto, J. M. Casas, L. A. Suzuki, C. M. Alexander (Eds.). *Handbook of multicultural counseling* (2nd ed.) (p. 394–426). Thousand Oaks, CA: Sage.
106. Kirst-Ashman, K. (2007). *Introduction to Social work and Social Welfare: critical thinking Perspectives*. United states of America: Thomson Brooks/Cole.
107. Knowles, M. (1975). *Self-directed learning. A guide for learners and teachers*. New York: Association Press.
108. Knowles, M. S. (1980). *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*. (2nd ed.). New York: Cambridge Books.
109. Knowles, M. S. (1986). *Using learning contracts*. San Francisco: Jossey-Bass.

110. Korac, M. (2001). Cross-Ethnic, Self-Reception System, and Functional Integration of Refugees From the Former Yugoslavia in Rome. *Journal of International Migration and Integration*, 2 (1), 1–26.
111. Kraniauskienė, S. (2004). *Tapatybės konstravimas biografijose (kartos ir lyties identitetas XX a. lietuvių autobiografijose)*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
112. Krivka, E. (2007). Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje. *Jurisprudencija*, 10 (100), 15–22.
113. Kunselman, J. C., Johnson, K. A. (2004). Using the Case Method to Facilitate Learning. *College Teaching*, 52 (3), 87–92.
114. Kvedaraitė, N. (2009). Šiuolaikinės mokyklos kaip besimokančios organizacijos bruožų raiška personalo savivaldaus mokymosi sklaidos procesuose. Daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
115. Kvieskienė, G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Monografija. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
116. Lamdin, L. (1997). *Elder learning*. Phoenix, AZ: The Oryz Press.
117. Lanza, S. M. (2010). *Italų-lietuvių kalbų žodynas = Dizionario italiano-lituano: apie 70 000 žodžių ir posakių*. Kaunas: Aesti.
118. Laučka, A., Piesarskas, B., Stasiulevičiūtė, E. (1978). *Anglų-lietuvių kalbų žodynas = English-Lithuanian dictionary : apie 60 000 žodžių*. Vilnius: Mokslas.
119. Leach, L. (2000). *Self-directed learning: Theory and Practice*. Dissertation. Sydney: University of Technology.
120. Leliūgienė, I., Jucevičienė, P. (1998). *Socialinio ugdymo teorinė ir parktinė patirtis. Edukologijos idėjos Lietuvos švietimo sistemos modernizavimui*. Monografija. Kaunas: Technologija.
121. Leliūgienė, I., Petrašiūnaitė, L., Jerušaitienė, R. (2011). Lietuvių imigrantų savivaldaus mokymosi patirtis. *Pedagogika*, 104 (-), 70–78.
122. Leon, E. D., Maronick, M., Vita, C. J., Boris, E. T. (2009). *Community-based organizations and immigrant integration in the Washington, D.C., Metropolitan Area*. The Urban Institute: Center on Nonprofits and Philanthropy. [žiūrėta 2013 m. sausio 4 d.]. Retrieved from: <http://www.urban.org/sites/default/files/alfresco/publication-pdfs/411986-Community-Based-Organizations-and-Immigrant-Integration-in-the-Washington-D-C-Metropolitan-Area.PDF>
123. Leonavičius, J. (1993). *Sociologijos žodynas : apie 4 000 žodžių*. Vilnius: Academia
124. Linkaitytė, G. M., Žilinskaitė, L. (2008). Mokymosi visą gyvenimą idėjos įgyvendinimo perspektyva Lietuvoje. *Pedagogika*, 89, 45–51.
125. Loyens, S. M. M., Magda, J., Rikers, M. J. P. (2008). Self-directed learning in problem-based learning and its relationships with self-regulated learning. *Educational Psychology Review*, 20, 411–427.

126. Lynn, M. (2006). Discourses of community: challenges for social work. *International Journal of Social Welfare*, 15 (2), 110–120.
127. Logger, C., Paulsen, N., Rothfusz, J. (2006). *Integration and citizenship. Integration of immigrants and refugees toward citizenship in a democratic society*. Netherland: Goed.
128. Longworth, N. (2003). *Lifelong learning in Action. Transforming education in the 21st century*. London and Sterling: Kogan Page.
129. Longworth, N., Davies, W. K. (1996). *Lifelong learning. New vision, new implications, new roles for people, organizations, nations and communities in the 21st century*. London: Kogan Page Limited.
130. Luobikienė, I. (2000). *Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika*. Kaunas: Technologija.
131. Majumdar, B. (1999). Empowerment through self-directed learning. *Canadian Nurse*, 95 (6), 37–40.
132. Maydell-Stevens, E., Masgoret, A., M., Ward, T. (2007). Problems of psychological and sociocultural adaptation among russian-speaking immigrants in New Zealand. *Social Policy Journal of New Zealand*, 30, 178–198.
133. Marsick, V. J. (2004). Case study. In M. W. Galbraith (Eds.). *Adult Learning Methods: A Guide for Effective Instruction* (p. 383–404). Malabar, Florida: Krieger Publishing Company.
134. Martikainen, T. (2005). Religion, Immigrants and Integration. *AMID Working Paper Series 43/2005*. Aalborg: AMID.
135. Martišauskienė, E. (2008). Fundamentinės ugdymo problemos Antano Maceinos pedagogikoje. *Acta paedagogica Vilnensia*, 21, 14–21.
136. Martišauskienė, E. (2005). Paauglių dvasinių vertybių internalizavimo pedagoginės problemos XXI amžiaus iššūkių kontekste. *Acta paedagogica Vilnensia*, 14, 28–37.
137. Mason, P. L. (2004). Annual income, hourly wages, and identity among Mexican-Americans and other Latinos. *Industrial Relations*, 43 (4), 817–834.
138. McMillan, D.W., Chavis, D.M. (1986). Sense of community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 14 (1), 6–23.
139. Meaney, J. (2008). *Adult Immigrant Learning Needs in Atlantic Canadian Communities. Report on a Series of Community Knowledge-Exchange Meetings*. Ottawa, Ont.: Canadian Council on Learning.
140. Merriam, S. B., Caffarella, R. S., Baumgartner, L. M. (2007). *Learning in Adulthood. A comprehensive Guide*. 3rd ed. San Francisco: Jossey-Bass.
141. Mezirow, J. (1985). A critical theory of self-directed learning. In S. Brookfield (Eds.). *Self-directed learning: From theory to practice* (p. 17–30). San Francisco: Jossey-Bass.
142. Moradi, B., Hasan, N. T. (2004). Arab American persons' reported experiences of discrimination and mental health: The mediating role of personal control. *Journal of Counseling Psychology*, 51 (4), 418–428.

143. Nokdee, S. (2007). *Self-Directed Learning among Thai Nurses in Clinical Practice*. Dissertation. School of Education Faculty of Art, Education and Human development: Victoria University.
144. Nugraha, S. P. (2004). *Self-directed Learning Among Wives of International Students at the Florida State University*. Dissertation. Florida: The Florida State University College of Education. [žiūrēta 2011 vasario 1 d.]. Retrieved from: http://etd.lib.fsu.edu/theses/available/etd-11132005-151720/unrestricted/Gary_Final_Diss_Nov10_05.pdf.
145. Nuopponen, A. (2010). Methods of concept analysis – a comparative study. Part 1 of 3. *The LSP Journal-Language for special purposes, professional communication, knowledge management and cognition*, 1 (1), 4–12.
146. Ogunsiji, O., Wilkes, L., Jackson, D., Peters, K. (2012). Beginning Again: West african Women's Experiences of Being Migrants in Australia. *Journal of Transcultural Nursing*, 23 (3), 279–286.
147. Oladipo, S. E. (2009). Psychological Empowerment for Development, A Panacea for National Development. *Edo Journal of Counselling*, 10 (2), 37–44.
148. Olesen, H. S. (2004). Shaping an emerging reality: Defining and researching lifelong Learning. In P. Alheit, R. Becker-Schmidt, T. Gitz-Johansen, L. Ploug, H. Salling Olesen, K. Rubenson (Eds.). *Shaping an Emerging Reality – Researching Lifelong Learning* (p. 7–27). Roskilde: Roskilde University Press.
149. Oreopoulos, P. (2011). Why Do Skilled Immigrants Struggle in the Labor Market? A Field Experiment with Thirteen Thousand Resumes. *American Economic Journal: Economic Policy*, 3 (4), 148–171.
150. Ornelas, I. J., Perreira, K. M., Beeber, L., Maxwell, L. (2009). Challenges and Strategies to Maintainin g Emotional Health: Qualitative Perspectives of Mexican Immigrant Mothers. *Journal of Family Issues*, 30 (11), 1556–1575.
151. Perret, R. , Lucio, M. M., McBride, J., Craig, S. (2012). Trade Union Learning Stragies and Migrant Workers: Policies and Practices in a New-liberal environment. *Urban studines*, 49 (3), 649–667.
152. Peters, J., Gray, A. (2005). A Solitary Act One Cannot do alone: The Self-Directed, Collaborative Learner. *International Journal of Self-directed Learning*, 2 (2), 12–23.
153. Pierson, J. (2008). *Going local: working in communities and neighbourhoods*. London; New York: Routledge.
154. Pierson, J., Thomas M. (2002). *Collins Dictionary Of Social Work*. Glasgow: Harper Collins Publishers.
155. Pizarro, M. (2005). *Chicanas and Chicanos in school: Racial profiling, identity battles, and empowerment*. Austin: University of Texas Press.
156. Hernández-Plaza, Alonso-Morillejo, Carmen Pozo-Muñoz. (2006). Social Support Interventions in Migrant Populations. *British Journal of Social Work*, 36 (7), 1151–1169.

157. Pransky, G., Moshenberg, D., Benjamin, K., Portillo, S., Thackrey, J. L., Hill-Fotouhi, C. (2002). Occupational risks and injuries in nonagricultural immigrant Latino workers. *American Journal of Industrial Medicine*, 42 (2), 117–123.
158. Pretty, G. Bishop, B., Fisher, A., Sonn, C. (2006). *Psychological sense of community and its relevance to well-being and everyday life in Australia*. The Australian Psychological Society: The Australian Psychological Society Ltd. [žiūrėta 2011 birželio 1 d.]. Retrieved from: <http://groups.psychology.org.au/assets/files/community-updated-sept061.pdf>.
159. *Psichologijos žodynas*. (1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
160. Quell, C. (2002). *Official languages and immigration: obstacles and opportunities for immigrants and communities*. Ottawa: Office of the Commissioner of Official Languages. [žiūrėta 2012 liepos 11 d.]. Retrieved from: http://www.officiallanguages.gc.ca/docs/e/obstacle_e.pdf.
161. Rager, K. B. (2007). Gender as a context for interpreting the self-directed learning experiences of prostate and breast cancer patients. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 20 (5), 565–583.
162. Rager, K. B. (2003). The self-directed learning of women with breast cancer. *Adult Education Quarterly*, 53 (4), 277–293.
163. Roberson, D. N., Merriam S. B. (2005). The self-directed learning process of older, rural adults. *Adult Education Quarterly*, 55 (4), 269–287.
164. Robson, C. (2004). *Real World Research*. London: Blackwell Publishing.
165. Rothwell, W. J., Sensening, K. J. (1999). *The Sourcebook for Self-directed Learning*. United States, Amherst: HRD Press, Inc.
166. Ross, S. L., Turner, M. A. (2005). Housing discrimination in metropolitan America: Explaining changes between 1989 and 2000. *Social Problems*, 52 (2), 152–180.
167. Rubin, H., Rubin, I. (1995). *Qualitative interviewing: The art of hearing data*. Thousand Oaks, CA: Sage.
168. Ruiz, J. G., Mintzer, M. J., Issenberg, S. B. (2006). Learning objects in medical education. *Medical teacher*, 28 (7), 599–605.
169. Rupšienė, L. (2000). *Nenoras mokytis – socialinis pedagoginis reiškiny*s. Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
170. Saraga, E. (1998). *Embodying the Social: Constructions of difference*. London: Routledge.
171. Sarason, S. B. (1974). *The psychological sense of community: Prospects for a community psychology*. San Francisco: Jossey-Bass.
172. Schugurensky, D. (2006). „This Is Our school of Citizenship“: Informal Learning in Local Democracy. In Z. Bekerman, N. C. Burbules, D. Silbermann-Keller (Eds.). *Learning in places: The informal education reader* (p.163-182). New York: Peter Lang Publishing, Inc.

173. Schlosser, F. (2012). Taking an Active Approach in Entrepreneurial Mentoring Programmes Geared towards Immigrants. *Journal of Entrepreneurship*, 21 (2), 201–221.
174. Scott, J., Marshall, G. (2005). *Oxford Dictionary Of Sociology* (3th edition). New York: Oxford university press.
175. Silén, C., Uhlin, L. (2008). Self-directed learning – a learning issue for students and faculty!. *Teaching in Higher Education*, 13 (4), 461–475.
176. Song, L., Hill, J. R. (2007). A Conceptual Model for Understanding Self-Directed Learning in Online Environments. *Journal of Interactive Online Learning*, 6 (1), 27–42.
177. Spear, G. E., Mocker, D. E. (1984). The organizing circumstance: Environmental determinants in self-directed learning. *Adult Education Quarterly*, 35 (1), 1–10.
178. Stone, T. (2009). *Web 2.0 and Social Learning Best Practices. 100+ Tips on the Use of Blogs, Wikis, and Forums in Organizations*. [žiūrėta 2014 spalio 10 d.]. Retrieved from: www.training-partners.com/.../elearning/web2_bestpractices_0910v1.pdf.
179. Steffen, L. (2006). Forming a book club for nurses. *Creative Nursing*, 12 (1), 12–32.
180. Strauss, A., Corbin, J. M. (1998). *Basics of Qualitative Reserach: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. London: SAGE Publications Ltd.
181. Strauss, A., Corbin, J. (1990). Grounded Theory Research: Procedures, Canons and Evaluative Criteria. *Zeitschrift für Soziologie*, 19 (6), 418–427.
182. Stubblefield, H. W. (1981). A learning project model for adults. *Lifelong Learning: The Adult Years*, 4 (7), 24–26.
183. Šlapoberskis, D. (1963). *Vokiečių-lietuvių kalbų žodynas = [Deutsch-Litauisches Wörterbuch] : apie 60 000 žodžių ir posakių*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
184. Štuopytė, E. (2002). *Teritorinės bendruomenės centro darbo su vaikais socialinės edukacinės funkcijos ir jų raiškos ypatumai*. Daktaro disertacija. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
185. Štuopytė, E. (2010). Savanorių mokymasis vykdant socioedukacinę veiklą nevyriausybinėse organizacijose. *Socialiniai mokslai*, 2 (68), 123–130.
186. Taft, R. (1977). Coping with unfamiliar cultures. In N. Warren (Eds.). *Studies in cross-cultural psychology* (p.121–151). New York: Academic Press.
187. TEngland, P. A. (2008). Empowerment: a conceptual discussion. *Health care analysis*, 16 (2), 77–96.
188. Teresevičienė, M. (2001). *Mokymosi visą gyvenimą edukologinės dimensijos*. Habilituoto daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
189. Teresevičienė, M., Gedvilienė, G. (1999). *Mokymasis bendradarbiaujant*. Vilnius: Garnelis.

190. Teresevičienė M., Gedvilienė G. (2003). *Mokymasis grupėse ir asmenybės kaita*. Kaunas: Vytauto didžiojo universitetas.
191. Tett, L., Fyfe, I. (2010). *Community Education, Learning and Development*. Edition: 3rd ed. Edinburgh: Dunedin Academic.
192. Thomas, J., Harden. A. (2008). Methods for the thematic synthesis of qualitative research in systematic reviews. *BMC Medical Research Methodology*, 8 (45), 1–10.
193. Tough, A. M. (1979). *The Adult's Learning projects: A Fresh Approach to Theory and Practice in Adult Learning*. (Rev. ed.). Toronto: Ontario Institute for Studies in Education.
194. Tough, A. (1971). *The Adult's Learning Projects: A Fresh Approach to Theory and Practice in Adult Learning*. Toronto: Ontario Institute for Studies in Education.
195. Uba, L. (1994). *Asian Americans: Personality patterns, identity, and mental health*. New York: Guilford Press.
196. Vaitkevičius, J. (1995). *Socialinės pedagogikos pagrindai*. Vilnius: Evalda.
197. Vaitkevičiūtė, V. (1979). *Lenkų-lietuvių kalbų žodynas = Słownik polsko-litewski : (apie 70000 žodžių)*. Vilnius: Mokslas.
198. Valackienė, A., Krašenkienė, A. (2007). Diskriminacijos raiška ir valstybės institucijos bei visuomeninis sektorius. *Filosofija. Sociologija*, 18 (2), 32–44.
199. Valente, J. S. (2005). *The role of self-directed learning in older adults' health care*. Dissertation. Athens, Georgia: The University of Georgia.
200. Valtonen, K. (2008). *Social Work and Migration: Immigrant and Refugee Settlement and Integration*. Farnham, Surrey: Ashgate Publishing Limited.
201. Vasileva, K. (2011). Population and social conditions. *Eurostat statistics in focus*, 34, 1-8. [žiūrėta 2012 liepos 29 d.]. Retrieved from: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-11-034/EN/KS-SF-11-034-EN.PDF.
202. Wollmann, H. (2006). The Fall and Rise of the Local Community: A Comparative and Historical Perspective. *Urban Studies*, 43 (8), 1419–1439.
203. Zapf, M. K. (1993). Remote practice and culture shock: social workers moving to isolated northern regions. *Social Work*, 38 (6), 694–704.
204. Zapf, M. K. (1991). Cross-cultural Transitions and Wellness: Dealing with Culture Shock. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 14 (2), 105–119.
205. Ziegler, M. F., Paulus, T. M., Woodside, M. (2006). This Course is Helping Us All Arrive at New Viewpoints, Isn't It?: Making Meaning Through Dialogue in a Blended Environment. *Journal of Transformative Education*, 4 (4), 302–319.
206. Zimmerman, M. A. (1990). Taking aim on empowerment research: On the distinction between individual and psychological conceptions. *American Journal of Community Psychology*, 18 (1), 169–177.

207. Zhao, X., Bishop, M. J. (2011). Understanding and supporting online communities of practice: lessons learned from Wikipedia. *Educational Technology Research and Development*, 59 (5), 711–735.
208. Zuzevičiūtė, V. (2006). *Suaugusiųjų mokymosi poreikiai ir jų tyrimai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
209. Zuzevičiūtė, V., Teresevičienė, M. (2007). *Universitetinės studijos mokymosi visą gyvenimą perspektyvoje*. Monografija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
210. Zuzevičiūtė V., Teresevičienė, M. (2008). *Suaugusiųjų mokymasis. Andragoginės veiklos perspektyva*. Mokslo studija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
211. Walker, L., Avant, K. (1995). *Strategy for theory construction in nursing* (3rd ed.). Norwalk, CT: Appleton & Lange.
212. Wilson, J. (1963). *Thinking with concepts*. Cambridge: Cambridge University Press.

Dokumentai

1. *Europa 2020 strategija*. [žiūrėta 2014 m. rugsėjo 12 d.]. Retrieved from: http://ec.europa.eu/europe2020/index_lt.htm
2. *Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 562/2006 nustatantis taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Bendrijos kodeksą (Šengeno sienų kodeksas)*. Oficialusis leidinys L 105 , 13/04/2006 p. 0001 – 0032.
3. *Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų*. (2006). [žiūrėta 2014 m. rugsėjo 12 d.]. Retrieved from: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32006H0962>
4. *Komisijos ataskaita Europos parlamentui ir tarybai. Reglamento (EB) Nr. 862/2007 dėl Bendrijos migracijos statistikos ir tarptautinės apsaugos statistikos įgyvendinimas*. (2012). Europos Komisija: Briuselis.
5. *Komisijos reglamentas (ES) Nr. 216/2010, kuriuo įgyvendinamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 862/2007 dėl Bendrijos migracijos statistikos ir tarptautinės apsaugos statistikos nuostatos, susijusios su priešasčių išduoti leidimą gyventi kategorijų apibrėžtimis*. (2010). Oficialusis leidinys L 66, 2010 3 16, p.6.
6. *Lietuvos Respublikos Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas*. (1995). Valstybės žinios, 89-1985.
7. *Lietuvos Respublikos Vietos Savivaldos įstatymas*. (1994). [žiūrėta 2011 m. rugpjūčio 2 d.]. Prieiga internetu: <http://www.infolex.lt/ta/65125#Xa3e1ca3d3e7b4897b1683601cb098e53>

8. *Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas*. (2011). [žiūrėta 2011 m. rugpjūčio 6 d.]. Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=395105&p_query=&p_tr2=
9. *Lietuvos Respublikos Užsieniečių teisinės padėties įstatymas*. (1994). Valtybės žinios, 15-249.
10. *Metinė politikos ataskaita: migracija ir prieglobstis*. (2013). [žiūrėta 2013 m. liepos 9 d.]. Prieiga internetu: <http://emn.lt/category/tyrimai/apzvalgos/>
11. *Naujoji Europos integracijos darbotvarkė*. (2012). [žiūrėta 2013 m. lapkričio 22 d.]. Prieiga internetu: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:113:0011:0016:LT:PDF>

**IMMIGRANTS' SELF-DIRECTED LEARNING IN COMMUNITY-BASED
ORGANIZATIONS ON THEIR PATH TO INTEGRATION INTO THE HOST
SOCIETY**

Doctoral Dissertation
Social Sciences, Education (07 S)

**IMIGRANTŲ SAVIVALDUS MOKYMASIS BENDRUOMENINĖSE
ORGANIZACIJOSE, JIEMS INTEGRUOJANTIS PRIIMANČIOJOJE
VISUOMENĖJE**

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, edukologija (07 S)

Aistė Bartkevičienė

Redagavo dr. Eugenija Vaitkevičiūtė ir Jūratė Stongvilienė
Maketavo Donaldas Petrauskas

SL 605. 25,75 sp. l. Tir. 15 egz. Užsak. Nr. 15-075
Spausdino Lietuvos edukologijos universiteto leidykla
T. Ševčenkos g. 31, LT-03111 Vilnius
Tel. +370 5 233 3593, el. p. leidykla@leu.lt